Mari
Iordani

Maria Iordanidou

Loxandra

Traducere din greacă, note şi glosar de

CLAUDIU SFIRSCHI-LĂUDAT

EDITURA CURTEA Ö VECHE

Notă biografică

Maria Iordanidou se naşte la Constantinopol în 1897. Mama ei, Efrosyni Mangou, se trăgea din acelaşi oraş, iar tatăl, Nikolakis Kriezis, din insula Hydra. Între 1901 şi 1909 trăieşte cu familia în Pireu, însă, după separarea părinţilor, se întoarce la Constantinopol, unde este primită ca internă la Colegiul American pentru Fete din Skoutari (Üsküdar, în

turcă). În 1914, când mai avea doi ani până la terminarea studiilor, primeşte o invitaţie de la unchiul ei, stabilit în oraşul Batumi din Georgia, pentru a-şi petrece vacanţa de vară acolo. Din cauza izbucnirii Primului Război Mondial, este nevoită să rămână cu rudele sale în oraşul Mariupol din Ucraina şi să urmeze Gimnaziul Rus din Sevastopol, predând limba engleză pentru a-şi ajuta familia să supravieţuiască. Abia în 1917 reuşeşte să revină la Constantinopol, unde lucrează pentru o companie americană de comerţ.

Cunoaşterea a trei limbi străine o ajută să-şi găsească diverse slujbe temporare, locuind la Constantinopol, Alexandria (în Egipt) şi, în cele din urmă, la Atena, unde se şi stabileşte definitiv împreună cu soţul ei, Iordanis Iordanidis, în 1923. Aici, lucrează pentru Ambasada Rusă din 1926 până în 1939, iar în timpul celui de Al Doilea Război Mondial are de înfruntat un sir de persecuţii şi deportări în lagăre de concentrare.

Prima carte, *Loxandra,* îi este publicată în 1963, când avea şaizeci şi şase de ani. Romanul s-a bucurat de un enorm succes şi continuă să fie reeditat. Au urmat, în 1965, *Vacanţă în Caucaz,* în 1978, *Ca nişte păsări pribege,* în 1979, *În vâltoarea timpului* şi, ultima carte, în 1981, *Curtea noastră,* toate fiind inspirate de propria viaţă.

Se stinge la Atena, în noiembrie 1989.

Nota traducătorului

La vârsta de şaizeci şi şase de ani, lipsită de pregătire literară şi fără să fi scris altceva până atunci, în afară de rapoarte sau traduceri seci pentru diverse companii la care a lucrat de-a lungul vieţii, Maria Iordanidou îşi face apariţia pe firmamentul literelor greceşti în 1963, cu romanul *Loxandra.* Şi nu ar fi făcut-o dacă prietenii cărora le povestea cu nostalgie, dar şi cu mult umor despre copilăria

petrecută la Constantinopol şi, mai ales, despre bunica ei, care concentrează spiritul Cetății, n-ar fi îndemnat-o să-şi aştearnă în scris amintirile. În plus, aşa cum declara într-un interviu, încercând să redescopere Cetatea copilăriei sale în alte cărți, Maria Iordanidou este nemulțumită că nu găseşte în ele emoția şi sufletul oraşului atât de drag. Neîncrezătoare la începuturi, ezitând, se pune în cele din urmă pe scris cu sentimentul că, astfel, un întreg trecut – al ei, dar şi al comunității greceşti din Cetate – este salvat de la uitare. *Loxandra* se bucură imediat de un mare succes în Grecia, devenind încă şi mai populară odată cu serialul omonim de televiziune transmis în perioada 1979-1980 (scenariul: Hristos Doxaras, regia: Grigoris Grigoriou, muzica: Eleni Karaindrou).

Dacă autoarea îşi propunea ca prin scrierea acestui roman să recupereze un trecut personal, dar şi național, traducerea noastră are şi ea intenția de a trezi la viață cuvinte peste care s-a aşternut praful timpului, cuvinte care au circulat în spațiul balcanic, aflat la confluențe culturale ce şi-au lăsat o amprentă profundă asupra noastră. De aceea, şi nu din dorința de a arhaiza un text atât de viu, ne-am luat libertatea de a recurge la numeroase turcisme care ne-au colorat lexicul atâta vreme şi de a păstra frazarea constantinopolitană care urmăreşte jucăuş, dar şi nostalgic, gândul autoarei. Astfel, am recuperat cuvinte cum ar fi „cocoană, coană", termen respectuos odinioară (mai evident în „cocon"), care astăzi şi-a pierdut greutatea şi nuanța afectuoasă, alunecând în derizoriu.

Cuvintele turceşti apar în original cu caractere greceşti, urmând pronunția încetățenită în greacă. Noi le-am redat în turcă, respectând grafia specifică. Din dorința de a nu îngreuna textul cu numeroase note, atragem aici atenția şi asupra formelor în *-akis* şi *-itsa,* care în greacă sunt sufixe diminutivale (Yorgos > Yorgakis, Alekos > Alekakis, Eleni >

Elenița). Spre uşurarea lecturii, am grupat explicațiile privind cuvintele probabil necunoscute cititorului român la sfârşitul cărții, într-un glosar de termeni greceşti şi turceşti.

Pentru verificarea şi explicarea unor cuvinte şi expresii turceşti, îi mulțumim doamnei Luminița Munteanu, profesoară de literatură şi civilizație turcă în cadrul Departamentului de Limbi şi Literaturi Orientale al Universității din Bucureşti. De asemenea, călduroase mulțumiri Margaretei Sfirschi-Lăudat, pentru migala cu care a îngrijit traducerea, şi Luanei Schidu, care a inclus romanul în colecția Byblos, având toată încrederea că va fi o carte îndrăgită şi de publicul românesc.

Am încheia parafrazând cuvintele autoarei: acestea ne-am aşternut să traducem şi, traducându-le, ne-au înveselit; sperăm să-i înveselească şi pe alții.

Mamei mele

Aceasta nu este o biografie fidelă, iar multe dintre personaje sunt plăsmuite. Unele sunt reale, precum acela al Loxandrei. Însă ceea ce m-am străduit să redau cât mai fidel sunt evenimentele istorice, obiceiurile şi spiritul epocii. Sper să fi reuşit, pentru că vechea Cetate am trăit-o în primii ani de viață şi mi-a rămas adânc întipărită în minte. Am apucat becciul care anunța incendiile, am apucat palanchinele şi simandra din Tatavla, l-am apucat pe sacagiul turc care, ca să-şi vindece ochiul suferind, îi cerea Loxandrei un pic de agheasmă tămăduitoare de la Biserica Sfânta Fecioară Baloukliotissa.

Acum, toate sunt duse şi iarba uitării a prins deja să crească peste acele vremuri. De aceea am şi purces să scriu.

Viața mi se îndreaptă spre capăt şi nu vreau ca puținele lucruri pe care le ştiu să dispară odată cu mine.

Am spus mai sus că m-am străduit să redau fidel evenimentele istorice şi spiritul epocii – ceea ce este adevărat. Fireşte, le înfățişez aşa cum le- am văzut şi trăit în îngustul univers mic-burghez al Loxandrei, care locuia în mahalalele greceşti şi „n-avea niciun alişveriş cu turcii", cum se exprima ea însăşi, referindu-se, desigur, la cârmuitorii turci, fiindcă, altminteri, cât îi priveşte pe sărmanul negustoraş, pe kurdul care îi tăia lemnele şi pe becciul din mahala, cu ei avea din plin alişveriş. Se înțelegeau foarte bine şi îi îndrăgea.

Acestea m-am aşternut să scriu şi, scriindu-le, m-au înveselit. Sper să-i înveselească şi pe alții.

Partea I

1

Loxandra zicea că se născuse în Cetate[1] pe vremea „blestema...".

— Şt, bre! 0 să dăm de belele.

— Pe vremea gloriosului padişah Abdülmecid[2], blestemată fie ziua în care s-a născut...

---

[1] *Poli (Polis),* „Cetatea" prin excelență, este numele dat de greci Constantinopolului („Cetatea lui Constantin"), de unde şi expresia *eis + tan/ten + polin,* „în, înspre Cetate" (İstanbul), o alternativă etimologică la numele de Islambol (literal, „plin de Islam").

[2] Abdülmecid (1823-1861), al treizeci şi unulea sultan al Imperiului Otoman, a domnit din 1839 până în 1861. Cultivat şi cu o viziune liberală, a fost inițiatorul a numeroase reforme sociale şi politice.

— Şt, n-auzi?! Ai înnebunit de ţipi aşa?

Da' ce, dragă, a ţipat? A ţipat cumva Loxandra? încetişor a zis-o. Însă încetişorul Loxandrei e precum clopotul Sfintei Sofia. Doar morţii n-o aud. Are o voce amplă creştina şi nu şi-o poate ţine-n frâu.

Dar toate la ea sunt cu asupra de măsură. Voce tare, inimă mare, pântece mare, poftă mare. Picioarele îi sunt mari, cu boltă, şi are glezne înalte – o bază fermă pe pământ pentru statura ei zdravănă. Are mâinile mari, ca de patriarh ortodox. Mâini de sărutat. Degetele îi sunt lungi şi netede, menite să binecuvânteze şi să miroasă a mahaleb şi a livan[3]. Mâini plămădite să dăruiască. „Luaţi, mâncaţi”[4], spun palmele ei deschise deasupra mesei. „Mănâncă, dragă, când îţi zic, mănâncă. Doar o gură ai luat.”

Dar întâi de toate, mâna Loxandrei e făcută să poarte prunci. Parcă-i un tron palma ei când ţine fundulețul pruncului şi îl ridică în sus si...

Hopa, hopa, hop-aşa,
Hopa, încotro, mândreţe?
După mere pădurețe...

Şi câţi copii au crescut mâinile astea! Mai întâi, pe cei doi frăţiori ai ei, după ce li s-a prăpădit măicuţa. Apoi, pe orfanul mătuşii Catincuţa. Apoi, pe cei patru copii vitregi, împreună cu ai ei.

Dimitros era văduv când s-au luat. Văduv cu patru copii: Epaminondas, Theodoros, Yorgos şi Agatho, care era încă în faşă.

„Mami”, o strigă Agatho când prinse să vorbească. „Mami”, o strigă la puţină vreme şi Yorgos – să fi avut pe-atunci doi ani. Ăl mai mare, Epaminondas, care avea

---

[3] Arbore din care se obţine tămâia, tămâie.

[4] Matei 26:26. Cuvintele sunt spuse de preoţii ortodocşi în timpul împărtăşaniei.

paisprezece ani, îi zicea „neneacă”, însă Theodoros a amărât-o mult la început. Când era de față taică-său, nu-i spunea nicicum, când nu mai era, îi zicea disprețuitor „coană Loxandra”.

— Tu să treci la tine-n bucătărie, coană Loxandra!

— Bre, eu o să-ți cer ție voie să mă duc în bucătăria mea?

Şi după puțină vreme, mângâindu-l pe cap:

— Hai, fiule, hai, paşă! Bea-ți praful, bea chinina, să te faci bine.

— Pleacă din camera mea! Locul tău e în bucătărie.

Aha, deci aşa?! În ziua aceea, Loxandra îl prinse pe Theodoros de nas, i-l strânse cu putere şi, de cum deschise băiatul gura ca să tragă aer în piept, îi vărsă chinina pe limbă. După care ieşi repede din cameră. Precaută, îl încuie înăuntru şi o luă pe scară în jos, călcând apăsat şi strigând:

— Başbuzuc te crezi, mă, în casa asta? Stai că-ți arăt eu ție!

Şi cum ajunse în bucătărie, aprinse focul şi se puse să-i facă halva.

Asta a fost prima contră cu Theodoros, după care mai urmă una, până când într-o bună zi ajunseră să se încaiere. Theodoros avea pe- atunci doisprezece ani şi era vânjos, aşa că Loxandrei îi fu greu la început să-l dovedească, pentru că biata de ea încerca să nu-i facă rău, în vreme ce el o lovea în burtă şi în piept.

— Măi...

După care, şi mai tare:

— Măi!

Loxandra îşi ieşi din fire.

Îl încalecă şi-l lipeşte cu spatele de podea.

— Ajunge... ajunge, am zis! Te ia mama dracului! Câine ce eşti! Te omor! Aaa!

Loxandra zicea „aaa”-ul ăsta sacadat. Ți-l arunca în față direct din gâtlej, ca pe nişte boabe de năut, parcă te plesnea drept în frunte, iar asta însemna „m-am înfuriat”.

După asta, Theodoros se aşteptă să mănânce bătaie de la taică-său şi fu nedumerit când pricepu că Loxandra nu-i spusese nimic lui Dimitros. Apoi, fu iarăşi nedumerit când, de ziua lui, Loxandra îi cusu cu mâna ei un costum frumos. Şi iar fu nedumerit când Loxandra vându un teren micuț pe care îl avea în Prinkipos[5], ca să intre Theodoros intern la Galatasaray[6] şi să studieze acolo, aşa cum îşi dorea taică-său.

Când, la sfârşitul primelor patru luni de şcoală, Theodoros se întoarse acasă pentru vacanța de Crăciun, Loxandra dădu fuga, cu mâinile pline de făină, să-l întâmpine în mijlocul drumului. Şi striga atât de tare de bucurie, încât vecinii ieşiră îngroziți la ferestre, ca să vadă ce se petrece. Theodoros i se prăbuşi în brațe şi îi zise „neneacă”. Iar de-atunci numai „neneacă” o strigă. Şi niciodată n-o mai amărî, făcându-i mereu hatârul.

Cel care o amăra mult era Epaminondas, preferatul ei. Zănaticul de Epaminondas, haimanaua, care, la paisprezece ani, îşi luase la bătaie dascălul, sărise pe fereastră şi se făcuse nevăzut. Îl căutară, dar nici urmă de el. Îl plânseră, îl

---

[5] Büyükada, „Insula Mare”, în turcă, este cea mai mare insulă din arhipelagul Insulele Prinților din Marea Marmara, în apropierea oraşului İstanbul.

[6] Liceu prestigios, fondat în 1481 de sultanul Baiazid al II-lea şi situat în cartierul Galata (astăzi, Karaköy) din Constantinopol. Deschis tuturor grupurilor etnice şi religiilor, liceul era cosmopolit, având ca limbă principală de predare franceza, iar mulți profesori proveneau din Europa.

jeliră şi într-o zi, pe neaşteptate, aflară de la Yakoumis, nostromul[7], că Epaminondas e mus pe vapor.

Atunci a fost când şi-a cumpărat Loxandra icoana Sfântului Nicolae şi şi-a pus-o la iconostas, fiindcă, până să se întâmple toate astea, n-avusese alişverişuri cu mările.

Mulți ani trecură până când Loxandra izbuti să nască un copil. Era o pricină de suferință pentru ea, de necaz. Un mare necaz. Ba închinase o lumânare mare Sfintei Marii de la Vlaherne[8], ba o candelă de argint lui Sân' Terapont[9]... În zadar. Ba se ducea la baia publică şi şedea goală pe marmura caldă, ca să i se deschidă mitra şi să rămână grea... În zadar.

Şi Dimitros, care se bucura şi îi zicea bravo! Mai întâi, îi zicea el, să-i creşti mari pe orfani şi apoi îl faci şi pe-al tău. Doamne, ai milă! Bine, dragă, crezi că lucrurile astea se întâmplă la comandă? Măritată de şase ani şi fără copii, asta înseamnă că n-o să mai facă. Şi, pierzându-şi orice speranță, îi închină Baloukliotissei[10] toate giuvaierele. Pe toate!

---

[7] Sau boțman, şef de echipaj al unei nave comerciale, care răspunde de buna întreținere a navei, a utilajului şi a inventarului ei.

[8] Biserica Maicii Domnului din Vlaherne (în turcă, Meryem Ana Kilisesi), biserică ortodoxă din districtul Fatih, renumită pentru izvorul ei tămăduitor. Suburbia Vlaherne (sau Blachernae, în turcă Blakernai) se întinde pe versantul nordic al celei de A Şasea Coline.

[9] Sfântul Terapont, martir din secolul al VII-lea, episcop al Ciprului. Moaştele lui au fost mutate în 806 din Cipru la Constantinopol, unde a fost construită o biserică pentru a le adăposti. Izvorul tămăduitor se află pe Alemdar Caddesi, stradă din actualul İstanbul.

[10] Apelativ al Fecioarei Maria de la Baloukli, în turcă. Balıklı, de la peştii *(balık)* care înoată în iazul izvorului sfânt. Inițial mănăstire, Biserica Sfintei Fecioare a Izvorului, numită şi Izvorul Tămăduirii (în turcă,

— Maică Precistă, spuse Loxandra stând în genunchi dinaintea iconostasului din camera ei. Sfântă Fecioară plină de har, fă o minune! Nu mai am mulți ani cât să pot face copii. M-am măritat târziu, ca să-mi pot creşte frații orfani şi să-l îngrijesc pe tata la bătrânețe. E drept să fiu pedepsită pentru asta? O să atârn de icoana ta toate giuvaierele.

Desfăcu brațele şi, cu ochii la icoană, se puse să le înşire unul câte unul, de parcă ar fi semnat un contract cu Sfânta Fecioară.

— Îți dau broşa mare a bunicii, inelul cu smarald al mamei, cerceii mei cu peruzele, cruciulița mea...

Şi după ce le înşiră pe toate, strigă cu năduf:

— Ce mare lucru îți cer de-atâția ani, de nu catadicseşti să mi-l dai?!

Loxandra se înfuriase.

Şi mare minune! Nu trecu luna şi rămase grea. Rămase grea şi-l născu pe Alekakis al ei. Şi după doi ani născu o fată – pe Kleio.

— Şi acum gata, ajunge, zise atunci Dimitros.

— Dimitros, tu să nu te-amesteci în treburile astea, ele sunt lucrarea Sfintei Fecioare, zise Loxandra, căreia îi stătea gândul la toate giuvaierele agățate de icoană.

Însă nu spuse nimănui nimic despre ofranda ei. Atârnă şi nişte perdelute groase pe dinăuntrul iconostasului, îl ferecă şi îşi prinse cheia de gât. Doar ea şi Maica Precistă cunoşteau secretul.

Toate tainele i le cunoştea Maica Precistă, aşa cum le cunoştea şi pe-ale mamei ei, pe-ale bunicii şi pe-ale străbunicii. Icoana sa trecea de ani buni din mână în mână în sânul familiei, până când ajunsese şi la Loxandra încărcată de aur şi argint, de lacrimi şi dorințe.

Balıklı Meryem Ana Rum Manastırı), se înalță pe locul vechii biserici construite în vremea lui Iustinian.

Prunculeţul acela de argint îl agăţase acolo mama ei, când a fost cât pe ce să-l piardă pe Nikolos din cauza deochiului. Mărgăritarul de pe nimbul Fecioarei îl pusese bunica atunci când i-a scăpat fetiţa din mâinile kizilbaşilor. Blestemăţii prinseseră copilul pe drum şi puţin a lipsit să nu-l omoare pentru că purta fustiţă verde. Verde, cică, e flamura sfântă a Islamului, iar creştinii n-au voie să poarte culoarea asta. Ce poţi zice? Cine ştie ce dorinţă ascundea brăţara aceea de aur agăţată în mijlocul icoanei. Pesemne că la cutremur o fi agăţat-o acolo bunica ei.

— Eleni, în ce an a fost cutremurul?

Când voia să-şi amintească un lucru, Loxandra o întreba întotdeauna pe cumnată-sa, pe Eleniţa, văduva răposatului Nikolos. Eleniţa avea o memorie bună, ştia şi carte.

— În ce an a fost cutremurul, măi Eleni? Trăia pe-atunci bunica sau nu mai trăia?

— În ce an...? Stai că acum aflăm. La cutremur eram lăuză cu Erifyli a mea – Dumnezeu să-i odihnească sufleţelul.

Dacă atunci era lăuză cu Erifyli, înseamnă că deja le născuse pe Euterpe şi Eufimia... Andrikos încă nu se născuse, iar pe Andrikos îl botezase bunica Loxandrei. Asta înseamnă că...

Reperele anilor erau naşterile, morţile, nunţile, cutremurele... Uneori, şi „rochia aia vineţie”.

— Bre Eleni, îţi aminteşti de rochia aia vineţie? În ce an am croit-o pe-aia vineţie?

— În ce an...? Stai că acum aflăm...

Îşi făceau cafea şi, stând faţă în faţă pe divan, se puneau să cârpească ciorapi. Şi până să afle în ce an fusese făcută „rochia aia vineţie”, se lăsa întunericul. Şi-atunci se întorcea de la muncă şi Dimitros.

2

Dimitros se apropia de şaptezeci de ani, dar încă muncea. Lucra la ziarul *Konstantinoupolis*[11], pe care îl scoteau atunci Dimitrios şi Athanasios Nikolaidis.

Dimitros era din Chios. Când a fost masacrul[12] de pe insulă şi turcii i-au căsăpit părinţii, iar pe dânsul – mic copil – l-au scos la vânzare la târgul de robi, un frate al tatălui său – *sior*[13] Vasilakis, lucumgiu din Syros[14] – a venit în Chios şi a plătit o pungă de groşi[15] ca să-l răscumpere de la turci.

Vasilakis, care era burlac, îl crescu pe Dimitros ca pe propriul copil şi, când acesta împlini şaptesprezece ani, îl trimise în Cetate, în casa mătuşii Irini, ca să studieze copilul, de vreme ce avea mare aplecare spre învăţătură.

---

[11] Ziar înfiinţat de Dimitrios Nikolaidis, care a circulat între 1867 şi 1906, perioadă în care i-a fost schimbat numele de două ori *(Thraki, Avghi* [Tracia, Aurora]).

[12] Masacrul s-a petrecut în 1822, în timpul Războiului Grec de Independenţă, ca urmare a invadării insulei de către trupele otomane pentru a descuraja răscoala locuitorilor.

[13] Formă dialectală venețiană pentru *signor.*

[14] Insulă din Ciclade, în Marea Egee.

[15] Groş sau piastru (piaştri), monedă turcească de argint. În greacă, *groşi* (it. *grosso* < lat. *grossus),* de unde şi cuvântul „groş” în limba română.

Dimitros fu năucit când ajunse în Cetate. În frumoasa Cetate cu şapte coline[16]. „Bucură-te, Constantinopole, împărătească între cetăți.” Întinsă pe două continente. Cetatea îşi desface pieptul spre vântul de miazănoapte al Mării Negre, pe de o parte, şi spre vântul de miazăzi al Mării Marmara, pe de alta. De parcă dau iureş cei doi curenți opuşi, ca s-o cucerească. Se bat pentru ea Apusul cu Răsăritul, spumegă şi se învolburează în fața promontoriului Sarayburnu[17], la poalele Sfintei Sofia din inima Cetății.

Cum să nu devină poet Dimitros, cum să nu devină romantic?! Inima i se strânse când văzu minaretele din jurul Sfintei Sofia. Cu toate astea, ea se înalță în loc maiestuoasă şi, demnă ca o regină, răspândeşte în jur seninătate. Alături de măreția ei, omul pare o furnică, dar şi furnica asta, odată intrată în Sfânta Sofia, nu rămâne nevăzută şi capătă importanță. Dacă stai sub marea ei cupolă, nu ştii dacă s-a ridicat spre a te ocroti sau se înalță, deschizându-se în sus, ca să te lase să zbori. „Apărătoare Doamnă, pentru biruință mulțumiri...”![18] Iată că bizantinii au clădit încă un Partenon şi l-au închinat, la rândul lor, înțelepciunii lui Dumnezeu.

Aşa i s-a arătat lui Dimitros Sfânta Sofia, care tronează în vechea Cetate înconjurată de zidurile bizantine. Acolo nu

---

[16] În perioada bizantină, Constantinopolul era cunoscut ca Eptalofos („[cetatea] cu şapte coline”), fiindcă, asemenea Romei, a fost întemeiat pe şapte coline.

[17] Promontoriu care separă Marea Marmara de Cornul de Aur. În această zonă se află şi Topkapi Sarayı şi Parcul Gülhane.

[18] Începutul Acatistului Maicii Domnului, compus de bizantini în cinstea Sfintei Fecioare pentru că, în 626, îi apărase de avarii care, împreună cu perşii, cotropiseră Constantinopolul.

erau zgomote şi vânzoleală, nici teatre, nici străini, ca în Pera sau în Galata. Acolo viața curgea iavaş-iavaş. Ulițe înguste pietruite, căsuțe din lemn, cu porți zdravene şi uriaşe, care aduc a porți de închisoare. Ferestre zăbrelite, pustietate. Bazaruri cu negustori orientali leneşi, aşezați cu picioarele încrucişate dinaintea mărfurilor: fildeş, chihlimbar şi sidef. Țesături mătăsoase şi şaluri de lahur din Indii, parfumuri prețioase şi, în aer, miros de paciuli[19].

În grădinile geamiilor stau la soare turci aşezați pe vine. Havuzuri mari, cu apă curgătoare, şi în jurul lor, porumbei.

Nu vezi niciun european stând aici, în turcime. Aşa cum niciun turc nu stă la Stavrodromi[20], în grecime.

Pe vremea aceea, Constantinopolul era un harman de diverse aşezări, suburbii şi sate risipite pe țărmurile Asiei Mici şi ale Europei. Şi fiecare aşezare, fiecare suburbie, fiecare sat îşi aveau culoarea lor locală, moravurile şi obiceiurile populației majoritare.

Coasta europeană a Bosforului era locuită în cea mai mare parte de greci şi, în general, de europeni – Mega Rema[21], Büyükdere[22], Therapia[23], toate acele suburbii te duceau cu gândul la Europa. Coasta asiatică era Orientul. Acolo auzeai daulul, care le amintea credincioşilor că e

---

19 În secolul al XIX-lea, frunzele de paciuli erau adesea întrebuințate pentru protejarea țesăturilor împotriva moliilor.

20 Literal, „răspântie”, cartier cunoscut şi sub numele grecesc de Pera (azi, Beyoğlu), situat în partea europeană a oraşului İstanbul şi separat de oraşul vechi prin Cornul de Aur.

21 Sau Mega Revnna, în turcă, Arnavutköy.

22 Cartier din districtul Sarıyer din İstanbul.

23 Tarabiye sau, mai recent, Tarabya, cartier din districtul Sarıyer.

vremea ramazanului. Acolo muezinul vestea de trei ori pe zi că unul este Allah şi că Mahomed e Profetul lui. Iar pe coasta opusă ecoul acesta ajungea ca un glas de basm, venit dintr-o altă lume.

Fanarul, situat în Golful Cornul de Aur, continua să fie centrul spiritualității greceşti, însă îşi pierduse din strălucirea de altădată.

Acolo, în Fanar, în casa mătuşii Irini, o văzuse Dimitros prima oară pe Theano, fetița aceea palidă şi bolnăvicioasă, care avea să-i devină soție mai târziu. După ce îi dărui patru copii, muri într-o dimineață de primăvară, lăsându-l fără mângâiere. Dimitros îi făgăduise lui Theano iubire veşnică, însă de dragul orfanilor, care aveau nevoie de o mamă, trebuia să se recăsătorească şi să ia o femeie bună şi vrednică. Nu se-nsura pentru sine, ci de dragul copiilor, aşa că putea, fără să se ruşineze, să cheme o peţitoare, căreia să-i spună pe şleau ce crede, netemându-se că ar putea fi învinuit de prost-gust. Pe a doua nevastă o voia veselă, zdravănă, vrednică, pricepută la bucătărie, „sub niciun chip intelectuală sau sensibilă şi, dacă se poate, durdulie". Şi atât de mult stărui asupra acestei ultime calități, încât peţitoarei i se făcu milă de el şi se puse pe căutat din răsputeri. Bietul bărbat, duce lipsă.

I se găsi nevastă, iar aceasta fu Loxandra.

Îi tresăltă inima lui Dimitros când o văzu pe Loxandra intrând în cameră cu tava cu dulcețuri – straşnică femeie, cu umeri largi şi picioare lungi, o coloană dorică robustă. Îi plăcură părul ei negru, forma frumoasă a creştetului şi falca viguroasă.

Loxandra avea pe-atunci treizeci de ani. Îşi îngrijise tatăl bătrân, îşi crescuse frații, iar acum era slobodă să se mărite. Aşa că luă tava şi intră în salon, ca s-o vadă mirele şi să-l vadă şi ea pe el. Şi atât de înduioşătoare fu imaginea acestei zdrahoance cu față de copil şi trup de femeie, atunci când se

opri dinaintea lui Dimitros fără nazuri, fără pic de prefăcătorie, încât Dimitros se tulbură.

Ca să vezi! Frumoasă nu era, pentru că o fată frumoasă trebuia să aibă mijlocel tras prin inel, față palidă şi umeri rotunjiți, ca Theano. Dar oare ce-l tulburase aşa de mult pe Dimitros? De ce spusese „da" pe dată, înainte să se încredințeze că era în stare a-i creşte copiii, de vreme ce de dragul lor se însura? Doamne, ai milă!

Cu nedumerirea asta se culcă Dimitros în seara aceea şi toată noaptea o visă pe Loxandra.

Îi apărea cu văl pe cap şi cunună cu şapte raze, cum vezi pe monedele de aur bizantine. Iar în mâna stângă se făcea că ține cornul abundenței, din care se revărsau, umplând întregul pământ, fructe uscate şi proaspete, platouri cu pulpe de porc, şiraguri de scrumbii şi păstrămuri, homari, calcani şi scoici umplute... Amman! Ce vis a mai fost şi ăsta?

Berechet! Mare berechet!

3

Suspinul ți-e de baclava, şerbet de trandafir,
Gingaşul gât ți-e ca un lucum de Hagi Bekir,
Ca un revani dulce şi moale vorbă ai.
Mireasmă de mieros locma din Ayvansaray.

Numai un poet oriental ar putea scrie aşa cuvinte frumoase.

Mâncarea e o chestiune de mare importanță pentru orientali. Confucius, se zice, şi-a lăsat nevasta fiindcă „orezul nu era niciodată îndeajuns de alb, iar carnea tocată, niciodată îndeajuns de mărunțită", iar când s-a recăsătorit, a luat nevastă pătimaşă la mâncare, căci, zicea el, „soarta

noastră nu stă în mâinile zeilor, ci în mâinile celui care ne găteşte bucatele”.

Şi cine ar putea tăgădui aşa ceva? Cum ţi se pare nevasta după o mâncare bine gătită şi cum ţi se pare când vii ostenit acasă şi vrei să mănânci, dar găseşti pe masă supă cumpărată de la băcănie, conservă şi sos la borcan?

Dacă vrei să ai bărbat, hrăneşte-l bine. Pune ceapă din belşug în *yalancı dolmades,* ca să-ţi iasă gustoasă sarmaua, dar pune şi nişte mentă, ca s-o faci sătioasă. În mâncarea de gutui, care poate constipa, pune la fiert şi sâmburii de gutuie, care destind foarte mult, ca să creezi un echilibru. Nu te zgârci să pui ulei în tocana de legume, pentru că zicala spune: „Mănâncă ulei şi seara mă iei.” Fiecare legumă mâncată în anotimpul ei este şi mai bună, şi mai ieftină – la ce-ţi mai trebuie conserva?

Europenii zic despre femeile orientale că dezbină căsniciile. Nu dezbină căsniciile, ci sunt mâncăcioase, de-asta pe străini, odată ajunşi în Orient, nu-i mai lasă inima să se întoarcă la casele lor. Iar căminul care n-are piatra de temelie sub bucătărie nu prinde bine temei.

Loxandra si-a întemeiat casa în Makrohori[24] – o suburbie aflată între Sfântul Ştefan[25] şi Eptapyrghio[26], pe malul apei albastre a Propontidei[27].

În fiecare dimineaţă, când deschidea fereastra şi zărea marea, zicea „Ah, slavă Ţie, Doamne!" şi sorbea cu desfătare, prin nările ei largi, aerul sărat, de parcă ar fi sorbit toată bogăţia pe care o ascunde în adâncurile ei marea aceea frumoasă: bibanii, doradele, homarii, stridiile...

— Ah, slavă Ţie, Doamne! Ce să gătesc azi?

Ce să gătească mai întâi, adică. Să cumpere midii mari şi să le facă umplute sau să ia unele mai mici, să le fiarbă, să le bage la cuptor sau să le facă prăjite cu scordolea? Sau mai bine să le prepare cu orez – sărmăluţe...

Loxandra îşi începea ziua cu cafeaua lui Dimitros, pe care i-o pregătea întotdeauna cu mâna ei, pentru că, asemenea nevestelor de maharajahi, era încredinţată că bărbatul trebuie să mănânce şi să bea din mâna nevestei. Apoi, îl ajuta să se îmbrace, îl săruta, îi făcea semnul crucii şi cobora împreună cu el scara largă, care îşi unea balustradele la intrare, conducându-te lin în curtea mare acoperită cu dale de marmură, la capătul căreia se afla poarta. În dreapta se afla sufrageria, iar în stânga, salonul

---

[24] Sau Makriköy, în perioada otomană. Din 1925, regiunea a fost redenumită Bakırköy. Se află în partea europeană a oraşului Istanbul.

[25] În turcă, Yeşilköy (sau Ayastefanos); cartier cunoscut până în 1926 sub numele de Sfântul Ştefan (Aghios Stefanos sau San Stefano), situat în districtul Bakırköy din Istanbul.

[26] Literal, „Fortăreaţa celor Şapte Turnuri" (în turcă, Yedikule Hisarı sau Yedikule Zindanları). Se află în cartierul Yedikule din Fatih, la poalele celei de A Şaptea Coline.

[27] Numele antic al Mării Marmara.

şi, alături, odaia scundă a stăpânei casei. „Ungherul” ei. Acolo unde erau divanul lat, ce se întindea dintr-un capăt într-altul al camerei, şi dulapurile mari, în care stăpâna casei îşi ţinea ascunse coşuleţul cu danteluri, cutia cu ace de cârpit ciorapii, bocceluţa cu peştimane, bocceluţa cu petice, bocceluţa cu sculuri de lână, bocceluţa brodată, bocceluţa cănărie şi alte o mie şi una de bocceluţe pe care le are orice gospodină bună.

Sub scară se găsea uşa care ducea spre bucătăria de la subsol. În regatul propriu-zis al Loxandrei. În Hadesul întunecat, dar atât de îndrăgit, cu plite mari, cu sobe cu mangal şi vătraie, cu pământufuri de alungat muşte şi satâre de tocat carne.

În bucătărie, Tarnanas – un pui de armean pe care i-l recomandase pescarul, tot armean şi el – ba freacă tingirile cu nisip şi coji de lămâie proaspătă, ba mărunţeşte carnea pe scândură, ba, pierdut într-un nor de puf şi pene, şade în mijlocul bucătăriei şi jumuleşte orătănii. Iar pisicile îi dau târcoale şi miaună de mama focului.

— Pst d'aci! Arză-te-ar focul, afurisito, că dai cu mine jos! Na, poftim, mănâncă! Mănâncă, hămesite!

Când o auzi pe Loxandra blestemând pisicile, înseamnă că le dă să mănânce carne şi o apucă remuşcările.

Loxandra se bucură de viaţă în bucătăria asta. Găteşte ca să desfete şi să se desfete. Şi gustă tot timpul din mâncare, să vadă dacă e suficient de sărată. Mănâncă ea, îi dă şi lui Tarnanas.

— Ia vezi şi tu, cum ţi se pare, are destulă sare?

— Mmm..., face Tarnanas.

Îi e greu să răspundă, trebuie să mai încerce. Sultana, slujnica, începe să zbiere:

— Măi doamnă, mâine vă-mpărtăşiţi! Mâncaţi pui?

— Cine a mâncat, fată, pui?

Femeia doar a gustat mâncarea, să vadă dacă are sare.

Uşor-uşor, Sultana a fost alungată din bucătărie. A fost avansată pe post de cameristă şi bucătăria a fost declarată zonă interzisă. Dar continuau să țină post după obicei.

După ce termina de gătit, Loxandra îşi scotea şorțul de bucătărie, îşi freca mâinile cu coajă de lămâie proaspătă şi urca în sufragerie, aducând cu ea miresmele Apusului şi ale Răsăritului. Răspândind în jur voie bună şi fericire.

Dacă ai apucat să vezi Napoli, poți să mori, se zice. Vorbe! Să mănânci midii umplute făcute de mâna Loxandrei, şi abia apoi să mori. Să mănânci *hünkar beğendi,* kebab cu iaurt şi sărmăluțe cu carne înfăşurate nu în foi de viță, care iarna nu există, ci în foi de limba-mielului, care se topesc în gură (în plus, sunt sudorifice şi diuretice). Să mănânci pecteni prăjiți pe jăratic în cochilia lor, şi abia apoi să mori. Să mori şi să reînvii, ca să mănânci din nou.

De la Bosfor, din Kadıköy[28], din Tatavla[29] se porneau rubedeniile ca să vină în Makrohori şi să mănânce mâncărurile Loxandrei. De două ori pe an era nelipsit la ei în casă tot neamul. Veneau cu boccelele, cu copiii şi cu câinii, ca să stea câteva zile. Cine făcea pe atunci o vizită de-o zi?

Veneau o dată toamna, de ziua lui Dimitros, şi încă o dată în Duminica Ortodoxiei[30], când era serbată Loxandra.

---

[28] Regiune din Constantinopol cunoscută în trecut şi sub numele de Halkidon. Se află pe coasta asiatică a oraşului, pe malul nordic al Mării Marmara.

[29] Literal, „Grajduri”, veche denumire a cartierului turcesc Kurtuluş din İstanbul, cunoscut şi sub numele de „Mica Atenă” (Küçük Atina). Pe culmea dealului se afla Toumba („culmiş”).

[30] Sau Duminica biruinței dreptei credințe; este prima duminică din Postul Mare, la şase săptămâni înainte de Duminica Paştelui.

Roxani o chema pe Loxandra, iar cele cu numele de Roxani sunt serbate în Duminica Ortodoxiei.

În ziua de Anul Nou veneau doar copiii cu nevestele lor, iar atunci Loxandra umplea curcanul cu de toate – „corcodanul” pe care în fiecare an i-l trimitea în dar măcelarul ei. „Coşcogeamite corcodanul” îi trimitea măcelarul, înfăşurat în hârtie bălțată şi legat cu panglici argintii de sus până jos. „Pentru cucoana.”

— Ai văzut ce mi-a trimis măcelarul meu?

4

Multe sărbători de Anul Nou trecuseră de când Dimitros o luase pe Loxandra, însă în ziua aceea de întâi ianuarie Dimitros se trezi mai devreme ca niciodată, ca să spargă rodia în curte şi, astfel, să reverse belşugul în casă.

În papuci şi cămaşă de noapte, lungă şi albă, încotoşmănat în cojoc şi purtând pe cap tichia albă pe care i-o împletise Loxandra (cu un ciucure la capăt, care îi ajungea, în spate, până la brâu), se opri pe ultima treaptă de la intrare, drept ca un flăcău, îmbujorat ca un răsărit de iarnă, şi azvârli rodia cu putere.

— Să avem un 1874 fericit!

— Un An Nou fericit! spuse foarte solemnă Loxandra, care-i şedea alături, înfofolită în pelerina ei lungă.

Loxandra se aplecă să-i sărute mâna, însă Dimitros o îmbrățişă şi-o sărută pe păr.

— Să-mi trăieşti, cocoană şi regină a inimii mele! Ptiu, să nu te deochi! N-ai nici măcar un fir alb în cap.

Loxandra roşi şi îşi ascunse chipul în cojocul lui Dimitros.

Când se porni Dimitros cu copiii la biserică, Loxandra coborî să-i petreacă pe toți trei până la poartă. Le făcu semnul crucii şi apoi rămase locului să-i admire.

Ninsese de cu seară şi aerul rece îi îngheța urechile, însă norii se împrăştiaseră şi cerul era limpede. Începea să iasă soarele. Platanul înzăpezit din grădină părea dantelat. Şi totul în jur părea străveziu.

— Minune dumnezeiască, şopti Loxandra privind zăpada.

După care mai spuse o dată „minune dumnezeiască” privind spre Dimitros şi cei doi copii care se îndepărtau – Alekakis şi Kleio, odoarele ei.

La ce-i trebuie perle şi diamante, când are copiii ei!

— Halal să-ți fie, Maică Precistă! De trei ori halal ție, să te bucuri de giuvaierele pe care ți le-am dat! spuse Loxandra din toată inima.

Frumoşi copii îi dăruise Maica Precistă. Înalți, zvelți precum chiparoşii. Kleio moştenise tenul alb al mătuşii Irini. Alekakis avea buclele aurii ale lui Dimitros. Doisprezece ani Kleio, paisprezece ani Alekakis – şi uită-te la ei, îl ajunseseră pe Dimitros.

— Ptiu, să nu-i deochi! spuse Loxandra şi le făcu din nou semnul crucii.

Intră în casă, închise uşa şi, ridicându-şi poalele fustelor, coborî în bucătărie. Acolo o aştepta cumnată-sa – Elenița –, ca să pregătească împreună mezelicurile.

Azi, Loxandra îşi aştepta fratele, pe Kotsos, care venea cu Kleoniki din Therapia. O aştepta pe Agatho, fiica vitregă, să vină din Tatavla. Îi mai aştepta şi pe ceilalți doi fii vitregi, pe Theodoros şi Yorgos, care veneau cu nevestele de la Stavrodromi. Urmau să vină şi nepoții orfani pe care-i avea Dimitros în Fanar: „Adisilados şi Englavdios”[31]. Dar, pentru că întotdeauna râdeau de ea când se chinuia să le pronunțe numele, Loxandra îi porecli şi ea Cărturarul şi Cocoşilă şi aşa îşi găsi liniştea.

---

[31] De fapt, numele lor – stâlcite de Loxandra – sunt Aghisilaos şi Klavdios.

Elenița şi cele două fiice ale ei, Euterpe şi Eufimia, împreună cu răsfățatul de Andrikos (pe care surorile lui, măgărițele, îl strigau „Bebiță"), veniseră cu o seară înainte. Ei erau nepoții preferați ai Loxandrei, pentru că răposatul fusese fratele ei preferat.

— Ăştia de ce nu s-au dus cu Dimitros la biserică? întrebă Loxandra când intră în bucătărie.

— Las' să stea aci şi să ne ajute, spuse Elenița.

Loxandra îşi prinse şorțul şi îşi suflecă mânecile.

— Hai, Sultana – spuse –, ia-l pe Tarnanas şi duceți-vă să întindeți masa! Aprindeți soba în sufragerie şi apoi aerisiți camera! Hai, bre Tarnanas, valea!

Şi până să se urnească din loc Tarnanas, începură deja să sosească musafirii.

Yorgos şi Aspasia sosiră primii. Yorgos avea boiul maică-sii, răposata, şi vorbea un pic peltic, în copilărie, fusese alintat şi nu se dezlipea de lângă Loxandra. Acum, că se făcuse mare, nu se dezlipea de lângă nevastă-sa.

— Nefericita de Aspasia...

— De ce-i zici, dragă, nefericită femeii? Ce are. Dumnezeule mare?

— Ce să aibă...? Se chinuieşte. „N-am noroc să ne meargă şi nouă bine prăvălia", asta zice.

Yorgos avea o mercerie în Passage Hatzopoulos, în Pera. Singur o voise, n-avea aplecare spre carte.

Când auzi glasul lui Yorgos, Loxandra se bucură.

— Veniți jos să vă văz! strigă şi îşi şterse mâinile pe cârpa din colț. Bine-ați venit!

Ținându-şi brațele larg deschise, ca să nu-i murdărească, se aplecă şi îi sărută.

Cu un umăr mai sus şi cu celălalt mai jos, Aspasia dădu să deschidă gura, dar, în loc să vorbească, îşi trase nasul. Aşa făcea când voia să-şi ascundă emoțiile.

Se auzi din nou uşa.

— Ia vedeți cine-a venit şi adunați-vă toți în salonul de sus!

Şi:

— Aspasia, aruncă un ochi în sufragerie, să vezi ce face Tarnanas ăla! Trimite-l jos, am treabă cu el!

— Mătuşa Eleni e tare serioasă azi, spuse Yorgos.

— Ssst, bre, mai şi curăț licurin[32]!

Aplecată deasupra hiatului de bucătărie, Elenița îndepărta pielea de pe licurin şi mâna îi tremura de teamă ca nu cumva să înlăture şi grăsimea.

La uşă se auziră glasul şi râsetul lui Kleoniki.

— A venit frate-miu, Kotsos, spuse Loxandra. Hai, Eleni, mai ai? Eu m-apuc acuma să tai pastrama.

Ceasul mare din salon bătu ora amiezii când Loxandra îşi isprăvi treaba şi intră în salon. Se spălase cu săpun cretan alb şi picurase un strop de răşină benzoică în apă, ca să-şi clătească fața şi să se învioreze. Îşi pusese cele trei jupoane: pe cel alb cu broderii şi întărituri, pe cel din alpaca şi pe cel vioriu din tafta, cu falbalale din tul. Pe deasupra purta rochia de mătase viorie, cu multe crețuri şi guler din dantelă. În piept îşi prinsese cameea mare şi pe batistuță turnase un pic de colonie.

Ca o fregată înarmată, cu pânzele umflate de vânt, intră Loxandra în salon. Şi de cum intră, încăperea, ce păruse goală până atunci, se umplu.

— Bine-ați venit, spuse stând dreaptă în mijlocul salonului şi deschise brațele de parcă ar fi vrut să-i îmbrățişeze pe toți laolaltă.

Şi înainte să înceapă pupăturile. Sultana strigă de jos:

— Uite-i că vin!

---

[32] Varietate de chefal afumat.

Kleoniki se repezi la fereastră să vadă dacă vine Theodoros. Aspasia dădu fuga la oglinda cea mare de deasupra consolei şi începu să-şi aranjeze părul. Îşi umezi degetul mic cu salivă, să-şi netezească sprâncenele, şi îşi muşcă buzele, să prindă culoare.

Dimitros se ridică vesel în picioare şi Yorgos aruncă repede în sobă ţigara pe care tocmai şi-o aprinsese.

— Theodoros, spuse Loxandra şi prinse să coboare agale scara.

Şi când ajunse în capătul scării, se opri.

— *L'escalier de la Reine*[33]*,* spuse Theodoros din capătul opus al curţii, stând drept în deschizătura porţii.

Îşi descheiase paltonul greu şi de dedesubt i se întrezărea redingota englezească fără cusur, înalt, cu oase zdravene, bine legat, cu o atitudine căutată. Trăsăturile feţei îi erau viguroase şi avea favoriţi lungi.

Theodoros părea mai în vârstă decât i-o arătau anii. În dreptul urechilor, părul începuse să-i albească. Era serios, vorbea puţin, avea maniere şi o voce domoală. Atât de gravă şi de domoală, încât Loxandra abia auzea ce zicea. Niciodată nu râdea tare, niciodată nu gesticula.

Pe scurt, un adevărat gentleman englez. Şi mirosea a colonie Atkinsons, a havană şi a săpun englezesc.

Nevasta lui era franţuzoaică. Stătea lângă el şi îi ajungea până la umăr. Îl ţinea de mânuţă pe micuţul Dimis şi îi zâmbea Loxandrei.

„Nu-i dă de mâncare copilului”, se gândea Loxandra coborând fără grabă scara. „E gălbejit, zici că-i din neamul perşilor.”

---

[33] „Scara reginei” (în franceză, în original); referire la Scara Reginei din Palatul de la Versailles, decorată cu marmură, care făcea pandant cu Scara Ambasadorilor, mai puţin folosită.

Pe noră o chema Camille, dar Loxandra n-a îndrăznit niciodată să-i zică femeii „cămilă”. O striga ba „pst!”, ba „dragă”. Uneori, îi mai arunca şi un „fată”, dar „cămilă” nu i-a venit niciodată să-i zică.

Şi Theodoros, şi Dimitros îi explicaseră Loxandrei că, în franceză, Camille nu înseamnă „cămilă”.

— Ai priceput?

— Am priceput.

— Atunci de ce nu-i zici pe nume?

Stătea Loxandra pe gânduri, îi privea lung şi dintr-odată izbucnea:

— Măi, v-aţi pierdut minţile? Cum să-i zic „cămilă” femeii? De ce? Ce mi-a făcut? Nu mi-a greşit cu nimic.

Iar ei o luau de la capăt cu explicaţiile.

— Acum ai priceput?

— Măi, eu am priceput, când vă zic. Cogea femeia şi nu pot pricepe măcar atâta lucru? Dar aşa, din senin, să mă apuc să-i zic „cămilă”? Se poate aşa ceva?!

— Dar ea n-o să se supere, pentru că, în franceză, Camille e un nume frumos. Uite, Loxandra, draga mea – insista Dimitros –, Elpis, în greacă, e un nume frumos, nu-i aşa? Cu toate astea, în franceză înseamnă „ea face pipi”[34].

— Vai!

— Iar un zoolog neamţ se numeşte Richard Hesse[35].

— Dumnezeule, ai milă!

— Acum ai priceput, doamna mea?

---

[34] *Elle pisse* (de la *pisser,* „a urina)”. în greacă, *elpis* înseamnă „speranţă”.

[35] În greacă, *hezo* înseamnă „a defeca”. Numele german trimite la forma de imperativ a verbului.

— Dimitros, nu-mi mai zice „ai priceput”, că tare mă necăjeşti. Îmi vine să urlu. O să deschid fereastra şi o să urlu din toți rărunchii. Aaa!

Când auziră acel „aaa”, se lăsară păgubaşi. Şi astfel Loxandra nu-i zise niciodată nurorii sale „Cămilă”.

— Bine ai venit! spuse acum şi îl strânse în brațe pe Dimis.

Din sufragerie se auziră paşi şi zgomot de veselă. Acolo, Hariklo, Ploplo şi Sofia Loungrou de vizavi, împreună cu Euterpe şi Bebiță, puneau masa. Cu o tavă de lemn în mână, Bebiță urca şi cobora pe scărița bucătăriei, cărând mezelicurile.

În anul acela, ultima venită fu Agatho – frumoasa familiei. Avea bucle bălaie cârlionțate, ca ale lui Alekos, şi ochi căprui. Buzele îi erau roşii, strânse ca într-o fundă. Era dolofană, scurtă în picioare şi semăna cu o puicuță delicată.

„Cotcodac” zici că făcea în ziua aceea când intră în salon atârnată de brațul lui Manolios, mândră de burticică ei cea nouă.

Iar Manolios, care urma să fie tată, păşea falnic. Cum să nu se fălească Manolios?! Luase o aşa femeie! Un tâmplar sărac din Tatavla s-o ia pe sora lui Theodoros, care avea cel mai mare birou naval din Galata!

Odată cu Agatho şi Manolios, sosiră Cărturarul şi Cocoşilă. Se întâlniseră pe vapor.

5

Soba mare şi verde de teracotă duduia când intrară în sufragerie. Încăperea mirosea a lemn de pin şi de stejar. Masa era întinsă de la un capăt la altul al camerei şi fața de masă de in, albă ca neaua, nici nu se mai vedea de la atâtea mezelicuri.

Micul bufet din nuc, care, aidoma unei femei gingaşe, nu-şi trăda corpolenţa, era încărcat cu fructele de Anul Nou: mere, pere, rodii, portocale, nuci, alune, migdale, castane, fistic, stafide, smochine, roşcove, sugiuc din jeleu de must. Un adevărat corn al abundentei.

— Binecuvântează, Doamne, mâncarea şi băutura robilor tăi...

Toţi se aşezară cu pioşenie în jurul mesei şi începură să-şi lege şervetele la gât. Masa se porni domol, ritualic şi sobru, cu urările obişnuite şi cu „sănătate, Loxandra, ţie şi mâinilor tale".

Loxandra o aşezase pe Camille lângă ea, ca s-o aibă în grijă. Îi pusese în faţă caviar negru din belşug, dintr-acela pe care i-l adusese căpitanul Ghikas atunci când năimise de la Theodoros vapor pentru Odessa.

Loxandra mânca, dar gândul îi era la Camille. Cu coada ochiului urmărea să vadă dacă noră-sa mănâncă. Când şi când arunca o privire şi spre capul mesei, la Dimis, şi-i făcea semne Eleniţei să-l hrănească.

„Nu mănâncă afurisita şi nici pe copil nu-l hrăneşte", se gândea Loxandra.

Bărbaţii începură conversaţia.

— Zilele astea, europenii îşi împodobesc casele cu vâsc, spuse Theodoros şi îi traduse în franceză lui Camille.

Ea îi răspunse ceva în franceză.

— Ciudat, spuse Dimitros. Vâscul e de rău augur în mitologia saxonă. Nu-i aşa, Aghisilaos?

— Desigur – răspunse Cărturarul –, cu o creangă de vâsc l-a ucis Loki pe frumosul zeu al luminii, pe Baidr.

— Dar în Grecia nu se întâmplă la fel? spuse Theodoros. În Grecia, de Anul Nou, oamenii din popor atârnă ceapă-de-mare deasupra uşii de la intrare. Ce e ceapa-de-mare? O floare funerară. Asfodelul nu e o floare funerară?

Cocoşilă ridică mâna:

— Mă iertați! Aceste vestigii folclorice Mihail Psellos[36] le-a...

Loxandra profită de faptul că nimeni n-o privea şi îi îndesă în gură lui Camille o bucată de pastramă.

— Mănânc-o, mănânc-o, nefericite, şopti şuierător, de parcă sunetele i-ar fi ieşit pe nas. Mănânc-o, să ți se ungă mațele, că de uscate ce sunt ți se cască curul, de mai e un pic şi-ți iese sufletul!

Camille se înroşise toată şi se străduia să zâmbească. Spuse şi *merci.*

— Şi nasul ți s-o lungi! spuse Euterpe foarte încet, numai că toți o auziră, iar Kleio îi dădu un şut pe sub masă.

Theodoros începu să tuşească. Urechile îi luară foc. Ca să dreagă situația, Elenița se apucă să vorbească în păsărească ei franțuzită, ca să-i facă să râdă. De la celălalt capăt al mesei, strigă cât o țin puterile:

— Camille, Camille, Camille, ecuté: sortiré chi urvulé, pupă pe cine apuké. Ecuté, bre, păpiuşică à la diama...

În clipa aceea intră Tarnanas ținând cât putea de sus platoul mare cu curcanul. Se auzi un muget. Era Sofia Loungrou, care se străduia să-şi desfacă cingătoarea.

Se făcu linişte. Pe masă fusese aşezat noul serviciu adus de Theodoros din Anglia, din porțelan gros, pictat cu păduri, pajişti, case la tară, costişe de munți şi turnuri de basm.

Curcanul fu tăiat şi împărțit. Fiecare se aplecă asupra propriei farfurii. Tarnanas destupă o sticlă de vin franțuzesc şi începu să toarne în pahare. Cocoşilă se ridică în picioare să țină un toast. Sofia Loungrou îşi desfăcu şi gulerul. Orologiul bătu ora patru.

Trei ore au şezut la masă. Fireşte că trei ore, de ce să se grăbească? Toți aveau să înnopteze acolo. Slavă Domnului,

---

[36] Mihail Psellos (1018-1078), cărturar şi om politic bizantin.

se găseau saltele în casă! Şi plăpumi! Iar ospățul continuă până la sfârşit. Şi când terminară, Loxandra luă o bucată de pâine, o împărți în trei şi aruncă bucățile pe masă.

— Să ne dea Domnul anii şi bunăstarea lui Avraam, Isaac şi Iacob! spuse.

După care veniră unul câte unul şi îi sărutară mâna.

6

Două zile rămaseră musafirii, apoi începură să se împrăştie. Ultima rămasă fu Agatho. O săptămână stătu Agatho la Makrohori şi după o săptămână veni Manolios şi o luă acasă la ei, în Tatavla. Până în Galata merseră cu vaporaşul. Din Galata luară o birjă, căci Tatavla e pe deal, după Stavrodromi, iar pe vremea aceea nu exista alt mijloc de transport.

Când muieretul din Tatavla auzi huruitul birjei pe caldarâm, dădură fuga toate la ferestre. Perdelușele fâlfâiră.

— Iete, trece o birjă. Cine-o fi?

— Vino, vino-ncoace, Tarsi, e Agatho a lui Manolios.

— A, ia dă-te mai încolo, să văz şi eu!

Nu existau birje în Tatavla, existau însă palanchine, care erau folosite în caz de boală sau când se ținea marele bal de caritate la Căminul Cultural.

Palanchinele erau brancarde închise, prevăzute cu scăunel şi ferestre, tapisate cu atlaz roz şi albăstriu, şi aşezate pe două traverse. Un cărăuş în față şi altul în spate ridicau palanchinul, iar frumusețea care se ducea la bal saluta în stânga şi-n dreapta precum Madame de Pompadour.

Locuitorii din Tatavla îşi construiseră casele în jurul bisericii istorice Sfântul Dumitru şi acolo îşi aveau şcolile, sala de sport şi Căminul Cultural. Uniți printr-un sentiment de solidaritate, locuitorii din Tatavla semănau cu o frăție creştină din epoca romană.

Tatavla era singura suburbie din Cetate care avea populație sută la sută grecească. Turcul n-ar fi călcat în Tatavla nici dacă l-ai fi rugat.

Acolo erau păstrate toate vechile datini. Până şi simandra, o scândură semicirculară pe care paracliserul o lovea la răscruce cu un ciocănel, chemându-i pe credincioşi la slujbă. Simandra răsuna şi când murea careva.

Puteai auzi, de pildă:

— Taca-taca-taca, fraaaților, doamna Melpomeni, soția domnului Pontikakis, s-a dus la Domnul. La orele zece are loc înmormântarea, poooftiți de veeeniți...!

Iar perdelușele iarăşi fâlfâiau.

— Tarsi, de coana Pontikakis zice.

— Vai... nu-mi zice! Vai, Drosi, cinci copii lasă în urmă.

Tarsi, Drosi, Katina Torcătoarea, Talpă-Mare a lui Kambadais, Manio a lui Gogovitzias şi toate Maniolele şi Marionele din Tatavla nu lăsau ele orfanii de izbelişte.

Nici tâmpul de Dimitrakis n-a suferit de foame, nici nebuna de Elenița a lui Ararat.

Elenița are de la Comunitate o cameră gratis şi un borcănaş cu iaurt în fiecare seară. La prânz, femeile din Tatavla o primesc cu rândul la masă.

Tatavla se află aşezată pe o colină, iar în vârful colinei e Toumba. Sus, în Toumba, vizavi de Biserica Sfântul Dumitru şi de Căminul Cultural, sunt cele două mari locante: Acropole şi Ararat. Cafenele estivale, unde se adună locuitorii din Tatavla să-i asculte pe şansonetişti cum cântă şlagărele vremii: *În vâltoarea vieții mele...* sau *Te-am iubit, m-ai amăgit...*

Lângă cele două cafenele se află şi cimitirul Sfântul Elefterie. N-are nimic înspăimântător.

bietul de el. Ba dimpotrivă, cu floricelele şi copăceii lui îngrijiți, bucură privirea.

Dar un praznic cu adevărat străvechi are loc de Lăsata Secului în fata cimitirului Sfântul Elefterie. E Baklahorani[37], unde se adună grecii din toate colturile Cetății.

Mână, mână, căruțaş.
La Tatavla mintenaş.
Cât ne ceri ca să ne duci,
Şi-napoi să ne aduci?

Elenița nebuna, cu fata boită cu ştiubeci şi cu o fundă roşie la decolteu, se preumblă prin târgul de Baklahorani ca să-şi găsească mire. Copiii se dau în leagăne, căluții de lemn se rotesc împodobiți cu panglici şi steaguri (printre care sunt furişate şi câteva greceşti). Flăcăii din Tatavla dansează pe muzică de *syrtos* constantinopolitan şi *hasapikos* cu alean.

Scump..., hai măi, zi-le,
Scumpe-s vremurile...!

Şi fetele cântă: *Hai, Haralambe, e vremea să te-nsori.* Şi când se întețeşte bairamul, atunci se porneşte şi flaşneta să cânte *Moş Thodoris.*

Casa lui Agatho e o miniatură a casei Loxandrei. Agatho are şi ea dulapurile ei. Şi ea zice în fiecare dimineață, când se trezeşte, „slavă Ție, Doamne", întocmai ca Loxandra. N-are mari aşteptări şi nici nu vrea să strălucească. Zice „Tatăl nostru" în fiecare seară şi nu se îndoieşte nicio clipă că lumea nu se schimbă şi că Tatavla este buricul Pământului.

— Ce este bogatul, Manolios?

Şi tot ea răspunde:

— Cel ce se mulțumeşte cu puțin.

Bine făcuse Loxandra că i-l dăduse de bărbat pe Manolios, chiar dacă ceilalți nu-l voiau. Manolios îşi

[37] Bakiahorani sau Bakla Horani, carnaval celebrat în fiecare an de comunitatea greacă ortodoxă din Istanbul, interzis de autoritățile turceşti în 1943 şi reluat începând cu 2010.

vânduse acum prăvălia şi se angajase la biroul lui Theodoros. Poartă redingotă şi guler înalt până la urechi. Stă la o masă şi deschide scrisorile care vin la biroul lui Theodoros. Scoate din plic scrisoarea, îi pune o ştampilă pe care scrie „Primite” şi o pune într-un coşuleț.

Asta e treaba pe care o face Manolios şi câştigă trei lire pe lună. Şi trăieşte ca un paşă.

Uneori îşi aduce aminte de prăvălia lui şi de vechea meserie şi suspină, dar Agatho îi stă mereu alături şi îl consolează.

7

După ce plecară toți musafirii, făcură curat lună în casă şi copiii începură să meargă din nou la şcoală, Loxandra spuse din nou „slavă Ție, Doamne”.

Toate-s bune, de toate e nevoie, şi de muncă, şi de petrecere. „Toate la vremea lor şi macroul în august.” Bun e macroul ăla micuț de august. De-ar fi avut acum câțiva!

— Oh..., oh...! căscă Loxandra. Bre Tarnanas, cât e ceasul? Trei? Hai, fiule, fă-mi cafeaua, hai, paşaua mea!

Se rezemă de perna mare a canapelei, începu să mângâie pisica culcuşită în poală şi... o fură somnul.

Adormită de-a binelea, o vede în fața ochilor, în carne şi oase, pe Preasfânta Baloukliotissa. O vede aşezată, ținându-L în brațe pe Hristos deasupra cristelniței şi împodobită cu toate giuvaierele ei. Maica Precistă o priveşte zâmbitoare.

„Loxandra”, îi zice Maica Precistă, „Loxandra, ascultă la mine! Şi pe cărbune de pui mâna, o să se prefacă în aur. Auzi ce-ți zic? În aur o se prefacă.”

Loxandra scoate un țipăt şi se trezeşte...

Deschide ochii şi îl vede pe Tarnanas stând în picioare dinaintea ei, cu cafeaua în mână.

Multe zile trecură până să-şi revină Loxandra din visul ei. De ce să i se înfăţişeze Maica Precistă şi să-i spună aşa ceva? Până la urmă pricepu.

De ceva zile observase că pisica lor, Calipso, n-avea astâmpăr şi că îşi tot făcea drum spre magazia cu cărbuni. Ce treabă avea ea în magazie? N-o mai încăpea grădina şi începuse să-şi facă nevoile în magazie? Se ia după mâţă şi... ce să vadă?! într-un colţ al magaziei, pisica zgâmăise printre cărbuni. Se apleacă Loxandra şi vede ieşind din zid burta unui chiup.

Ia te uită, o comoară îngropată într-un chiup! Na, ca să vezi! Ce altceva să fie? E la mintea cocoşului.

Şi în seara aceleiaşi zile, imediat ce se culcară copiii şi Tarnanas urcă la el în odaie, Loxandra cade în genunchi în faţa lui Dimitros şi începe să-l implore.

— Beiul meu, paşaua mea – îi zice –, nu poţi să mă refuzi.

Şi îi povesteşte pe-ndelete. O comoară. O comoară îngropată în magazia lor cu cărbuni.

— Femeie, vino-ţi în fire! Trebuie să fie conducta de apă.

— Dragă, cum poţi să spui aşa ceva?! A înnebunit Maica Precistă, de mă pune să sparg conducta lagumului?

— Dar Sfânta Fecioară nu ţi-a zis să spargi conducta lagumului. Ea ţi-a zis...

— Dimitros, nu mă supăra! Nu mă supăra, atât îţi zic, ai priceput?! Aaa!

— Dacă-i pe-aşa, să mergem, crăiasa mea! spuse Dimitros râzând şi coborâră.

Apucă Dimitros toporul de carne, ia Loxandra lampa şi intră amândoi în magazia cu cărbuni.

— Unde-i?

— Uite, nu vezi?

— Conducta e, Loxandra.

— Dimitros...!

— Bine, bine, iubirea mea, spune Dimitros şi îi mângâie un zuluf care îi cădea mereu pe ceafă.

— Bre Dimitros, eşti în toate minţile?! De giugiuleli ne arde nouă acum? O să cad.

— Bine, bine. Unu, doi, trei...

— Stai aşa, Dimitros! strigă brusc Loxandra. Promite!

— Ce să promit?

— Să înalţi o biserică în Makrohori.

— O să înalţ, zice Dimitros şi ridică din nou toporul.

— Dimitros, promite!

— Ei, am promis doar!

— Nu. Promite şi c-o să măritǎm fetele lui Eleni.

— O să le măritǎm, zice Dimitros şi ridică din nou toporul.

— Promite, Dimitros! strigă din toţi rărunchii Loxandra.

— Mai încet, dragă, o să trezim toată mahalaua şi o să ne ia de nebuni.

— Promite, n-auzi?! Promite c-o să le măritǎm pe Hariklo şi pe Ploplo, bietele orfane. Stai aşa...! Şi că-l dăm la studii pe Andrikos. Stai aşa...!

Brusc, se opri. La urechi îi ajunse vocea becciului. De departe, de foarte departe se auzea vocea răguşită a jandarmului care anunţa incendiu.

— *Yaaangin vaaar...!*[38]

Până să se stingă ecoul, începu să strige alt becciu. Şi imediat un altul de mai aproape. Şi apoi alţi beccii de şi mai aproape, şi mai aproape, şi mai aproape... De parcă flăcările însele se răspândeau, se ramificau, se apropiau şi îi împresurau...

— *Yaaangin vaaar...! Terapia'da, Boğaz içindeee!*[39]

---

[38] „Incendiul”, „Foc!” (în turcă, în original).

[39] „Incendiu în Therapia, pe Bosfor!” (în turcă, în original).

Groaza se zugrăvi pe fața Loxandrei. Broboane de sudoare rece îi apărură pe frunte.

— Să mergem! zice şi se adăposteşte în brațele lui Dimitros. Haide repede în paturile noastre!

— De mult arde focul de-a ajuns vestea până în Makrohori, spune Dimitros.

— Taci! Hai să mergem!

Într-adevăr, a ars ceasuri bune focul ăla. Dar aşa erau pe-atunci incendiile. Uneori, pârjolul ținea câteva zile şi distrugea mahalale întregi, suburbii întregi, ca atunci când au ars Kontoskali[40] şi Stavrodromi.

În vremea aceea, când izbucnea vreun incendiu, turnul din Galata şi cel al Seraskeratului[41] dădeau semnalul. Nu existau pompieri pe-atunci. Focul era stins de tulumbagii.

Tulumbagiii erau flăcăii, voinicii mahalalei. Nişte namile vânjoase, cu fesuri înalte vişinii, puse câş pe părul dat cu ulei, cu o floare la ureche şi cu călcâiul două degete în afara încălțărilor tasate în spate. Tulumbagiii şedeau de dimineața până seara într-un beci numit *kovuş,* unde obişnuiau să se adune aşteptând să se mute careva sau să scuture covoarele sau să se işte vreun incendiu, ca să scoată şi ei un bănuț. De Paste şi de Crăciun, ieşeau cu tava în mahala şi adunau bacşiş zdravăn, fiindcă lumea avea nevoie de ei.

Tulumbagiii dădeau fuga cu toții oriunde izbucnea vreun incendiu. Luau în cârcă o tulumbă mică şi, în frunte cu reizul – căpetenia lor, adică –, alergau desculți, cu pantalonii suflecați până la genunchi, ținând în mâini torțe şi strigând

---

[40] Kumkapi, în turcă, cartier din districtul Fatih, pe țărmul nordic al Mării Marmara, populat majoritar de armeni la acea vreme.

[41] Cunoscut şi ca Turnul Baiazid (Beyazıt Kulesi). Seraskerat este denumirea Ministerului de Război în perioada otomană, „serascher” (tc. *serasker)* fiind titlul purtat de comandantul suprem al armatei.

„Vaaar-da!”. Şi dacă nu te dădeai la o parte, te călcau în picioare.

Primele ajutoare veneau din cartierele vecine şi, pe măsură ce ardea focul, se adunau tot mai multe pompe, hărmălaia sporea, iar apa se împuţina. Şi între timp casele de lemn ardeau – pentru că aproape toate casele erau de lemn –, ardeau ca nişte torţe pe uliţele foarte înguste.

Se zice că aşa de înguste erau străzile din Cetate, încât odată o hanâmă stătea în pragul porţii sprijinindu-şi picioarele de zidul de vizavi. Trece un tulumbagiu cu un şifonier în spinare şi îi strigă:

— *Varda,* hanâma mea, ridică picioarele!

— Saltă-mi-le şi treci! îi răspunde hanâma şireată.

Şi uite aşa drumul acela din Cetate căpătă numele de „Strada Saltă-picioarele”, care pe turceşte se cheamă *Kaldırım bacak caddesi.*

8

Aşa că în seara aceea comoara nu fu dezgropată. Şi nici în seara următoare, căci Dimitros se înfurie şi nu vru să mai coboare. Şi apoi veni în vizită mătuşa Smaragdi de la Kadıköy.

Loxandrei i se urca sângele la cap, mai-mai să se sufoce. Unde s-a auzit, bre, aşa ceva? Să ai comoară în pivniţă şi să n-o poţi dezgropa! De faţă cu alţii nu putea, pentru că, atunci când dezgropi o comoară, nu trebuie să sufli o vorbă nimănui. Altminteri, aurul se preface în scrum. Să coboare singură, se temea. De două ori se sculă în timpul nopţii şi încercă să coboare, dar de fiecare dată se întoarse repejor în pat. De cum ajungea în cerdac şi vedea curtea aia mare cu dale de marmură, o apuca o frică de moarte. Cum să

traverseze curtea aia, sub care se afla cisterna?! Iar în cisternă sălăşluia Gui-guiț[42].

— Gui-guiț! rostea Loxandra ducând degetul în dreptul buzelor şi făcând ochii mari. Ssst! Să nu ne-audă!

În afară de Gui-guiț, Loxandra se temea şi de becciu. Se temea de el doar noaptea. I se tăiau picioarele de groază când îl auzea trecând singur pe ulițele întunecate şi vestind ora cu lovituri de ciomag în caldarâm. Dar dimineața, când îl vedea amărât şi nedormit cum cară în spate scara de lemn, mutând-o de la un stâlp la altul, ca să stingă felinarele de pe stradă, atunci o apuca mila şi dădea fuga să-i facă o cafea.

— Ali, bre Ali, poftim, bată-te norocul să te bată! Hai, mă afurisitule, să bei o cafea!

Şi se-apuca să discute cu el nimicuri, jumătate în turcă, jumătate în greacă.

— Ai aflat? Vaaai! N-ai aflat? Grozăvii, bre! Măşel în Adana[43], Da, da, cum să nu! Măşel, când îți zic, ce nu pricepi?! S-au pornit iar câinii să ucidă norodul. Să li se usuce mâinile. Maică Precistă, să li se usuce!

— Vah, vah, vah! făcea Ali aşezat pe vine în fata uşii de la bucătărie şi răsucindu-şi o țigară.

— Vah! De trei ori vah! Iar s-au prăpădit trupuşoare. Mamele jelesc iară, arză-i-ar focu' săi arză! Câini, câini agareni!

Niciodată nu se gândise becciul s-o întrebe cine erau câinii ăia agareni, dar şi dacă ar fi întrebat-o, Loxandra n-avea o idee prea clară în privința asta.

---

[42] *Kuyu cini* sau „duhul fântânii”, considerat a fi spiritul ei protector.

[43] Masacrul armenilor de la Adana a avut loc, de fapt, în aprilie 1909, fiind o inadvertență istorică în roman.

Fireşte că turcii erau câinii, însă turcii, pentru Loxandra, erau o noţiune destul de încâlcită. Turcii erau o năpastă pentru omenire, o urgie, de felul holerei, al cutremurului sau al trăsnetului. Ce treabă aveau însă lucrurile astea cu Ali sau cu Mustafa, negustorul de ouă, care, atunci când îi apărea o băşică la unghie, venea şi îi cerea agheasmă de la Izvorul Tămăduirii?

— Agheasmă mai bună ca asta nu găseşti, îi zicea Loxandra. Înmoaie în ea o bucată de pânză şi pune-o pe rană! Bea şi-o gură, ascultă la mine! Bea, bre, nu te calici! Pe bani crezi că-i agheasma? Ori crezi că seacă izvorul?

Pe Loxandra, agheasma de la Baloukli o lecuia de orice. De doctori şi de doctorii se temea. Dar şi mai mult se temea de leacurile băbeşti ale coanei Annika, peţitoarea. Îi făceau scârbă. Cum să nu te scârbească lucrurile alea?!

Din pişat de băiat coana Annika prepara leac pentru degerături şi mâini crăpate. Din rahat uscat de câine făcea prafuri pentru tuse şi le sufla pe gât în jos cu un pai. Din şoareci morţi şi ulei prepara alifie. În cochilia de midie făcea o alifie cu terebentină, o cosmetică pentru faţă. Alunga gălbinarea, lecuia rujeola, ridica ombilicul... şi câte altele nu făcea blestemata, însă Loxandrei toate astea îi întorceau stomacul pe dos.

Loxandra îl avea pe bărbierul ei, pe nea Artemis. De câte ori îşi simţea greu capul, îl chema să-i pună lipitori. Nea Artemis îi mai punea vezicatoare[44] şi ventuze încinse, făcea şi tăieturi. Scotea şi dinţi. Dar adevărata tămăduitoare a Loxandrei era Baloukliotissa. Mare tămăduitoare, prietenă şi povăţuitoare.

---

[44] Plasture îmbibat într-o substanţă care pricinuieşte apariţia unor vezicule pe piele.

9

De cum plecă mătuşa Smaragdi, înainte de a se hotărî să dezgroape comoara, Loxandra se porni spre Baloukli. Luă cu ea şi o butelcă de o jumătate de galon, ca s-o umple cu agheasmă, mai luă şi un paneraş cu una-alta, ca să aibă ce ciuguli în caz că i se face foame.

Baloukli e în Eptapyrghio, lângă Poarta Silivri[45], într-o pădure deasă de chiparoşi.

Se zice că Iustinian, care suferea de rinichi, îşi găsise leacul la Baloukli şi a reparat atunci Biserica Izvorul Tămăduirii cu materialele rămase de la înălțarea Sfintei Sofia. Însă biserica aceea au distrus-o mai apoi ienicerii, iar cea care există acum a fost construită mult mai târziu.

În grădina bisericii sunt înmormântați patriarhii ecumenici. Alături se află cel mai mare cimitir al Ortodoxiei. Ceva mai încolo se află Aşezămintele Filantropice Naționale – un spital mare cu cei mai buni doctori din Cetate, un ospiciu şi un azil de bătrâni.

Loxandra ştia toate astea, fiindcă aici se născuse şi crescuse. Loxandra se născuse în Psomathia[46]. Încă de mică mergea la Baloukli cu mama şi cu bunica ei.

Izvorul cu agheasmă de la Baloukli are o apă cristalină, care curge într-un havuz săpat adânc. Şi în havuz înoată peştişori. Se zice că sunt peştişorii care au sărit în apă din tigaie atunci când turcii au cucerit Cetatea. Iar peştişorii

---

[45] Sau Poarta Izvorului, după numele Mănăstirii Izvorul Tămăduirii aflate în apropiere. Se află în suburbia Balıklı din İstanbul.

[46] Sau Psamathia (în turcă, Samatya), cartier din districtul Fatih din İstanbul.

ăştia trebuie să fie şapte la număr.[47] Dar cum să-i deosebeşti în puzderia de peştişori aurii care înoată acolo?!

Loxandra se opreşte în faţa havuzului. Stă în picioare şi mestecă anafură.

Poartă rochia ei neagră şi largă, şalul de lahur al bunicii şi pălărioara cu panglici late, prinse fundă sub bărbie.

Emoţionată, urmăreşte cu privirea peştişorii. Tare îi dă ghes inima să le arunce câteva firimituri de anafură, ca să-i hrănească pe amărâţi, dar nu îndrăzneşte. Ruşine! Ce-ar spune lumea din jur care o priveşte?! Orice-ai zice... e un havuz ăsta, cum să arunci lucruri în el şi să hrăneşti peşti? Văleu! Nu se poate! Ruşine!

Mai aruncă o privire în jur, ca să vadă dacă o observă careva, şi bagă toată anafura în gură. Se închină. Hai să ne fie de bine! Scoate butelca de jumătate de galon şi se duce s-o umple.

Apa e rece, cristalină. Umple năstrapa[48] de aramă care stă agăţată de perete şi îşi spală mai întâi ochii. Apoi, cu pioşenie, îşi stropeşte părul. După care umple cana şi bea până la fund.

— Oooh!

A înviat. S-a răcorit. S-a desfătat. Măi, cum i s-a mai deschis inima!

— Slavă Ţie, Doamne! şopteşte în timp ce urcă scara.

---

[47] Potrivit legendei, în ziua cuceririi Constantinopolului (29 mai 1453), un călugăr prăjea peşte în apropierea izvorului de la Baloukli (Balıklı), când cineva vine şi îl anunţă că Cetatea a căzut în mâinile turcilor. Neîncrezător, călugărul îi răspunde că, dacă e adevărat, atunci peştii ar învia şi ar sări înapoi în apă. Brusc, peştii din tigaie, şapte la număr, învie şi sar în havuzul sacru. Aceşti peşti, se spune, încă poartă pe o parte urmele de prăjeală.

[48] Vas cu toartă care serveşte la băut, cană.

Binedispusă, face stânga spre cimitir.

Mormintele părinților săi nu sunt foarte departe de poarta cimitirului, iar locul seamănă cu o mică grădină. Sunt trei plăci de marmură pierdute printre ierburi: păpădie, susai, măcriş şi margarete sălbatice. Gărduleţul de fier e acoperit jur-împrejur de tufe dese de trandafir sălbatic. Un chiparos măreţ se înalţă într-un colţ, iar sub chiparos, o băncuţă comodă.

Când şade pe banca aceea, Loxandra se simte în siguranţă. Apărată. Acesta e locul părinților ei. Locul care o va primi şi pe ea, şi pe bărbatul ei, şi pe copiii copiilor ei. Locul le aparţine, plătit în lire de aur, iar hogetul îl ţine împăturit frumos în bocceluţa în care păstrează cordoanele ombilicale ale copiilor, primele lor unghiuţe şi giulgiul pe care i-l adusese Iakoumis de la Ierusalim.

Aşa e dat să fie. Cât trăieşti, casa e locul tău. Când mori, locul tău e aici. Aşa a fost până acum, aşa va fi şi de-acum încolo. Pentru că toate îşi au vremea şi locul lor. Chiar şi săpunul de la bucătărie. Şi nimic nu se schimbă.

Ce e greu să pricepi atâta lucru? Locul săpunului e în dreapta robinetului. Fiindcă Tarnanas e stângaci, îl pune în stânga. Şi nu-l poţi face să priceapă că locul săpunului e în dreapta. Nu trece mult şi tot în stânga îl pune.

Locul răposatei sale mame e în mormântul din mijloc. Cel de-acolo e al lui Nikolos şi în ăsta de-aici e înmormântată biata ei bunică.

„Biata coană Zoiţa!" Dumnezeu s-o ierte pe biata bunică! Ea o învăţase pe Loxandra să gătească aşa de bine. Ea o învăţase toate cântecele alea populare...

N-a fost fată îmbrăcată
cu şalvarii de mătase,
Până când Frosina însăşi
la plimbare îi purtase...

Loxandra îşi lăsă capul într-o parte şi zâmbi. O vede vie dinaintea ochilor pe coana Zoița, cu ilicul ei gros de iarnă, cu şorțul ei... Dichisită, curată...

Levănțică şi-izmă creață, din
Halki[49] *proaspătă apă.*
Chiar de m-ai uitat, Manio, dorul
tău mereu mă seacă.

Cântă coana Zoița în timp ce înfăşoară *yalancı dolmades.* Şi Loxandra e micuță şi stă pe un scăunel lângă bunica ei. Îi pregăteşte foile de viță. Îi curăță menta, fiindcă în *yalancı dolmades* se pune mentă. Aşa e dat să fie. Dacă nu ai mentă şi multă ceapă, mai bine să nu faci *yalancı dolmades.*

— Ah!

Loxandra îşi deschide paneraşul şi scoate o *yalancı dolma.* Aruncă o privire în jur. Ceva mai încolo, o femeie stă în genunchi în fața unui mormânt şi aprinde o lumânare. Mai sunt două femei care jelesc, nu se uită la ea. Bagă repejor sarmaua în gură. Mai aşteaptă puțin, se apleacă şi bagă în gură alte două sarmale, o bucățică de pâine şi o ridiche.

— Mmm... au ieşit bune sarmalele!

Dumnezeu s-o ierte pe mama mare, că punea mentă în *yalancı dolmades!.* Bagă în gură o măslină zdrobită şi oftează privind cerul. Şi brusc îşi vede mama. Şi lângă ea stă Nikolos, căruia îi plăceau măslinele în saramură. Dumnezeu să-l ierte pe Nikolos!

Se terminară toate sarmalele. De asemenea se terminară şi măslinele zdrobite. Din celălalt capăt al cimitirului se auzi un psalm.

---

[49] Halki (în turcă, Heybeliada) este a doua insulă ca mărime din arhipelagul Insulele Prinților, în Marea Marmara, fiind multă vreme un loc de vilegiatură preferat atât de greci, cât şi de turci.

„O fi vreun parastas”, se gândeşte Loxandra şi muşcă dintr-o bucată de pastramă. „Lua-te-ar naiba, Tarnanas, că groase ai mai tăiat feliile!”

Dar nu Tarnanas e de vină, de vină e cuțitul ăla de bucătărie, care trebuie ascuțit. Şi dacă tot îl dă la ascuțit, bine ar fi să dea şi toporul de carne.

„Annaaan!” Uitase să coboare carnea în puț! Oare i-o trece prin minte lui Tarnanas s-o coboare în puț sau o s-o lase în cârligul din bucătărie, să se împută? Vai, vai, vai! Cum de-a uitat de carne?!

Îşi scutură firimiturile din poală şi îşi freacă şoldul. Mă, da' tare îngustă e băncuța asta! Jumătate de şold îi spânzură în afară şi i-a înțepenit.

O şopârlă sare din iarbă şi se opreşte încremenită lângă pantoful Loxandrei. Loxandra se teme să se mişte, să n-o sperie. Ah, ce frumoasă e!

— Şopârlițo..., spune şoptit şi zâmbeşte drăgăstos.

Vrea s-o strige, dar nu ştie cum se strigă şopârlițele.

Soarele urcase mult şi străbătea copacii cei deşi. Chiparoşii îşi răspândeau mireasma. Clopotul bisericii bătu ora amiezii.

Bre, dar când s-a făcut amiază?! Cum de-a pierdut aşa simțul timpului?

Îşi aminti că avea de prăjit barbuni. Îşi aminti că trebuie să dea jos gavanosul, ca să scoată murături. Îşi aminti că e ora la care copiii se întorc de la scoală ca să mănânce. Îşi aminti de bucătăria ei, de sufrageria ei şi de odăița ei scundă, îşi aminti dintr-odată de toate.

— Nici că se poate mai rău. Maică Precistă! bombăni. Vai, nu mi-am dat seama cum a trecut vremea!

Înşfacă geanta în care e butelca, înşfacă paneraşul gol, îşi suflecă poalele fustelor şi se porneşte la drum. Sare peste morminte, aleargă.

Aproape de poarta cimitirului, îi vine pe gât un râgâit plăcut.

„Grrroooh”, râgâie cu putere şi îşi face de trei ori semnul crucii în dreptul gurii. „Foarte sățioasă agheasma asta! Doamne-ajută!”

Acasă, Tarnanas îi deschise poarta şi Sultana dădu fuga să-i ia lucrurile din mână.

— Unde-s copiii? întrebă Loxandra.

— În sufragerie. Numai ce-au terminat de mâncat.

— Ați prăjit peştii?

Peştii îi făcuse Tarnanas la grătar, iar carnea o prăjise la tigaie.

— E, aferim! spuse Loxandra.

— Şi voi ce făcurăți azi la şcoală? spuse intrând în sufragerie.

Copiii ridicară capetele şi o priviră.

„Ce frumoasă e mama!”, se gândi Alekos.

— Ai fost la Baloukli? o întrebă Kleio.

Loxandra zâmbi. Ochii îi sclipiră. Obrajii îi erau roşii ca focul. Pielea, ca satinul.

— La Baloukli am fost! strigă cu putere şi priveşte în curte, spre locul unde se află cisterna cu Gui-guiț.

Şi încă o dată, şi mai puternic:

— Da, am fost la Baloukli şi-am adus o butelcă mare cu agheasmă.

Trage scaunul cu un aer victorios şi se aşază la masă.

— Mâncați şi dumneavoastră? o întreabă Sultana cu jumătate de gură.

Blestemată şi Sultana asta, stă şi se uită în gura altuia.

— Ba, nu mi-e foame, spune Loxandra. Ia dă să văz dacă erau proaspeți peştii!

Pe platou rămăseseră cinci peşti.

— Adă-mi o furculiță, să văz cum sunt!

Şi până să aducă Sultana furculița, Loxandra deja ține în palmă, tandru, cel mai mare barbun şi îl miroase. Îl miroase, îl cercetează cu atenție. Se apleacă şi îl atinge cu limba. Îşi apropie delicat buzele de el, îl mângâie, îl dezmiardă şi brusc muscă din el. Îl înfulecă.

— Oooh!

Îşi freacă mâinile cu o bucată de lămâie rămasă pe platou, se şterge pe şervetul lui Kleio şi, până să apuce să vină Sultana din bucătărie cu furculița, se pune să strângă farfuriile.

— Hai, Sultana, du-le jos! Voi ați mâncat?

Schimbă vorba:

— Tare mult mi-a plăcut azi la Baloukli. Tare, când îți zic.

Îşi face cruce.

— Voi ce-o să faceți acum? îi întreabă pe copii.

Alekos vrea să se ducă acasă la Orestis, să învețe împreună, Kleio vrea să meargă la ea în cameră, să citească.

— Şi eu o să mă-ntind puțin în ungherul meu, să-mi revin.

Se auzi un ciocănit în poartă. Ei, dar cine să fie la ora asta?! Era nepotul lui Manolios din Tatavla. Pe Agatho o apucaseră chinurile facerii şi mama zice să se ducă repede în Tatavla.

— Amman, Sultana, dă fuga! Aleargă, Tarnanas! Ajutați-mă! Tu, Kleio, coboară valiza din pod. Alekos, ce stai şi căşti gura, deschide dulapul ăl mare şi scoate bocceluța cănărie cu hăinuțe de copii. Repejor, fată! Bată-te norocul să te bată!

Calipso parcă-i jurată să se încurce printre picioarele oamenilor, când vede că e forfoteală.

— Birjă! Dă fuga, Tarnanas, şi cheamă o birjă!

Capotul, papucii, întreaga butelcă cu agheasmă pe care o adusese de la Baloukli. Aşa, foarte bine! A, stai, să-şi sărute şi copiii.

— Să fiţi cuminţi! Şi tu, Tarnanas, să-i faci lui Dimitros ceaiul de tei! Sultana, fii cu ochii pe Calipso! Kleio, ai grijă de sticlete!

Ce e, dragă, ce se petrece? Vecinele deschiseseră ferestrele să vadă ce e cu vânzoleala din faţa casei Loxandrei. Când birja dădu colţul străzii, Loxandra încă zbiera prin casă şi dădea ordine.

Ce arde? Naşte Agatho şi Loxandra se duce în Tatavla. Drum bun şi Maica Precistă să vegheze asupra ei!

Plecă Loxandra. Nici azi n-avusese norocul să dezgroape comoara. Ei, nu contează, orice rău e şi spre bine. Adevărul e că toată afacerea asta cu comoara începuse s-o cam sâcâie pe Loxandra, aşa că se bucura acum de orice obstacol se ivea în calea acestei neplăcute expediţii nocturne. Ei, mai ducă-se dracului şi comoara, şi tot! La ce-i trebuia?! N-avea ce mânca? N-avea ce bea? Slavă Domnului! Totuşi, mai devreme sau mai târziu trebuia s-o dezgroape, pentru că, altminteri. Maica Precistă se putea supăra.

10

Aşa, ca un făcut, se pornise să bată cu putere vântul de miazăzi, iar vaporaşul care asigura transportul între Makrohori şi Galata avu întârziere. Un aşa vânt, să te ferească Dumnezeu! Şi pe Loxandra o apucase răul de mare, ceea ce până atunci nu păţise niciodată. Lasă că gândul îi stătea numai la casa ei! Oare o să se descurce singur Tarnanas în bucătărie? 0 să-şi amintească Sultana să pună lacherda în ulei? Ei, poftim! Uitase să-i trimită vorbă doamnei Zoiţa că pleacă şi s-o roage să aibă grijă de copii. Doamna Zoiţa era învăţătoarea copiilor. Avea propria ei

şcoală. De fapt, aduna la ea acasă, în sufragerie, o mână de copii şi îi învăța cântece, îi învăța geografie, istorie, aritmetică şi citeau împreună din *Moş Stathis*[50].

Alekakis era primul la aritmetică. Kleio se remarca la citit şi la recitat, iar în fiecare an, de ziua tatălui ei, ținea o cuvântare sau recita o poezie. Într-un an, recitase:

Ioannis Galatis avea o fată,
O copiliță era, de şapte ani.
S-a dus în munți, dup-al ei tată.
Fugind de-armia de otomani.[51]

Toată lumea fu atât de înduioşată, că izbucni în lacrimi. Mătuşa Elenița se puse pe bocit. Şi Tarnanas începu să plângă, fiindcă îşi aminti cum îi uciseseră turcii tatăl la Erzurum[52]. Iar Sultana se puse şi ea pe jelit, doar pentru că toți ceilalți plângeau.

Nora lor, Camille, se sperie când îi văzu pe toți plângând şi întrebă ce se întâmplă. Şi atunci Dimitros o rugă pe Kleio să se oprească şi să spună mai degrabă un cântecel din *Fiica Doamnei Angot*[53], care era la modă pe vremea aceea.

---

[50] *Moş Stathis* sau *Amintiri din copilărie (Gherostathis,* în greacă), operă foarte îndrăgită a scriitorului pedagog Leon Melas (1812-1879), născut la Constantinopol.

[51] Versuri aparținând poemului epic *Grecia, biruitoarea turcilor (Tourkomachos Heffas,* 1850), închinat de scriitorul romantic Alexandros Soutsos (1803-1863) Revoluției greceşti din 1821.

[52] Oraş din estul Anatoliei. Aluzie la masacrarea populației armene (1894-1896), în timpul sultanatului lui Abdülhamid al II-lea.

[53] *La fille de Madame Angot,* operă comică de Charles Lecocq, pe versuri de Clairville, Paul Siraudin şi Victor Koning: a avut premiera în decembrie 1872, devenind repede un succes european.

Dar Kleio alese să cânte aria „Tu, ce te-ai înălțat la cer, o, suflete îndrăgostit”[54].

Kleio, vezi bine, pe lângă multele ei haruri, avea şi o voce frumoasă. Însă, mai mult chiar şi decât muzica, îi plăceau cărțile. Dacă-i dădeai o carte, nu mai voia altceva. Iar cărți aveau destule acasă, slavă Domnului! Dimitros avea o încăpere plină cu cărți: Vilaras, Soutsos, Rangavis, Vernardakis...[55] Cât a fost mică, s-a ținut după maică-sa şi a ajutat-o. O aşeza Loxandra în fața ei pe un scăunel şi curățau împreună fasole verde, bame sau îi dădea pământuful şi o trimitea să şteargă praful. Dar de când a învățat să citească, Kleio n-a mai pus piciorul în bucătărie. Când o căutai, o găseai în biblioteca lui taică- său. Dimitros lipsea toată ziua de-acasă, iar Loxandra nu călca în bibliotecă. „Lasă copilul să citească, dacă-i face plăcere. Rău nu e.” Kleio citea orice voia. Fu încântată când îi pică în mână *Viața Casianei.* Se îndrăgosti mai ales de Acvila[56], care semăna cu spițerul din Makrohori.

— *Doamne, femeia ceea ce căzuse...*[57]*,* zicea Kleio luând o expresie spiritualizată în fața oglinzii lavoarului şi punându-şi pe cap, în loc de văl, peşchirul de baie. *Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe...*

---

[54] Versuri din ultima arie a operei lui Donizetti *Lucia de Lammermoor,* foarte la modă pe atunci („Tu che a Dio spiegasti l'ali / O beli' alma innamorata...”).

[55] Scriitori greci care s-au remarcat pe parcursul secolului al XIX-lea: Ioannis Vilaras (1771-1823), Alexandros Rangavis (1809-1892), Alexandros Soutsos (1803-1863), Dimitrios Vernardakis (18331907).

[56] Este vorba despre Acvila şi Priscila, misionari din primul secol creştin.

[57] Începutul *Troparului Sfintei Casiana,* cunoscut şi sub numele de *Cântarea Casianei.*

— Poftim! E ţicnită, a intrat dracu-n ea! strigă într-o zi verişoara ei Euterpe, fiica mătuşii Elenița, care intrase pe nepusă masă în camera lui Kleio şi izbucnise în râs.

Kleio nu-şi putu scoate din minte întâmplarea asta cât timp trăi. În ziua aceea, înnebuni de

ruşine. Se înroşise toată, se năpustise asupra Euterpei şi o apucase de păr. A fost nevoie să urce Loxandra ca s-o scape pe Euterpe din mâinile ei, cu toate că fata era mai bine făcută şi mai puternică decât Kleio.

Euterpe moştenise constituția osoasă a Loxandrei şi îi semăna chiar mai mult decât propria fiică. Într-o singură privință nu-i semăna: la vrednicie şi la curățenie. Vara, când maică-sa o trimitea din Pera în vilegiatură la Makrohori, Loxandra se dădea de ceasul morții s-o îmbăieze pe Euterpe.

— Hai, duducuța mea, hai, domnița mea, hai să mergem la hamam. Hai să vezi ce biscuiței buni o să-ți cumpăr la hamam, de la arăpoaică.

Cu chiu, cu vai reuşeau s-o bage pe Euterpe în birjă. Tot cu chiu, cu vai o băgau şi în sala de baie a hamamului. Dădeau o mână de ajutor şi Tarnanas, şi Sultana, şi Alekos, pentru că, desigur, cât erau mici băieții, îi puteau lua cu ele în hamam. Marea sărbătoare a îmbăierii avea loc în fiecare dimineață de sâmbătă. Loxandra pregătea de cu seară mâncarea pentru a doua zi: găină fiartă în sos şi apoi *malebi.* Prepara şi răcoritoarele pe care urmau să le ia cu ei: orjadă[58], suc de portocale sau vişine, câte o prăjiturică, dintr-astea, nimic care să cadă greu la stomac. Doamne fereşte! Asta făceau turcoaicele şi armencele, care se boiau cu henna şi, până să li se usuce, ca să nu se plictisească, şedeau în *soğukluk,* adică în sala cea mai răcoroasă a hamamului, şi mâncau *topikia, yalancı dolmades* şi alte mâncăruri grele.

---

[58] Sau orjad, băutură răcoritoare din sirop de orz sau de migdale.

La îmbăierea Euterpei ajutau şi Tarnanas, şi Alekos, când venea vremea s-o dezbrace şi s-o bage în bazin. Dar când deja băieții se făcură mari şi se ridicară într-o zi femeile goale cu galenții în mână ca să-i dea afară din hamam, şi se porni tot tărăboiul ăla, când Loxandra mai avea puțin şi leşina, atunci când îi spuseseră „Cocoană, nu-ți aduci şi bărbatul să-l speli?" (auzi tu, să-i spună aşa ceva!), de atunci Loxandra le lua cu ea pe Hariklo şi pe Ploplo, ca s-o poată struni pe Euterpe. S-o frece bine, aşa cum voia ea, s-o săpunească, s-o frecționeze bine. O săpunea1ă, două, trei, cât Sfânta Treime. După care urma clătitul. Loxandra cufunda în bazinul de marmură tasul de argint pe care îl luase de-acasă, turna apă pe Euterpe şi se răcorea şi ea. „Oooh!"

— Hai, încă un tas mai rece, ca să nu răceşti când ieşim. Hai, şi încă unul, nespălate, că viermi ai face, dacă te-aş lăsa. Un lanț o să facă viermii, măi fată, şi-o să te târască în mare! Hai, încă unul, afurisită ce eşti, de dragul meu, răpănoase! Hai, s-apuc să te spăl şi când oi fi mireasă, împuțite, ca mi-ai scos peri albi azi!

Şi uite aşa, cu surle şi trâmbițe, Euterpe ieşea din sala caldă a hamamului înfofolită într-un halat gros, trecea în sala rece şi de-acolo în sala mare, unde se dezbrăcaseră, iar în urma ei venea Loxandra, care continua s-o bodogănească. Şi ca s-o îmbuneze pe Euterpe, cumpăra delicatese din miere şi susan de la arăpoaica aşezată dinaintea unei tăvi uriaşe, în mijlocul sălii.

Frumoşi au fost anii aceia când avea în jurul ei copiii, încă mici, dar oamenii, nicicând mulțumiți cu ce le dă Dumnezeu şi mereu dornici de mai mult, se apucă să prăpădească totul. Din senin, lui Dimitros îi veni ideea să-l şcolească pe Alekakis. Să-l trimită la Colegiul Grecesc din

Fanar[59], Şi pentru că Fanarul era departe, decise să-l trimită să locuiască în casa lui Theodoros. Aşa avea să învețe, zicea, şi franceză cu Camille. Auzi la el! De ce tine morțiş să învețe copilul franceză? Ştia Kotsos, fratele Loxandrei, care atâția ani se bucurase de casa lui şi îşi ținea nevasta în puf, ca pe-o adevărată sultană şi domniță? Ştia franceză Manolios, care o ținea pe Agatho ca pe o împărătească în Tatavla? Ca să câştige mai mulți bani, ca Theodoros, zicea Dimitros. Bre, la ce-o să-i folosească mai mulți bani? Cât poate să mănânce? Ce este omul bogat, bre? Cel care se mulțumeşte cu puțin.

Pe vaporaşul care o ducea în ziua aceea la Galata, amețită de vântul de miazăzi, Loxandra cugeta la toate astea şi suspina. Maică Precistă preamilostivă, ajut-o pe Agatho să aibă o naştere uşoară! Sfinte Nicolae, astâmpără marea, să ajungă vaporaşul la timp, pentru că ea, Loxandra, n-avea prea mare încredere în Kanarakena, moaşa din Tatavla. Ah, Doamne, ce ți-e şi omul! Ce ți-e şi viața! O răsuflare. Cât valorează paralele?

Numai bine ce spune asta, că îi vine în minte comoara din magazia cu cărbuni. Şi, emoționată cum e, i-o promite pe toată Baloukliotissei.

„Maică Precistă, fă o minune să nască sănătoasă Agatho şi-ți dau toată comoara! O s-o împart la nevoiaşi. O să cunun fete. O să alin atâta lume. Amin."

Se închină şi se apucă să-şi strângă calabalâcul, fiindcă se auzise şuieratul vaporaşului. Se apropiau de Galata.

---

[59] Sau Liceul Ortodox Grecesc din Fanar (în turcă, Fener Rum Erkek Lisesi), cunoscut şi sub denumirea de Marea Şcoală a Neamului. A fost una dintre cele mai vechi şi mai prestigioase instituții de învățământ greceşti din Constantinopol, înființată în 1454 de patriarhul Ghenadie Scholarios.

Ameţeala şi frisoanele dispărură. Apucă valiza şi boccelele şi, cu pas ferm, se îndreptă spre scara vaporaşului.

— Îţi mulţumesc. Maică Precistă, spuse imediat ce păşi pe podul din Galata[60], atât de sigură era că Agatho avea să nască uşor şi cu bine.

Şi născu. La două ore după ce ajunse Loxandra în Tatavla, Agatho născu un băieţel frumos.

— Slavă Ţie, Doamne!

Şi când zicea Loxandra „Slavă Ţie, Doamne", asta însemna: „Ah, nu asta e fericirea?"

11

„Într-o seară de vară, să tai cu un cuţit ascuţit un pepene verde-auriu pe un platou mare, de un roşu aprins. Ah, nu asta e fericirea?"

„Întors acasă după o lungă călătorie, un călător vede vechea poartă a cetăţii sale şi aude femeile şi copiii de pe cele două maluri ale râului vorbind în graiul lui. Ah, nu asta e fericirea?"
(Cele mai fericite treizeci şi trei de clipe din viaţa lui Jin Shengtan[61])

Una dintre cele mai fericite clipe din viaţa Loxandrei era atunci când, odată isprăvite toate treburile, îşi bea cafeluţa de după-amiază şi se întindea în colţul divanului din odăiţa ei joasă, cu broderia în mână.

---

[60] Podul Galata (în turcă, Galata Köprüsü), pod din İstanbul care se întinde peste Cornul de Aur.

[61] Sau Chin Sheng-t'an (secolul al XVII-lea), scriitor chinez.

Când, după două săptămâni, plecă din Tatavla şi puse piciorul în Makrohori, simți imediat mireasma casei şi a grădinii ei şi mirosul grădinii lui Resat paşa, care se învecina cu a ei. Ploile din aprilie încetaseră şi chiparoşii din grădina lui Resat paşa înverziseră cu totul. Platanului ei îi răsăriseră tinere frunzişoare, iar deasupra duvarului apăruseră noii lăstari de caprifoi. Mica poartă a grădinii era deschisă şi în prag şedea pisica ei, Calipso – un puf alb de pudră, un adevărat tiftic oriental. O Şeherezadă a celor o mie şi una de nopți de basm. Frumoasa frumoaselor printre pisicile Orientului. Şi de cum o zări pe Loxandra de la depărtare, o recunoscu. Ah, nu asta e fericirea? Şi câinii din mahala o recunoscură. Şi Tarnanas, când îi auzi paşii, dădu fuga afară din bucătărie cu spumiera în mână. Şi copiii, şi Sultana, până şi un greiere din pin se apucă să cânte înainte de vreme. Rândunelele îşi clădeau din nou cuibul sub burlanul casei. „Slavă Ție, Doamne!”

Trebuie să scrii poezii ca să fii poet? Sau să ştii notele ca să fii muzician? Sau să fii credincios ca să ajungi în Rai? Iată Raiul, ajunge să ai ochi ca să-l vezi. Dacă n-ai ochi, n-o să recunoşti Raiul nici pe pământ, nici în ceruri.

Când, după-amiază, se aşeză în ungherul ei de pe divan, luă şi bocceluța cu petece să caute o bucățică de batist moale din care să brodeze bavețele pentru bebeluş. Bocceluța cu petece era răvăşită. Cineva îşi băgase nasul acolo cât fusese plecată la Tatavla.

— Afurisiții, bolborosi Loxandra în timp ce-şi făcea ordine printre cârpe.

Mâna i se opreşte pe un petec azuriu. Ăsta cum a ajuns aici? De unde e? A, e un petec din stamba din care îşi croise mama ei rochie... Ia te uită...! Ce vechi e!

Stă înduioşată cu petecul în mână, ia te uită! Rochia a fost purtată, s-a decolorat, s-a învechit şi cea care a purtat-o a răposat. Cu toate astea, petecul a scăpat teafăr. Ce ți-e şi

omul! Uite şi o bucată din vechile lor perdele, uite şi un petec de flanelă de la capotul pe care-l făcuse când îl născuse pe Alekakis al ei. Ah, uite şi o bucată din rochia ei de mireasă!

Un întreg trecut se trezise la viaţă. Un întreg trecut legat într-o bocceluţă. Şi în clipa aceea cineva bătu la geam. Amman! Se întoarce Loxandra şi pe cine vede?! Pe vătaful eunucilor lui Resat paşa, cu mutra tuciurie lipită de geam.

— Deschide fereastra! îi face el semn.

Cum să deschidă Loxandra fereastra, când tremură din toate încheieturile?! Nu e în stare nici să se mişte, nici să scoată o vorbă. Are gura uscată. Dar arapul nu se lasă.

— Deschide! îi strigă. Paşa vrea pisica dumitale, pentru că mult a plăcut-o.

Loxandra îl priveşte cu ochi inexpresivi. Gura i-a rămas căscată.

Loxandrei îi era teamă de arapi. Dracul în persoană! Nu-i negru dracul şi lipsit de sex? Nu există draci de sex bărbătesc şi femeiesc. Iar vătafii din conacele turceşti aşa erau. Negri şi fără sex. Voci muiereşti subţiri, şalvari – ăsta se poate numi bărbat?

— Paşa vă roagă să-i daţi pisica dumneavoastră, repetă vătaful, de parcă îi făcea cinstea de a-i cere fata de nevastă.

Brusc, Loxandra se făcu roşie ca focul la faţă. O venă i se zbătu la tâmplă. Ochii îi sclipiră. Cu un glas răguşit, făcu:

— Care pisică, băi? Calipso? Ai înnebunit? Du-te mai bine la un popă să-ţi citească!

Uitase că se temea de arap, uitase că se temea de paşă.

Văzând că se înfurie, arapul scoate de pe degetul mic un inel cu smarald şi i-l arată.

— Pe ăsta vi-l trimite paşa.

— Hai sictir! zice Loxandra. *Git*[62] de-aci!

---

[62] „Cară-te, pleacă” (în turcă, în original).

Arapul stă, o priveşte.

— Cară-te, băi! strigă Loxandra lovind cu palma în perna de pe divan.

Arapul nu se clinteşte din loc.

— Doamne, ai milă! îşi face cruce Loxandra. Dispari, Satană!

Arapul scoate de la cingătoare un pungoci.

— Oh! Lovi-te-ar soarta, afurisitule!

Şi atunci o apucară toţi dracii.

— Tarnanas! Tarnanas!

Se ridică de pe divan şi îşi caută papucii. Unde-s, neică, papucii? De câte ori era pusă să ucidă pe cineva, îşi pierdea papucii...

— Toporul! îl omor! strigă Loxandra şi, până să vină Tarnanas, arapul îi întoarce spatele şi pleacă.

În seara aceea, Loxandra şi Dimitros nu izbutiră să închidă un ochi.

— Ce-ai făcut, Loxandra, draga mea? Suntem pierduţi, cocoana mea.

— Şi ce voiai să fac, Dimitros? Să-i dau animalul nostru?

Se scurse o săptămână în care stătură ca pe ghimpi, însă nu se petrecu nimic. Numai că după zece zile Calipso dispăru. Se făcu nevăzută. De parcă se căscase pământul şi o înghiţise. Loxandra se ducea de colo-colo prin grădină şi o striga. Se plimba ascuţind cuţitul de bucătărie, ca s-o audă Calipso şi să dea fuga la ea. „Uite, pis-pis-pis!”

Tarnanas se ţinea după ea bătând cu toporul în scândura de tocat carne. „Pis-pis-pis! Uite, pis-pis-pis!”

Toate mâţele din mahala crezură c-o să mănânce carne şi se adunară buluc în grădină, cu cozile ridicate. Li se auzea mieunatul până la cer.

— Zât, plecaţi de-aci! Afurisitele, o să mă dea jos! Amman, zât!

Şi dusă a fost Calipso. N-au mai găsit-o. O lună mai târziu, coana Annika le spuse că nu trebuie să jelească după Calipso, fiindcă trăieşte şi împărăţeşte în haremul paşalei. Cică, atunci când s-a dus coana Annika să-i predea hanâmei mici dantelurile pe care i le comandase, a văzut-o pe Calipso tolănită într-o odaie toată numai aur. Şi acuma, zice, o cheamă Dünya Güzeli, adică „Frumoasa pământului”.

— Să i se usuce mâna ăluia de-a luat-o de-aci! strigă Loxandra.

După asta culese de pe stradă un pisoiaş negru, cu o mutră ca un galoş şi cu o coadă subţire ca sfoara, şi se jură că în veci n-o să mai aducă pisică frumoasă în casă, de frica paşei.

Şi cu timpul îi reveni teama de arapi. Când trecea prin faţa porţii lor trăsura închisă a marii hanâme, cu eunucul aşezat lângă vizitiu, Loxandra cobora storurile, ca să nu-l vadă, închidea ochii şi îşi făcea semnul crucii.

— Iisus Hristos învinge şi înlătură tot răul! Sfântă Fecioară Baloukliotissă, vino în ajutor şi mântuie Cetatea de câinii agareni care le-au pus gând rău mâţelor mele!

Desigur, turcii erau câinii agareni şi, când spunea asta, Loxandra se gândea la câinii turbaţi. Pentru că... agarean... garidă... sărat... salivat... turbat. Cam ăsta era şirul gândurilor din mintea ei.

Ştia, fireşte, că Apărătoarea Neamului, adică Maica Precistă, izbăvise odinioară Cetatea de câinii agareni şi şi-o închipuia pe Sfânta Fecioară în picioare pe metereze, apărându-i pe bieţii localnici de câinii sălbatici turbaţi care veniseră dinspre Çatalca[63].

---

[63] District rural din nord-estul Istanbulului, populat în vremea aceea în majoritate de greci. în 1912 şi 1913, în timpul Primului Război Balcanic, a fost locul unor confruntări între armata turcă şi cea bulgară, sprijinită de Serbia, Grecia şi Muntenegru.

Adevărul e că în vremea aceea Cetatea era plină de câini vagabonzi. Nişte potăi blânde, care se înmulţeau într-un ritm incredibil. Şi cine ar fi îndrăznit să-i oprească de la asta? Era un păcat. Se bucurau de protecţia Sultanului, care era „milos". Nicio altă minoritate din Turcia nu se bucura de aşa privilegii cum aveau câinii.

Câinii trăiau în haite şi fiecare mahala îşi avea haita ei. Câini albi, negri, negru cu alb, căţeluşi de un an sau abia fătaţi, căpetenia haitei, succesorul şi rivalul lui, frumoasa mahalalei, hăituitul, norocosul, slăbănogul... etc.

Hotarele mahalalelor şi le stabiliseră singuri câinii. Uneori, din motive amoroase, hotarele mai erau încălcate. Însă pe cel care le transgresa îl pedepseau aspru câinii mahalalei străine şi îl pedepseau şi câinii din propria haită, asta dacă izbutea să se întoarcă teafăr la el acasă.

Îndată ce ajungea la hotar, haita străină înceta să-l mai urmărească şi îl lua în primire căpetenia propriei haite.

— Halt! încotro?

— Mă întorc acasă.

— Mirosul la control!

Tăcere. Întreaga haită îşi ţine răsuflarea. E momentul când bat tobele morţii. Rivalii se miros sub coadă, în locurile cele mai vulnerabile. Un război al nervilor. Cel care îşi arată teama şi coboară primul coada e pierdut.

Şi brusc muşchii încep să se destindă. Încep să dea din cozi. Cu picioarele din spate râcâie triumfători pământul de două ori, iar apostatul e liber să intre în vorbă cu ai lui.

Şi abia atunci încep ceremonialul de primire, salturile de bucurie şi stropirea zidurilor. „Vrednic este, vrednic este!"[64]

---

[64] „Vrednic este!" *(axios,* sc. *eşti),* expresie de aprobare din partea comunităţii de credincioşi ortodocşi la numirea unui nou prelat.

Pentru că nu aveau stăpân, câinii aceştia iubeau pe toată lumea şi erau fericiți. Însă erau dedicați căpeteniei haitei, căpetenie care era dedicată Loxandrei din mahalaua sa.

Nu s-a pomenit niciodată să muşte vreun om. Dar lătrau mult. Îi lătrau pe tulumbagiii din mahalaua vecină. Îi lătrau pe telalul evreu şi pe cerşetor. Urlau când becciul vestea un incendiu şi uneori lătrau fără pricină în fața casei pe care o îndrăgeau cel mai mult. Dar ăla nu era propriu-zis un lătrat, era doar un ham-ham care urca din tot pieptul, ca o revărsare de recunoştință şi venerație.

Era şi o bravadă în asta. „Dormi linişti, că eu veghez la poartă.” Şi stropeau zidul.

12

Ba prinsă cu sărbătorile de Paşte, ba cu ziua ei, cu a Eleniței şi cu a lui Yorgos, ba cu treburile de primăvară şi cu examenele copiilor, Loxandra nu găsi deloc răgaz să dezgroape comoara. Apoi, veni vara şi în Makrohori ajunse trupa lui Tavoularis[65] din Grecia, iar Dimitros luă o lojă pentru întregul sezon. Cum să cobori în magazie şi să te apuci să sapi, când toată lumea stă trează nopțile?!

Trecură iulie, august, veni septembrie, şi odată cu el se întețiră şi grijile Loxandrei. Cum să-i stea ei capul la comoară, când îşi pierduse copilul? Pe micuțul ei Alekos. Îl înscriseseră la Colegiul Grecesc şi acum stătea în casa lui Theodoros.

---

[65] Spyridon Tavoularis (1839-1910) şi Dionysios Tavoularis (1842-1928), renumiți actori şi directori de trupă de teatru, care au făcut numeroase turnee în Peninsula Balcanică.

Veni toamna, o toamnă timpurie, şi se puse să bată caraelul. Şi apoi se porniră ploile, care spulberară şi ultima frunzuliță verde din copaci.

Iarnă. Loxandra îşi puse cojocul şi coborî în bucătărie să gătească masa de seară. Să fi fost pe la ora cinci, cinci jumătate, iar bucătăria era deja cufundată în întuneric. Aprinse lampa şi se apucă să facă singură focul, căci Tarnanas era plecat. Se însura un văr de-al lui în Kumkapi şi se dusese la nuntă. O luase şi pe Sultana cu el.

În timp ce alegea orezul, aude un „miau" plângăcios de partea cealaltă a uşii. Şi mieunatul ăla o atinse de-a dreptul în inimă. Deschide uşa şi ce să vadă?! Calipso! 0 Calipso încă şi mai frumoasă, şi mai îngrijită. Ca tifticul îi era blana. Şi lungă până-n pământ.

La început făcu nazurile şi alintăturile ei obişnuite, după care intră în bucătărie, se opri în loc şi... nici una, nici două se îndreptă spre magazia cu cărbuni.

Loxandra stă cu orezul în mână şi nu îndrăzneşte să respire.

— Miau, face din nou Calipso şi priveşte spre uşa închisă a magaziei.

Şi abia atunci avu Loxandra o strălucire. Maica Precistă o iluminase. „Bine, dragă, de ce stau pe gânduri?", se gândeşte în sinea ei. „E semn de la Maica Precistă. De ce trebuie oare să fie noapte ca să sap după comoară?"

Se repede să ia toporul, deschide uşa magaziei şi intră. Calipso după ea. Intră Calipso prevăzătoare, miroase aici, miroase dincolo şi brusc face un salt şi sare pe albia de rufe. Şi o priveşte pe Loxandra. O priveşte țintă cu ochii ei eludați. Unul albăstriu, celălalt verzuliu.

Ridică Loxandra toporul şi, fără să-i mai facă Precistei vreo promisiune sau să se roage, loveşte cu toată puterea în chiup.

Gâl-gâl-gâl... din gaură începe să se scurgă un lichid închis la culoare. Şi o putoare! O putoare de nedescris.

Loxandra îşi desface repede şorţul şi îl înfundă iute în gaură, pe care o cepuieşte cu cărbuni. Face iar un salt Calipso şi aterizează în mijlocul bucătăriei, scuturându-şi scârbită picioruşele delicate. O priveşte pe Loxandra şi râde. Da, râde, Loxandra ar putea să jure. Colţurile gurii lui Calipso sunt ridicate, de parcă ar râde. Şi brusc mai face un salt şi iese în grădină.

Aleargă Loxandra în urma ei şi o vede cum se caţără pe zidul curţii şi dispare tocmai în curtea paşei.

„Necuratu'!" Beizebut a venit să-şi bată joc de ea! Zăvorăşte uşa bucătăriei, curăţă la repezeală mizeria, închide şi magazia cu cărbuni, nu cumva să intre careva, şi pricepând ce s-a întâmplat, urcă tiptil-tiptil la ea în cameră, hotărâtă să nu sufle o vorbă nimănui. Întâi şi-ntâi, îi e teamă să nu afle Dimitros de ruşinea prin care a trecut.

În dimineaţa zilei următoare nu se putu ridica din pat şi veni bărbierul cu lipitorile, să-i ia sânge. Toată lumea era îngrijorată. A doua zi veni s-o vadă Theodoros.

— Ce-ai păţit, neneacă? spuse în timp ce intra zâmbitor în cameră, ţinând o cutie mare cu lucum şi o altă cutie cu zaharicale de la Hagi Bekir.

— Oi fi mâncat prea mult, spuse Loxandra şi îi întinse mâna să i-o sărute.

— Poate ţi-a picat greu că l-ai pierdut pe Alekakis?

Loxandrei îi dădură lacrimile.

— Ia ascultă, neneacă! Că eşti femeie mintoasă... Ce-ai vrea să facă? Negustor cu de-amănuntul, ca Yorgos, sau tâmplar, ca Manolios? Astăzi, aşa e. S-au dus vremurile de-altădată, uită de ele! Dacă nu studiezi, o să fii toată viaţa sclavul altora. Ai priceput? Uită-te la mine! Vezi cât bănet câştig! Şi cât o să mai câştig... De-acum încolo o să fiu singurul importator de cărbune englezesc din Cetate. De-

acum încolo cărbunele pe care pun mâna o să se prefacă în aur.

— Ce-ai zis? strigă Loxandra şi dădu să se ridice din pat.

Obrajii îi luară foc şi pe faţă i se citi teama.

— De ce te-ai speriat, dragă? Ai priceput ce ţi-am zis? Cu linguri de aur o să mănânci, coană Loxandra! Mai ţii minte când te strigam „coană" Loxandra? Şi cu toate astea ţi-ai vândut atunci amărâta de casă şi m-ai dat la studii. Poate că tu ai uitat, dar eu să ştii că n-am uitat. Şi vreau să vii să-mi ceri parale. Câte parale vrei tu. Ce-i al meu e şi-al tău. Vrei să-ţi las ceva acum? Spune deschis! Şi de înţelegerea noastră – îşi duce degetul la gură – n-o să afle nimeni. Numai noi doi ştim şi Dumnezeu. Ei bine?!

Loxandrei i se încurcă limba în gură şi nu poate vorbi.

— Yo... Yo..., murmură.

— Să-l ajut pe Yorgos? Asta vrei? Bine. Altceva?

— Pe fetele Elenei...

— Vrei să le dau zestre Eufimiei şi Euterpei? 0 să le dau.

— Şi pe Andrikos..., spuse sfioasă Loxandra.

— ... să-l dau la studii?

— Da, paşaua mea. Şi pentru Baloukliotissa, o candelă de argint.

— De acord. Dar cu o condiţie.

Îi prinde mâna.

— Să-mi promiţi că nu spui nimănui – dar nimănui! – că banii vin de la mine. Zi-le că ai mai avut o casă şi că ai vândut-o, spune-le că ţi-ai vândut din bijuterii... zi-le ce vrei, nu-mi pasă. Nu vreau să-i învăţ prost pe amărâţii din neamul nostru şi să-i car în spate pe veci. Ai priceput?

— Bine, sufletul meu. Ne-am înţeles. Tu dă paralele şi eu ştiu ce-am de făcut.

— Şi pentru tine nu vrei nimic? spune Theodoros. N-am zis c-o să mănânci cu linguri de aur? De-acum încolo trebuie să te îngrijeşti de tine, neneacă. Ai priceput? Şi nu-ţi

bate capul cu puturoşii ăştia! Nu-ţi fie milă de ei! Eu m-am chinuit ca să obţin tot ce am. Nu i-ai ajuta şi pe ei dacă ar vrea să muncească din greu? I-ai ajuta. Apoi, m-am zbătut singur. Mi-am irosit tinereţea în timp ce ei chefuiau. De ce să-mi fie milă de ei?

— Atât i-a dus capul, băiete. E drept să flămânzească acum?

— Dacă atât i-a dus capul, ei bine, atunci să mănânce mai puţin decât mine. Fiecare mănâncă atâta cât îl duce capul.

— Tţ! făcu Loxandra. Nu vorbi aşa! E păcat.

— Mda, bine, făcu Theodoros şi se ridică să plece, ia ăştia, ca să ai de cheltuială, şi când o să ai nevoie de parale, vino la birou sau dă-mi de veste şi ţi-i aduc eu. Ne-am înţeles?

— Să-ţi dea Domnul belşugul lui Avraam şi Isaac, feciorul meu! spuse Loxandra şi dădu să se ridice.

Dar Theodoros o ajută să se întindă la loc şi plecă în grabă.

După asta, Loxandra se lecui imediat.

Se ridică din pat, se duse la biroul lui Theodoros, luă banii de care avea nevoie şi se porni să meargă pe la casele rubedeniilor, să-şi îndeplinească îndatoririle religioase. Să se ţină de făgăduinţe.

Oare Maica Precistă nu se ţinuse de cuvânt? „Pe cărbune de pui mâna, în aur o să se prefacă...” Ei poftim, din cărbune făcea Theodoros toate paralele acelea. Cum spusese Precista, aşa se şi întâmplase. Spărsese degeaba conducta.

Când puse cele treizeci de lire în mâna Aspasiei, iar aceasta încercă s-o descoasă de unde îi avea, Loxandra îi făcu scandal şi îi spuse că nu e treaba ei. O blestemă, o afurisi şi plecă.

Când duse sulurile de madipolon[66] şi peşchirele acasă la Elenița, îi spuse că vânduse niscai giuvaiere.

Lui neica Gligoris, căruia îi dădea jumătate de liră pe lună, îi spuse că vânduse o casă pe care o avea în Prinkipos, iar lui neica Gligoris aproape că-i ieşiră ochii din cap, pentru că ştia prea bine că Loxandra nu mai are nicio casă.

— Să ştii că Loxandra a găsit o comoară!

Pentru Agatho cumpără o haină din blană de veveriță şi pentru Manolios un surtuc îmblănit şi îi rugă să n-o întrebe niciodată de unde luase banii, pentru că are limba legată şi nu poate zice nimic.

— Maica Precistă multe minuni face şi nu-i lasă la greu niciodată pe cei care cred în ea, spuse Loxandra când le dădu bani becciului, sacagiului, mățarului şi negustorului de ouă.

Şi ei începură să se intereseze pe ascuns de religia creştină şi să-i ceară toată ziua agheasmă. Unul pentru stomac, altul pentru durerile de burtă ale copilului. Şi toți cer bacşiş, de vreme ce cocoana descoperise o comoară.

Asupra Sultanei toată povestea asta a comorii avu o înrâurire romantică. Începu să aibă viziuni şi să audă voci. Se puse să țină post negru şi să se roage. De Tarnanas evita să se apropie, pentru că era armean şi eretic.

Kleio îşi abandonă romanul şi cumpără o lanternă. Pe ascuns de maică-sa, bântuia prin magaziile şi pivnițele casei, căutând scările care duceau în grota unde era ascunsă comoara cea mare.

Alekakis – care acum locuia în casa lui Camille, ca să se cultive – nu dădu nicio importanță poveştii despre comoară, pentru că, de când purta pantaloni lungi şi trecuse de la

---

[66] Pânză albă, deasă şi fină de bumbac, folosită pentru confecționarea lenjeriei de pat şi de corp. Denumirea vine de la localitatea Madapollam din India, unde era instalată o fabrică englezească.

cultura orientală la cea apuseană, învățase să fie reținut şi englez şi să disprețuiască tot ce avea legătură cu vechea lui lume, o lume materială, nu spirituală. Iar linia despărțitoare dintre cele două lumi a trasat-o foarte uşor: merele pictate erau o delectare spirituală, prin urmare, una superioară, pe când merele din fructiera Loxandrei erau o desfătare materială, prin urmare, una inferioară. Felul în care Loxandra se delecta cu mâncarea pe care o mânca era unul inferior, felul în care Camille dezmierda puiul cu furculița şi cuțitul era unul superior. Piedestalul de sub statuia Loxandrei, care până nu demult fusese zeitatea lui, se clătină, iar steaua ei scăpătă. Şi-odată cu ea a apus întregul Orient – adio imambaialdî, pastrama, şalul de lahur al străbunicii, până şi comoara descoperită în pivnița lor.

În tot acest timp, vestea despre comoară se răspândea în sânul familiei ca vâlvătaia.

— Ați aflat? Loxandra a găsit o comoară. Dragă, ascultă la mine! Cum de-a pus mâna pe-atâta bănet?

— Ei taci, amărâte!

— Ce să tac? Dacă şi Sultana zice c-a văzut-o pe Loxandra cum săpa în magazia cu cărbuni noaptea, pe ascuns. Din greşeală, a spart şi conducta casei.

— Nu te jena, cere-i să-ți dea bani!

Aspasia îşi puse în minte acuma să se mute într-o casă mai mare.

Apărură din senin şi nişte rubedenii necunoscute din Mega Rema. Unul trebuie să-şi pună ochelari şi n-are parale ca să meargă la oftalmolog. Altul n-are bani să-i dea fetei zestre. Şi toți se plâng. Îi sărută mâna Loxandrei şi ea binecuvântează lumea în stânga şi-n dreapta. Binecuvântează şi se simte uşurată. E de mare ajutor, o sursă de binefaceri pentru toți.

Stropeşte lumea cu agheasmă. „Veniți de luați! Luați, suflete, doar nu-i pe bani!” Pe uşa bucătăriei turcii se

perindă pe-ascuns, unul cere agheasmă, altul o roagă să aprindă pentru el o lumânare la Sfânta Fecioară. Casa Loxandrei deveni un loc de pelerinaj pentru toți oropsiți! sorții. Galoane de agheasmă sunt aduse de la Baloukli. Zici că Baloukliotissa şi-a deschis prăvălie la Makrohori.

Până şi hanâma cea mare a lui Resat paşa îşi trimise într-o zi roaba să ceară agheasmă pentru ochi.

— Mmm..., făcu Loxandra când veni roaba. Bre, pentru ochi e bună Sfânta Paraschiva.

Dar apoi se gândi că nu contează. Ce nu putea tămădui Baloukliotissa?!

După care îşi aminti de pisica ei şi simți un junghi în inimă.

— De ce mi-ați luat, fată, pisica? Ia spune! De ce mi-ați făcut răul ăsta? Au dispărut toate mâțele de pe lume, de-a fost nevoie să-mi luați mândrețea?

Nu e de vină marea hanâmă, îi explică roaba, vinovată e noua nevastă, blestemata aia, dar-ar Allah să crape la naştere! Şi îi dă Loxandrei un groş să aprindă o lumânare la Baloukli şi s-o roage pe Maica Precistă să crape tânăra hanâmă.

— Dar ce crezi, fată, că e Precistă? Ah, dar-ar boala-n tine! spuse Loxandra şi îi trânti uşa în nas turcoaicei.

— Să-mi dați pisica înapoi! se apucă să strige de la fereastră.

— N-o mai ținem aici, spuse roaba. Acuma e la Beylerbeyi, la noul conac de l-a făcut paşa pentru hanâma a mică. Roag-o să crape hanâma şi-ți aduc pisica!

— Poftim, afurisite! îi strigă Loxandra şi făcu o munță.

Vestea despre sfințenia Loxandrei se răspândi şi ajunse până în Tatavla. Şi era deja un secret ştiut de toată lumea faptul că Loxandra săpase şi dăduse peste o comoară. Şi cu cât Loxandra îl dezmința, cu atât mai credibil devenea. Şi

cu cât mai credibil devenea, cu atât mai dese erau vizitele Loxandrei la biroul lui Theodoros, ca să ceară parale.

De disperare, Theodoros îşi smulge părul din cap, Camille face crize de nervi şi, în cele din urmă, e chemat doctorul. Pune mâna Loxandra pe sticla cu agheasmă şi dă fuga s-o lecuiască pe Camille, dar Camille nu vrea agheasmă, Loxandra se supără şi e cât pe ce s-o insulte pe Camille, dar intervine la timp Theodoros. Episodul fu însă dat uitării, pentru că era război, iar ruşii o porniseră pe urmele turcilor şi ajunseseră la Çatalca[67], Sunt în pericol Sfântul Ştefan şi Makrohori. Loxandra o lasă în plata Domnului pe Camille şi dă fuga la ea acasă, în Makrohori, care se învecinează cu Sfântul Ştefan.

13

Prinsă de agitaţia războiului, lumea uită de grija Loxandrei. Se linişti şi ea. Nu că lumea si-ar fi bătut prea mult capul pe vremea aceea cu politica. Mai fuseseră războaie, dar nimeni nu băgase de seamă. Poftim, atunci, cu războiul din Crimeea! „Ce s-a întâmplat? Război? Unde-i război? E de bine sau de rău pentru noi?” Dacă era de bine, atunci „Slavă Ţie, Doamne!”, dacă era de rău, „Apără, Maică Precistă, Cetatea de câinii agareni. Sultana, dă fuga şi aprinde candela!”. Cine prinsese de ştire că în Creta izbucnise răscoala[68] şi că Imperiul Otoman, care era ruinat,

---

[67] În 1877, Rusia, aliată cu Serbia, declară război Imperiului Otoman. La insistenţa Imperiului Britanic, în 1878, Rusia acceptă un armistiţiu, dar continuă să avanseze spre Constantinopol, ajungând în Çatalca.

[68] În timpul stăpânirii otomane, cretanii s-au răsculat în mai multe rânduri pentru a dobândi independenţa sau a se uni cu Grecia.

abia de reuşise s-o înăbuşe?! Când sultanul Abdülaziz[69] fusese detronat şi ucis, Loxandra o aflase din întâmplare. Într-o seară, după cină, pe Dimitros îl apucă pofta să fumeze din tutunul pe care-l ţinea în vasul de ceramică de pe masa din odaia scundă.

— Loxandra, adu-mi capul sultanului Hamid, să-mi răsucesc o ţigară! spuse Dimitros.

Aşa era, ca un cap, vasul ăla de ceramică.

— Pe-al sultanului Aziz vrei să zici, spuse Loxandra.

— Ssst, vorbeşte mai încet! făcu Dimitros şi îi povesti că sultanul Abdülaziz nu mai avea cap, i-l tăiaseră, că succesorul lui, sultanul Murad, înnebunise, aşa zicea lumea (crezi, bine, dacă nu, iarăşi bine) şi că sultan era acum fratele lui Murad, Abdülhamid[70], dar-ar boala în el!

— Ssst, bre! Ai înnebunit, de ţipi aşa?

Nu-şi bătea capul atunci lumea din Cetate cu politica, pentru că sultanii oricum făceau ce voiau şi nu întrebau pe nimeni. Romeii dobândiseră destule privilegii. Ba protejaţi de Rusia, ba de Gladstone[71] izbutiseră, descurcăreţi cum erau, să trăiască, să se îmbogăţească şi să domine lumea.

---

[69] Abdülaziz (1830-1876), succesor al lui Abdülmecid, a domnit între anii 1861 şi 1876. A fost îndepărtat de la putere în 30 mai 1876, iar şase zile mai târziu a fost găsit mort în palatul lui.

[70] Abdülhamid al II-lea (1842-1918) a fost sultan între 1876 şi 1909; urcă pe tron în 1876, după înlăturarea fratelui său, Murad al V-lea (1840-1904). în Occident, a fost cunoscut sub numele de „Sultanul Roşu", din cauza masacrelor comise împotriva armenilor şi a folosirii poliţiei secrete pentru menţinerea controlului.

[71] William Ewart Gladstone (1809-1898), om politic britanic şi prim-ministru în mai multe rânduri.

Serviciu militar nu făceau, fiindcă turcii se temeau să le dea arme pe mână. Cu vreo cincizeci de groşi scăpau de armată, iar dacă nu se amestecau în treburile interne ale ţării, dacă nu aveau prea mult de-a face cu turcii, cu autorităţile şi tribunalele lor, dacă ştiau să dea mită, reuşeau să se descurce. Adică, sub tirania lui Hamid, n-ar putea nimeni să spună că poporul turc era mai liber decât romeii. De-aceea toate naţionalităţile din Imperiu trăiau în armonie. Dacă nu erau aţâţaţi, dacă nu deveneau fanatici, ce avea de împărţit Loxandra cu amărâtul de negustor de ouă şi cu bietul becciu?

Şi astfel reperele anului în vremea aceea nu erau evenimentele politice, erau nunţile, naşterile, cutremurele, uneori şi „rochia aia vineţie”... Totuşi, de data asta, semnarea Tratatului de la Sfântul Ştefan[72] rămăsese întipărită în mintea Loxandrei, pentru că scoase samovarul adus de la Odessa de căpitanul Ghika, îl lustrui, îl pregăti... n-ai de unde şti! Poate că ruşii ajungeau până în Makrohori. Să nu le facă oamenilor un ceai? Să nu le zică un *buyurun*[73]*?*

Semnarea acestui tratat în 1878 rămase întipărită pentru totdeauna şi în mintea lui Kleio, pentru că atunci i se întâmplă să vadă un fund de rus.

Într-o zi, Kleio, împreună cu Hariklo, Ploplo, Sofia Loungrou şi alte prietene ale ei, o porni la plimbare prin livezi să culeagă lăptuci şi, pe când se apleca să scoată o ţepoşică, întoarce capul şi vede în faţă, lângă un tufiş, un soldat rus stând pe vine. Nu-i văzu faţa, însă îi zări dosul.

---

[72] Prin tratatul semnat la Sfântul Ştefan în data de 3 martie 1878 se punea capăt Războiului ruso-turc (1877-1878). A fost înlocuit în acelaşi an de Tratatul de la Berlin.

[73] „Poftiţi, vă rog” (în turcă, în original).

Ah, ce albeţe! Ce prospeţime! Ca o franzelă pufoasă. O rupse la fugă, iar după ea se luară şi celelalte fete, şi când ajunseră cu suflarea tăiată pe la casele lor, nu-şi mai găseau cuvintele să descrie frumuseţea şi albeaţa fundului de rus.

Totuşi, 1878 rămase înscris în memoria întregii familii şi dintr-un alt motiv. Un motiv aşa de serios, că trebuie să i se acorde o atenţie specială.

Era februarie, în Săptămâna Brânzei[74]. Loxandra făcuse burec. O zi de neuitat.

Cu o seară înainte venise Elenița cu fetele, să petreacă împreună Carnavalul. La prânz mâncară burec cu sos din carne de viţel. Ei, şi-n plus Loxandra mai pregătise fel de fel de mezelicuri. Făcuse şi *tavuk göğsü.*

După masă, Loxandra şi Elenița îşi desfăcură cingătorile şi se întinseră pe divanul din odăiţa scundă. Îşi scoaseră şi pantofii. Se întinseră una într-un colţ al divanului, alta, în celălalt, şi între ele se aciuară pisicile. Şipka[75] şi Rusul. Şipka, o pisicuţă neagră culeasă de pe stradă, şi Rusul, un roşcat bălţat, smotocit şi rupt de oboseală după raidurile nocturne în frigul iernii.

Dimitros urcase în biroul lui şi fetele rămăseseră în sufragerie.

— Mmm...! făcu Elenița privind pisicile. Au şi mutră de stat pe divan.

Şi îşi amintiră atunci de Calipso. Ce-o mai face mândreţea aia? Mai trăieşte? 0 fi murit? Ah, dar-ar boala în

---

[74] Ultima săptămână dinaintea Postului Mare şi a opta săptămână înainte de Paşte.

[75] După numele Pasului Şipka din Munţii Balcani, unde au avut loc mai multe confruntări între forţele Imperiului Rus, sprijinit de bulgari, şi Imperiul Otoman, în timpul Războiului ruso-turc din anii 1877-1878.

câinii agareni care o furaseră! Bine le fac ruşii. Oh, se bucură Loxandra că turcii fuseseră învinşi de ruşi.

— Bre, ține-ți gura! Nu vorbi aşa!

— Haide, dragă! spuse Loxandra. De ce te temi? Ruşii sunt în Sfântul Ştefan, ce ne pot face turcii?

Din vorbă în vorbă, ajunseră cu discuția la politică.

— În ce an să fi fost când s-a dus sultanul Aziz? întrebă Elenița. Calipso era micuță atunci.

— Care Calipso, dragă? Ce tot zici? O furaseră deja pe Calipso. Sultanul Aziz s-a dus mult mai târziu.

Afară ningea şi geamurile încăperii erau aburite de la căldura răspândită de mangalul cel mare.

— Oooh! căscă Loxandra, după care îşi făcu semnul crucii la ochiul drept.

I se tot zbate ochiul. Să ştii c-o să vadă pe cineva.

Şi tocmai în clipa aia intră în încăpere Tarnanas.

— A intrat un om prin grădină şi bate la geamul bucătăriei, zice.

Lui Tarnanas îi fusese teamă să deschidă.

— Ce om, dragă?

— Un calpacciu.

— Ce calpacciu? Şi nu-l întrebi ce vrea? Mă duc eu să văz ce vrea.

Oricum, era timpul să coboare să pregătească halvaua. Îl pusese mai devreme pe Tarnanas să decojească migdalele şi să încălzească laptele.

— Hai odată! zise intrând în bucătărie. Nu mai sta să căşti gura! Pune tingirea cu unt pe foc şi apucă-te să căleşti grişul!

Şi se duse să deschidă uşa.

O deschide şi dinainte îi răsare o namilă de bărbat, înalt cât pragul. Poartă căciulă rusească de blană, iar gulerul paltonului îl are ridicat. Pe umăr cară o raniță lunguiață,

cum poartă marinarii, iar în mâna stângă ține o colivie cu un papagal în ea.

„O fi vreunul de la barje”, se gândi Loxandra. „Ne-o fi trimis Theodoros ceva.”

Deschide larg uşa şi îi spune omului să intre. Dar el nu intră. Stă pe loc şi zâmbeşte.

— Intră, bre! spune Loxandra şi brusc se aude strigată „neneacă”.

La început, crezu că vorbise papagalul. Se uită bine la străin... A, după ochi îl recunoscu. Epaminondas!

Cât pe ce să leşine. Genunchii i se înmuiară. Maxilarul îi înțepeni. Simți usturime în ochi. Falca prinse să-i tremure. Inima îi tresăltă, mâna i se mişcă automat şi făcu o munță, ca să-şi ascundă emoția.

— Ia te uită! Bată-te-ar norocul, nebunule! spuse şi i se aruncă în brațe.

— Duducă! Duducă! începu să chirăie papagalul.

Pisicile erau buimace şi nu ştiau cum să se comporte. S-o ia la fugă sau să se năpustească asupra coliviei.

Tarnanas arse halvaua.

Şi apoi îşi scoaseră batistele, îşi suflată nasul, îşi şterseră ochii, se bătură pe spate, după care izbucniră cu toții în râs.

Şi uite-aşa, ca din senin, intră râsul în casa lor. Îl aduse Epaminondas pe uşa de la bucătărie, apoi îl urcă până la primul etaj, apoi la următorul, apoi până în pod şi se umplu de bucurie întreaga casă.

Aşa era Epaminondas. Intra în casă cu aerul lui şi parcă se umplea tot locul. Pleca Epaminondas, iar casa se golea şi amuțea.

Le adusese cadouri. Adusese bureți lipiți de pietre. Adusese o corăbioară cu vele şi catarge băgată într-o sticluță. Adusese cutii negre chinezeşti, cu femei goale de aur şi alte măscări pe ele. Lui Dimitros îi adusese o

narghilea persană, iar Loxandrei, un papagal brazilian care spunea vorbe deocheate, numai că le spunea în spaniolă.

— Stai să mă duc să-l pregătesc pe taică-tău! spuse Loxandra ştergându-şi ochii. Ştii, inima lui...

Dar nu apucă să plece, pentru că Elenița, care simțise mirosul de halva arsă, coborî să vadă ce se întâmplă.

De cum îl recunoscu pe Epaminondas, Elenița se apucă să strige, iar la auzul strigătelor ei, veniră în fugă şi fetele, iar la auzul strigătelor fetelor, veni fuga şi Dimitros. Veni Dimitros fără să fi fost avertizat şi, astfel, întoarcerea fiului risipitor, în loc de melodramă, se transformă în sărbătoare.

Imediat fu pusă pe foc o nouă halva, castroane fură coborâte de pe rafturi, gavanoasele cu dulcețuri fură deschise şi, după ce toată lumea mâncă, bău şi se desfătă, Epaminondas urcă la etaj cu fetele, să le costumeze pentru carnaval. Pe Kleio o deghiză în maharajah, pe Euterpe, în arăpoaică, pe Tarnanas, în doică. Îl îmbrăcă în hainele Sultanei, îi îndesă carne crudă în corsaj, îl înfăşă pe Rus în scutece şi i-l dădu să-l țină în brațe, ca pe un bebeluş. Tarnanas îşi desfăcea corsajul şi Rusul sugea la pieptul din carne crudă.

Văzând la ce e supus corsajul ei. Sultana se năpusti la Tarnanas. Şi aşa o hărmălaie se stârni în sufragerie, cu țipete şi râsete, încât bărbierul de vizavi se nelinişti şi veni să vadă ce se petrece.

Atunci, în seara aceea, aflară de la bărbier că fusese semnat Tratatul de la Sfântul Ştefan.

— E de bine sau de rău pentru noi? întrebă Loxandra.

— E de bine, îi răspunse Dimitros.

— Dacă-i pe-aşa, să le urăm bun-venit ruşilor!

Se ridică în picioare şi deschise bufetul, să scoată pelteaua de gutui.

— Trage-ți, bre, piciorongul! făcu spre Epaminondas, care şedea în fața bufetului.

Şi îl mângâie drăgăstos pe păr.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, îl trimise pe Un-boş, nepotul coanei Annika, să trâmbiţeze la apus şi la răsărit că se întorsese Epaminondas.

Şi întreg neamul începu să se adune. În două zile se umplu casa. Numai Theodoros, Alekakis şi Bebiţă nu veniră.

Alekakis şi Bebiţă... haide, fie! Aveau şcoală. Dar Theodoros?

Dimitros tine în mână scrisoarea lui Theodoros şi o citeşte cu vocea tremurândă. Gura îi e plină de amărăciune.

— Ce zice? o întreabă pe Loxandra la ureche nea Gligoris.

— N-am priceput, zice Loxandra şi priveşte nelinişti tă ba spre Dimitros, ba spre Epaminondas. Ce zice, Dimitros? Lămureşte-ne, că nu pricepem ce zice.

— E bolnav şi nu poate veni, spuse Dimitros şi tuşi sec.

Tăcură toţi şi se priviră. Epaminondas se ridică în picioare.

— Şi dacă-i bolnav, era nevoie să ne asigure de respectul lui?

— Ă? făcu Dimitros.

— Să ne asigure de respectul lui, repetă Epaminondas şi, turbat, începu să dea ture prin cameră.

Elenița izbucni în râs.

— Faci din ţânţar armăsar. Ce ti-a căşunat pe „respectul” lui Theodoros? Nu aşa se încheie toate scrisorile? „Vă asigur de respectul meu, Kostas.” „Vă asigur de respectul meu, Pavlos.” Nu-i aşa, Dimitros?

— Da, dragă, aşa e, spuse Dimitros.

— Ştiu eu ce zic, tanti, spuse Epaminondas şi îi făcu semn lui Kleio să-l urmeze. Mergem sus.

Trăgând-o după el de mânecă, o întreabă dacă ştie să scrie bine. Vrea să-i dicteze o scrisoare pentru Theodoros.

— Ce e, dragă, ce s-a întâmplat? Unde-o duce? întreabă Loxandra şi pieptul îi freamătă.

— Nimic. Şezi acolo unde eşti, să nu înrăutăţeşti lucrurile.

Scrisoarea lui Epaminondas către Theodoros:

Makrohori, 23 februarie 1878

Exceienţă, te salut!

Am primit scrisoarea ta şi am văzut că ne asiguri de respectul tău.

Dacă întrebi de noi, şi noi te asigurăm de respectul nostru.

Însă eu personal te asigur respectuos că eşti un măgar. Respectuos te asigur că eşti un porc ghiftuit cu aur. Şi dacă tu mă asiguri de respectul tău, atunci ştiu şi eu să te asigur de respectul meu. Şi o să vă asigur de respectul meu şi pe tine, şi pe iapa de nevastă-ta.

Epaminondas

Kleio, care se plictisea în Makrohori, îşi găsise distracţia. Se ridică şi fugi să-l caute pe Un-boş.

— Chiar acum. Ca vântul să zbori şi să-i duci scrisoarea asta lui Theodoros! Ia şi bănuţul ăsta pentru osteneală.

— Hi-hi-hi! făcu Un-boş, căruia îi curgeau balele când vedea trupşorul zvelt al lui Kleio.

Şi plin de râvnă să-i facă un serviciu, întrucât nu-l găsi pe Theodoros la birou, se duse cu scrisoarea la el acasă şi i-o dădu lui Camille.

Camille o puse pe cameristă să i-o citească şi fu atât de tulburată, încât avu pe loc o criză de bilă şi trebui să plece împreună cu Theodoros şi cu Dimis la Baden-Baden, fiindcă nici în ruptul capului nu voia să bea agheasmă de la Baloukli, care, pentru o aşa boală, era tot ce trebuia.

„Asasinatul de la Sarajevo”[76] s-ar fi putut numi scrisoarea asta, de vreme ce reuşi să întoarcă lumea pe dos.

Familia se împărți în două tabere: cei care-i luară partea lui Theodoros şi cei care-i luară partea lui Epaminondas. Cei care-i luară partea lui Epaminondas rupseră orice legătură cu Theodoros. „Afurisitul şi încrezutul, ce nevoie avem de el? Noroc cu Loxandra şi comoara ei.” Iar partizanii lui Epaminondas erau cei mai mulți. Lui Theodoros îi rămaseră fideli doar Alekos şi Bebiță al Eleniței.

Agatho se trezi prinsă la mijloc, fiindcă Manolios lucra la biroul lui Theodoros. Însă Manolios, care de mult aştepta un prilej, demisionă una-două din slujba de conțopist şi puse iarăşi mâna pe ciocan şi fierăstrău. La început, se temu Agatho, care între timp făcuse şi doi copii – pe Dimitrakis şi pe Thanasios –, dar în sinea ei se bucură.

— Lasă, dragă. Dumnezeu are grijă de toți. Ce este bogatul, dragul meu Manolios? Cel care se mulțumeşte cu puțin. Bine i-ai făcut încrezutului şi hârcii de nevastă-sa.

Cu timpul, fisura aceasta din sânul familiei spori şi deveni o prăpastie. Şi Loxandra rămase crăcănată – un picior de-o parte şi celălalt de alta –, tocmai precum Colosul din Rhodos.

— Dragă, zici că au turnat venin între noi, spunea şi plângea. Ne-au întors casa pe dos. Şi acum ce fac?

Cum s-o scoată la capăt biata de ea acum, că Theodoros îi tăiase creditul?

— Toate ca toate, neneacă, dar până aici. Tu o să ai hargilâcul tău şi o să-ți dau câți bani vrei, ca să trăiți cum se cuvine. Pentru scârnăviile astea nu mai dau niciun bănuț. Dacă sunt în stare, să ajungă unde am ajuns eu.

---

[76] Asasinarea de la Sarajevo a arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei şi a soției lui. Sofia, ducesă de Hohenberg, în data de 28 iunie 1914, a dus la izbucnirea Primului Război Mondial.

Şi îi explică Loxandrei că aşa e alcătuită firea: cine e capabil izbândeşte, cine e slab se scufundă.

— Aşa e, neneacă, nu mi te mai amărî. Nu ştii proverbul care zice că peştele mare îl înghite pe cel mic? Putem noi să ne opunem firii?

Loxandra îşi şterge ochii.

— Da, măi copile, dar noi suntem peşti? Te rabdă sufletul să-ți vezi neamul cum suferă?

Pe Loxandra o doare sufletul să-l vadă pe Yorgos cum se mută din Taksim la Papaz Köprüsü[77] şi pe Aspasia cum plânge şi îşi smulge părul din cap. Prăvălia lui Yorgos avea să se închidă, pentru că alături se apucaseră să construiască o clădire uriaşă, unde găseai de toate. Gata, se terminase, colosul înghițise prăvălioara lui Yorgos!

Şi, deznădăjduită, Loxandra dă fuga la icoana Baloukliotissei. Dă fuga şi îi cere s-o împrumute, îi cere Precistei să-i dea înapoi inelul mamei, să-l vândă şi să-l salveze acum de la dezastru pe Yorgos, iar luna următoare, îndată ce primeşte bani de cheltuială pentru casă de la Theodoros, i-l înapoiază.

Relațiile cu Maica Precistă sunt aşa de strânse acum, încât nu-i mare lucru ce-i cere. Maica Precistă e tovarăşa ei, e singura ei consolare.

— Maică Precistă, luminează-l pe Theodoros să-mi dea nişte bani în plus luna asta, ca să-ți dau înapoi inelul... Maică Precistă, nu trimite ploaie mâine, că e zi de spălat rufele...

Şi dacă plouă, Loxandra se mânie:

— Ei şi tu. Maică Precistă! Mare lucru ți-am cerut, de nu mi-ai putut face măcar atâta hatâr?!

---

[77] Literal, „Podul Preotului”. Făcea legătura între Tatavla şi Pera (Beyoğlu).

Rugăciunile pentru Epaminondas i le ascultase Precista. Acum, Epaminondas vine regulat în Cetate, pentru că lucrează pe un cargou care face curse dese spre Rusia. Şi ori de câte ori vine Epaminondas, Loxandra uită pentru câteva zile de necazuri. Îşi leagă la brâu şorțul ăl mare, pune să fie înjunghiat viţelul îngrăşat până-n ajun, iar petrecerea începe la ei acasă.

Tarnanas freacă tingirile cu coajă de lămâie şi cu nisip. Odată chiar, aşa de rău se arsese mâncarea în tingire, că Tarnanas începuse să protesteze şi se văzuseră nevoiți să arunce tingirea. O arsese Epaminondas când făcuse *kuvvet macunu.*

Kuvvet macunu e un leac pentru neputință. Iar rețeta o luase Epaminondas de la un nostrom care părea să fie ori persan, ori chinez. Însă, Epaminondas îi jurase nostromului că o să prepare leacul o dată pe an, negreşit, şi că o să-l împartă gratuit. Cine ştie de ce? Pur şi simplu... ca o ofrandă, să spunem aşa, adusă Afroditei.

Într-o zi, Epaminondas coborî în bucătărie şi ceru să-i aprindă cuptorul cel mare. Loxandra crezu că vrea să facă o prăjitură şi i-l aprinse. Dar când bucătăria începu să miroasă a livan şi Epaminondas îi explică la ce-i trebuie magiunul, Loxandra puse mâna pe linguroi şi se luă după el. În ziua aceea se arse tingirea. La cinci-şase luni după semnarea Tratatului de la Sfântul Ştefan.

Pot fi uitate vreodată asemenea lucruri? Pot fi uitate vreodată asemenea zile? Nu pot.

14

Chiar şi cu-atâtea necazuri, tot dulce-i viața[78]

[78] Proverb întâlnit şi în cântece populare.

— Saaalep, saaalep! vestea discret salepgiul înainte să se crape bine de ziuă.

— Salepgiul, spunea bucuroasă Loxandra. S-a făcut dimineață.

Ce plăcut era ceasul ăsta al zilei! Vârâtă în patul ei călduros şi moale, cu Dimitros alături, cu iconostasul deasupra capului. Siguranță.

Când şi când mai scotea nasul de sub plapumă. „E frig." întindea mâna şi-l învelea pe Dimitros. Ce somn lin avea Dimitros! Ca un prunc dormea. Bărbații seamănă uneori cu nişte prunci.

Loxandra îndrăgea momentul ăsta al zilei, îndrăgea însă şi serile, când, înainte să meargă la culcare, se plimba prin casă să vadă dacă toate ferestrele şi uşile sunt zăvorâte. Când închidea uşa camerei şi se-ntindea în pat, lăsându-i pe-afară pe Gui-guiți. Ce plăcut mai era şi atunci patul!

Toate erau frumoase în viață şi, pe măsură ce îmbătrânea, Loxandra îndrăgea şi mai mult toate cele.

Îndrăgea Makrohori, cu marea largă şi fructele ei bune: scoicile, stridiile, homarii...

Îndrăgea Bosforul, cu palatele lui mari, cu trepte care coborau până-n adâncul mării. Platanii seculari, castanii, apele frumos curgătoare, pâraiele sălbatice, care târau cu ele o droaie de peşti din Marea Neagră: chefalul, calcanul, espadonul...

Îndrăgea Insulele Prinților, cu pădurile lor de pin şi apele limpezi şi liniştite.

Loxandra îndrăgea cu totul Cetatea. Şi primăvara constantinopolitană, care aducea cu ea Paştele. Care aducea şi ziua ei de naştere, trandafirul de aprilie (bun pentru constipație), trandafirul de mai (bun pentru dulceața din petale de trandafir) şi coacăzele roşii (răcoritoare când ai febră).

Îndrăgea vara, când scoteau masa în grădină şi mâncau sub platan. Acolo unde şedea când era tânără şi cosea, aşteptând să audă strigarea dondurmagiului – negustorul de înghețată, un bosniac vânjos.

— *Dondurma kaymak!* striga dondurmagiul, iar copiii dădeau iama cu farfurii şi ceşti în mână, să-şi cumpere înghețata de după-amiază.

Cum să nu îndrăgească Cetatea, care îi dăruise o viață aşa de frumoasă, o viață aşa de plină, că nu-ți ajunge o zi întreagă să te bucuri de ea?

Şi toamna? Ce să mai zici de toamnă şi de culorile ei frumoase, de noile ei miresme, de noile ei fructe? Atunci încep peltelele de must şi de gutui...

După care începe o altă distracție. Când scoți hainele de iarnă, împodobeşti casa, aşterni covoarele. Şi încep pregătirile pentru aniversarea lui Dimitros.

Îndrăgea iarna mai mult decât orice alt anotimp. Iarna îşi are desfătul ei. Te aşezi comod, aprinzi sobele şi mangalurile, iar casa miroase a pin şi a stejar.

Iarna, la asfințit, stai în odăița ta scundă, cu pisica în brațe, şi vezi ultimele raze de soare cum intră în cameră şi o preschimbă. Carpeta persană de pe divan capătă o nuanță de vişină putredă. Fața de masă din lahur ia culoarea fragilor. Mangalul de bronz din mijlocul odăii pare aur topit. Şi mătăniile de chihlimbar ale lui Dimitros, agățate pe perete, mai abitir se îngălbenesc. Prind viață şi capătă sens, fiindcă sunt la locul lor. Acolo trebuie să stea agățate.

La ceasul ăsta al zilei simți furnicături în trup şi-n cuget de-atâta desfătare şi închizi ochii când auzi venind de-afară glasul grav şi mângâietor al halvagiului persan care strigă:

— *Ne güzel, ne çiçek, ne ipek! Keten helvaaa...*

Adică: „Ce minunăție, ce floare, ce mătase! *Keten helva.”*

La ceasul ăsta al iernii, Loxandra stătea întotdeauna întinsă în odăița ei scundă.

Ce plăcut e ceasul ăsta, când îmbătrâneşti mulţumită la tine acasă şi stai în ungherul tău până se înnoptează, când aprinzi lămpile şi se adună toată lumea în jurul tău.

Şi atunci poate ieşi becciul, pot ieşi Gui-guiții, ca să facă şi mai plăcută desfătarea patului.

Şi apoi noapte bună. Acuma poate începe şi becciul să anunțe ceasurile la răspântii, cu lovituri de baston în caldarâm.

Aşa au trecut orele, lunile, anii. Frumos şi paşnic. Şi într-o zi îi veni vremea lui Dimitros să moară.

Şi muri.

Muri pentru că-i venise vremea. Nu tu boală, nu tu suferință. Într-o dimineață, înainte să iasă salepgiul, spuse „Loxandra...” şi îşi dădu suflarea.

Se strânse tot neamul acasă la ei şi în ziua aceea uitară de răutăți şi zâzanii, uitară de bogăție şi de sărăcie... oameni, oameni, la ce bun atâta ură?

Îl jeliră pe Dimitros, îl înmormântară şi pe lespedea mormântului coanei Zoița adăugară:

AICI ZACE PREABUNUL SI BLAJINUL
DIMITRIOS KONTELIS (1820-1893)

Loxandra acceptă moartea lui Dimitros cu temerea şi îndurarea cu care îşi acceptă animalele nenorocirea. O acceptă şi cu logica ei simplă: Dimitros fusese, iar acum încetase să mai fie, pentru că-i venise vremea. Cât trăise.

Locul lui fusese acasă. Acum, că murise, locul lui e la Baloukli, unde sunt şi prietenii lui, Askepidis, Rizos şi Raktivan. Acolo unde sunt şi toți ai ei, acolo unde o să fie şi ea, când i-o veni vremea.

„Pentru că aşa e dat să fie.”

Partea a II-a

1

Batem, batem din pălmuțe,
Cinci căuşe, căstănuțe...

În fiecare dimineață, pe jumătate înăuntru, pe jumătate afară, aplecată peste cadrul ferestrei din dormitor, Loxandra bate din palme şi amuză copilaşii din vecini.

Acum stâlceşte un pic cuvintele, pentru că şi- a pierdut doi dinți de jos, pe cei din față. A făcut guşă. Părul a început să-i albească. Şi de când nu mai aude bine, strigă şi mai tare.

— Ssst, tuşă Loxandra, o să trezim toată mahalaua, spune Hariklo, care şade cu pruncul în brațe la balconul de vizavi, îmbrăcată în rochia ei de casă vineție.

Care mahala, dragă, se apucă s-o ocărască pe ea? Numai să-ndrăznească! Mahalaua e a ei.

În casa alăturată locuieşte acum Ploplo, care îl luase de bărbat pe Cocoşilă. În casa de la colț, deasupra bărbierului, locuieşte Sofia Loungrou, care se măritase cu spițerul şi făcuse numaidecât gemeni. În casa Danezakenei, care se mutase în Stavrodromi, locuieşte Hariklo cu Cărturarul. Iar de cealaltă parte e grădina paşei, care se părăgineşte îndărătul duvarelor înalte.

Care e mahalaua aia care o să iasă s-o ocărască pe ea?

Priveşte Loxandra marea şi inima îi tresaltă de încântare.

— Hariklo! Ascultă la mine! Azi bate vântul dinspre sud. Se lasă cu sardele multe. Să cumperi şi să le faci la grătar. Dar să le înfăşori în foi de viță. Ungi bine-bine frunza,

înfăşori în ea sardeaua şi o pui la grătar. Să tot mănânci! Mmm...!

— Tu ce faci azi? întreabă Hariklo.

— Eu azi am păsăret. Tzarmados a fost la vânătoare în Hartalimi[79] şi mi-a adus vânat. Dacă iasă bun, îţi trimit. Eşti acasă dimineaţă? Nu te duci să te scalzi în mare? Dar mai bine nu te duce, scumpete, aşteaptă cinci-şase zile, să treacă drimele. Ai fete, ar fi păcat să le nenoroceşti.

— Şi dacă le agăţ la gât chei ruginite?

— Bre, lasă! Stai acolo unde eşti!

Ridică mâna şi îi face semn lui Hariklo, arătând spre fereastra închisă de la camera lui Kleio.

— Aici să vezi, Hariklo...

Arată din nou spre fereastră şi brăzdează cercuri în aer cu mâna.

— Necazuri...

— Ce?

— Gata, s-a terminat...

Îşi duce mâna pâlnie la gură şi spune pe un ton secretos:

— ... peţitul!

— Vai! S-a terminat?

— Nu-l vrea.

Se loveşte cu palma peste frunte şi răsuceşte din degete, ca să dea de-nţeles că a înnebunit dea binelea Kleio. Se bate în piept, se trage de guler. N-o mai poate suferi pe Kleio.

— O să mă îngroape de vie. De dimineaţa până seara o ţine într-un chirăit.

Hariklo ridică privirea spre cer şi se închină.

— S-o lumineze Domnul!

— Amin.

---

[79] Hartalimi (Kartal, în turcă), aşezare rurală, în vremea aceea – astăzi, district al oraşului Istanbul –, se află pe coasta răsăriteană a Mării Marmara.

— Agatho ce zice?

— Dă-o-ncolo şi pe-aia! Agatho zice să ne mutăm la Stavrodromi. E o modă nouă acum, toţi „Pera” în sus, „Pera” în jos... De parcă pân’ acuma toată lumea se ducea la Stavrodromi să-şi găsească mire.

— Adevărul e că Makrohori s-a golit. Numa' turcime şi armeni. Mai bine, tuşă Loxandra, luam şi eu casă atunci în Stavrodromi. Nu vezi la ce preţuri au ajuns casele acolo?!

— Ţine-ţi gura şi tu, zevzeaco!

Îşi şterge fruntea cu dosul palmei.

— Of, s-a făcut deja cald! Hai că te las, trebuie să gătesc păsăretul înainte să prindă miros.

Trimite un ultim pupic pruncului şi se urneşte din loc.

— Puişorul meu, iubirea mea..., şopteşte în timp ce coboară scările.

Şi apoi se apucă să-şi închine ochiul. Când intră în bucătărie, îl mai închină o dată.

Tarnanas e pierdut printre pene. Stă în mijlocul bucătăriei şi jumuleşte păsări.

— Bre Tarnanas, mi se zbate rău ochiul drept azi.

— E, om o şă veji, zice Tarnanas fără să ridice capul.

— Da' ce, măgari văd în fiecare zi, iar azi o să văz om?

Aşa glumeşte Loxandra, iar Tarnanas râde.

— Mare budala eşti, bre Tarnanas. Unde-i Sultana?

— În pat la el.

— Ei, las-o!

Sultana împlinise cincizeci de ani şi o apucaseră durerile de mijloc. Cu o zi înainte, Loxandra bătuse câteva albuşuri de ou cu săpun ras, să-i pună cataplasmă la mijloc.

— Ttt! face Loxandra şi îşi suflecă mânecile. Cum se duc anii! Cât să fi trecut de când a murit Dimitros? Ttt! Cum am fost şi cum am ajuns! Şi Theodoros ăsta...

Îşi înghite saliva şi încearcă să-şi reţină o lacrimă. Se schimbase Theodoros. De când făcuse atâta bănet, uitaseră

cum arată la faţă. Nu mai calcă pe la ei pe-acasă. Şi nici să meargă să-l vadă nu îndrăznesc.

Sfâşiată, Loxandra îşi găseşte acum mângâierea în mahala şi în copilaşii mahalalei, în câinii mahalalei, în becciul lor, care în fiecare dimineaţă priveşte galeş spre fereastra ei, aşteptându-şi cafeaua. Îşi găseşte mângâierea în negustorul de ouă tătar, care vine să-i picure Loxandra agheasmă în ochi, să se lecuiască. Îşi găseşte mângâierea la Baloukli, unde se duce regulat si-si mănâncă sărmăluţele şi bea din agheasma aceea ca un balsam, care o face să râgâie şi să i se deschidă inima.

Şi unde nu-şi găseşte mângâierea Loxandra! Şi în marea frumoasă pe care o vede de la fereastră în fiecare dimineaţă, şi în soare, şi în ploaie, care, după ce trece, face să iasă în grădină melcii ăia mari, şi ce melci... albi-albi şi uite atâât de mare fiecare! Din melcii ăia face iahnie, în care pune din belşug sovârf.

Slavă Domnului, care pe toate le-a făcut cu înţelepciune. Şi dacă nu se măritä Kleio, înseamnă că asta i-e soarta.

Aşa stăteau lucrurile când, în dimineaţa aceea, bătu la poartă Epaminondas, care venise în Makrohori împreună cu Yorgakis.

2

Niciodată n-o înşelase ochiul pe Loxandra. Şi în ziua aceea i se zbătuse aşa de tare fiindcă Epaminondas ajunsese de ieri la Galata.

Când vaporul lui Epaminondas, *Queen Bess*, ajungea în port, numaidecât Madam Marie, care ţinea casă pe strada Abanoz[80], prindea de veste şi îşi trimitea toate fetele să se

[80] Stradă din centrul districtului Pera (Beyoğlu, azi), renumită în vremea aceea pentru bordelurile ei.

spele la baia publică. Închidea poarta pentru clienții obişnuiți şi aştepta echipajul de pe *Queen Bess.*

Loxandra n-avea habar de toate astea. Şi nici unde se afla strada Abanoz nu ştia. Cum nu ştia nici de orgiile care se țineau în conace în nopțile de ramazan. Nopțile, învelită bine în patul ei, Loxandra dormea somnul celui drept şi, cu toate că erau în relații prietenoase cu becciul turc şi cu negustorul de ouă, fetele ei nu călcau în conacele turceşti.

De data asta, printre membrii echipajul de pe *Queen Bess* se afla şi „Englezul", inginerul-şef al vaporului. Englezul era un lup de mare vânjos din Hydra, pe care toată lumea de pe vapor îl îndrăgea.

Un singur cusur avea Yorgakis – băutura. Cât timp era pe mare vaporul şi mergea motorul, Yorgakis nu punea gura pe vin. De cum aruncau ancora, Yorgakis se îmbăta turtă. Şi nu se cherchelea cu vin, ci numai cu gin englezesc şi whisky. Era o beție dintr-alea rele.

Ăsta era Yorgakis, dar era îndrăgit de membrii echipajului, pentru că era un om înțelegător şi cinstit. Era îndrăgit de căpitan, fiindcă era un inginer destoinic. Era îndrăgit şi de toate fetele lui Madam Marie, fiindcă era darnic şi mai cânta şi la chitară.

Marionga, sparge paharele toate,
Marionga, fă-le zob şi capu' nu- ți bate,
cu mânuțele tale...

Şi pe toate le spărgea Marionga în seara aceea. Le spărgea Marionga, fata cu aluniță pe obraz şi cu buclă între sprâncene. Madam Marie umplea paharele şi plătea Yorgakis.

Spre zorii zilei, Yorgakis şi Epaminondas se treziră îmbrățişați pe trotuarul din fata casei lui Madam Marie. Iar buzunarele le erau goale-goluțe.

— Şi acum ce facem, dragă Epaminondas? întrebă Yorgakis.

— Cerem bani de drum de la Madam Marie şi mergem la neneaca mea, în Makrohori.

— Şi dup-aia ce facem? Nu mai avem nicio para chioară.

— O să luăm de la neneaca mea.

— Şi cine e neneaca asta a ta? O să ne dea?

— Ohooo..., făcu Epaminondas. Neneaca mea a descoperit o comoară. A săpat în magazia cu cărbuni şi a dat peste-o comoară. Are multe parale şi-o să ne dea. E bună la suflet neneaca mea.

Şi izbucni în plâns. Când se îmbăta, Epaminondas devenea întotdeauna sentimental şi se înduioşa când îşi amintea de neneaca lui. Luară vaporaşul de la Podul Galata şi se aşezară pe punte. Era prima cursă de dimineaţă, iar puntea era pustie. Îşi alese fiecare o bancă şi se culcară. Şi până să ajungă în Makrohori, se treziră din beţie. Iar aerul de august le stârni pofta de mâncare.

Kleio fu cea care le deschise uşă. Aşa voise soarta – să se îmbolnăvească Sultana şi, în ziua aceea, să se trezească dis-de-dimineaţă Kleio, ea, care în alte zile dormea până la zece, să-şi pună rochia roz cu brâu albăstriu şi să-i vină bine rozul.

Kleio se înălţase mult, era mlădioasă, cu şolduri înguste şi piept de copiliţă. Părul castaniu îi era cârlionţat şi bogat. Avea buzele de un roşu aprins şi păreau încă şi mai roşii pe pielea ei fină şi albă ca laptele. Dar marele coz al lui Kleio era gâtul: foarte lung şi alb. Ca de porţelan.

De cum le deschise uşa, mirată, şi se prăbuşi în braţele lui Epaminondas, cu braţele petrecute în jurul gâtului lui, Yorgakis, aflat mai în spate, se trezi dinainte cu mâinile fetei, care erau micuţe şi delicate. Ca nişte mânuţe de copil. Şi nu se ştie de ce, gândul îl duse imediat la mireasma de iasomie.

La nasul lui însă nu ajunse mireasmă de iasomie, căci uşa de la scara ce ducea spre bucătărie era deschisă, iar în

momentul acela Tarnanas pârlea păsările şi Loxandra călea ceapa. Dinspre bucătărie se auzea şi tac-tacul mojarului, câte un „zât de-aci", „dar-ar boala-n tine", se auzi şi un „ah, prindeți-l", un scaun care se răsturnă, tropăituri pe scară, şi până să apuce Epaminondas să-l prezinte pe Yorgakis, în capul scării de la bucătărie apăru Loxandra, cu părul vâlvoi, ținând în mâna dreaptă cuțitul mare de bucătărie.

Un cotoi roşcat cu o pasăre în gură trecu ca un glonț prin spatele lui Kleio şi se strecură în odăița scundă. Papagalul, care era în odăiță, se apucă să chirăie „Duducă! Duducă!" şi să se zbată în colivie. Kleio se albi la față.

— Neneacă! strigă Epaminondas, care încă şedea în pragul uşii. Ți l-am adus pe prietenul meu, pe Yorgakis...

— Bată-l-ar norocul, unde e, prindeți-l, îl căsăpesc!

Dintr-un salt, Yorgakis trece pragul porții şi o ia la fugă. Epaminondas se ține după el, strigând:

— Bre, nu de tine zice, după pisică aleargă. Stai pe loc, n-auzi?!

Când reveniră în curte, Kleio nu mai era, iar Loxandra stătea în mijlocul curții cu brațele deschise. Îl ignoră pe musafir şi se năpusti în brațele lui Epaminondas, pe care nu-l mai văzuse de cinci ani, după care urmară blestemele cuvenite, bărbiile le tremurară, ochii îi înțepară, îşi suflară nasurile, curseră lacrimi de bucurie şi, într-un sfârşit, se făcură prezentările:

— El e inginerul-şef de pe vapor şi prietenul meu, Yorgakis, iar ea e neneaca mea.

— Bine ai venit, feciorul meu! îşi deschise Loxandra brațele şi-l strânse la piept pe Yorgakis.

Şi brusc Yorgakis avu impresia că ajunsese într-un port larg, adânc şi liniştit.

Îşi pierduse de mic copil mama şi fusese crescut de bunică-sa, Bab-Zongo, o nobilă ascetică şi sfrijită de pe Hydra, care nu-l alintase prea mult. Şi îndată ce putuse să-

şi poarte singur de grijă, marea îi devenise mamă lui Yorgakis. Iar odată ajuns adult, camera motoarelor de pe vapor îi devenise iubită.

Kleio coborî la masă cu ochii roşii de la plâns. Se spălase şi avea părul încă umed. Ca să nu se vadă că plânsese, îşi dăduse cu pudră. Intră în sufragerie cu un zâmbet sfios şi forţat.

Yorgakis fu înduioşat. Simţi o strângere de inimă. Pe sub rochia de stambă subţire îi distingea umerii firavi, pieptul de copilă. Şi în ciuda celor treizeci şi doi de ani ai ei, Kleio i se părea încă un copil. Un copil nefericit. Îi strânse delicat mâna şi apucă scaunul, s-o ajute să se aşeze. Dacă ar fi putut, ar fi prins-o în braţe, s-o cuibărească la pieptul lui, sub haină, aşa cum făcea cu pisicuţele pe care le găsea, abandonate, pe drum.

Kleio se făcu roşie ca racul, dar imediat păli din nou.

Îl înduioşă şi mai mult. Luă cu furculiţa o bucată de lacherdă şi i-o puse în farfurie. Îi umplu şi paharul cu vin.

— Bun vinul, spuse mângâind sticla.

În clipa aceea intră în sufragerie Tarnanas şi aşeză în faţa Loxandrei platoul mare cu vinete. Vinete în ulei, împănate. Şi înăuntru, muguri de pin şi stafide.

— Ai grijă să nu te saturi doar cu astea! îi zice Loxandra la ureche, pe un ton secretos, şi îi face cu ochiul. Avem şi prepeliţe.

După care chipul ei luă un aer serios. Ridică mâinile deasupra mesei, aşa cum face preotul când se pregăteşte să slujească, luă fără să se grăbească lingura şi furculiţa si, cu venerаţie fată de vinete, se apucă să-i servească. Era o bucurie să-i vezi mişcarea mâinilor, care îmbătrâniseră, ce-i drept, dar nu se urâţiseră – acum pielea lor seamănă cu un fildeş învechit.

— Cum îţi îngrijeşti mâinile astea frumoase? spuse Yorgakis.

Loxandra nu-i răspunse imediat. Termină mai întâi cu servitul. Apoi întoarse capul spre el şi îi spuse:

— Cu coajă de lămâie. Ţine minte! Vara, roşii, iar iarna, coajă de lămâie.

După-amiază, Kleio îi duse la plimbare prin împrejurimi şi, când se întoarseră, îi aştepta o mare surpriză. Loxandra aşternuse masa în grădină – sub platanul cel mare – şi invitase toată mahalaua. Se adunară prieteni şi cunoscuţi ca să-l vadă pe Epaminondas şi, odată cu ei, dădură iureş în grădină şi câinii din cartier. Se adunară şi pisicile, veni şi bărbierul cu chitara.

Scoaseră şi colivia cu papagalul şi o agăţară în platan. Era Raiul pe pământ.

De mulţi, mulţi ani nu mai văzuse casa un aşa bairam. Cântară, dansară, Kleio le spuse poveşti hazlii. O aşa isteţime, un aşa umor... o privea Yorgakis şi nu se mai sătura privind-o. Şi când ieşi pe stradă becciul, Loxandra umplu o farfurie cu mezelicuri şi îl strigă să i-o dea.

— *Gel*[81]*,* bre Mehmet, vino, dar-ar norocu' peste tine!

— Să vă trăiască, să vă bucuraţi de ei! spuse Mehmet la plecare.

Crezuse că Loxandra îşi mărita fata.

Nesăbuita de Loungrou îi traduse lui Yorgakis şi Kleio fu cât pe ce să intre sub masă de ruşine. Loxandra se apucă să bată din palme şi să strige „Amin, Mehmet, să te-audă Domnul!" şi toată lumea începu să cânte:

Hai, bre Haralambie, să te însurăm...

Apoi apăru pe cer luna de august, umplură din nou paharele cu vin şi petrecerea continuă până spre zori.

---

[81] „Vino" (în turcă, în original).

A doua zi, Kleio îi duse pe Epaminondas şi pe Yorgakis în Tatavla. Ajunşi acolo, lui Yorgakis nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Măi, dar aici e Grecia! tot repeta.

Casa lui Agatho nu era îmbelşugată, însă acum trăiau ceva mai bine, fiindcă se făcuseră mari şi băieţii – doi flăcăi vânjoşi şi lungani.

Agatho se îngrăşase. Purta o rochie largă fistichie şi se tot fâţâia pe uşă, bucuroasă ca o copiliţă.

Se întoarseră cu ultima cursă la Makrohori. Şezură pe punte.

— Vai, vai, o să-şi iasă din minţi mama, spuse Kleio. Am întârziat.

— E încă devreme.

— Auzi la ei, devreme!

Niciodată în viaţa ei Kleio nu se întorsese acasă cu ultimul vaporaş.

— Şi cum vă petreceţi serile când sunteţi singure?

— Dormim. Adică mama doarme, iar eu citesc.

— Dar dumneavoastră trebuie să fi citit tone de cărţi.

— Am biblioteca tatei, spuse Kleio şi se aplecă să privească marea.

— Nu vă aplecaţi! spuse Yorgakis şi întinse mâna.

Kleio simţi că i se înmoaie picioarele şi, fără să priceapă cum, se trezi în braţele lui Yorgakis. Îşi sprijini capul de pieptul lui şi începu să tremure. El îşi lipi obrazul de părul ei şi o mângâie pe spate.

Se auzi şuieratul, ajunseseră în Makrohori.

A doua zi, toată lumea se trezi dis-de- dimineaţă, fiindcă musafirii trebuia să fie la ora opt pe vapor, în Galata. *Queen Bess* pornea spre Odessa.

— Şi când vă revedem? spuse Loxandra în timp ce-i punea lui Yorgakis în farfurie o jumătate de cupă de caimac şi miere din belşug.

— Plecăm la Odessa, coană Loxandra, şi ne întoarcem în Cetate peste două săptămâni.

— Ah, ce bucurie mi-ați făcut! strigă Loxandra. La întoarcere, vă pregătesc *hünkar beğendi.*

— Ah, neneacă – spuse Epaminondas –, n-o să vă putem vedea atunci, pentru că n-o s-avem timp. Dac-ați fi stat la Stavrodromi, am fi apucat să dăm o fugă înainte să plecăm, dar aşa, la Makrohori, n-avem timp s-ajungem.

— Şi când mai veniți?

— Vaporul nostru trece des prin Cetate, dar plecăm imediat ce descărcăm. N-avem timp s- ajungem la Makrohori.

Kleio îl călcă pe picior pe Epaminondas, îi dădu un ghiont lui Yorgakis şi spuse cu voce tare:

— Dar mai devreme sau mai târziu ne mutăm şi noi la Stavrodromi. Cât mai putem trăi aşa, două femei singure la capătul pământului!

Loxandra tuşi cu subînțeles.

— Bravo, foarte bine! strigă Yorgakis.

— Aşa o să vă vedem mai des, spuse Epaminondas.

— Ei, desigur, trebuie s-o facem şi pe-asta, spuse Loxandra. Odată şi-odată trebuie s-o facem.

O spuse ca atunci când zici „odată şi-odată tot o să murim".

Aşa este, cu toții ştim că odată si-odată o să murim. Şi totuşi...

Şi totuşi, când sună ceasul, nu ne vine să credem.

3

Trecură multe luni de-atunci. Veni iarna, se duse, iar primăvara începu să-şi facă simțită prezența.

Se topiră zăpezile şi se porniră ploile şi, printre ele, zilele cu soare.

În grădina Loxandrei ieşiră şi melcii. Platanului îi dădură frunzuliţe noi. Dafinul, scăldat de ploi, se făcu şi mai verde. Culmea zidului ce împrejmuia curtea paşalei se umplu de iarbă şi văzduhul căpătă mirosul înţepător al violetei sălbatice. Ici-colo, printre lăptuci şi ridichi, se iţiră macii. Rândunicile se întorc la vechile lor cuiburi. Toate pajiştile din Makrohori fură năpădite de muşeţel.

Martie. Loxandra îşi pregăteşte gavanoasele pentru noile dulceţuri. Coase săculeţe din tulpan pentru levănţică. Spală, apretează perdelele de dantelă pentru vară. Se gândeşte că anul acesta bucătăria are nevoie de spoială şi că trebuie să turnăm un pic de ciment în faţa porţii de la grădină. Tarnanas trebuie să lege caprifoiul, căci se lăsase într-o parte.

Acum Loxandrei îi pare rău de orele pe care i le fură somnul din viată. Se trezeşte şi mai devreme decât de obicei, ca să se bucure de primăvară. Şi se bucură de ea cu ochii, cu nasul, cu urechile, cu toţi porii. Dacă o duci pe Loxandra într-un loc necunoscut, cu ochii legaţi, şi-o întrebi unde se află, o să-ţi răspundă că nu ştie unde se află, dar cu siguranţă nu e în Makrohori. Simte Makrohori cu fiecare adiere pe piele şi acolo reîntinereşte în fiecare an odată cu venirea primăverii, aşa cum îi reîntinereşte şi platanul.

— Ptiu, să nu te deochi! spuse Elenița când veni în dimineaţa aceea.

Loxandra se miră s-o vadă pe Elenița că apare aşa brusc, şi fără fete. Ce-o fi păţit? Avea un aer pierdut.

— Bine-ai venit!

O duse la ea în dormitor, să se schimbe. Îi dădu să poarte o rochie de casă.

— Uite şi papuci... Oh! Ai dormit bine?

Rochia îi venea prea lungă şi i-o legă cu o cingătoare la mijloc. Dinspre grădină se auzea ciripit de păsări.

— Frumoasă lună mai e martie, spuse Elenița, după care brusc se opri, încurcată.

Loxandra nu mai suportă.

— Ce e. Eleni? Zi-mi!

— Nimic, dragă! Ce vrei să fie? Apără-ne de cei mai rău. Maică Precistă!

Şi după puțin timp:

— A, Loxandra, am uitat să-ți zic! Am găsit casă. E în cartierul meu, aproape de Taksim. Theodoros a dat şi un acont.

— Ce casă? făcu Loxandra.

De parcă n-ar fi ştiut că erau în căutare de casă la Stavrodromi, să se mute.

Mutarea urma să aibă loc la mijlocul lui martie.

— Bre, lăsați să treacă mai întâi Buna Vestire şi Duminica Ortodoxiei!

Trecu Duminica Ortodoxiei, trecu şi Duminica Sfintei Cruci, apoi trebui să aştepte Duminica Floriilor, ca să poată mânca pentru ultima dată peşte de la Makrohori. Apoi veni Săptămâna Mare. Ar fi fost cu păcat. Rămaseră să facă Paştele acolo.

La cinci zile după Paşte pică Izvorul Tămăduirii. Dragă, cum să nu se ducă Loxandra la Baloukli?! Apără-ne de ce-i mai rău. Maică Precistă! Dar anul ăsta Loxandra se întoarse foarte răvăşită de la Baloukli şi se îmbolnăvi. Până să-şi revină şi să se pună pe picioare, veni luna mai şi trebui să facă dulceață de trandafiri, pentru că trandafirul nu te aşteaptă, țac-pac, a şi trecut.

Şi uite aşa, ba cu una, ba cu alta, pregătirile pentru mutat începură la mijlocul lui iunie. Întâi şi întâi, spălatul rufăriei. Instalară copaia cea mare pe două scăunaşe,

cernură cenuşa, scoaseră şi pânza de stors[82], pregătiră frunzele de dafin şi cojile de ou cu care se acoperea cenuşa în leşie. Coana Smaragdi, spălătoreasa, venise de cu seară.

Spălatul dură o săptămână. Şi mai trecu una până să se usuce rufele, să fie călcate şi cârpite.

După care începu împachetatul. Mai întâi adunară vesela a bună. Apoi dădură jos tablourile de pe pereți. Toate femeile din mahala se adunară acasă la Loxandra să dea o mână de ajutor. Veniră şi Agatho şi Euterpe.

Unele stivuiesc rufăria, altele desprind lămpi şi etajere. Lemnăria trosneşte, tencuiala pică, toată casa geme. Şi Loxandra se uită când aici, când acolo, ca o pasăre bezmetică, le stă tuturor în cale, se vântură fără țel ținând în mână o cutie cu o andrea ruginită, un irigator de cauciuc găurit, nişte hăinuțe vechi de bebeluş.

Pe-astea unde să le pună? Priveşte pierdută în jur. Trebuie să le arunce, dar cum să arunce lucrurile astea? Nu se poate să le arunci.

— Tanti Loxandra, adună-ți toate zdrențele de-aici! Haide, alege ce vrei să păstrezi, că în casa nouă nu ai dulapuri în perete.

Poftim? Ce-a zis? Să-şi adune zdrențele? Catrafusele ei sunt zdrențe?

— Vă ia mama dracului pe toate!

Acuma să te ții! Izbucnise Loxandra.

— Luați mâna de pe lucrurile mele! zbiară şi îşi smulge părul din cap. Ieşiți afară toate! Afară toate, am zis! Ce nu pricepeți? Ce-ați dat iureş aici şi smuciți şi dărâmați totul?! Ce, v-ați pus în gând să-mi distrugeți casa? Casa mea, pe care am îngrijit-o atâta vreme cu mâinile mele?

---

[82] Pânză groasă care se aşternea în interiorul copăii şi se folosea apoi la storsul rufăriei.

Loxandra avusese mare grijă de casa ei. Ea singură, atâta vreme, ajutată doar de Sultana şi de Tarnanas.

— *Canim, cicim kokana..*[83]

Tarnanas mângâie mâna Loxandrei. Ţine un pahar cu apă şi o stropeşte pe faţă.

— Dragă, unde-o fi Kleio, să se ocupe de ea? Nu se poate lucra aşa, ne prinde noaptea.

Unde e Kleio? A dispărut. De ceva timp Kleio dispare şi bântuie de colo-colo. Ba o găsesc în grădină privind absentă, cu orele, un copac, o piatră sau tomberonul. Ba coboară pe ţărmul mării şi stă cu braţele încrucişate. Ba se duce pe jos la Sfântul Ştefan. Nici ea nu pricepe ce i se întâmplă. Un singur lucru ştie însă. Ştie că simte suferinţă. Ştie că n-o să mai vadă toate astea şi suferă. Şi vrea să meargă pas cu pas, centimetru cu centimetru şi să le vadă iar şi iar...

Paturile fură desfăcute, hararii cu lucruri fură aşezaţi în grămezi. Intrară tulumbagiii, le luară, casa fu golită şi curăţată. Veni bărbierul după cheie, să se ocupe el de închiriere, i-o dădu Loxandra. Căruţele traseră în faţa porţii.

Ca un dinte smuls din rădăcină, care încă doare şi sângerează, aşa ieşi Loxandra din casa ei, ţinând în braţe icoana Baloukliotissei înfăşurată în bocceaua brodată. Ieşi fără să scoată o vorbă, fără să privească nici în stânga, nici în dreapta, fără să-şi ia rămas-bun de la nimeni. Se aşează în căruţă şi o chemă să se aşeze lângă ea pe Sultana, care ţinea colivia cu papagalul. Tarnanas le puse la picioare coşul cu mâţele, după care urcă lângă căruţaş. În mână ţinea lampa de sticlă din bucătărie, plină cu gaz.

Prima căruţă se urni din loc, iar după ea veni a doua, care le ducea pe Agatho, Kleio şi Euterpe. Şi în urma lor venea tot Makrohori, să-i conducă până la scara vaporului.

---

[83] „Dragă, scumpă doamnă...” (în turcă, în original).

De cum puseră piciorul pe vapor, Kleio urcă pe punte. O urmară şi ceilalţi.

— Mamă, dă-mi icoana, să poţi urca! spuse Agatho.

— Nu vreau, spuse Loxandra. Eu o să stau acolo.

— Unde acolo? Cu hanâmele?

— Da, cu hanâmele o să stau, că e linişte. Lăsaţi-mă singură!

Şi mai tare:

— Haide, n-auziţi?! Lăsaţi-mă în pace!

Agatho deschise uşa haremului şi Loxandra intră.

Încăperea era slab luminată. Divanul se întindea pe margini, sub hublourile cu zăbrele. Cinci-şase hanâme, care îşi scoseseră cearşafurile[84] şi rămăseseră doar cu basmale, şedeau cu picioarele încrucişate pe canapea, cu încălţările în dreptul fiecăreia, pe podea. O hanâmă tânără, care avea mâinile boite cu henna, ţinea de băţ o acadea în formă de cocoşel şi o lingea încântată. În colţul din dreapta, o hanâmă durdulie fuma şi fredona „Beni bir gün...”[85]. În faţa Loxandrei, o tinerică palidă ţinea un prunc în braţe.

Loxandra îşi scoase pălăria. Se descheie la guler, îşi sprijini capul de perete şi oftă din tot sufletul. „Ah!” Era bine acolo, n-o cunoştea nimeni. Închise ochii şi strânse icoana la piept. Şi lacrimile începură să i se prelingă printre pleoapele închise.

Nu după mult timp simţi mângâierea unei mâini calde pe mână. Mângâierea era aşa de plăcută, încât nu deschise ochii, ca să n-o facă să dispară. Le auzi pe femei şuşotind în jurul ei şi apoi cineva începu să-i facă vânt. Deschise ochii

---

[84] *Çarşaf* (în turcă, în original), propriu-zis, cearşaf, dar şi acoperământ al femeilor musulmane, *abaya* sau *chador.*

[85] „Eu, într-o zi...” (în turcă, în original).

şi se văzu înconjurată de priviri blânde, umane, pline de compasiune.

— Vah, vah, vah! *Zavalli kokona!*[86]

— Vă mutaţi? îi zice pe greceşte hanâma care îi făcuse vânt.

— Da, gata, plecăm. Am distrus, am dărâmat bunătate de gospodărie şi ne ducem în Pera, care e la modă acum. Mi-am pierdut bărbatul, stâlpul casei, şi fac ce vor din mine copiii.

Spuse toate astea dintr-o răsuflare şi o luă iarăşi plânsul.

— Nu vă necăjiţi, cocoană, îi zice tânăra hanâmă cu pruncul. Se poate şi mai rău. Eu ce să mai zic, că-mi pierd copilul?

— Cum? Ce are copilul? întrebă Loxandra ştergându-se la ochi.

— O diaree care nu se mai opreşte, zi şi noapte. Îl duc la doctor.

— Vai, vai, vai! făcu la rândul ei Loxandra.

Hanâma care vorbea greceşte se ridică şi îi oferi lucum.

— Mănâncă, cocoana mea, e proaspăt.

Loxandra dădu să ia lucum, dar se opri. „Paţachina, să ştii că a fost romeică şi s-a turcit”, zise în sinea ei. Şi o întreabă:

— Tu cum de vorbeşti aşa bine greceşte?

— Sunt cretană, spuse tânăra hanâmă. Ia lucum, iubirea mea, e proaspăt.

În timpul ăsta, sprijinită de balustrada punţii, Kleio privea în tăcere cum încet-încet se pierd în zare locurile cunoscute. Uite zidurile bizantine, cu turnurile lor dărăpănate! Sunt de pe vremea lui Ioannis Tsimiskis[87], ba

---

[86] „Biata cocoană” (în turcă, în original).

[87] Ioannis Kourkouas, zis şi Tsimiskis (925-976), împărat bizantin; a domnit pentru scurtă vreme (969-976).

chiar şi de mai înainte. De câte ori nu fuseseră ele dărâmate şi apoi reclădite! Doar patru turnuri mai rămăseseră din cele şapte. Ienicerii, se zice, îi întemniţau acolo pe sultanii detronaţi. Şi după ce îi decapitau, le aruncau capetele într-un puţ din apropiere. Şi câte nu le fusese dat să vadă acestor ziduri...!

— Agatho, strigă brusc Kleio, n-o trimiţi pe Sultana jos, să vadă ce face mama?

În clipa aceea, jos, Loxandra o întreba pe hanâma cea tânără ce bucate prepară în Creta, dar discuţia fu întreruptă de bebeluş, care începu să plângă.

Se ridică maica lui şi îl întinse pe canapea, să-i schimbe scutecele, numai că plânsetul se înteţi. Mama, fără experienţă, nu ştia ce să mai facă. Loxandra fierbea, nu mai suporta să vadă aşa ceva: „Dragă, răceşte copilul. Dragă, o să-i scape din mâini...”

— Fată! strigă brusc Loxandra şi sare în picioare.

Pune icoana Baloukliotissei în braţele hanâmei de-alături şi dă fuga să ia copilul.

— Opreşte-te! zice şi o înghionteşte cu cotul pe mama pruncului.

Îi prinde picioruşele cu mâna ei zdravănă şi pricepută şi îi ridică fundulețul. Cu cealaltă mână, trage scutecele ude şi le strecoară cu repeziciune pe cele uscate. Se apleacă şi cercetează pruncul.

— Mmm... e opărit. Când îl schimbi, trebuie să-l speli cu muşeţel, să-l usuci bine şi să-l ungi cu ulei. Cu ulei, ai priceput?

Şi trăgând-o de mânecă pe hanâma care vorbea greceşte:

— Zi-i, dragă, pe turceşte, să priceapă, că tare bătută în cap mai e.

Şi apoi:

— Aaa... dacă plânge, e pentru că i-a plesnit buricul. Nu vezi cum i-a ieşit buricul în afară? Dar-ar boala-n tine, de

făcut ai ştiut să-l faci, da' să-l îngrijeşti nu ştii, ha? Trebuie să-i fac un brâu copilului. Dă-mi basmaua ta!

Turcoaica nu pricepe de ce-i cere basmaua.

— Dă-mi, fată, basmaua! zbiară Loxandra şi i-o smulge cu forța.

Turcoaicele se pun pe urlat.

În clipa aceea, uşa haremului se deschise şi Sultana bägă capul înăuntru:

— Doamnă, doriți ceva? dădu să zică şi se opri.

Închide uşa la loc şi o ia pe scări în sus. Ajunge pe punte cu suflarea tăiată.

— Dați fuga, repede! spune aproape leşinată. Şi-a pierdut mințile doamna, l-a căşunat pe hanâme şi le trage de păr. E mare tămbălău în harem.

— Vedeți?! strigă Agatho. Ați înnebunit-o de cap pe biata femeie. Nu trebuia să insistați atâta cu mutatul din Makrohori.

O luară toate pe scări în jos, sărind câte două trepte odată. Deschid uşa haremului şi ce să vezi?! Linişte. Loxandra stă în mijloc. La picioarele ei e întins un tulpan împăturit ca un bandaj, în mână ține ac şi ață şi încearcă să prindă în mijlocul bandajului un nasture înfăşurat în pânză.

— Ce faci, mamă? întreabă pe un ton ezitant Kleio.

— Ce vrei să fac?! Cos un brâu pentru bebeluş. Maică-sa e proastă rău.

Ridică privirea şi vede fața îngrozită a Euterpei.

— Şi cu voi ce e, de-ați venit toate aici? Hai plecați! Plecați, când vă zic!

— Dragă, n-are nimic, îi spune Euterpe la ureche lui Agatho.

Plecară. Loxandra se ridică în picioare şi înfăşă din nou bebeluşul. Îl scuipă, îi făcu semnul crucii şi îl depuse în brațele maică-sii.

— Alăptează-l!

Bebeluşul prinse sfârcul şi se puse pe supt.

— Ai văzut? făcu spre maică-sa.

Şi către femeia din Creta:

— Ascultă aici! Spune-i ăsteia să nu-l ducă la doctori, că i-l omoară. Să ia apă de var de la spițerie. Ai priceput? Apă de var. Şi să-i dea o gură de apă de var înainte să-l alăpteze. Şi o să se facă bine copilul, ascultă ce-ți spun! Laptele de mamă e cel mai bun leac.

Loxandra se întoarse la locul ei şi se înfioră când o văzu pe hanâma de alături stând ca o statuie cu Baloukliotissa în brațe. „Am înnebunit. Am înnebunit de tot", se gândi şi îşi făcu în taină semnul crucii, „Iartă-mă. Maică Precistă!" Ridică un capăt al pânzei şi sărută icoana.

— Ce săruți acolo, cocoană? întreabă durdulia.

— Pe Maica Precistă, răspunde cu o jumătate de gură Loxandra.

— Aha, Precista, *bilirim*[88], Sfânt Terapont.

— Ce Sfânt Terapont zici, fată? Sfântul Terapont e altceva.

Dar turcoaica o ține pe-a ei.

— Ştiu, Sfântul Terapo, ăl de-i lipeşti de icoană bănuți şi îți pui o dorință. Mie Sfântul Terapo mi-a scăpat bărbatul din închisoare.

— L-a scăpat? Cum l-a scăpat? vrură să ştie toate.

— Mi-am trimis croitoreasa, care e creştină, şi a lipit un bănuț la Sfântul Terapo.

— Vai, vai, vai! strigă toate în cor şi îşi plesnesc şoldurile cu palmele.

Se auzi şuieratul vaporului, treceau de capul Sarayburnu. Se ridicară toate să-şi pună cearşafurile şi

---

[88] „Ştiu" (în turcă, în original).

încălțările. Hanâma cea tânără se apropie de Loxandra şi, discret, îi furişă în palmă un groş.

— *Ameciğim*[89] – spuse –, lipeşte-l la icoana Sfântului Terapo, să-mi se vindece copilaşul.

— O să-l lipesc, spuse Loxandra.

Hanâma se aplecă şi îi făcu o temenea până jos.

— Dă-mi mâna să ți-o sărut, îi zise.

Când Kleio intră în harem s-o ia pe maică-sa, o găsi pupându-se cu hanâma cea durdulie.

— *Güle-güle*[90]*,* mergi cu bine şi să fie cu noroc noua casă, strigau turcoaicele în cor.

Şi Loxandra împărțea zâmbete în stânga şi-n dreapta, dădea din mână şi îşi lua rămas-bun.

Harabalele se opriră la cuptorul din Karaköy[91], de unde cumpărară *kourou bougatsa.*

Apoi se opriră la Retzepis, unde mâncară *tavuk göğsü* şi *ekmek kadayıfı.*

De-acolo harabalele se urniră şi începură să-şi croiască drum, agale şi cu greutate, prin mulțimea din Galata.

— Varda! Vaaarda!

Cotiră la stânga şi se porniră să urce spre Mnimatakia[92]. Trecură pe lângă Ambasada Angliei, pe lângă Galatasaray şi apoi harabalele făcură stânga şi intrară pe străzile înguste şi întunecate din Pera.

---

89 „Măicuță” (în turcă, în original).

90 „La revedere, mergi cu bine” (în turcă, în original), folosit la despărțire de către cel care rămâne.

91 Piața centrală din Galata, unde se află şi Bursa de valori.

92 Literal, „micile morminte”. Stradă (azi. Meşrutiyet) şi zonă (azi, Tepebaşi) din Constantinopol, unde se afla un mic cimitir al comunității greceşti.

„Ţaca-ţaca-ţaca”, se rostogoleau roţile harabalelor pe caldarâm. Din când în când, din pragul casei unde stătea încovrigat, câte un câine îşi înălţa capul. Şi brusc harabalele se opriră dinaintea porţii verzi a unei case aflate la colţul străzii. Ajunseseră.

Loxandra ridică privirea şi vede o casă îngustă cu patru etaje. Lasă şi mai mult capul pe spate, încercând să vadă cerul, dar ia-l de unde nu-i!

— Hai, mamă!

„Uf”, făcu Loxandra când izbuti să coboare din haraba. Pălăriuţa îi alunecase într-o parte, obrajii îi ardeau, iar fruntea îi era acoperită de sudoare. Coborî şi se opri dinaintea porţii.

Poarta le-o deschise Elenița, care era acolo de dimineaţă şi primea mobilierul.

— Să fie într-un ceas bun! strigă Elenița. Cu piciorul drept, Loxandra, cu dreptul!

Cu icoana Baloukliotissei într-o mână şi cu coşul cu mâţe în cealaltă, Loxandra trecu pragul noii case. Şi de cum intră, în ea se trezi iarăşi vechea durere.

— Unde e camera mea? întrebă.

— La etajul al treilea, spuse Elenița. Ţi-am făcut patul, poţi să te-ntinzi, dacă vrei. Hai să te conduc!

Şi urcară împreună.

Ţinând lampa bucătăriei ridicată, de zici că era o vestală purtătoare de torţă sfântă, Tarnanas o luă în jos pe scările ce duceau spre bucătărie.

Intră Loxandra într-o cameră aflată pe colţ, îşi vede acolo patul, lavoarul, şifonierul, toate prăfuite, hărtănite, ca vai de ele. Patul n-are cadru, ferestrele sunt fără storuri şi în mijlocul camerei se află un cufăr.

Pe Loxandra o apucă tremuratul. Pune icoana Baloukliotissei pe lavoar, îşi scoate pălăria, închide uşa

camerei şi deschide coşul cu mâțe. Şi când îl deschide, vede că şi ele tremură.

Primul care țâşni din cos fu Aslan şi se strecură imediat sub şifonier. Pestrițata ieşi precaută din coş, cu picioarele îndoite şi aproape târâindu-se pe burtă. Cu gâtul întins înainte, se târî până la pat şi dispăru brusc sub el.

Loxandra se prăbuşi pe pat şi izbucni în plâns.

O luă somnul – un somn adânc – şi se trezi când becciul anunța miezul nopții. Simți ceva cald lângă coapsă. Pisicile urcaseră în pat şi se ghemuiseră amândouă lângă ea. Şi tremurau. Puse mâna pe ele şi se bucură de căldura lor. Se bucurară şi pisicile de căldura ei şi se opriră din tremurat. Începură amândouă să toarcă, dar era un tors foarte puternic şi nefiresc.

„Într-adins o fac, să mă consoleze", se gândi Loxandra şi ținu mâna pe ele până spre dimineață.

— Saaalep, saaalep!

„Salepgiul", îşi spuse în somn. „Ce bine, s-a făcut dimineață." Dar de cum se trezi şi deschise ochii, durerea era tot acolo şi o aştepta. Închise iarăşi ochii. La fel făcură şi pisicile.

Stătu multă vreme aşa sub aşternuturi, fără să se clintească, fără să se gândească la nimic, îşi simțea amorțite şi mintea, şi trupul. Se culcase îmbrăcată şi nu se odihnise bine în timpul nopții. După ceva vreme se auzi un râcâit. Era Pestrițată, care îşi ascuțea unghiile pe cufăr. Aslan stătea în fata uşii închise şi o studia.

— Miau!

— Ce-i, mă?

— Miau!

— Ia să vedem ce vrea!

Încă amețită, se ridică din pat şi deschise încetişor uşa.

— Vrei să ieşi?

Aslan îşi îndoi genunchii, întinse în faţă mustăţile şi sprâncenele, ca pe nişte antene, şi luă o poziţie defensivă.

— Bre, asta nu-i casa noastră. Unde vrei să te duci? se interesă şi Pestriţata.

— Lua-v-ar naiba, blestemaţilor! Hm, n-au pic de astâmpăr! Stai să-mi pun pantofii!

Îşi puse pantofii şi ieşi pe palier. Un palier mititel, alături o uşă închisă şi mai încolo scara, îşi scoase pantofii, să nu-i trezească pe ceilalţi – „or fi şi ei obosiţi", se gândi, „încă nu s-au trezit" –, şi o luă pe scară în jos.

— Veniţi! Hai, pis-pis-pis!

Ce scară mai era şi asta? îngustă şi abruptă, ca scara minaretului.

Ţinându-se cu o mână de balustradă şi cu cealaltă ridicându-şi poalele, coborî cu atenţie.

— Hai, pis-pis-pis!

Înainte, Loxandra, în urma ei, mâţele, ajunseră pe palierul de mai jos – la fel era şi acolo. Şi pe măsură ce coboară, se face şi mai întuneric. Ajunge la parter, beznă. Pe bâjbâite, găseşte uşa şi o deschide. La parter e o singură cameră întunecoasă – sufrageria.

Sub cele două ferestre se întinde divanul. În mijlocul încăperii e masa, mică şi înghesuită. Mai mult de patru oameni nu pot încăpea. Şi pe peretele din faţa divanului, micul ei bufet. Ah, bufetul, ce trist pare...

— Duducă! Duducă!

— Etete, ăsta unde o mai fi?

Colivia e în spatele uşii. Cu capul aplecat într-0 parte, papagalul o priveşte cu ochiul drept şi apoi începe să dea din cap în sus şi-n jos.

— Duducă! Duducă!

— Duducă, neduducă, asta e! Dacă Pera e la modă, atunci stai şi tu în beznă... Pleacă, bre, de-aci, că dai cu mine jos! Ce, se dă petrecere? Hai să mergem!

Din bucătărie se auzi zgomot.

— Tarnanas, tu eşti?

— Io! strigă bucuros Tarnanas. Hai, cocoană, hai să vezi bucătărie. *Güzel, güzel*[93], de vine să lingi unghiile!

De cum auziră glasul lui Tarnanas, mâţele o zbughiră în jos pe scara bucătăriei.

— Aaaman! O să mă trântească la pământ. Tulea de-aci, zât! Bre Tarnanas, nu le da de mâncare înainte să le arăt unde e cărbunele. Trebuie să se obişnuiască, aci n-avem grădină. Şi asta a fost tot. Se sparse gheaţa. După puţină vreme, Loxandra era aşezată în colţul drept al divanului din sufragerie şi Sultana în faţa ei, în colţul stâng. Tarnanas stătea pe scaun. Fiecare avea câte o ceaşcă cu cafea în mână şi se priveau.

— Toate bune, numai că bezna asta e nesuferită, spuse Loxandra.

— Hm! făcu Sultana.

Tarnanas îşi trase nasul. Pe caldarâm se auziră paşi.

Toţi trei îşi lipiră nasul de geam. Ce e? Ce e? Becciul, care veghease toată noaptea, tuşi.

— Hai, măi Tarnanas, fă-i o cafea afurisitului!

Cioc-cioc la fereastră.

— Hai, hai... *Gel,* bre! Ia te uită la el! E zevzec de nu pricepe, ce naiba?!

Deschide fereastra:

— Hai, bre, *odun kafalı*[94] ce eşti!

Mare gogoman şi becciul ăsta. Ehe, unde e becciul din Makrohori?!

După becciu trecu un laptagiu.

— Fugi, Tarnanas, adu cratiţa!

---

93 „Frumoasă, frumoasă” (în turcă, în original).

94 „Cap pătrat” (în turcă, în original): literal, „cap de lemn”.

Ieşiră toţi trei la poartă. Îl strigară pe laptagiu şi îi spuseră să aducă lapte în fiecare dimineaţă. Fără multă vorbă, laptagiul muntenegrean scoase de la brâu o vergea din lemn de tei, scoase şi briceagul, întrebă cât lapte vor să cumpere azi şi, când Loxandra îi zise o oca, laptagiul crestă pe vergea patru zimţişori. Asta însemna o oca. Îi dădu varga Loxandrei, după care îşi luă căldările şi plecă.

— Ţidula asta e tare mică, spuse Loxandra privind vergeaua. Nu se compară cu alea pe care ni le dădea laptagiul meu din Makrohori. Mai e şi strâmbă. Du-o jos, Tarnanas, pune-o în dulapul cu vase!

În poarta casei de vizavi, treziţi cu noaptea în cap, doi câini blonzii se ridicară să-i facă loc laptagiului. Se întinseră, strănutară şi se încovrigară ceva mai încolo. Era încă devreme.

— Haideţi înăuntru! spuse Loxandra.

Numai că Pestriţata nu vrea să intre. Stă îngrozită în pragul casei şi încearcă să-şi dea seama unde se află. Ce nenorocire îi lovise. Un câine necunoscut se opri în faţa porţii şi începu să dea din coadă. Neliniştită, Pestriţată se întoarse spre Aslan şi îi mirosi boticul. „Ce potaie e şi asta? Ai grijă, nu ieşi!”

Îşi mirosi şi Aslan mama, mirosi şi aerul dimprejur. „Pfu! Ce câini mai sunt şi ăştia? Unde sunt câinii noştri din Makrohori?”

Şi mai zice apoi lumea că animalele nu pricep!

— Sultana, uite ce mutră face pisica! Ce mutră, uite!

4

Toate sunt ca-n Makrohori, doar că nimic nu seamănă.

Şi aici negustorul de ouă e tătar, pescarul, armean, brutarul, epirot. „Saaalep, saaalepl”, strigă şi aici salepgiul, iar măţarul e şi el albanez turc. Halvagiul persan strigă şi el

„keten halva” pe acelaşi ton molcom. Numai că aici te trezeşti cu dureri de cap şi, când deschizi fereastra, nu mai zici „slavă Ţie, Doamne”. Iar când se lasă seara, te apucă plânsul.

Ce trist e amurgul în oraş!

Veni toamna, apoi veni iarna. Aprinseră sobele, dar mangalul, care înainte ardea în odăiţa scundă, stă acum în debara, ruginit şi plin de pânze de păianjen. Nu mai e la modă.

Loxandra adoarme şi acum, serile, la auzul paşilor becciului, dar nu se simte în siguranţă, pentru că uşile nu sunt mereu zăvorâte. Nu stau toţi cocoloşiţi în paturile lor. Adesea, serile, Kleio îl ia cu ea pe Tarnanas şi se duce în vizită acasă la Elenița sau se duce cu fetele Eleniței şi cu Bebiță la teatru. În Pera, străzile sunt pline de lume până în zori. Aici nici noaptea nu e noapte, nici ziua, zi. Nu ştii dacă e primăvară sau toamnă, uiţi şi de sărbătorile anului, căci nu se mai obişnuiesc musafirlâcuri. A trecut şi moda lor. Rar te vezi cu ai tăi şi, până apuci să-i vezi, i-ai şi uitat. Acum, chipurile, au timp să se întoarcă acasă. De parcă ai şi avea unde să-i găzduieşti peste noapte!

Noaptea şi-a pierdut din sălbăticie, iar patul nu mai ştie ce e desfătarea. Nici curte cu dale de marmură n-are casa, nici cisternă, nici fântână unde barem să iasă nopţile vreun Gui-guiţ, să te sperie un pic!

Bine că e aproape casa Eleniței. Altminteri, ar fi înnebunit Loxandra.

Elenița avea şi ea aceleaşi frământări. Nici fata ei nu se mărita. Adică Euterpe, care trecuse de treizeci de ani şi mai era şi urâtă. Eufimia, nici vorbă încă. Ea trebuia să-şi aştepte rândul. Altminteri, Eufimia era cochetă şi foarte frumoasă. Ea şi-ar fi găsit uşor bărbat. Mai ales acum, când începuse să câştige bănet şi Bebiță.

— Ah – suspină Elenița –, o să-mi pierd şi eu copilul, Loxandra, o să-l pierd cum i-ai pierdut şi tu pe-ai tăi.

Bebiță deschisese zărăfie în Karaköy, se pricopsise, după care deschisese un birou de credit. Şi acum nu mai vrea să meargă la hamam. Adusese în casă o cadă de zinc şi le punea să care apa caldă în camere cu căldarea. „Dragă...", îşi pierde suflul Elenița numai când şi-aduce aminte.

Se pune ciuci în cadă Bebiță, şade ca un broscoi şi nu se poate mişca.

— Şi-şi dă cu apă peste tot, draga mea, peste tot. Cu apa cu care se spală la fund se spală şi pe mutră.

— Tare murdari tre' să fie europenii, Eleni. Tare murdari, ascultă la mine. Pfuuu!

Loxandra scutură mâna dezgustată şi se ține de nas.

— Pfu, hoituri!

— Îmi pierd copilul, Loxandra, îl pierd. Acum şi el mă priveşte cu dispreț... Mai bine nu-ți mai zic, că m-apucă supărarea...

— Mă uit la Manolios al lui Agatho, ți-e mai mare dragul, spuse meditativă Loxandra. Când îi văd pe Dimitrakis şi Thanasios ai lor, se bucură inima în mine, dragii de ei. Mai bine l-aş fi făcut tâmplar şi pe Alekos al meu. Ah, ah!

— Aşa şi Andrikos al meu, mai bine de n-ar fi studiat. Blestemată ziua când ai găsit comoara!

— Care comoară, fată? Ce tâmpenii ați mai scornit?

Loxandra se făcu vineție la fată.

— Carnaxi! Ce ți pi aşa?

Nu se certaseră niciodată până azi, dar în ultima vreme începuseră să se împungă.

Enervată, Loxandra bate darabana pe perna divanului şi priveşte în stradă, evitând să se uite în direcția Eleniței.

— *Lingua, cervello!*[95] se auzi din drum negustorul.

---

[95] „Limbă, creier" (în italiană, în original).

Loxandra îşi aminti că de mult nu mai mâncaseră creier prăjit şi vru să-l cheme, dar apoi renunţă. „Du-te, bre, de-aci!”, spuse în sinea ei. În ultima vreme nici să gătească nu mai avea chef. În bucătărie cobora tot mai rar. Îndurerat, Tarnanas îşi vedea de treburi singur.

Şi brusc Loxandra simţi că îmbătrânise.

— Eleni! strigă, apoi se opri, fiindcă nu ştia ce vrea să spună.

Elenița sări ca arsă:

— Ce e, Loxandra?

— Eleni... să mergem...

— În Tatavla? spuse Elenița.

— Poftim, dar-ar strechea-n tine, cheflio! Cum auzi de ieşit din casă, sari în sus de bucurie.

Îi făcu o munță şi se-mpăcară.

Plecară chiar a doua zi.

Euterpe, care venise să-i țină companie lui Kleio, le însoți până la birjă, le ajută să urce şi le sărută.

— Cât staţi în Tatavla?

— Cât avem chef, spuse Loxandra.

— Ai grijă de casă, Euterpe! strigă Elenița. Auzi?!

— Şi de-a noastră, strigă Loxandra. Euterpe, pisicile şi papagalul... ai grijă, nefericite, că altfel te strâng de gât. A! Pe zăluda aia de Kleio să nu te bizui!

Birja ieşi pe drumul drept din Pera, trecu de Taksim şi ajunse în Pangalti[96]. Coti la stânga şi o apucă spre Tatavla.

Loxandra scoase din buzunar sugiuc.

— Na, mănâncă!

Fructele de iarnă fuseseră puține anul acesta, căci n-aveau unde să le pună. Luaseră câteva pentru noaptea de Anul Nou şi doar sugiucul ăsta mai rămăsese. Dar cui îi

[96] Sau Pancalti; cartier din districtul Şişli din İstanbul.

ardea de noaptea de Anul Nou? Singure cuc. Nici Epaminondas ăla nu le mai scrie. Pe unde o fi? De ce se dăduse de ceasul morții să le aducă în Pera? Şi ălălalt... Îi făcuse ochi dulci lui Kleio. Mai mult de hatârul lui Kleio făcuse Loxandra nebunia asta. Şi acum poftim! Unde sunt? „Hm...”

— Eleni, să ştii c-o să înceapă să ningă.

Ajunseseră în Toumba din Tatavla şi vântul era înțepător. Uşile Bisericii Sfântul Dumitru erau deschise şi lumea ieşea de la vecernie.

Când birja trase în fața porții lui Agatho, toate perdelușele de la casele vecinilor fâlfâiră.

— Drosi, dă fuga, a venit coana Loxandra!

— Ei, cum de-a dat Domnul?

Loxandra nu mai venise în Tatavla de ani buni. În general, pân-acuma, nu se urnea uşor din casă. Nu-i dădea ghes inima să plece. Se găseau mereu treburi de făcut. Acum unde-s toate treburile alea? Cine le face? Unde sunt legăturile cu cârpe, mătăsurile, sculurile de lână şi andrelele ei? Chiar aşa, unde sunt? Nu ştie. Şi-a pierdut dulapurile, toate lucruşoarele. Oalele şi ulcelele stau goale acum şi se prăpădesc, tot avutul i se prăpădeşte.

— Ia te uită, dragă! strigă Agatho când deschise poarta.

— Ia te uită! strigă şi Loxandra din birjă. M-am apucat şi eu să bat străzile acum, ce, n-ai aflat?

Dimitrakis şi Thanasios dădură fuga afară, la birjă. Ieşi şi Manolios la poartă, ieşiră şi doi ogari şi cinci mâțe.

— Dragă, ce-i aici?

— Intrați, intrați! Bine-ați venit! Dă fuga, Thanasios, şi adu papuci! Zât de-aici, toanto! Intrați aici, în odăiță, unde e cald.

Cu surle şi trâmbițe intrară în odăița scundă a lui Agatho.

Mangalul cel mare ardea în mijlocul camerei.

— Dați-mi pălăriile! Scoateți-vă pantofii şi faceți-vă comode pe divan! Uite, în colțul ăsta... Zât de-aci, toanto!

— Lasă, dragă, animalul, nu mă deranjează. Ah, ce frumusețe de pisică, de unde o ai? Agatho... Calipso.

— Păi, da, şi eu tot Calipso i-am pus numele.

— Dă-mi-o, dă-mi-o s-o iau în brațe!

Mâna Loxandrei se electrizează când mângâie blănița lui Calipso.

Manolios ridică acoperitoarea de lahur de pe masa care era aşezată la perete şi scoase din sertăraş o cutie cu cafea, un ibric şi ceşcuțe.

— Hai, Agatho, cafea!

Agatho dădu la o parte capul sultanului Aziz, ca să ia apă din carafă. Manolios aţâță focul în mangal.

De bucurie, ochii Loxandrei lăcrimează.

— Încă îl ai pe sultanul Aziz? Pe-al meu l-a spart blestematul ăla.

Thanasios aduse de sus cutia cu marmeladă de gutui.

— A, ai făcut marmeladă de gutui? spuse Loxandra şi ochii îi străluciră.

Agatho se miră când o auzi. Ce-o fi pățit mama? Cum să întrebe aşa ceva?

— Dulceață de portocale ai făcut? o mai întreabă Loxandra.

— De portocale am făcut – spuse Agatho –, de grepfrut n-am apucat.

— Să iei acuma, că sunt aici şi-ți fac eu. Auzi, şi mâine să desfaci bocceaua cu cârpe, să-mi dai să-i fac o pereche de târlici lui Manolios. Ăştia de-i poartă s-au ponosit. Şi din ce rămâne îți fac şi nişte mănuşi pentru cratițe. Stai! Auzi, să-mi dai şi-o papiotă de ață, să m-apuc de-un bibil[97].

---

[97] Dantelă lucrată cu acul sau cusătură cu dințişori, care se aplică la guler, la mâneci sau la poalele cămăşii.

A doua zi, dimineața, bătu simandra. Era sărbătoare. Sfinții Trei Ierarhi.

Trezită devreme, Loxandra se porni spre biserică împreună cu Elenița şi Agatho. Agatho îşi avea strana ei la Biserica Sfântul Atanasie.

— „Pe cei trei preamări luminători ai Dumnezeirii Celei întreit strălucitoare...”[98], murmură Loxandra în timp ce coboară spre Sfântul Atanasie.

— Mamă, ai grijă! Ține-te de mâna mea!

— De ce, dragă? Sunt oarbă, şchioapă, ce?! Ia lasă-mă în pace!

O împinge şi o ia repede la vale.

— S-a îndreptat vremea, spuse Elenița.

— Da, chiar! Iese soarele.

Adierea care venea dinspre munții de vizavi mirosea a pământ, a soare şi a iarbă.

— Ce frumos miroase! spuse Elenița.

— Ce frumos e! spuse apoi Agatho.

Loxandra, cu pleoapele întredeschise, trăgea adânc aer în piept. După care se apucă să fredoneze:

Levănțică ş-izmă creață, apă
dulce din Halki,
Catincuța mea frumoasă.
Ah, tare îmi eşti tu dragă...

Obrajii i se îmbujorară. Îşi îndreptă spatele. Simți cum i se umflă pieptul şi, fără să vrea, din străfundul inimii îi ieşi un „Oooh!” adânc, care-o usură.

— Oooh! făcu apoi din nou. Oooh! Slavă Ție, Doamne!

Şi brusc:

---

98 Începutul troparului Sfinților Trei Ierarhi.

— Dragă, e tare frumos! Ah, Maică Precistă! E tare frumos! spuse stăruind asupra fiecărui cuvânt. Tț! făcu si-si înălță triumfătoare capul.

— Ce-ai pățit, Loxandra? spuse Elenița.

— Nimic. Ştii la ce m-am gândit, Agatho? Dacă tot sunt aici, nu scoți scoarța aia veche din lada de zestre, s-o deşir?

— Of, mamă dragă, nu te mai potoleşti! Când o să apuci să faci toate astea? Ba târlici, ba scoarțe. Stai şi odihneşte-te un pic!

— De ce? Am îmbătrânit, de trebuie să stau să mă odihnesc? Ai milă. Doamne! Slavă Domnului, încă nu-mi curg balele din gură şi nici mucii din nas!

A doua zi, se treziră dis-de-dimineață să meargă la baia publică.

Deschise Agatho dulapurile şi scoase legăturile cu peştimane vărgate, bureții duri şi cei moi, halatele groase, iar din lada de zestre, tasurile şi galenții cu tocuri înalte, lucrați cu sidef.

Se bucură Loxandra când, la întoarcere, găsi găină fiartă şi pe deasupra şi *malebi.* Se aşezară să mănânce cu părul despletit, acoperit doar de tulpanele albe, cu broderii pe margini şi mărgele aurii.

Loxandra îşi lăsase părul desfăcut pe spate. Îi ajungea până la brâu şi era valuri-valuri.

— Tu când o să albeşti? o întrebă râzând Manolios.

— De ce să albesc, dragă? Ce v-a căşunat să mă îmbătrânit! cu de-a sila?!

Şi după ce bărbații plecară şi fură spălate vasele, coborâră toate trei în odăiță şi se întinseră pe divan.

— Tuşă Eleni, ia perna şi întinde-te!

— De ce?

Înțepată:

— E miezul zilei, de ce să mă culc?

— Moți de-a-n picioarelea, zici că eşti calul laptagiului.

— Nu moțăi deloc. Voi vorbiți, că aud tot ce ziceți.

Loxandra îi face cu ochiul lui Agatho şi râde.

— Dă-i o păturică! îi zice.

Agatho îi aruncă Eleniței o păturică, după care îi aruncă una şi Loxandrei.

— Ce-i asta?! Luați-o, luați-o, luați-o, eu nu dorm niciodată în timpul zilei. M-ai văzut vreodată dormind? Voi vorbiți, că aud tot ce ziceți.

Nu trece mult şi toate trei încep să sforăie. Iar când veni ora cafelei, Elenița dă din deget, mustrător, spre Loxandra:

— Ai cam dormit, coană.

— Cine, eu?! Fugi de-aci! Am auzit tot ce vorbeați.

Sus, la cafea, Loxandra întrebă ce mai ştiu de Yorgos.

— Măcar Aspasia de-ar mai trece şi ea pe-aici.

— O duc bine acum la Kadıköy, în casa lui neică Gligoris, care a murit şi le-a lăsat lor totul, spune Agatho şi îi face un semn Eleniței.

Yorgos murise şi păstrau secretul față de Loxandra, să n-o amărască.

Seara, se duseră devreme la culcare şi Loxandra o luă pe Calipso cu ea în pat.

Zece zile stătură Loxandra şi Elenița în Tatavla. Şi după zece zile plecară. Se întoarse fiecare la casa ei.

Câteva zile mai târziu primiră o carte poştală din America de Sud. O aduse omul de la birou, cel care le aducea banii în fiecare lună. Era de la Yorgakis şi pe cartea poştală era scris: „Nu vă uit.”

— Ce zice?

— „Nu vă uit”, mamă, ce altceva ai vrea să ne zică omul?

— „Nu vă uit”, aşa sec? făcu Loxandra şi se închină. Bine, dar despre Epaminondas nu zice nimic? 0 să vie, n-o

să vie? Ce fac, ce nu fac, *bilmem ne filân fıstık*[99]*,* altceva nu zice?

— Ei bine, nu, spuse Kleio, după care luă cartea poştală, urcă la ea în cameră şi se încuie pe dinăuntru.

Şi iar rămase Loxandra singură în sufragerie, doar cu Sultana şi Tarnanas. Şi-afară începu iară să plouă.

În Cetate, când încep ploile, o ţin aşa zile-n şir.

— Oooh! căscă Loxandra. Oare cât o fi ceasul? Tarnanas se uită la ceas.

— Patru.

— E încă patru? Ce naiba, azi timpul parcă stă pe loc.

Barem de-ar trece vreun leblebigiu, să ia nişte leblebi. A, poftim, uite-l! Dă fuga, Tarnanas, dă fuga, bate în geam!

— *Dur*[100]*,* leblebigiule, *dur!*

Pestriţata se trezi, curioasă. Se căţără pe perna divanului să vadă ce se întâmplă. Odată înstăpânită asupra casei, începuse să-şi manifeste interesul faţă de ce se petrece în stradă, iar Aslan încă şi mai mult, fiindcă era ianuarie.

Ce le stârneşte cel mai mult curiozitatea sunt câinii din mahalaua asta. Cu câinii lor din Makrohori erau libere să cutreiere străzile. Însă câinii ăştia de-aici...

Cel negru, care e viteazul mahalalei, când o vede pe Loxandra la geam, se sprijină cu labele din faţă de peretele casei, sub fereastră, şi o priveşte pofticios. O priveşte pofticios şi se linge pe bot. Pestriţata, care e înăuntru, îl vede şi nu se înfoaie.

— Ei da, e vremea să vă împăcaţi, spune Loxandra. Hai, bre Tarnanas, adu oasele alea din bucătărie! Haide, fiule!

---

[99] Literal, „nu ştiu ce fistic”, adică „una-alta”, „ceva acolo”, „orice” (în turcă. în original).

[100] „Stai, opreşte-te!” (în turcă, în original).

— Sultana, uită-te la el, uite-l cum a priceput! Tare amuzantă e matahala.

Râde Loxandra, râde din toată inima.

Îşi revenise Loxandra de când fusese în Tatavla.

— Uită-te şi la ăla blond! N-a mai pus pe el de când ne-am întors? 0 să fie un animal frumos.

Şi după puţină vreme:

— Ăleia negre i-a venit sorocul. Auzi, Sultana, ce-ţti zic? I-a venit sorocul animalului. Să scoţi săculeţul ăla din magazie. Şi ei o să-i zicem Ştrengăriţa. Auzi, Sultana? Ştrengăriţa o s-o strigăm pe-asta.

Sultana se ridică să bea apă.

— Sultana, stai, un' te duci? Uită-te la ăla alb cu pete negre. Nu la ăsta, la ăla, când îţi zic.

Şi brusc:

— Marş! Marş, bre!

Tarnanas intră cu oasele.

— Nu acum. Stai, nu deschide fereastra! Dă fuga, Tarnanas! Lasă oasele şi dă fuga să-l goneşti pe găliganul ăla! Pe căţeluşa aia i-a căşunat neobrăzatului? Amman, dă fuga, Tarnanas! Vai, dar-ar boala în el!

Din depărtare se auzi glasul lui Hirpani[101]. Câinii ciuliră urechile şi se priviră între ei. Să latre sau să nu latre? Un căţeluş făcu de două ori „ham-ham", după care tăcu. Pe Hırpani nimeni nu-l latră. Nu e cerşetor Hırpani, e artist. Şi care locuitor al Cetăţii nu-l ştie pe Hırpani, nu-i ştie cântecul şi dansul?

Spune, leică Hırpani,
Kasımpaşa meydani[102]

---

[101] Propriu-zis, „jerpelit", „zdrenţăros"; probabil, un derviş- cerşetor.

[102] Piaţa Kasımpaşa (în turcă, în original) se află în districtul Beyoğlu din İstanbul.

dă-i batistă, dă-i bănuț,
dă-i o pâine,
brrrrr...

— Aferim, Hırpani, mulțumim c-ai trecut pe la noi!

Şi după câteva zile trece Caraghioz[103]. Doi artişti – unul cară paravanul, celălalt, cufărul de lemn cu păpuşile. Se instalează la intersecție şi reprezentația începe. De vizavi iese Madam Surpui, nevasta lui Musiu Artin, şi le dă un bănuț. Caraghioz îi face ochi dulci tinerei şi frumoasei armence şi cântă cu patimă:

— Ieşi, Margaro, drăguță, să te privesc!
— În bucătărie mi-s şi peşte gătesc!
— Lasă-l să ardă şi ieşi să te privesc.
Căci, Marigoula, tare mult te iubesc!

Tânăra armeancă o salută pe Loxandra şi intră în casă.

— Cât e ceasul, Tarnanas? Nu e ora să pun de halva?

Seara urmează să vină Elenița, împreună cu fetele. Vine şi doamna Gheorghiadi de-alături. Ce să faci?! Să zicem slavă Ție, Doamne!

Are şi Pera părțile ei bune.

5

Slavă Ție, Doamne, „pentru orice lucru este o clipă prielnică şi o vreme pentru orice mişcare de sub cer... O vreme este să te naşti şi o vreme să mori... O vreme este să dărâmi şi o vreme să zideşti. ..”[104]

---

[103] *Karaghiozis,* în greacă, numele personajului principal din teatrul cu marionete şi, prin extensie, tip de teatru popular satiric (din tc. *Karagöz,* lit. „ochi negru”, „bufon”, „măscărici”).

[104] Ecclesiastul 3:1-3, traducere de Bartolomeu Valeriu Anania, *Biblia,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,

Loxandra simți că, dacă îi fusese dat să ajungă pe neașteptate la Stavrodromi, asta însemna că îi venise vremea și că acesta trebuia să fie de-acum locul ei. Își acceptă noua viață așa cum acceptase moartea lui Dimitros. Ce poți face?! Așa e dat să fie.

Stavrodromi nu semăna deloc cu Makrohori, și astfel viața aceea frumoasă de mai înainte, pe care zici că venise cineva și o tăiase brusc cu foarfecă de la mijloc, începu să se piardă în trecut, să se șteargă precum un vis frumos. Până și Kleio începu să simtă asta și să se gândească cu nostalgie la apusurile frumoase de la Makrohori, la cerul, marea, grădina și platanul lor. Chiar și biblioteca tatălui ei era dusă, fiindcă, odată cu mutarea, și-o însușise Theodoros, iar acum nu-i mai rămăseseră decât *Viața Casianei, Piquillo Alliaga*[105] și *Martorii cununiei.*

Evita acum viața mondenă din Pera, pe care o crezuse un paradis, și începu să fie iarăși melancolică, jelind după paradisul pierdut. Exact opusul maică-sii.

Loxandra nu jelea niciodată după paradisuri pierdute. Și nici nu alerga după fericire. Singură venea fericirea și o căuta pe Loxandra. Și venea subit, în cele mai neașteptate clipe. Se pogora brusc îngerul, tulbura apa în colimvitra Baloukliotissei și Loxandra iarăși se boteza.[106]

Slavă Ție, Doamne! Mare era îndurarea Maicii Preciste.

Rața de august e foarte bună de mâncat cu bame. E păcat să treacă luna august și să nu mănânci rață cu bame.

București, 2001 (traducere ușor modificată). Toate citatele biblice din carte au fost preluate din ediția Anania.

[105] *Piquillo Alliaga, ou Les Maures sous Philippe III,* roman de A. Eugène Scribe (1791-1861), care a circulat în traducere grecească.

[106] Aluzie la Ioan 5:2-9.

În ajunul Adormirii Maicii Domnului, Loxandra cumpără rațe să le frigă cu bame şi, în ciuda oboselii, coborî singură în bucătărie să le pârlească. Era ostenită, fiindcă în ajun veniseră proviziile de iarnă. Umpluse magazia cu cărbuni, îi chemase şi pe kurzi să taie şi să depoziteze treizeci de țechi de lemne pentru sobe.

Aşa cum, în Cetate, laptagiul era slav, pescarul, armean, brutarul, epirot, la fel şi tăietorul de lemne era kurd. De-aceea şi Loxandra îi chemă pe „kiurzi" să vină să-i taie lemnele. Dis-de-dimineață fură descărcați în mijlocul drumului, în fața casei lor, treizeci de țechi de trunchiuri de copaci şi sosiră kurzii – nişte namile cu brațe vânjoase, în izmene largi şi cu baticuri legate în jurul fesurilor, cu topoare scânteietoare, bine ascuțite – să taie lemnele. Kurzii îşi iubeau cu patimă topoarele. Chiar şi la el în sat, în Kurdistan, kurdul nu se despărțea niciodată de baltag, iar când pleca în pribegie, maica lui îi înmâna baltagul la fel cum făcea mama spartană cu scutul[107]. Când împlinea paisprezece-cincisprezece ani şi începea să simtă primii fiori ai tinereții, kurdul nu lua flori în mână, ci îşi punea baltagul pe umăr şi colinda mahalalele strigând „Derdim var, derdim!", adică „Am un alean, un alean!" şi privea în jur spre ferestrele cu zăbrele. Fata care îi accepta propunerea trebuia să deschidă fereastra şi să-i răspundă „Derdine kurban olurum", adică „Mă jertfesc aleanului tău". Atunci mirele înfigea baltagul în poarta miresei zicând „Ben de baltayı burda vururum", adică „Şi eu cu baltagul aici lovesc". Se ducea apoi acasă şi-şi trimitea maica să-i aducă înapoi baltagul şi, cu prilejul ăsta, s-o cunoască pe mireasă.

---

[107] Trimitere la vorbele cu care mamele spartane îşi îndemnau fiii plecați la război: „[să te întorci] ori cu scutul, ori pe el", adică ori învingător, ori mort. Fraza este citată de Plutarh în *Apoftegmele spartane* din *Moralia.*

Aşa de important era baltagul pentru kurd. Şi era de preferat să-l înjuri de Profet decât să zici ceva rău de baltagul lui.

Loxandra se temea de kurzi, aşa cum se temea şi de turci. Dar când îi chema să-i taie lemnele – ei, până aici! –, nu se purta cu mănuşi.

— Dar-ar boala-n tine, *köpoğlu köpekt*[108] striga învârtind un buştean pe deasupra capului kurdului. Îl vezi pe-ăsta? începe, bre, lemnoiul ăsta în sobă?

N-ar fi avut nicio reținere să zică ceva jignitor şi despre baltagul lui. Însă, destul de ciudat, kurzii nu se supărau pe ea, îi făceau toate hatârurile. Îi stivuiau lemnele în magazie, iar despărțirea, seara, era întotdeauna foarte călduroasă, cu *güle-güle,* urări reciproce de iarnă bună, bacşişuri, pachețele – „la asta pentru copilaşul tău şi asta pentru nevastă-ta” – şi tot aşa.

Seara, Loxandra se duse la culcare obosită şi toată noaptea visă baltage, tocătoare, cărnuri crude şi alte orgii de felul ăsta. Le puse pe seama impresiilor din ziua precedentă şi nu le acordă importanță. De cum se trezi, spuse „Iisus Hristos biruieşte” şi coborî în bucătărie să pârlească rațele. De unde să ştie biata de ea ce-i aştepta?! De unde să ştie că tratatul care fusese semnat în urmă cu optsprezece ani la Sfântul Ştefan fusese revizuit şi tot revizuit şi că Bulgaria devenise principat autonom, că România şi Muntenegru fuseseră declarate state independente, că Rusia luase Kars, Ardahan şi Batumi, că Anglia luase Ciprul, Grecia, Thessalia şi o parte din Epir, în timp ce armenii nu primiseră nimic din ce li se promisese şi începuseră, din cauza asta, să se răscoale, şi că sultanul Hamid ațâțase poporul, adusese kurzi cu baltage din Kurdistan şi pusese la cale măcelul

---

108 „Pui de câțea” (în turcă, în original).

armenilor pe străzile Cetății, în zi de sărbătoare, în ajunul Adormirii Maicii Domnului? De unde să ştie toate astea?

Neştiutoare, coborî biata de ea în bucătărie, să gătească rațele. Şi era aşa de bine dispusă în ziua aceea... aşa de bine dispusă! Deunăzi primiseră o scrisoare de la Yorgakis, care îi cerea mâna lui Kleio. Scrisoarea era cam trăsnită, dar important era că o cerea pe Kleio în căsătorie. Aşa începea scrisoarea:

În aceste momente dificile, mintea îmi zboară la tine, liman al meu adânc şi primitor...

Şi în delirul ăsta poetic, Yorgakis, beat fiind, îi scria că vaporul plecase şi îi abandonase – pe el şi pe Epaminondas – în Genova. Că era singur, mâhnit şi falit. Nu făcuseră nimic rău, scria Yorgakis, doar întârziaseră un pic, căci băuseră şi ei puțin, ca tot omul, să uite de necazuri, şi colindaseră noaptea pe străzile din Genova şi, din cauza întunericului, Epaminondas se dăduse la un preot catolic, făcându-i „Pst, pst!", fiindcă îl luase drept femeie, însă gestul lui fusese înțeles greşit, îl arestaseră şi îl băgaseră la arest pe Epaminondas, dar consulul Greciei se întâmpla să se tragă din acelaşi loc cu Yorgakis şi intervenise imediat să fie scos Epaminondas de la arest, şi peste câteva zile avea să-i îmbarce pe vapor spre Cetate, să sărbătorească logodna, asta dacă Loxandra îl acceptă ca ginere. Şi înainte să încheie scrisoarea, se jură că n-o să mai pună gura pe băutură cât o trăi.

Cum să nu fie Loxandra în toane bune?! Puse tingirea pe foc şi, de cum prinse să se înmoaie pasărea, o încercă să vadă dacă are suficientă sare. Brusc aude în stradă tropăituri şi urlete sălbatice.

— Bre Tarnanas, nu te ridici să vezi ce se-ntâmplă afară? îi zice lui Tarnanas.

Dar lui Tarnanas îi era lene să se uite, căci trebuia să se urce pe chiuvetă ca să vadă, dat fiind că bucătăria se afla la subsol. Aşa nu se vedeau decât picioarele oamenilor care alergau. Trage Loxandra repede scaunul, se urcă pe el, priveşte afară şi ce vede? Un kurd cu baltagul în mână se chinuieşte să spargă poarta casei de vizavi, cea a lui Musiu Artin.

— Vaaai! Dar-ar boala în el de jigodie!

Coboară de pe scaun şi înşfacă polonicul mare de supă.

— Stai să vezi ce-o să-i fac!

Îşi strânge fustele şi dă fuga în sus pe scară. Pe scară dă nas în nas cu Kleio.

— Măcel, mamă, măcel! spune Kleio, aproape leşinată. Coborâți storurile!

Loxandra o împinge deoparte pe Kleio.

— Ce măcel şi purcel zici acolo, bre? Un kiurd se munceşte să spargă poarta lui Musiu Artin. Dă-te la o parte să trec!

Coboară şi Sultana şi, ajutată de Kleio şi Tarnanas, îi astupă gura Loxandrei, ca să nu i se audă de-afară țipetele. O trag departe de ferestre, coboară storurile până jos. Se ascund cu toții în magazia cu cărbuni.

Până acolo ajungeau zgomotul loviturilor, tropăielile şi strigătele sfâşietoare ale oamenilor. Şi apoi tăcere, după care reîncepea totul. De câte ori se lăsa tăcerea, Loxandra sărea şi punea mâna pe polonic.

— Dragă, kiurzi sunt, lăsați-mă să mă duc să văz ce e! O să-i ia mama dracului!

După ce trecu nenorocirea, veni un angajat de la biroul lui Theodoros să le aducă alimente şi să vadă dacă sunt bine. Fuseseră măcelăriți armenii, zice, dar turcii nu se atinseseră de greci decât dacă ascundeau vreun armean în casă. Şi Theodoros le trimitea vorbă ca nu cumva, pentru numele lui Dumnezeu, să se afle că îl au pe Tarnanas. În

Stavrodromi, zicea, lucrurile se liniştiseră, dar în multe suburbii măcelul continua.

După asta, Loxandra începu să se teamă şi îl vârî pe Tarnanas sub patul ei. Se teme să se apropie de fereastră, se teme să ridice storurile. Vânzătorii ieşiră pe stradă ca de obicei. Ieşi salepgiul, ieşi măţarul, iar pisicile, de cum îl simţiră, se puseră pe mieunat. Zăvorăşte pisicile în magazia cu cărbuni, „gura, bre, nu ieşiţi afară, că vă căsăpesc ăştia". Dimineaţa, când laptagiul bate la poartă, Loxandra tace chitic. Se poate lipsi de lapte, poate fi tot numai grăsime. Beau ceai. Însă, în ziua a şaptea, când veni sacagiul, trebui să-i deschidă, căci nu mai aveau apă. Intră Hussein şchiopătând, coboară în bucătărie şi deşartă două burdufuri în chiupul cel mare.

O salută cu drag Hussein la plecare şi la scurtă vreme trece şi negustorul de ouă. Îi bate la geam.

— Cocoană, nu vrei să iei ouă?

Întredeschide Loxandra fereastra, îl priveşte şi se gândeşte: oare şi Mustafa al ei e câine agarean?

În dimineaţa zilei următoare trece prin faţa casei becciul, îi dă bineţe şi o priveşte pofticios – îşi aşteaptă cafeaua.

— Fă-i o cafea, bre Tarnanas!

Deschide poarta şi stă în prag, gândindu-se din nou: „E sau nu e?" Până la urmă nu se abţine:

— Bre Mehmet, vreau să-mi zici un lucru. Alaltăieri, ai fost pe stradă la măşel sau nu? Dar vreau să-mi zici adevărul.

— *Vallahi Billahi*[109]*,* Mehmet nu fost.

— Aşa mi-am zis şi eu! zice şi începe să plângă. Ce i-a apucat? Cu ce le-a greşit nefericitul de Musiu Artin de l-au căsăpit? Nu, spune-mi, cu ce le-a greşit?

---

109 „Jur pe Allah", „(mă jur) pe onoarea mea" (în turcă, în original).

— Vah, vah, vah! făcu Mehmet.

— Vah, vah, vah! făcu mai târziu şi măţarul.

— Vah, vah, vah! făcu şi leblebigiul. *Yanlış oldu.*[110]

Fuseseră ucişi zece ori douăzeci de mii de oameni, le prădaseră casele şi bisericile, familii întregi fuseseră nimicite, „yanlış oldu”.

Sângele de pe trotuare îl linseră câinii şi viaţa începu să curgă ca şi cum nu se întâmplase nimic.

Ieşi Tarnanas de sub pat, veni Eleniţa şi se apucară cu toţii, în bucătărie, să pregătească dulciurile pentru logodna lui Kleio, care se apropia. Loxandra îşi şterse lacrimile şi făcu haz de necaz, fiindcă aşa e dat să fie. Şi apoi, ştii ce?! „Prea multă tristeţe te sminteşte.”[111] Ei, ajunge!

6

— Ai trimis scrisoarea? întrebă Epaminondas când ieşi din închisoare, la Genova, şi află că Yorgakis îi scrisese Loxandrei şi o ceruse pe Kleio.

Yorgakis îşi pipăi buzunarele şi spuse că da, sigur o trimisese.

După asta îşi vândură ceasurile şi se porniră să caute cadoul pentru mireasă. Însă vorba lui Epaminondas îl pusese pe gânduri pe Yorgakis. Oare să nu fi trimis scrisoarea? Îi mai scrisese o dată Loxandrei din Marsilia, însă descoperise scrisoarea printre hainele murdare, când ajunseseră la Rotterdam.

Aşa că, pentru orice eventualitate, hotărâră ca deocamdată să nu cumpere cadoul. Se întoarseră la hotel şi

---

110 „A fost o greşeală” (în turcă, în original).

111 Vechi proverb grecesc.

până la miezul nopții căutară scrisoarea. Căutară în coşul de gunoi, goliră toate tomberoanele hotelului, se strecurară în biroul proprietăresei hotelului şi căutară şi la ea în coşul de gunoi, printre hârtiile ei, nimic. Pe Yorgakis îl apucă inima rea. Epaminondas nu se dădea bătut. Făcu nodul dracului la batistă[112] şi spuse haide acuma la culcare şi o să vezi că mâine o găsim. Noaptea, când se sculă să se ducă la toaletă şi se întâlni pe coridor cu proprietăreasa în capot de casă şi cu bigudiuri în păr, lui Epaminondas i se păru că pe hârtiuțele cu care erau rulate buclele distinge scrisul lui Yorgakis. Cel puțin aşa i se păru şi vru să se asigure. Se iscă o scenă în fața uşii de la toaletă, fiindcă proprietăreasa înțelesese greşit intențiile lui Epaminondas şi se pusese să strige după ajutor. Se văzură amândoi nevoiți s-o ia la fugă spre port şi, în zori, să urce în primul vapor care pleca – cine ştie unde.

Primul vapor care pleca era *Maria-Louisa,* un hârb grecesc ce transporta cărbune din Cardiff la Constantinopol. Mulți dintre membrii echipajului erau cunoscuți de-ai lor. Dacă aşa se potriviseră lucrurile, înseamnă că aşa fusese dat să se întâmple.

Când ajunseră în Pera şi bătură la uşa Loxandrei, nu se nimeri să le deschidă Kleio. Se nimeri să le deschidă a doua fiică a Eleniței, Eufimia, care venise să împrumute tava mare pentru cuptor.

N-o recunoscură la început, dar după puțină vreme Epaminondas exclamă „Marionga!" şi o îmbrățişă părinteşte. Atât de părintească şi de lungă fu îmbrățişarea, încât Yorgakis începu să-l înghiontească pe Epaminondas ca să apuce s-o îmbrățişeze şi el, ca rude ce erau acum.

---

[112] Nodul făcut la unul dintre colțurile batistei este considerat ocrotitor şi, deci, de bun augur.

Eufimia se înălțase, devenise cochetă. Îşi lăsase o buclă pe frunte, iar alunița de pe obraz i se vedea acum mai bine. Leită Marionga, cea care pe vremuri spărgea paharele în casa lui Madam Marie, pe străduța Abanoz.

Loxandra urcă scara bucătăriei şi, când îi văzu, deschise larg brațele, ca un port primitor ce era. Atunci şi Yorgakis, şi Epaminondas pricepură imediat că scrisoarea fusese trimisă, nu mai încăpea nicio îndoială. Iar Yorgakis fu nevoit să se lase sufocat în brațele Loxandrei.

Se făcu logodna, iar nunta o fixară peste un an. Începură pregătirile pentru zestre. Mirele trimitea daruri din fiecare port în care ajungea. Casa se umplu de bucurie.

Când sosi aprilie şi ieşiră primii trandafiri, se adunară toate într-o zi ca s-o ajute pe Loxandra să cureţe trandafiri pentru dulceață. Curățatul trandafirilor şi al coacăzelor roşii, pentru care e nevoie de mare răbdare, devenea întotdeauna prilej de petrecere. Ba acasă la una, ba la alta, prietenele şi rudele se adunau, întindeau o față de masă curată, se aşezau de jur-împrejur, mai spuneau o glumă, nici nu prindea! de veste când se termina treaba.

În ziua aceea erau toate adunate în sufragerie: Elenița, Euterpe, Eufimia, Agatho, Loxandra, Kleio şi Sultana. Cineva bate la uşă şi intră Epaminondas, singur.

— Aaai! Bine ai venit! Unde e Yorgakis?

Vaporul lui Yorgakis, zice, ar trebui să se afle acum în Biscaya[113]. Epaminondas debarcase în Franța şi ajunsese la Constantinopol cu trenul, venise să-şi ia rămas-bun, pleacă la război.

— Aaai! făcu iar Loxandra.

Epaminondas se opri în fața bufetului şi îşi răsuci mustăcioara, care din sură devenise neagră. Patria, zice, are

---

[113] Biscaya (Vizcaya sau Gascogne), golf la Oceanul Atlantic, între coasta de nord a Spaniei şi cea de vest a Franței.

nevoie de copiii ei înrobiți. Se întâmplă lucruri măreţe. Grecii se pornesc să ia înapoi Cetatea.[114]

Kleio sări în picioare şi se prinse cu mâinile de gâtul lui Epaminondas.

— Trăiască Grecia! strigă.

— Carnaxi! răcni Loxandra şi se apucă să-şi caute papucul pe sub masă.

Elenița abandonă trandafirii şi începu să-şi adune lucrurile.

— Haide, plecăm!

— Un' te duci, dragă?

— Plecăm, spune din nou Elenița.

— Prin Sfântul Ştefan crezi că o să intre grecii? întrebă Euterpe. Ți-aduci aminte, Kleio, când ai văzut fundul rusului?

— E de bine sau e de rău pentru noi? spuse Loxandra imediat ce-şi găsi papucul. Ei, dacă-i de bine, atunci s-o ia înapoi. Dă fuga. Sultana, şi-aprinde candela! Ce stai ca statuia şi te zgâieşti?

Elenița se aşează din nou la masă, ca să termine de curățat trandafirii. Aşa, foarte bine, să pregătească repede dulceața, să ia şi Epaminondas un pic de dulceață proaspătă cu el, la război.

După asta fetele abandonară brodatul pentru zestrea lui Kleio şi se apucară să împletească haine de lână pentru Epaminondas. Loxandra trimise vorbă să-i fie aduse din Aretsou[115] câteva şiraguri de țâri şi nişte cârnați uscați, ca

---

[114] Este vorba despre Războiul greco-turc din 1897, când grecii s-au pornit la luptă pentru a recâştiga teritoriile greceşti aflate sub stăpânire otomană, fiind însă înfrânți după treizeci de zile de confruntări armate.

[115] Sau Daritza (în turcă, Danca), localitate portuară aflată la intrarea în Golful İzmit din Marea Marmara.

să-i dea pentru drum. Cumpără două ocale de pastramă, cumpără două ulcele ca să-i pună nişte murături şi o bucată de lacherdă. Îi cumpără o lămpiță cu spirt, o cutie cu cafea, un ibric, îi puse într-o cutie un pachet cu piper, scorțişoară, ienibahar, sovârf. Comandă o plapumă nouă şi, odată cu ea, şi o salteluță uşoară. După care se duse cu el la fotograf să se fotografieze. Se sperie însă când îl văzu pe fotograf că se bagă sub pânza neagră a aparatului şi zise: „Nu, eu nu stau!" Cu chiu, cu vai izbutiră s-o facă să stea nemişcată, ba chiar fotograful montă o bară de fier în spatele fotoliului şi îi fixă capul să nu se mişte. În picioare, lângă Loxandra, Epaminondas îşi sprijinise mâna pe umărul ei. Furioasă, Loxandra se uita la aparat de parcă vedea un tun. Şi aşa ieşi în fotografie, furioasă. Iar înainte să plece de-acolo, Epaminondas mai vru să facă o fotografie călare pe calul de lemn din atelier.

După ce ieşiră de la fotograf, intrară într-o cofetărie să mănânce niscaiva dulciuri şi să-şi revină.

După ce luă fotografiile, Epaminondas se apucă să meargă din casă în casă şi să împartă fotografiile pe la prieteni şi rubedenii. Apoi, prietenii şi rubedeniile îi organizară mese de rămas-bun. Fireşte că şi Loxandra, după asta, îi invită pe toți la masă.

Se împăcă Epaminondas cu Theodoros, cu care era certat de-atâta vreme, şi frații se îmbrățişară pentru ultima oară. N-ai de unde să ştii ce se întâmplă. Doar e război.

La urmă, se mai adunară o dată rudele cele mai apropiate pentru un ultim rămas-bun, îi prinseră la gât cruci şi talismane şi Epaminondas se porni la război fără ca turcii să prindă de veste.

Plecă la sfârşitul lui aprilie, dar până să ajungă la Atena şi să se înroleze, turcii deja ajunseseră la Lamia[116], iar regele George îi scria în grabă o scrisoare Ţarului să facă ce-o face numai să preîntâmpine nenorocirea. Războiul se termină înainte să înceapă, aşa că Epaminondas, care era echipat pentru luptă, îşi zise: „Nu mai bine mă instalez în Tzia[117], în căsuţa bătrânului nostrom Dederis, care are şi vin bun?" Ce să facă dară cu atâtea mezelicuri pe care le avea la el?!

Multă vreme cei din Cetate îi pierdură urmele, iar îngrijorarea lor era greu de descris. Însă de la Yorgakis aflară că, rănit în război, Epaminondas era îngrijit în casa unui prieten de pe Tzia şi, după câteva luni, în ajunul Anului Nou, Epaminondas ajunse în sfârşit în Cetate.

— Un 1898 fericit! spuse azvârlind rodia în curte.

— Şi încă mulţi la fel! spuse Loxandra, care stătea lângă el, şi îl sărută. Hai, şi la anul ginerică!

— Amin! spuse Epaminondas şi îşi răsuci mustăcioara.

Se apropia şi vremea nunţii lui Kleio. Hai, cu voia Domnului s-o mărite pe Kleio şi-apoi să înceapă să caute o fată bună şi pentru Epaminondas. Îmbătrânise. Era timpul să se cumînţească şi să se aşeze la casa lui.

— Să nu mai pleci pe mare până nu-i facem nunta lui Kleio, spuse Loxandra.

Epaminondas fu de acord. Doar o călătorie scurtă avea de făcut, până la Aretsou, să boteze un copil.

— Iar botezi copil? spuse Loxandra.

---

116 Oraş din partea centrală a Greciei, capitală a prefecturii Fthiotida. în perioada otomană, era cunoscut şi cu numele de İzdin or Îzzeddin, de la numele medieval Zetounion.

117 Insula Kea, cunoscută în Antichitate cu numele de Keos, face parte din arhipelagul Ciclade din Marea Egee.

Trebuia să-l boteze. Promisese. Îi spusese unei cumetre de-acolo că, dacă naşte verişoara ei şi face fată, o să i-o boteze el şi o să-i pună numele de Genoveva.

Numai fete boteza Epaminondas şi pe toate le numea Genoveva sau Panorea[118].

— Să nu te duci! răcni Loxandra şi nu vru cu niciun chip să-l lase să plece.

I se zbătea ochiul stâng în zilele acelea. Iar ochiul stâng era semn rău. Ceva în sinea ei îi zicea să nu-l lase să plece pe Epaminondas.

N-o ascultă. Plecă.

7

Doi ţâri din Aretsou şi o scrumbie marinată. Ce sunt doi ţâri şi o scrumbie? Şi totuşi.

Doi ţâri şi o scrumbie marinată, pe care Epaminondas le aduse cu el din Aretsou, fură îndeajuns să distrugă fericirea lui Kleio. Dar s-o luăm cu începutul.

Când Epaminondas n-o ascultase pe maică-sa şi o pornise spre Aretsou, Loxandra, foarte amărâtă, îşi spusese: „De ce să nu mă duc şi eu cu Elenița câteva zile în Tatavla?”

Toate erau pregătite pentru nuntă. Euterpe şi Eufimia erau la ei acasă şi terminau încălţările de nuntă, iar Kleio se fâţâia pe scări, fiind pusă pe scandal: „Pe-aia ia-o de-acolo, pe-asta pune-o dincolo, pe-aialaltă arunc-o...”, cu alte cuvinte, voia să facă pe noua stăpână a casei.

Îndepărtă covoarele de pe divanul din sufragerie şi îl îmbrăcă în catifea. Şi ca să nu se păteze catifeaua, cusu macaturi cu înfloriturі. Şi ca să nu se păteze macaturile,

---

[118] „Preafrumoasa”, de la gr. *pan* („totul, în întregime”) şi *oraia* („frumoasă”), pronunţat în neogreacă *orea.*

aşternu pe deasupra cearşafuri. Şi ca să nu se păteze cearşafurile, aşternu pe deasupra nişte cârpe.

Loxandra se înfuria să vadă toate astea, sângele îi urca la cap, gata s-o sufoce.

— Taci din gură, fă-te că nu vezi! îi zicea Elenița.

— Da, bre Eleni, dar ce are cu tacâmurile noastre? Ia spune! De ce nu-i plac tacâmurile alea frumoase, cu mânere de fildeş? Unde mai găseşti aşa ceva astăzi?

De câte ori se aşezau la masă să mănânce, începea şi cearta în legătură cu tacâmurile. Loxandra se uita la alea noi pe care le cumpărase Kleio de la Bon Marché şi începea:

— Mmm... sunt la modă tacâmurile astea! Mmm! Frumoase, nu-i aşa, fetelor? Foarte frumoase.

— Mamă, încetezi ori arunc şervetul şi mă ridic de la masă?

— Auziți cum îmi vorbeşte! Ați auzit?

Loxandra le priveşte îndelung pe Euterpe şi pe Eufimia, aşteptând un răspuns. Zici că le chema ca martore la judecată.

Cu privirea pironită în farfurie, Euterpe scotea nişte mormăituri, dând de înțeles că auzise. Eufimia zâmbea absent.

Eufimia avea dinți micuți, foarte albi şi ascuțiți. Obrajii îi erau rozalii. Iar bucla de păr şi-o ținea acum mereu între sprâncene. Exact ca Marionga. „Marionga, sparge paharele toate”, îi striga Epaminondas. Iar în ultima vreme Eufimia căpătase un zâmbet absent.

„Dragă, tare frumoasă s-a mai făcut şi asta”, se gândeşte Loxandra.

— Bre Eufimia, nu-i zici lui Bebiță să vie să şază cu voi aci până ne-ntoarcem din Tatavla?

— Amman, tuşă Loxandra, ce să facem cu Bebiță? E o belea.

— Haide, haide, duceți-vă voi, că noi o să petrecem de minune singure, nu-ți face griji, spuse Kleio.

Şi uite aşa plecară.

În ziua aia, în Tatavla, Agatho avea spanac cu orez şi îi ieşise foarte gustos. „Oh, slavă Ție, Doamne!”

— Ce este bogatul, Loxandra dragă?

— Cel ce se mulțumeşte cu puțin.

Şi seara, de cum terminară de mâncat, se duseră la culcare. Agatho le pregăti divanul lat din odăița scundă, unde era mai cald, şi se culcară una într-un capăt, alta în celălalt.

Le înveli, le făcu semnul crucii, iar bătrânele începură să se alinte... Pe una o durea aici, pe-aialaltă dincolo. „Chî, chî!” Ba un tuşit sec, ba un căscat întrerupt.

— Dragă, sunteți deocheate. Stați s-aduc candela!

— Nu, nu, nu vreau acum, hai să ne culcăm!

Le sărută, le înveli din nou:

— Să ne vedem cu bine dimineață!

— Noapte bună, fii binecuvântată! Chî, chî!

Cu plăpumile trase până peste urechi, ascultau cum plouă afară şi şuieră vântul. Apoi se auziră paşii lui Manolios şi-apoi se auzi zăvorul mare de fier al porții. Pac! Intră în lăcaş zăvorul şi uşor-uşor paşii lui Manolios se îndepărtară şi se pierdură în întuneric. Şi veni ora lui Guiguiț. Casa lui Agatho avea şi cisternă, şi fântână. Pleoapele Loxandrei se închiseră uşor şi, până dimineață, dormi neîntoarsă. Şi când se trezi, cerul era limpede. Dar frigul se întețise.

Nici nu-şi dădură seama cum trecu săptămâna aceea. Veni sâmbăta şi se pregăteau să meargă la biserică, când pe neaşteptate la poarta casei se opreşte o birjă. Şi din birjă sare Kleio, însoțită de Euterpe. Cu părul vâlvoi amândouă şi cu răsuflarea tăiată. „Stai să vezi că s-a întâmplat ceva acasă”, cugetă imediat Loxandra şi puse mâna pe talisman.

— Nu mă necăjiți! strigă şi îşi astupă urechile cu palmele.

Euterpe începu să plângă.

— Ce s-a întâmplat, dragă? Ziceți odată! spuse Elenița.

Kleio scoase o scrisoare din buzunar şi i-o dădu. Cum o citi, Elenița se prăbuşi leşinată pe divan.

— Dragă, spuneți-mi ce s-a întâmplat! De ce nu vorbiți? răcni Loxandra.

— Ba zici să nu te necăjim, ba zici să-ți spunem... Ce vrei să se întâmple? Eufimia a fugit de-acasă cu Epaminondas.

— Ce? clipeşte des Loxandra şi nu pricepe ce i se spune, mintea ei nu poate cuprinde aşa ceva. Ce zici, n-aud, vorbeşte mai tare!

Iar flaşneta aia de peste drum, de la cafeneaua lui Gogovitzias, prinde acum să cânte ca apucata.

— Ce zici, bre, mai zi o dată, n-aud... aman, dați fuga şi opriți-l pe flaşnetarul ăla! Dați fuga, oameni buni!

Flaşneta o ținea pe-a ei: „Trataplam, trataplam, plam, plam, plam!" Zici c-o face înadins.

— O să urlu! O să sparg geamurile! Opriți flaşneta!

Dădu fuga Thanasios la cafenea şi opri flaşneta. Elenița îşi reveni în simțiri.

Ofensat, flaşnetarul trece sfidător prin fața ferestrei, râşnind o polcă.

— Dar-ar boala-n tine! bolboroseşte Loxandra fără să-şi miste buzele şi priveşte îmbufnată flaşneta cu fundițe, paiete şi floricele de hârtie în jurul portretului lui Poulou, care are o aluniță pe obraz şi o buclă obraznică.

Şi brusc Loxandra izbucneşte şi bate cu pumnul în pernă:

— Aaai! Eufimia! Aaai! face din nou şi trage în grabă storul, închide şi ochii, pentru că i se pare că, înainte să cotească flaşneta la colțul străzii, Poulou prinsese iarăşi viață şi îi făcuse semn cu ochiul, strengăreşte.

— Un pic de agheasmă, spuse cu glas stins Loxandra.

Când Agatho pregăti cafeaua, Elenița vru să afle detalii.

— Cum s-a întâmplat?

Se întorsese, cică, Epaminondas de la Aretsou şi adusese cu el, într-o hârtie, doi țâri şi o scrumbie marinată. Şi ceruse o cărăfioară cu rachiu, i-o aduse Eufimia, care, văzând țârii, începu să bată din palme şi se-apucă să danseze şi să cânte *Yaroubi*[119]*.* Scârbite, Euterpe şi Kleio coborâră în bucătărie să facă pilaf. Până să apuce orezul să fiarbă, sus se întâmplase ce se-ntâmplase. Când urcară fetele, cărăfioara cu rachiu zăcea spartă pe podea, la fel şi toate paharele, iar pe masă era scrisoarea aia în care ziceau că se îndrăgostiseră şi că fugiseră de- acasă.

Şi mâncaseră şi țârii, şi scrumbia.

După asta, Elenița şi Loxandra se întoarseră la casele lor şi picară la pat amândouă. Şi-l aduseră pe bărbierul din Makrohori să le ia sânge.

Când se ridicară din pat, se aşezară în sufrageria Loxandrei ca să discute. Ce era, dragă, nenorocirea asta?! Nu era doar diferența de vârstă, ci mai era şi legătura de sânge.

Epaminondas şi Eufimia erau veri primari, tatăl Eufimiei şi Loxandra erau frați!

— Dar tu nu eşti mama lui Epaminondas – zice Kleio –, eşti mama lui vitregă.

— Ce tot zici? Mamă vitregă? Moaş-ta pe gheață, mai ai şi tupeul să zici că-i sunt mamă vitregă!

Elenița şi Loxandra se gândiră că nimerit ar fi fost să-i afurisească, dar ziseră „ei, treacă de la noi” şi hotărâră doar să nu-i mai primească în casă.

---

[119] Cântec tradițional de dragoste din Asia Mică. Semnificația cuvântului este incertă: înseamnă fie „rubinul meu” (din gr. *roubini),* fie „0, Doamne!” (din arb. ya *Rabbi).*

Trecură două zile, trecură trei, trecu o săptămână...

— Loxandra, ce ne facem?

— Ştiu şi eu. Eleni... Zici că s-a căscat pământul şi i-a înghiţit.

Cu cât treceau zilele, cu atât le creştea şi lor îngrijorarea.

— Loxandra, o să-nnebunesc.

Povestea de amor dintre Rudolf al Austriei şi Maria Vetsera era recentă[120].

Mai erau şi ăia doi care se aruncaseră de pe Acropolă, Mimikos şi Mairy"[121]...

— Eleni... crezi că s-au sinucis?

Stau faţă în faţă cele două bătrâne, privesc afară, în stradă, şi plâng.

Mai e şi nunta lui Kleio. Mirele trebuie să vie dintr-0 clipă într-alta. Ce-o să spună când o să afle că-n neamul lor se întâmplă ruşini dintr-astea?

— Să nu-i zicem.

— Să nu-i zicem, spune şi Kleio.

După câteva zile sosi şi Yorgakis, ca o rază de soare în casă. Când îl văzu Loxandra, inima i se deschise.

— Fiule, spuse şi se prăbuşi prima în braţele lui. Ai aflat ce ni s-a întâmplat? Epaminondas...

---

[120] Este vorba despre prinţul Rudolf (18 58-1889), arhiduce şi prinţ moştenitor al Austriei, Ungariei şi Boemiei, şi baroneasa Marie Alexandrine von Vetsera (1871-1889), nobilă austriacă şi iubita prinţului Rudolf. Cei doi amanţi au fost găsiţi morţi în dimineaţa zilei de 30 ianuarie 1889, iar contextul decesului a rămas neelucidat.

[121] Mihalis Mimikos, chirurg miliar grec; în 1893, s-a îndrăgostit de Mary Weber, guvernantă de origine germană care lucra la Palatul regelui George I al Greciei. De fapt, Mary este cea care se aruncă de pe Acropolă, iar Mimikos, la aflarea veştii, se împuşcă.

Elenița îi dă un ghiont, Kleio îi face semne: „Te strâng de gât.”

— De ce mă înghiontiți, dragă? De ce-mi faceți semne? Yorgakis e de-al nostru acum. O să-i zic.

Pe Loxandra o apucau remuşcările când se vedea față în față cu omul pe care trebuia să-l amăgească. I se părea o trădare.

— Jură că n-o să zici la nimeni! Nu eşti un străin. Epaminondas a furat-o pe Eufimia şi au dispărut.

— Pe Marionga?

— Care Marionga, dragă? De Eufimia zic, nu pricepi?

— Da, Eufimia vreau să zic.

Şi pune-te pe ha-ha-ha şi hi-hi-hi! Yorgakis bate din palme, se ține de burtă şi se zvârcoleşte pe podea. „Bravo, Epaminondas!”, strigă. Amman, ce mai era şi asta?!

Şi apoi se ridică şi zice:

— Rămâneți cu bine! Mă duc să-i aduc înapoi, nu vă îngrijorați!

Şi iese pe uşă.

Doamne, ai milă!

Nunta se amână. Pe Alekos îl mințiră scriindu-i că se îmbolnăvise mama mirelui, lui Theodoros îi spuseră că murise o rudă a lui. Limbile rele se dezlegară şi Loxandra, îngenuncheată în fața Baloukliotissei, face promisiuni. Pe Kleio o dor ochii de la atâta plâns.

Zilele se scurg, la fel şi săptămânile, trece o lună, trec două, apoi trei. Deja îşi pierduseră orice speranță.

Şi când nu se mai aşteptau la nimic, văd într-o zi oprindu-se la poarta lor o birjă, în care era Eufimia, aşezată între Epaminondas şi Yorgakis.

Yorgakis îi găsise, zicea, pe Tzia şi îi cununase, iar apoi nu-l lăsase inima să se desprindă de cumnată. Şi după ce petrecuseră şi spărseseră toate paharele de pe insulă, rămăseseră fără niciun sfanț, aşa că hotărâseră să vină în

Cetate şi să cadă la picioarele mamelor lor, să le ceară iertare.

Şi în sfârşit avu loc şi nunta lui Kleio, dacă nuntă se putea numi şi asta. O nuntă cu ghinion. Şi cu ghinion rămase. Iar Loxandra blestemă Aretsou, blestemă ţârii şi scrumbiile ei şi zise:

— A fost ceasul rău când l-am lăsat să plece. Trebuia să mă pun de-a curmezişul şi să nu-l las să plece. Am presimţit eu c-o să ne-aducă numai necazuri călătoria aia.

8

După ce face treizeci de ani, omul nu se mai schimbă uşor, iar Kleio, ca s-o spunem pe-a dreaptă, împlinise treizeci şi cinci când s-a măritat.

La început fu răbdătoare, întrucât era foarte îndrăgostită, însă numai ea ştia ce îndură. Prima săptămână din luna de miere o petrecu pe vapor, care avea nişte cuşete tari şi scunde, cu tavanul jos. Oriunde şi-ar fi ţinut picioarele, risca să şi le rupă. Şi până să ajungă vaporul la Marsilia, Kleio deja îşi privea soţul ca pe un Procust. Apoi începu calvarul trenului şi în cele din urmă ajunseră la Paris.

De ani şi ani de zile Kleio îşi închipuia Parisul, îl ştia aşa de bine din cărţi, de zici că se născuse acolo. Uite cartierul Saint-Honoré, unde locuiseră Geneviève[122] şi atâtea personaje alese ale literaturii franceze. Uite, la cotitura aceea a pădurii „se ivise zdrenţărosul îmbrăcat decent”[123]. Orologiul de la Saint-Sulpice oare unde s-o afla?

---

[122] Aluzie la cartea omonimă a lui Alphonse Karr (1808-1890), publicată în 1838.

[123] În original, citatul este preluat din traducerea romanului *Mizerabilii* al lui Victor Hugo, semnată de Ioannis Isidoridis Skylissis în 1862.

— Unde e Saint-Sulpice, Yorgos dragule?

Însă şi mai nerăbdătoare era să vadă Londra. Ah, Londra! Cu Palatul Buckingham, Castelul Windsor, regina Victoria şi toată strălucirea Curții regale. Oare cum or trăi regii? Cum vrei să trăiască, nu sunt şi ei oameni?!

Kleio închidea ochii şi încerca să si-o imagineze pe regina Victoria certându-se cu fiul ei Edward. Sau pe prințese cu bigudiuri.

Nu era Kaizerul[124] nepotul Victoriei? Desigur, una dintre fetele ei se măritase cu succesorul la tronul Imperiului German. Nepoata ei era regina Spaniei.[125] Iar cealaltă nu se măritase cu moştenitorul tronului Norvegiei?[126] Da, aşa era. Maud se măritase cu moştenitorul tronului Norvegiei.

— Yorgos dragule, erai în Anglia când s-a măritat Maud?

— Ă?!

— Ce te-ai speriat aşa, dragă? Când s-a măritat Maud, erai în Anglia?

— Care Maud?

---

[124] Denumire dată împăraților Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană şi apoi împăraților Germaniei. Este vorba despre Wilheim al II-lea (1859-1941), ultimul împărat al Germaniei şi rege al Prusiei între 1888 şi 1918. Tatăl lui a fost Frederic al III-lea, iar mama, prințesa regală Victoria (Adelaide Mary Louisa, 1840-1901), fiica reginei Victoria a Marii Britanii.

[125] Victoria Eugenie de Battenberg (1887-1969), nepoată a reginei Victoria a Regatului Unit şi soția regelui Alfonso al XIII-lea al Spaniei.

[126] Maud de Wales (1869-1938), fiica regelui Eduard al VII-lea al Regatului Unit şi a reginei Alexandra a Danemarcei, căsătorită cu regele Haakon al VII-lea al Norvegiei.

În Londra, Yorgakis ştia o singură Maud, în East End[127], dar...

— Maud, dragă, ce ai? Pe ce lume trăieşti? Nepoata reginei.

— A, Maud! Mi-o amintesc, cum să nu! Drăguță fată.

Şi se apucă să-şi curețe cu înverşunare pipa. Oare ce s-o fi întâmplat cu biata fată? îşi scarpină bărbia, se uită la ceas. La dracu', nu mai trece timpul.

— Nu ne pregătim? zice.

În două ore porneau spre Londra.

Şi când ajunseră acolo, ploua. În prima noapte traseră la hotelul Charing Cross. Şi imediat după cină se certară. Adică atunci începură să se certe şi nu se mai opriră până când se despărțiră, câțiva ani mai târziu.

Optzeci de ani a trăit Kleio pe pământul ăsta şi până să moară şi-a tot amintit de călătoria din luna de miere. Şi-o amintea şi le povestea copilului şi nepoților ei. Şi o povestea cu mult umor.

— Bunico, ia spune-ne cum ai petrecut la Londra!

— Lasă, nu-mi aminti de asta, că mă necăjesc. E destul să mă gândesc, că m-apucă supărarea.

Şi începea:

— Ei, şi ne ducem noi să mâncăm. Văd că ne aduc la masă un platou frumos de argint, acoperit. Şi-mi zic în sinea mea, bre, bre, bre, oare ce-o fi? Ridică capacul platoului, mă uit şi ce văd?! Cartofi fierți! „Yorgos dragule”, îi zic afurisitului ăluia, „e Postul Mare la englezi? Nu le zici barem să-mi pună o picătură de ulei şi de oțet, să am în ce înmuia bucățica de pâine?” Mai bine nu ziceam. Ce-a fost la gura lui...! M-a târât valvârtej înapoi la hotel, nemâncată. A doua zi ma luat durerea de cap. Na, o cafea, îmi zic!

---

[127] Zonă din centrul istoric al Londrei de Est, cunoscută pentru bordelurile ei.

Suflete, ăştia pe-aici n-au auzit de cafea? Nu există un creştin care să prepare şi el o ceaşcă cu cafea?

Astea erau impresiile lui Kleio despre Londra.

Şi se întoarseră în Cetate înainte de vreme. Şi ca un făcut, de cum intrară în casă, Yorgos se împiedică de un preş şi căzu pe scări. Iar în casă, la ora aia, nu era nimeni în afară de slujnică...

Dar de unde să ştie toate astea biata Loxandra? Imediat ce plecară tinerii miri, făcură curat, aşternură cearşafuri vechi peste macaturile cele noi aşternute pe catifeaua aşternută pe divan, întinseră preşul pe deasupra covoraşului roşu de pe mijlocul scării, şi după ce fură făcute toate întocmai cum ordonase Kleio, Loxandra o luă de mână pe Euterpe şi coborâră precaute scara, ca să meargă la Elenița să-şi bea cafeaua de după- amiază.

N-apucară să coboare, că veni Elenița. În papuci şi în rochie de casă. Intră cu părul răvăşit şi răcneşte:

— Ajutor, creştini, mi-am pierdut copilaşul! Amman, bre, ce arde?!

— Bebiță, zice. Bebiță a dat un tun[128] şi a tulit- 0 în timpul nopții la Atena. Îl urmăresc să pună mâna pe el.

— Ce tot zici, dragă?

— Ce-ai auzit, a dat un tun. Suntem pierduți, Loxandra, pierduți. La Londra fluctuează titlurile, pentru că englezii sunt în război la Transvaal[129], iar la burse e prăpăd. Şi toți încearcă să-şi salveze banii.

— Şi unde a dat cu tunul Bebiță?

— La Bursă. Nu pricepi când îți zic?

---

[128] Adică a fugit cu banii pentru a evita falimentul, în acele vremuri, datornicii erau anunțați prin detonări de tun, de aici şi legătura între tun, faliment şi fuga datornicilor.

[129] Provincie din Africa de Sud.

— La Karaköy? Amman, suntem pierduți, Eleni! Pe noi o să vină zapciii să ne aresteze.

Loxandrei îi ieşiseră ochii din cap de groază.

— Şi acum unde sunt englezii? Au ajuns în Çatalca? Euterpe, fuga! Pregăteşte lucrurile, plecăm, mergem în Tatavla.

Urcă Euterpe să pregătească boccealâcul, iar în timpul ăsta Elenița, prăbuşită cu fața la divan, plânge.

— Eleni... Eleni, ascultă-mă! De vreme ce-a fugit copilul, nu mai plânge! Ah, blestematul, ce l-0 fi apucat?! L-a împins necuratul!

Se loveşte cu palma peste genunchi şi se bălăngăne dintr-o parte într-alta, ca atunci când are dureri de dinți. „Ah, ah, ah!"

După care strigă şi mai tare:

— Şi ce dacă fluctuează titlurile la Londra? Pe el ce l-a apucat să tragă cu tunul? Şi unde naiba a găsit tunul? Eleni, cu tine vorbesc. De ce nu vorbeşti, dragă? Unde a găsit tunul? Am priceput, am priceput, nu începe iarăşi să-mi repeți aceleaşi lucruri, că mă superi. Poftim, am priceput, nu sunt atât de dobitoacă să nu pricep. Dar cum de-a tras cu tunul la Karaköy? Nu i-a fost milă de tinerețile lui?

Se duseră în Tatavla, stătură acolo vreo douăzeci de zile, după care Loxandra fu gata să ridice ancora. Mergem la noi acasă. Încercară în fel şi chip s-o rețină. Ea nimic. Mergem acasă, gata, plecăm. De parcă ar fi avut o presimțire.

Şi de cum intră birja în mahalaua lor, pricepu imediat. Citi pe mutrele câinilor că la ei acasă se petrece ceva.

Coborî în grabă din birjă şi băgă cheia în uşă. Nu apucă să deschidă, că aude tămbălău înăuntru. Aude scaune trântite. Se opreşte în loc şi trage cu urechea. S-or fi întors acasă tinerii însurăței.

— Eleni... Eleni, auzi...

Elenița era ceva mai încolo şi alunga un câine care venise s-o întâmpine.

— Marş, marş de-aci, bre!

Pe câine îl apucă strănutatul şi o umplu de bale.

— Eleni, auzi...

Pe fereastra primului etaj ieşi o mână care aruncă în stradă, făcut ghem, preşul de pe scară.

— Ai! făcu Loxandra şi se feri.

În casa vecină se deschise o fereastră, apoi se-nchise în grabă. Câinii se puseră toți pe lătrat.

— Eleni, ceva se petrece înăuntru.

Eleni fu de acord că înăuntru se petrecea ceva.

Loxandra le goni pe Euterpe şi pe Elenița, intră în casă şi, tiptil, se-ndreptă spre bucătărie. La colț o găsi aşezată pe slujnică, îngrozită.

— Ah, doamnă...

— Tu să taci! Taci, am zis! N-ai tu nicio treabă, îşi suflecă mâneca dreaptă:

— Coboară-mi gavanosul ăla de-acolo!

Scoase şi nişte vinete şi morcovi murați. Apoi scoase lacherdă. Tăie şi nişte butargă.

— Aşa, foarte bine! Adu şi nişte măsline zdrobite!

Loxandra vorbeşte singură:

— Oh, frumos mai miroase mărarul.

— Şi acum du-le în sufragerie! îi zice slujnicei. Stai, ia şi cărăfioara cu rachiu! Aferim!

Urcă în sufragerie şi pregăti frumos masa. Luă cârpele şi cearşafurile de pe divan şi i le puse în brațe slujnicei:

— Pe-astea ia-le cu tine jos! Du-te în bucătărie şi să nu vii până nu te chem eu, auzi?

Şi apoi începe să strige:

— Ați venit, bre? Ei, ei, ei! Bine-ați venit şi bine ne-ați găsit! Haideți!

Loveşte în balustrada de fier.

— Yorgakis, hai să vezi ce ți-am adus! Rachiu şi mezelicuri.

Yorgakis nimic. De sus se aude plânsetul lui Kleio.

— Bre, hai când îți zic! Nu mă face să urc.

De la al doilea etaj, Yorgakis se apleacă peste balustradă.

„Hai, hai”, îi face semn Loxandra.

Yorgakis zâmbi şi începu să coboare.

— Bine ai venit, flăcăul meu, paşaua mea!

Numai ce intrară în sufragerie, că Loxandra şi umplu două păhărele cu rachiu.

— Ia să ciocnim! Bine-ați venit!

Îl priveşte şi se gândeşte: „Ca nişte prunci sunt bărbații.” îşi aminti de bunica ei, care îi zicea:

Iubirea nevoie are de cumpăt
şi sfială
De-al iepurelui mers, de-a
şoimului iuțeală.

Apoi îşi aminti de Dimitros. Ca un prunc era şi el uneori. Şi el tot orfan crescuse.

— Când a murit maica ta?

— Eram mic copil.

Loxandra îi îndeasă în gură o măslină.

— Să fii sănătoasă, mamă!

— Dă-i soacrei să bea, vorbă dulce de vei vrea, spune Loxandra şi râde cu poftă. O să mă-mbeți, bre.

După al doilea păhărel, Yorgos începu să-şi verse amarul. Se împiedicase de preşul de pe scară şi fusese cât pe ce să moară, iar Kleio în loc să...

— O ştiu, o ştiu cum e. Taci acum, nu te mai gândi, că te amărăşti. A apucat-o râvna, nu pricepi?! Are gospodăria ei acum.

Şi îi strigă slujnicei:

— Adu jambonul din cămară! Adu şi cuțitul din bucătărie!

După ce se termină petrecerea, Loxandra scoase o bucată de brânză europeană din cutia cu brânzeturi şi o înfăşură în hârtie.

— Şi acum un hatâr îți cer. Şi n-o să mă refuzi.

Îi dă brânza.

— Ia-o pe-asta şi du-o în Tatavla, la Agatho, căi place lui Manolios. Ia-o de-aci, pute ca un hoit. Şi zi-i lui Agatho să-mi trimită prin tine o bucățică de *alikoybeni*[130]*,*

— Cum ai zis?

— *A-li-koy-be-ni.* Notează-ți, să nu uiți!

— Ce e asta?

— Nu-ți bate capul, sufletel! Tu aşa să-i zici, că pricepe ea.

Îl conduse până la ieşire, încuie poarta şi îşi şterse fruntea cu mâneca.

— Uf! făcu şi se aşează pe prima treaptă a scării. Aaaman!

Şi în ziua următoare, când se întoarse Yorgakis zâmbitor, dădu fuga să-i deschidă ea uşa.

— Poftim, ia asta, spuse Yorgakis şi îi dădu o cutiuță pătrată îmbrăcată în catifea. Şi Manolios îți mulțumeşte pentru brânză.

Yorgakis o porni cu avânt pe scară în sus, urcând câte două trepte odată.

— Asta ce mai e? murmură Loxandra încercând să deschidă cutia.

Şi brusc:

— Etete!

Şi încă o dată:

— Etete!

În cutiuță era un inel de aur, cu un ametist frumos.

Iar de la etajul al doilea, Yorgakis strigă:

---

130 „Reține-mă, nu mă lăsa să plec” (în turcă, în original).

— Nu mai avea Agatho *alikoybeni,* aşa că ţi-am cumpărat eu! Îţi place?

— Ia te uită! Dar-ar norocu' peste tine, că zănatic mai esti!

Îşi pune inelul pe deget şi-l priveşte mândră. Zâmbeşte. Zâmbeşte cu gura până la urechi.

Masa de la prânz fu veselă. Kleio era împăcată, Yorgakis, numai lapte şi miere, iar Loxandra, încântată de darurile pe care i le aduseseră din călătorie: o pelerină neagră, brodată cu paiete negre, o cuvertură scoţiană, un şal uşor ca fulgul.

— Îţi plac? o întrebă Yorgakis.

— Frumoase, tare frumoase.

— Acum mă laşi să îmbăiez câinii?

— Care câini?

— Căţeluşii de pe drum. Au căpuşe.

Kleio dădu să zică ceva, însă Loxandra o călcă pe picior.

— Spală-i..., spuse cu jumătate de gură. Numa' nu-i băga pe toţi odată în casă, că ne mănâncă.

Şi completă:

— Ăştia-s câini vagabonzi, fiule.

Şi după aceea:

— Nu ţi-e teamă c-o să răcească bieţii de ei?

— Nu, nu, ştiu eu, nu-ţi face griji.

Vestea că ginerele nu era bun de nimic se răspândi ca o pată de ulei şi întreg neamul începu să se agite. Din Kadıköy unde era, Aspasia îşi aminti de rubedenii şi se apucă să colinde din casă în casă, ducând veştile de la unul la altul asemenea unei muşte ce poartă un microb. Un cuvânt aici, un altul dincolo...

Yorgakis se zvârcolea ca un leu închis în cuşcă. Cuverturile patului i se păreau grele, aerul, apăsător... of, ce aer stătut! Toate erau zăvorâte. Noaptea se perpeleşte pe cele trei saltele: prima, umplută cu paie, a doua, cu

bumbac, a treia (groasă de două palme), cu lână, o lână orientală ca mătasea.

Şi toate rubedeniile alea în jur, şi glumele lor pe care nu le pricepe, şi Kleio care nu-l lasă să plece pe mare, pentru că e însărcinată acum şi nu trebuie să se necăjească, să nu lepede copilul...

Când izbuteşte s-o zbughească de-acasă, Yorgakis se duce glonț în Galata şi hoinăreşte prin port. Şi din Galata întotdeauna se întoarce beat acasă. Iar dacă se întâlneşte cu Epaminondas, ei bine, atunci ia-ți la revedere.

Într-o zi se întâlniră pe strada Kalyoncu Kulluk[131] şi intrară într-o cafenea să bea un rachiu. Epaminondas îşi aminti de Madam Marie şi hotărâră să-i facă o vizită. Nu în interes profesional, ci amical. Dar când ajunseră în fața casei, găsiră poarta larg deschisă, iar în pragul ei stătea o levantină împopoțonată în danteluri strigând:

— *Buyurun, efendim, buyurun.*[132]

Li se păru ciudat. Casa lui Madam Marie să pună crainic la poartă! După care aflară că Madam Marie murise şi că stabilimentul era deținut acum de o altă Madam.

Le păru tare rău de Madam Marie şi intrară într-o tavernă să bea un păhărel pentru sufletul ei. Apoi o luară din loc şi, din vorbă în vorbă, nu mai ştiură unde se află.

Cum naiba ajunseseră pe străduțele alea? Intrară într-o tavernă să întrebe unde se găsesc. După ce ieşiră pe cealaltă uşă a tavernei şi făcură vreo sută de paşi, se treziră îmbrățişați în plină mahala turcească.

— Unde suntem, frate? întrebă Yorgakis.

---

131 Stradă din districtul Beyoğlu (grecescul Stavrodromi sau Pera) din İstanbul.

132 „Poftiți, domnule, poftiți” (în turcă, în original).

Epaminondas nu răspunse, dar păru îngândurat, ba chiar îngrozit. Pricepuse că se aflau în zona interzisă a Tersanalei[133], adică tocmai în portul militar turcesc.

Şi pricepu asta fiindcă văzu venind spre ei o santinelă fioroasă, cu un fes vişiniu, la fel de fioros şi el.

Teama îi trezi din beţie. Yorgakis se apucă să- şi desfacă haina, să şi-o dea jos, de zici că se afla în Hyde Park din Londra şi se pregătea de un schimb de pumni. Însă Epaminondas, care era mai cu picioarele pe pământ, îi făcu un semn şi o luă înainte. Se opri zâmbitor în faţa santinelei şi se prezentă făcând o temenea frumoasă.

— Ananias Perlepepas, spuse.

Mai execută o temenea şi strecură în buzunarul santinelei o liră de aur. Santinela făcu ochii cât cepele când simţi lira în palmă.

Cum de reuşiră să iasă de-acolo şi să ajungă înapoi în Pera nici ei nu pricepură. De parcă prinseseră aripi. Ei, fireşte, după una ca asta intrară într-o tavernă să-şi întărească moralul.

Din momentul ăla timpul se opri în loc. Şi coborî din ceruri covorul magic al lui Aladin şi îi cără pe sus acasă.

În dimineaţa zilei următoare, fiecare se trezi la el acasă – Epaminondas, cu faţa la pământ, în curte, iar Yorgakis, cu faţa în sus, în sufragerie. Pantalonii îi erau coborâţi, iar pe buric avea ceapă strivită. Loxandra, în picioare lângă el, îl aştepta să se trezească ţinând în mână un pahar cu zeamă de castraveţi. Yorgakis închise ochii la loc şi făcu pe mortul.

După întâmplarea asta apăru la ei în casă stafia.

Într-o noapte, Loxandra fu trezită de strigătele becciului:

— Foc! Ajută-ne, Maică Precistă! spuse şi se întoarse pe partea ailaltă să se culce la loc.

---

[133] Arsenal maritim, şantier naval unde se construiesc şi se repară nave de război (din tc. *tersana).*

Dar pisica n-avea astâmpăr. Se miorlăia şi făcea ture prin cameră, de la uşă la fereastră şi de la fereastră la uşă. Ce naiba! Deschide Loxandra uşa, pisica nu vrea să iasă. Îşi întinde mustăţile şi le mişcă, să-şi dea seama ce se petrece afară. Brusc, scoate un „hîîî" şi face un salt înapoi, ca o minge. Şi tremură, cu părul zburlit pe picioare.

— Ce-ai, dragă, ţi-a suflat vreo stafie în faţă? zice Loxandra şi iese pe palier să vadă ce se petrece.

Nu apucă să-şi termine vorba, că simţi un vânticel venind de jos, de parcă s-ar fi deschis uşa de la intrare, după care începură câinii să latre. Loxandra închide repede uşa şi dă fuga la iconostas. Scoate iute crucea de fildeş pe care i-0 adusese mai demult Yakoumis de la Ierusalim, la crucea în mână, ia sticla cu agheasmă, ia trei lumânări mai vechi, rămase de la înălţare, şi bate în perete, să le trezească pe Euterpe şi pe slujnică.

— Treziţi-vă, se întâmplă ceva jos! Treziţi-vă! Să coborâm, nu cumva să păţească ceva copilul!

— Care copil?

— Copilul, dragă! Treziţi-vă!

De când rămăsese grea Kleio, copilul pentru Loxandra devenise o realitate. Şi era fată. O vedea în carne şi oase, instalată comod în burta maică-sii. Îi vedea buclişoarele, mânuţele, aşteptând să se nască şi să ţipe: „Cucu, mămăiţă!"

Alteori şi-o închipuia în propriul pântec şi începea să aibă greţuri, să saliveze, să poftească unele mâncăruri.

În seara aceea, primul gând fu la copil. Aşa cum era, îmbrăcată în cămaşă de noapte, ţinând crucea sus cu amândouă mâinile, porni ea prima pe scări, urmată de Euterpe, care ducea aprinse cele trei lumânări de la înălţare. După Euterpe venea slujitoarea, care îşi tot vărsa agheasmă în pumn şi stropea scara în stânga şi-n dreapta.

Nici nu apucară să ajungă pe-a doua scară, că de jos, din bucătărie, se aude un râs de om, lătraturi de câini, după care... Amman! Ce-a fost asta? Țineau dracii petrecere. Zici că se deschiseseră porțile ladului. Tăvi şi tingiri trântite, farfurii sparte, scaune aruncate de colo- colo. Şi strigăte: „Au, mâr, hâr!”

Brusc, făcură calea întoarsă şi se băgară toate în patul Loxandrei. Şi noroc că după puțină vreme se auzi vocea salepgiului şi lumină Domnul de ziuă.

Dimineața, când Loxandra coborî în bucătărie, găsi locul cu susul în jos. Toate erau făcute praf. Şi îndărătul uşii de la bucătărie, spurcăciuni de câine. Le spurcase Necuratul bucătăria!

Când intră în sufragerie, găsi pe masă pipa lui Yorgakis. Găsi o ceaşcă murdară şi, pe fundul ei, un pic de ceai cu lapte, aşa cum îl bea Yorgakis. O cuprinse o bănuială. Dădu fuga la fereastră, chemă câinii şi, de cum le văzu mutra, pricepu.

— Mmm..., îşi zise. Deci aşa...

Şi abia atunci pricepu că ajunsese la os cuțitul şi că trebuia găsită o scăpare. Da, trebuia găsită una, fiindcă altminteri o luau cu toții razna.

Când coborî Yorgakis, îl trase de mânecă şi îi zise:

— la vino-ncoace, vreau să-ți zic o vorbă.

Yorgakis plecă privirea.

— Ascultă aici! Ascultă bine! zise şi se opri. Uită-te la mine! E vremea să pleci pe mare. Şi n-o asculta pe nebuna aia. Las-o în seama mea!

Şi în seara aceleiaşi zile, când se întoarse din Galata, Yorgakis era plin de chef şi zise că peste două zile pleacă.

Era iulie şi Kleio intra în luna a treia. Venise vremea ca familia să se ducă în Halki, să respire copilul aer curat.

9

Parcă toate erau gata să nască în vara aceea în Halki. În alte veri, Loxandra nu băgase de seamă aşa ceva.

Sub soarele arzător, rodiile se pârguiseră şi atârnau grele pe ramurile copacilor, trunchiurile pinilor se umflaseră şi crăpaseră, iar din ele, tare vâscoasă, se prelingea răşina, pisica, deşi fătase în martie, în câteva luni era iarăşi borţoasă. Până şi peştii zici că erau în anul acela plini de icre, iar găinile cloceau şi mai des. Întinsă pe un fotoliu în grădină, Kleio visează cu ochii deschişi.

Aşezată în faţa bucătăriei, Loxandra jumuleşte prepeliţe.

— În ce lună e Kleio?

— Într-a şasea.

— Adică la sfârşitul lui noiembrie, cu voia Domnului!

Elenița se chinuieşte să-şi scoată o ţepuşă din deget.

— Ah, am scos-o!

— Măi Eleni, bagă-mi în gură o bucăţică de castravecior, că nu mă pot ridica!

Loxandrei i se făcuse poftă de castraveciori.

— Şi când zici să ne întoarcem în Stavrodromi?

— Eu zic să rămâi tu aici până la sfârşitul lui septembrie şi eu mă-ntorc cu Euterpe, ca să pregătim casa. Ce zici?

— Da, da, să-i trimiţi vorbă şi Aspasiei!

— Ei! Las-o pe Aspasia! Ea brodează scutece şi păturele.

Aspasia brodează scutecele, Euterpe brodează hăinuţele, Eufimia brodează plasa de ţânţari, Agatho coase salteluţe.

Când ajunse acasă Yorgakis şi o găsi pe Kleio stând cu cartea în mână, nu spuse nimic, doar zâmbi şi începu să fluiere un cântecel compus de el. Iar versurile lui erau:

Gli-gli are burtică,
Păsărica n-are frică!

Iar de-atunci începu s-o cheme pe Kleio Gli-gli.

De Sfânta Varvara, la începutul lui decembrie, pe Kleio o apucară chinurile facerii. Era după-amiază şi Loxandra poftise hamsie, aşa că-l trimisese pe Tarnanas să-i cumpere de la băcan. Stătea la fereastra sufrageriei şi îl aştepta, când brusc îl vede pe Yorgakis alergând şi strigând:

— Mă duc după moaşă!

Loxandra simți înăuntrul ei un „crac!" şi apoi o apucă tremuratul.

— I s-a rupt apa? strigă.

Dar Yorgakis plecase deja. Ieşi în fugă ca să urce la etaj şi, în loc să ajungă sus, se trezi în bucătărie cu pisălogul în mână. Avea dinainte piulița de usturoi, care însă era goală, şi pisa mormăind:

— Să n-aud țipetele, Maică Precistă, să nu le-aud!

— Loxandra dragă, ce tot pisezi acolo? Ai înnebunit? spuse Elenița intrând val-vârtej în bucătărie. Pune, dragă, apă la fiert! Naşte fata!

Se ruşină Loxandra şi se făcu, chipurile, că nu ştia că începuseră chinurile. Fu pusă apa pe foc, fierse şi tot fierse, fierse toată noaptea până ce se lumină de ziuă, dar Kleio încă nu născuse.

Kleio era sus şi urla de mama focului.

În genunchi în camera ei, Loxandra face juruințe în fața iconostasului. Se roagă la Baloukliotissa şi se loveşte cu capul de podea. Îi venise tot sângele în cap. Îi zvâcnesc tâmplele, are fața vineție.

Şi dintr-odată:

— Hai să mergem!

Deschide iconostasul şi o scoate de-acolo pe Baloukliotissa.

— Să mergem!

Când intră Loxandra în cameră cu icoana în mână, Kleio, epuizată, avea ochii închişi. Durerile încetaseră.

— Scoate-i afară pe toți! îi zice Loxandra moaşei. Şi încuie uşa!

Pune icoana la căpătâiul lui Kleio.

— Kleio, Kleio, Baloukliotissa e la căpătâiul tău. O simți? Haide, făgăduieşte-i!

Kleio îşi mişcă buzele şi Loxandra înțelese căi făgăduieşte Baloukliotissei perlele. Atunci Loxandra legă două feşe de grilajul de fier de la picioare, prinse capetele de mâinile lui Kleio şi îi zise: „Trage!”

— M-auzi? Uite, când o să te ia din nou durerile – c-o să vie din nou, altfel nu se poate –, trage şi strânge cu putere. Acum o să vie durerea a mare. Aşteaptă-te să vie, că fără durerea a mare nu scapi. N-o evita! Roagă-te să vie, ca să scapi. Şi când o să vie, nu te-apuca să urli ca bezmetica, uşurel, nu risipi durerea, înghite-o în pântece şi împinge-o pe jos, odată cu copilul! Aşa, foarte bine! încă o dată! Foarte bine! Trage de feşe! Geme, nu urla! Aferim! Acum liniştește-te!

Şi înghiontind-o pe moaşă cu cotul:

— Hai, dragă, pe dedesubt, prinde copilul, vine! Vine! strigă Loxandra. Bravo, Kleio, vine!

Nu se mai aud acum țipetele lui Kleio, strigă Loxandra.

— Aaah! Aaah!

Apoi un „aaah” puternic, care trebuie să se fi auzit până în Galatasaray, şi Loxandra se prăbuşi pe podea.

— Fată! spuse moaşa.

Partea a III-a

1

Începe luna, 'ncepe anul,
Frunză verde, rozmarin
Anul să ne fie lin!

Se zguduie clopotnițele Ortodoxiei din Constantinopol, iar văzduhul miroase a grecitate.

— Un 1901 fericit!

An nou, veac nou.

Pe strada cea mare din Stavrodromi, ca în fiecare an, magazinele sunt închise şi au vitrinele împodobite. N-au însă nici brazi, nici vâsc, nici lauri. Romeilor nu le pasă de lucrurile astea. Ei vor jucării, flori, fructe, tradiționala plăcintă de Anul Nou cu mahaleb, presărată cu susan şi mac.

În Piața Karaköy, ca în fiecare an, e pustiu. Pustiu e şi la Bursă, pustiu şi în port, pentru că „e romeu Sfântul Vasile, sufletel, a venit din Cezareea".

Au aflat asta şi turcii, şi evreii, şi francii şi s-au împăcat cu gândul. O vestesc şi copilaşii care cântă colinde, o vestesc şi clopotele.

Când ajunse Sfântul Vasile în Cetate, la miezul nopții, se împiedică şi fu cât pe ce să-şi rupă gâtul pe străduțele întunecate, fiindcă becciul nu apucase să aprindă toate felinarele de pe stradă.

Sultanul Hamid nu vrea să audă de electricitate. Nici de automobile, nici de biciclete, nici de furnale. Se teme de lumină, se teme de viteză, se teme de motoare. Grija lui e tronul, tremură să nu-şi piardă viețişoara. De cum bănuieşte vreun ministru, îl invită imediat la Yıldız[134] să bea

---

[134] Palatul Yıldız, în turcă, Yıldız Sarayı. Este un complex de pavilioane şi vile din perioada otomană, care i-a servit ca reşedință principală

o cafea, iar acela îşi ia rămas-bun de la lumea de-aici, îşi face testamentul şi se duce. Lumea se teme până şi să pronunțe numele padişahului, blestemată fie ziua în care sa născut.

— Taci, bre, ai înnebunit?!

Doar legendarul Nastratin Hogea a îndrăznit să urce în minaret şi să trâmbițeze la apus şi la răsărit că e mai presus de padişah. L-au prins pe Hogea, se spune, şi l-au dus legat în lanțuri în fața cadiului. Dar Hogea se încăpățânează şi vrea să-şi dovedească spusele. Şi-l întreabă pe cadiu:

— Ia spune-mi, cine e mai presus de tine?

— Ministrul Justiției, îi răspunde cadiul.

— Şi mai presus de ministru cine e?

— Vizirul.

— Şi mai presus de vizir?

— Padişahul, să-i dea Domnul viață lungă!

— Şi mai presus de padişah?

— Profetul.

— Şi mai presus de Profet?

— Dumnezeu.

— Şi mai presus de Dumnezeu?

— Mai presus de Dumnezeu? Nimic.

— Ei bine, eu sunt un nimic! spune Hogea.

Poveşti dintr-astea îşi zic în şoaptă oamenii amărâți şi le mai trece un pic din mânie.

În anul acela, Sfântul Vasile veni înzăpezit şi câinii de pe drum îl întâmpinară veseli, aşa cum o fac de o sută de ani. Ptiu, să nu-i deochi! Dorm pe trotuare câte zece la un loc şi trebuie să sari peste ei ca să poți circula, iar dacă se întâmplă să-l calci pe vreunul, scoate doar un mârâit slab, dar nu muşcă pe nimeni. Doar că încurcă circulația.

---

sultanului Abdülhamid al II-lea şi curții imperiale la sfârşitul secolului al XIX-lea.

Când ajunse în Cetate în anul acela. Sfântul Vasile îl găsi pe Theodoros şi mai bogat. Războiul Burilor[135] fusese avantajos pentru el. Mai deschisese un birou, de data asta în Batumi, de vreme ce acum oraşul era al ruşilor. Iar Alekakis, care conduce biroul, e acum asociat cu fratele lui mai mare, pentru că e vrednic. Asta este o epocă în care cei vrednici se căpătuiesc.

Anglia, care dintre toate Puterile e cea mai vrednică, deține acum Egiptul, Indiile, Australia, Canada şi câte şi mai câte, că nici ea nu mai ştie. Acum a pus un picior şi în Africa de Sud. Norocoasă regina aia a lor. Victoria. Cu toată vârsta ei, încă se tine bine şi cârmuieşte tara.

Văd toate astea celelalte şase Puteri şi le roade invidia. Vor şi ele colonii. Unele se uită galeş spre Persia, altele spre Cetate, altele spre Orientul îndepărtat, pentru că ştiu că obraznicul mănâncă praznicul.

Franța întinde mâna spre Maroc, Kaizerul pune mâna pe Kiautschou în China. Atunci Anglia înhață Weihaiwei, iar ruşii iau Port Arthur, pentru că aşa le căşună.

Industria de armament e în floare. Francezii produc submarine, Kaizerul, cuirasate, iar englezii declară că, pentru fiecare vapor construit de Kaizer, ei vor construi două.

Kaizerul îşi unge mustața cu ulei şi vârfurile îi stau țepene, ca nişte baionete.

— *Deutschland über alles!* tună el ca Zeus Negurosul.

— *God save the Queen!* intonează englezii.

— *Ulan, aferim!*[136] spuse şi sultanul Hamid, admirând bravura Kaizerului.

---

[135] Conflict (11 octombrie 1899 – 31 mai 1902) între Imperiul Britanic şi Republicile Burilor din Africa de Sud, pricinuit de controlul asupra bogatelor zăcăminte de aur din regiune.

[136] „Bravo, băiete!” (în turcă, în original).

Cu toate astea, pentru că începe să îmbătrânească, pe Hamid îl apucă necazul şi îi căşună pe hanâmele sale, care sunt toate frumoase şi huzuresc toată ziua. Le hrăneşte degeaba. Aşa că înhaţă un mănunchi de hanâme (unii zic o sută, alţii, trei sute) şi le face vânt pe râpa de la Sarayburnu, acolo unde e bulboana.

Tare se mai amărî Loxandra când află vestea, dar apoi îşi zise: „Ce-mi pasă mie!" N-avea ea nicio treabă! Are ungherul ei, are mormânt, are giulgiu, toate-s pregătite. Acum o are şi pe nepoţică, ia uite-o, ia uite-o... „Şi hopa, hopa, hop-aşa!"

Loxandra nu luă în seamă fâţâielile de colo-colo ale Kaizerului. Doar după ce Hamid ilumină Bosforul în cinstea lui, abia atunci Loxandra se duse să se plimbe şi să vadă dunanmaua din parcul Taksim.

Dacă Loxandra ar fi văzut Graf Zeppelinul[137], i-ar fi plăcut, pentru că semăna cu un ghiuden. Însă nu era gata pe vremea aceea.

Despre Bertha cea grasă[138], de patruzeci şi doi de centimetri, pe care abia atunci începea s-o clocească Krupp, Loxandra, fireşte, n-avea nicio idee, fiindcă nimeni nu ştia încă nimic. Şi nici că se sinchisea să afle. Căci în acele „frumoase timpuri de altădată", când umblau câinii cu covrigi în coadă, fiecare îşi vedea de casa şi de bunăstarea lui şi credea că lumea va continua să fie aşa cum fusese şi până atunci. Că veşnic Kaizerul va guverna şi Ţarul va împărăţi şi că Sfântul Vasile o să vină din Cezareea şi o să intre în Cetate ca la el acasă, iar turcii o să-i facă temenele.

---

137 Portavion german comandat de Kriegsmarine din Germania nazistă. Construcţia lui a început în 1936 şi, deşi era aproape gata în momentul izbucnirii celui de Al Doilea Război Mondial, vasul n-a fost niciodată operaţional.

138 *Dicke Bertha,* un tip de obuzier construit de fabricile de armament Krupp din Germania la începutul Primului Război Mondial.

Şi credeau că veşnic Constantinopolul va mirosi a grecitate.

2

În anul acela. Cetatea avu parte de multă pălămidă. E bună pălămida de primăvară, satură şi sărăcimea, dar blestemata distruge scrumbia. Şi fără scrumbie nu există ţâr. Cei din Aretsou sunt în doliu când, primăvara, e multă pălămidă în Cetate.

Un an cu ghinion, se gândea Kleio. În ajunul Anului Nou, anarhiştii fuseseră cât pe ce să-l ucidă pe succesorul la tronul Angliei, care se ducea la Petersburg să-şi viziteze cumnăţelul, adică pe Ţar.[139] Tare se mai amărî Kleio când citi ştirea în ziar. Dar-ar boala în anarhiştii ăştia, că n-au linişte! Cu ce le greşise Eduard, care era un om aşa de bun? Eduard, dragă, nu-l ştiţi pe Eduard, care a luat-o pe Alexandra, sora lui George al nostru? Desiiigur! Pe cealaltă soră a lui George al nostru a luat-o de nevastă Alexandru al Rusiei.[140] Ei, ce vă ziceam?! Nicolae al Rusiei, fiul ei, e văr primar cu George al Angliei şi cu Constantin al nostru.

— Of! făcu sastisită Euterpe.

Se ridică, îşi pune pelerina şi pleacă.

— Stai, un' te duci?

---

[139] O inexactitate istorică: tentativa de asasinat a prinţului moştenitor s-a petrecut în data de 4 aprilie 1900, în timp ce acesta traversa Belgia, în drum spre Danemarca.

[140] Eduard al VII-lea a fost căsătorit cu Alexandra a Danemarcei, sora viitorului rege al Greciei, George I. Cealaltă soră a lui George I, Prinţesa Dagmar a Danemarcei, a fost căsătorită cu împăratul Alexandru al III-lea al Rusiei.

Îi ajunsese, zice, aşa că se duce peste drum să bage strâmbe şi s-o facă pe doamna Nikolaidou să se ia la harță cu noră-sa, să se certe la cuțite, iar ea şi Kleio să le urmărească de la fereastră cum se dondănesc.

E amuzantă Euterpe asta. Ce păcat, o să rămână fără ea Kleio! Dragă, ce an cu ghinion mai e şi ăsta! Una peste alta, rămân şi fără Elenița. Cum să trăiască fără Elenița şi Euterpe în pustietatea asta de Stavrodromi? Pleacă Elenița, se duce să se stabilească la Atena împreună cu Euterpe, aproape de fiu-su, de Bebiță, care s-a căpătuit şi şi-a deschis o bancă pe strada Pesmazoglou. I-au găsit şi soț Euterpei. Actele sunt gata, la sfârşitul săptămânii pleacă pentru totdeauna. O să-nnebunească Kleio. I-a anunțat c-o să-nnebunească. Şi-a luat bărbat, dar n-are bărbat. I l-a furat marea. A făcut un copil, dar n-are copil. I l-a furat Loxandra. Ei, de parcă ar fi în stare să crească un copil, în halul în care e! Are nervii țăndări. Ce bine i-ar prinde o călătorie la Atena! Se zice că Atena e un adevărat paradis.

Eufimiei nu-i pare rău deloc că pleacă maică-sa, căci îşi găsise paradisul de când se căsătorise cu Epaminondas. Trăieşte ca o regină în casa ei. E liberă, n-are de dat socoteală nimănui. Iar ori de câte ori se întoarce din străinătate, Epaminondas îi aduce fel de fel de minunății. Ah, slavă Ție, Doamne!

„Slavă Ție, Doamne", spune zi şi noapte şi Agatho. Copiii s-au făcut mari şi s-a mai liniştit şi Manolios.

„Slavă Ție, Doamne", spune şi unchiul Kotsos, care a îmbătrânit alături de Kleoniki a lui în căsuța din Therapia şi trăiesc acum din venitul pe care îl scoate cealaltă casă. E suferind unchiul Kotsos, nu mai vine deloc să-i vadă. Ei... dar câți ani să aibă acum? Cine mai ştie. Doar că e mai mic decât Loxandra, dar Loxandra încă se ține bine. Câți ani să aibă Loxandra?

— Dar crezi că eu mai ştiu?!

De parcă i-ar păsa Loxandrei. Numără pe degete lunile copilului şi în fiecare lună, de ziua lui, în prepară halva.

— Ia te uită la ea, ia te uită!

Şi dă-i cu „Hopa-hopa, hop-aşa, o să crească dinţişorii!”. Şi după ce împlini opt luni, începură „Bau, unde-i fata?”, apoi „Uța-uța, coase fata batistuța!”, după care „Săndă-săndăluțe, cinci corăbiuțe!” şi mersul de-a buşilea, primii paşi şi primele cuvintele. Îi tremură copilului de nerăbdare buzişoarele, limbuță, vrea să vorbească.

Roxani botezară copilul şi taică-său vrea să fie strigată Loxandra, dar Kleio vrea Roxani. Loxandra o strigă „Puişorul meu!”, iar Sultana îi zice Roxana. Pruncul se încordă bine de tot într-o zi, se lovi cu mânuța în piept şi strigă vesel: „Anna! Anna!”

Şi de vreme ce aşa vrusese copilul, hotărâră să-i zică Anna.

După care spuse într-o zi ceva ce semăna cu „bunică”.

Dădu fuga imediat Loxandra în bucătărie şi făcu *bougatsa kourou.*

Kleio se simți inspirată şi se puse să-i scrie o scrisoare lui Yorgakis.

Kleio compunea scrisori frumoase. Se bucura Yorgakis când îi primea scrisorile şi imediat îl apuca iubirea. Şi cu cât mai departe de Cetate se afla vaporul, cu atât mai straşnică îi era iubirea. Cea mai tandră scrisoare primită de Kleio de la bărbatul ei venise din America de Sud. Iar dacă Yorgakis ar fi rămas pentru totdeauna în emisfera sudică, atunci cei doi nu s-ar fi despărțit niciodată.

Şi să nu priceapă toanta măcar atâta lucru. Şi să se vaite zi şi noapte.

Se înfuria pe companii, că nu toate vapoarele lor treceau prin Cetate. Se înfuria pe Cetate şi pe străduțele ei înguste, pe ploi, pe câini şi pe hamali. Ce loc mai era şi ăsta! Ce fusese în capul bizantinilor de-şi construiseră capitala

tocmai aici?! Ţţţ! Nu te puteai pricopsi în Cetate! Atena şi iar Atena! Bine făcuse mătuşa Eleni când luase hotărârea de a se stabili acolo. Nu vezi ce scrie Bebiță? Acolo nu plouă niciodată. E soare şi o ţin numai în petreceri. Au tot timpul alegeri, procesiuni şi proteste.

— Cât-mât, cât-mât, Agatho dragă! Cât-mât! N-0 mai suport!

Una-două, Loxandra ia copilul şi se refugiază în Tatavla.

— E insuportabilă Kleio. Ce pacoste mai e şi asta?! De unde atâta nemulţumire?! Cum de-a ajuns aşa, dragă? Pe cine-a moştenit?

Loxandra vedea îngrozită cum se apropie ziua despărţirii de Elenița. Într-o zi, Elenița îi zice:

— De ce nu veniți şi voi să vă stabiliți la Atena, că tot nu trece niciodată vaporul lui Yorgakis prin Cetate?

Kleio sare şi o pupă pe gură.

— Aşa, tuşă Eleni, spune-i, spune-i s-audă!

Şi bătând cu pumnul în masă, se pune pe urlat:

— Eu îmi iau copilul şi plec, nu mai stau o clipă în Turcia. Odată îi apucă pe-ăştia, ca atunci cu armenii, şi-o să stăm să-i vedem cum ne căsăpesc copilul!

Fu suficient. Nu mai trebui s-o spună şi a doua oară. Ba chiar şi pe Loxandra o apucă zorul.

— Haide, repede! Scrie-i lui Alekos! Încă nu i-ai scris?

De data asta Loxandrei nu-i pasă nici cât negru sub unghie de avutul ei. Şi ce-ar avea de pierdut? Dulapurile şi boarfele? Alea-s duse, pierdute odată cu Makrohori. Dusă e şi odăița ei scundă, dus e şi platanul. Dar Maica Precistă Atotmilostiva n-o părăsise, îi dăruise copilul, iar unde e copilul, acolo e şi raiul ei. Cu mirosul copilului trăieşte, cu lumina ochilor lui vede. Căci unul singur e Copilul (cu C mare), iar Loxandra e bunica lui.

Şi uite aşa fu luată hotărârea de a se stabili la Pireu.

3

La sfârşitul verii, când venise deja sorocul să părăsească Cetatea, Loxandra pregăti colivă şi se duse la Baloukli. Se duse să-şi ia rămas-bun de la locurile ei şi s-o roage pe Atotmilostiva s-o readucă aici când o fi să fie. Nu era cu putinţă ca Maica Precistă să nu-i asculte ruga, pentru că unde se mai auzise aşa ceva, să fii înmormântat departe de locul unde te născuseşi?! Ştia ea ce face Maica Precistă.

La întoarcere, revigorată şi ţinând în mână butelcuţa cu agheasmă, se duse direct la biroul lui Theodoros. Mai avea o datorie de îndeplinit.

Pe Theodoros nu-l mai văzuse de ani buni şi aproape că nu-l recunoscu. Aaai! Dragă, dar ce îmbătrânise! Avea părul alb-alb! Când o văzu, Theodoros se ridică şi o îmbrăţişă, iar ochii îi lăcrimară.

— Neneacă!

— Fiule!

Cum trecuseră anii! Unde era flăcăul ăla care se pornise să cucerească viaţa, să se îmbogăţească şi să conducă lumea cu paralele lui? Şi la ce îi folosise? Cu chipul zbârcit, gălbejit, buze ce trădează amărăciune şi o privire goală.

— Feciorul meu! mai spune Loxandra o dată şi îl mângâie pe cap.

Vrea să-l stropească cu agheasmă, să-l readucă la viaţă. Nu ştie ce să facă. Vorbele nu-i ies din gură.

— Pe Tarnanas..., spune şi se opreşte.

— Orice vrei, neneaca mea, spune-mi şi o să fac.

— Pe Tarnanas şi pe Sultana trebuie să-i plăteşti lunar, spune Loxandra şi izbucneşte în plâns. Asta vreau de la tine. E o rugăminte, dar şi-un blestem.

Se mai linişti. Şi după asta mai rămânea un lucru de făcut, să treacă prin Tatavla să vadă dacă terminase Manolios cutia pe care i-o ceruse pentru pisică. Dacă o

făcuse încăpătoare şi cu suficiente găuri, să nu-şi dea duhul în ea animalul.

În Tatavla o rugară în fel şi chip să rămână să doarmă acolo. Fu imposibil. Copilul! Ajunse acasă noaptea şi îl găsi adormit.

— Puişorul meu, îngeraşul meu...

A doua zi o trezi strigătul salepgiului. Şi imediat spuse:

— Ah, ce bucurie! S-a luminat de ziuă!

Pruncul era treaz şi îi făcea cucu-bau pe după pernă. De atâta bucurie, ochii i se umplură de lacrimi.

Asta era ciudățenia la Loxandra. Anii aduseseră cu ei grăsime, guşă, îi lăsaseră puțini dinți în gură, însă nu-i răpiseră nici măcar un dram din optimism şi spontaneitate.

Kleio, care se temea de spontaneitatea asta, încercă, înainte să plece din Cetate, s-o aducă un pic cu picioarele pe pământ. Îi spuse că la Atena oamenii nu zic „dar-ar boala-n tine", n-au obiceiul să mănânce cu mâinile şi nu-şi exprimă una-două bucuria. Iar debarcarea lor în portul Pireului i-o zugrăvi cumva ca pe primirea pe care i-o făcuse sultanul Hamid Kaizerului.

— Ai grijă să nu mă faci de râs, că o să vină rudele lui Yorgakis să ne întâmpine, iar rudele lui sunt miniştri şi amirali cu tricornuri şi săbii. Ai priceput?

— Şi de ce vin cu săbiile la ei?

— Uite aşa! Trebuie să le poarte.

„Vai de noi!", îşi zise Loxandra.

Şi astfel, într-o dimineață însorită de toamnă, când încă mai erau zilele văratice ale Sfântului Dumitru[141], vaporul trecu prin fața cheiului din Pireu, iar bărcile ieşiră să-l întâmpine şi să-l conducă festiv în port. De la căpitănia portuară se porni spre ei o şalupă cu motor. Pe cheiul vămii

---

[141] Adică în ultimele două săptămâni din octombrie, când este sărbătorit şi Sfântul Dumitru (26 octombrie).

se stârni o oarecare agitație. Vaporul coborî scara pentru control, iar călătorii, pregătiți, merseră sus, în salon. În jurul vaporului se înghesuiau bărcile, iar barcagiii răcneau. Loxandra spionează prin hubloul din cuşetă şi aşteaptă să audă surlele şi trâmbițele de întâmpinare. Aşteaptă să vadă miniştrii şi amiralii cu tricornuri şi săbii. Ei bine, unde-s toți? Nu vede nici miniştri, nici săbii.

4

Ah, vechea, frumoasa Atena!

Plimbări matinale la Zappeion[142] şi lapte proaspăt muls de la vacile de-acolo.

O plimbărică pe Aleea cu copaci[143].

La Zappeion am zărit-o,
în Piață-am regăsit-o,
Pe-Alee am sărutat-o
Iubire i-am jurat.
Nicicând să dai uitării
Al nostru-adânc a-a-ah-ah-amor
Ce-n inimă un dor...

Iar flaşnetele cântă „Poupoula”[144].

---

[142] Clădire de lângă Parcul Național din Atena, proiectată de arhitectul danez Theophil Edvard Hansen şi finanțată de omul de afaceri şi everghetul Evanghelos Zappas. Special construit pentru Jocurile Olimpice din 1896, aşezământul a fost inaugurat în data de 20 octombrie 1888.

[143] În greacă, Dendrostihia, numele sub care era cunoscut în vremea aceea Bulevardul Amalia, de-a lungul căruia se află, printre alte puncte de atracție, Zappeion şi Parcul Național.

[144] „Viens, poupoule!” („Vino, bibico!”), un şlagăr lansat de Felix Mayol în 1904, o adaptare după şlagărul german „Komm, Karlineken!” din 1902.

Uite şi o băncuță lângă Coloanele lui Zeus Olimpianul.

— Ale cui?

— Ale lui Zeus Olimpianul, Loxandra!

— Hm! Am priceput. Şi *taş kişla-ul*[145] ăla de- acolo de sus ce e?

— Acropole. Vrei să mergem?

Când auzi Loxandra de „Acropole”, îşi aminti de cafeneaua din Tatavla şi suspină.

— Unde? o întreabă absentă pe Elenița. Acolo sus?

— Da.

— Tu ai fost?

— Doar n-am înnebunit.

— Atunci mai bine lipsă.

Cumpărară semințe şi covrigi.

— Ăştia ce soi de covrigi sunt?

Se strâmbă amândouă.

— Hm! Unde-s simiții pe care-i vând în Cetate de ramazan? Unde-s covrigeii din Karaköy? Ia zi. Eleni! Unde-s simiții cu unt din Karaköy? Ah, Cetatea, Cetatea!

Nu trece mult şi Loxandra întreabă dacă e prin preajmă vreo prăvălie cu *malebi.*

— Nu te-aştepta să găseşti dintr-astea aici! Ia-ți gândul! Hai la Zaharatos, îți fac cinste cu o copenhagă[146].

O porniră pe jos spre cofetăria lui Zaharatos, dar până să ajungă acolo, Loxandra dispăruse.

---

[145] Literal, „cazarmă de piatră” (în turcă, în original). Taşkişia din İstanbul, aflat în apropiere de Beyoğlu, era o cazarmă folosită pentru adăpostirea soldaților însărcinați cu protecția Palatului Dolmabahçe.

[146] Prăjitură din foietaj însiropat, umplută cu un amestec din migdale măcinate, ou, miere şi aromatizată cu scorțişoară şi coniac. A fost numită în onoarea regelui George I, care era de origine daneză.

Dinspre Piața Syntagma veneau în fugă o droaie de puşti lustragii, strigând:

— Suplimeeent! Ultimele ştiri despre uciderea lui Pavlos Melas[147]! Achitarea lui Stais[148]!

Loxandra se speriase şi intrase în Hotelul Grande Bretagne. Intrase şi începuse să strige:

— Măşel!

Până să se aşeze la cofetăria lui Zaharatos, alt supliment se aude dinspre strada Stadiou.

— Petiția Principelui George către Marile Puteri!

— Eleni... Eleni, mă auzi... Eleni, cu tine vorbesc...

Se poate lipsi de prăjitură, *eksik olsun*[149]*.* Să plece, să meargă acasă. Nu e nicio birjă pe-aci? Uite una! Strigă după ea, când îți zic.

— Harabagiule! Harabagiule! *Gel, bre!* E surd de n-aude?

Iar pe lângă ele trece, zâmbitor, un domn de vârsta a doua, în haine cenuşii, cu baston, şi le salută.

— Răspunde-i omului, Loxandra! Dragă, de ce n-ai salutat? Era regele.

— Cine?

— Regele George, n-auzi?! Nu pricepi când îți vorbeşte omul?

---

147 Pavlos Melas (1870-1904), revoluționar grec şi ofițer în Armata Greacă. Moare în luna iulie 1904, în satul Statitsa din Macedonia de Vest, în urma unui atac al forțelor otomane.

148 Spyridon Stais (1859-1932), politician grec. Din pricina unei altercații în Parlament cu Konstantinos Hadjipetros, cei doi se duelează cu pistoale, iar în urma morții lui Hadjipetros, Stais este acuzat de omucidere, apoi achitat.

149 „Să lipsească, ducă-se!” (în turcă, în original).

În mijlocul Pieței Syntagma, filarmonica interpretează o muzică frumoasă. Pe trotuarul de vizavi stau de vorbă trei-patru frumuseți ale vremii. Au mijlocel tras printr-un inel, mâneci cât o pânză de catarg şi pălării ca nişte coşuri cu zarzavaturi. O doică împodobită cu un şorț alb apretat şi nişte funde din panglică scoțiană pe cap trece fără nicio grabă pe trotuarul de vizavi, ținând în brațe un prunc înfăşurat într-o păturică, îşi făcu apariția şi o birjă în fața Grajdurilor Regale.

— Uite, cheamă-l! Harabagiule, harabagiule!

Casa Eleniței se află pe strada Aiolou, care fusese luminată electric de curând, odată cu străzile Stadiou şi Ermou. E o stradă frumoasă Aiolou. Casa e aproape de piața centrală. Iar asta e o mare uşurare, să ne-nțelegem!

Numai că în piața asta nu găseşti de niciunele. Dragă, ce loc e şi ăsta?! Cauți espadon, nu există. Cauți midii mari, nu există. Le zici de limba-mielului pentru sarmale şi-ți râd în față. De *asma kabağı*[150] n-au auzit în viața lor. Nici de pastramă n-au idee, nici de lacherdă, nici de nimic, de nimic, de nimic. Dar de nimic, când îți zic, sufletel! Nimicul nimicului!

Iar oamenii sunt posaci. Toată ziua se plâng. Sărăcie, zic, şi scumpete. Care scumpete?! Cu optzeci de drahme pe lună găseşti o casă frumoasă în Pireu. Cu o jumătate de liră pe care o schimbase, câte nu făcuse Loxandra! Ce flanele cumpărase de la Mantzounis, ce mătăsuri, de la Karastamatis, ce excursie făcuseră cu birja la Ambelokipoi[151], la Alysida[152], la Grădina Zoologică din Palio

---

150 Tigvă sau tătarcă (în turcă, în original).

151 „Podgoriile”, zonă centrală din Atena.

152 Alysida este un vechi toponim al unei zone din Atena aflate la capătul actualei străzi Patision.

Faliro[153]! Seara au mers să ia cina în Neo Faliro. Frumos mai e Faliro ăsta! De la hotel poți privi estrada, asculți muzică, uneori vezi şi familia regală venită să viziteze flotele străine.

Ați aflat, dragă? Flota rusească s-ar afla în Faliro. Să mer...

— *Romeul*[154] lui Souuuriiis! strigă puştii lustragii alergând.

— Amman! Iar au apărut! Ascundeți-vă! Copilul!

5

Bucură-te, o bucură-te, libertate![155]

Care grec venit în Grecia din ținuturile turceşti n-a lăcrimat când a auzit cântat liber imnul țării sale?! Cine nu s-a emoționat citind nestingherit ziare ateniene?!

La vama turcească fusese arestat odată un grec pe motiv că avea împachetați pantofii în pagini din *Romeul* lui Souris. Theodoros şi alți conaționali cheltuiseră cinci sute de lire de aur pe bacşişuri, ca să-l scape pe om din ghearele turcilor. Cine îndrăznea să pună mâna pe un ziar din Grecia liberă?

Cu lacrimi în ochi, Kleio citea în fiecare zi în *Acropole*[156] o serie de articole revelatoare despre atrocitățile sultanului

---

153 Sau Vechiul Phaleron; district şi municipalitate din sudul Atenei.

154 *Romios,* ziar satiric în versuri, publicat săptămânal, între 1883 şi 1918, de poetul şi jurnalistul Gheorghios Souris (1853-1919).

155 Vers din Imnul național al Greciei, compus de poetul Dionysios Solomos în 1823.

156 *Akropolis,* ziar grecesc înființat de Vlasis Gavriilidis (1848-1920) şi publicat la Atena începând cu 1883.

Hamid. Despre crimele şi orgiile care se întâmplau atunci la Yıldız.

— Auzi şi tu?! Maică Precistă şi Hristoase! Bine c-am plecat!

— Bine c-am plecat, draga mea, spune şi Loxandra respirând liber aerul curat din Kastella[157].

În Kastella se afla casa pe care o închiriaseră şi în fiecare dimineaţă, de la fereastra ei, Loxandra sorbea cu desfătare adierea sărată ce venea dinspre Saronic. Rai, întocmai ca la Makrohori. Slavă Ţie, Doamne!

Loxandra prinsese din nou viaţă, numai că uneori tânjea după amărâtul ăla de becciu. Tânjea ca dimineaţa să-şi prepare cafeluţa, să se aşeze în pragul bucătăriei şi să sporovăiască un pic cu becciul. Tânjea şi după negustorul de ouă şi după İbrahim, sacagiul. Aici oamenii n-au frică de Dumnezeu. Înjură crucea, iar de agheasma Baloukliotissei n-au auzit. Şi... dacă tot vorbim de ei, sunt bosumflaţi. Vru să lege prietenie cu sacagiul lor din Menidi[158], dar acesta o privi cu suspiciune. Loxandra se temu de el. Cu vânzătorul de ziare, aceeaşi poveste. Golfo, slujnica pe care o luaseră în casă, era neobrăzată. Spălătorească lor, la fel. Aici, oamenii n-aveau niciun respect, nişte sălbăticiuni. Să vorbeşti cu măcelarul şi să-i spui ce carne vrei? Riscai să ţi-o trântească în cap. Fiindcă într-o zi îl drăcuise pe băcan, căci o înşelase cu nişte caise putrede, şi îi zisese că pune mâna pe topor şi să vezi ce-o să-i facă, băcanul se duse să cheme jandarmul. Ei, de-atunci Loxandra se sperie şi pricepu că în locurile astea trebuie să ai grijă ce vorbeşti. Iar cel mai rău fu atunci când Yorgakis o aduse acasă la ei pe Kondylo – o rudă săracă de-a lui –, ca să se ocupe de copil. Asta puse capac!

---

157 Cartier din Pireu. Se întinde de-a lungul portului Mikrolimano, cunoscut pe vremuri şi cu numele de Tourkolimano.

158 Localitate din Attica, lângă Atena.

Kondylo ținu tot postul Paştelui. Cum să mai guste Loxandra din mâncare, să vadă dacă e destul de sărată?! Dragă, nici să gătească nu îndrăznea!

— Tu, femeia lui Dumnezeu, dacă vrei să posteşti, posteşte! Te-am ținut eu să nu posteşti?! Ce-ți pasă ce fac eu?

Până şi pe copil voia Kondylo să-l pună să postească! Un başbuzuc! Învelea bine Loxandra copilul, Kondylo se ducea şi-l dezvelea şi deschidea larg ferestrele. Ducea copilul la Freattyda[159] să facă baie şi îl lăsa singur în apă, să învețe să-noate. Dragă, o să se-nece copilul! Pe Loxandra mai avea puțin şi o lovea damblaua.

Cum să scape de Kondylo, cum s-o alunge pe Kondylo, de care se teme? Le-a adus-o Yorgakis pe cap, după care a dispărut iar. Unde e?

Adevărul e că, atunci când aflase de surpriza pe care i-o făcuse Kleio mutându-se în Pireu, Yorgakis doar a râs, n-a spus nimic. În primul an, totul a decurs bine. Dar, în anul următor, vaporul lui îşi schimbă iar ruta şi de-atunci mai trecu un an fără să-l mai vadă la față pe Yorgakis. Iar acum îi pierduseră urma. Dar ca să spunem adevărul, Theodoros şi Alekakis nu le lăsau nicio pricină de supărare. Nu duceau lipsă de nimic. Şi de n-ar fi avut-o pe Kondylo s-o necăjească, Loxandra ar fi fost în culmea fericirii. Şi n-ar fi stricat copilul. Pentru că Anna, când pricepu că pentru domnia sa se dondăneau Loxandra şi Kondylo, descoperi că putea profita din plin de pe urma rivalității ăsteia. Aşa că viața în casă deveni de nesuportat, până când, într-o zi, Kleio decise să intervină în educația Annei. Începu s-o scoată regulat la plimbare, doar ea. S-o ducă prin Atena.

---

159 Zonă situată în partea de sud-est a Pireului, lângă Golful Zea.

— Uite, vezi asta, puiule? Ăsta e Lykavittos. Şi asta de-aici e Academia. Iar ăsta e Palatul Regal...

O ducea pe Anna la parade. Odată o duse şi la o festivitate, să-i vadă pe rege şi pe regină. Kleio avea o modistă care locuia vizavi de Mitropolie. Balconul modistei era plin de lume, dar Kleio reuşi să se strecoare cu Anna şi să privească de-acolo.

— Vezi, puişorul meu? Uite, acum iese regele împreună cu Olga[160].

Dar Anna vedea doar geanta grăsanei care stătea în faţa ei. Şi nu putea să-şi încline capul mai încolo, pentru că o împiedica pălăria cu funde mari şi pene roz, pe care i-o cumpărase maică-sa. Pentru Anna, pălăria aia era un chin. Prefera pălărioara albastră din pai, cu bentiţă neagră, pe care scria cu litere aurii *Sfaktiria*[161].

— Vezi, puişor? o întreabă iar Kleio când se auziră uralele şi muzica dinspre Piaţă.

— *Mut plot!*[162] spuse Anna.

— Să nu mai zici aşa ceva, că iei bătaie! spuse Kleio.

— *Mut plot! Mut plot!* repetă Anna şi Kleio îi arse o palmă.

Anna începu să urle. Doamnele din jur se arătară deranjate.

---

160 Regină a Greciei (Olga Constantinovna a Rusiei, 1851-1926), soţia regelui George I al Greciei, iar din 1920, regentă a Greciei.

161 Insulă stâncoasă aflată la intrarea în Golful Pylos (cunoscut, în trecut, ca Navarino) din sudul Peloponezului. A fost locul a trei bătălii importante. în text, probabil, o aluzie la confruntarea cunoscută sub numele de Bătălia de la Navarino din 1827, în timpul Războiului de Independenţă.

162 Literal, „plin de rahat", „mult rahat" (în albaneză, în original).

Din cauza muzicii puternice, lumea care se afla jos, în piață, nu auzi tărăboiul de pe balcon. Mulți însă observară că de la balconul acela încep să zboare pene roz. Penele se risipeau în aer, pluteau pe deasupra chipielor cadeților aflați sub balcon şi brusc erau luate de vânt şi suflate mai departe. Lumea crezu că şi asta făcea parte din programul festivității. „Trăiaaască!"

În ziua aceea, Anna se întoarse acasă fără pălărie şi cu fața umflată de atâta plâns. Kleio se întoarse cu o zgârietură pe față şi cu un deget muşcat.

— Nu mai merg! striga Anna când maică-sa o ruga să iasă la plimbare.

Şi dacă Kleio insista, Anna se trântea pe podea şi începea să se zvârcolească. Muşca, ba chiar ridica mâna la maică-sa. Uneori, lovea şi cu picioarele.

— Au stricat fata! striga Loxandra. Arvanita asta trebuie să plece din casă.

Şi începu să se gândească cum s-o convingă pe Kleio s-o alunge pe Kondylo. El oricum nu mai vine. Şi nici rudele lui nu mai puneau piciorul pe la ei. Ce rost mai are s-o țină pe Kondylo? Se apropia Anul Nou şi Loxandra nu voia ca noul an să găsească picior de Kondylo la ei în casă. Dar pe la sfârşitul lui decembrie se petrecură nişte evenimente care o făcură pe Loxandra să uite de grijile propriei case. Şi ce evenimente!

La sfârşitul lui decembrie 1904, Parlamentul fu dizolvat şi începu campania preelectorală.

Cordonul, cordonul răstoarnă măslinul[163]*. Trăiaaască!*

Loxandra simțea că o loveşte damblaua când îi ajungea la urechi „Trăiască!" ăsta.

---

163 Cordonul era simbolul Partidului National Conservator, condus de Theodoros Deliyannis, iar măslinul, acela al Partidului Modernist, de factură liberală, condus de Gheorghios Theotokis.

— Amman! închideți ferestrele! Măşel!

Toate fațadele caselor se umplură de afişe şi de fotografii cu mustăcioşi. Se umplură de mâzgăleli, noroi şi tot felul de scârnăvii cu care îi împroşcau pe mustăcioşi rivalii.

— Amman! O să ne spagă geamurile derbedeii! închideți, dragă, obloanele, când vă zic!

— *Cordonul apărat, măslinul în rahat!* Tu ce eşti, mamaie? o întreabă micul lustragiu care îi aduce cumpărăturile din piață.

— Ptiu! *Utanmaz, çapkın!*[164] îi răspunde Loxandra.

Iar puştiul îi zice:

— Pârț!

Şi o întreabă:

— Te-ai ras la...

Loxandra se sperie şi baricadează uşa bucătăriei. Teroare!

Îşi aminteşte Loxandra de Sultana şi de Tarnanas, care o respectau, îşi aminteşte de vrednicia şi de bunele lor maniere. Îi e dor de vremurile alea. Scoate precaută scaunul pe balcon, ca să privească apusul şi să mai uite un pic de griji.

De mult nu mai primise nicio scrisoare de la copiii ei. Şi Epaminondas ăla ce-o face oare? Iar Yorgakis dispăruse cu totul. Mai rău ca înainte. Degeaba se desprinseseră din locul lor şi veniseră în părțile astea neprimitoare. „Ah!" I se făcu dor de odăița ei, îşi aminti că pe la ora asta, în Makrohori, iese pe stradă halvagiul: „Ne güzel, ne çiçek, ne ipek! Keten helva!" I se făcu dor să mănânce un pic de *keten halva.* I se făcu dor după Hırpani şi Caraghiozul din Cetate. I se făcu dor de câini. Dragă, i se făcuse dor de un câine! De fiecare în parte. În locul ăsta nu sunt câini?

---

[164] „Să-ți fie ruşine, fustangiule!" (în turcă, în original).

Se apleacă, se uită pe drum... Pustiu! „Oooh!”, cască Loxandra. „Ce loc nenorocit! Se mănâncă între ei precum câinii. Ce v-a apucat, bre! De ce vă certați? Tot la trei metri sub pământ...”

— Amman! Iar au apărut!

Înşfacă scaunul şi dă fuga înăuntru.

Dinspre Pasalimani[165] se auziră strigăte.

— Var-dou-la-ros!

— Pâine pentru popor! Pâine pentru popor!

— Trăiaaască!

Se apleacă în afara ferestrei şi ce vede?! O pâine mare înfiptă în vârful unui par, iar în urma ei treizeci de zurbagii care scandau. Brusc, demonstranții ridică pe umeri un fotoliu şi pe el şade un om. Şade unul care tine în mână un joben şi salută în stânga şi-n dreapta.

Loxandra se luminează la față. Slavă Ție, Doamne! Caraghioz! Cum le-o fi venit ideea?

— Caraghiozul, Golfo! Vino repede încoa’ să privim spectacolul!

Iese iarăşi pe balcon şi se caută în buzunar, poate-poate găseşte un bănuț. Vine şi Golfo, care încă îşi şterge mâinile de şorț.

— Var-dou-la-ros! strigă demonstranții sub balcon.

— Uite-l, el e! spune Golfo dintr-odată şi se pune pe țipat. Se apleacă peste grilajul balconului, dă din mâini şi strigă:

— Paralele mele! Şapte ani m-am spetit în casa lui şi n-am văzut o para de la el!

Îşi recunoscuse fostul stăpân.

Se opri în loc demonstrația, agitatorii erau furioşi.

— Prindeți-l! strigă Golfo arătând spre candidatul care şedea pe tron.

---

[165] Astăzi, portul Zea, golf din Pireu.

— Carnaxi! Fată, o să dăm de dracu'! Ține-ți gura!

Loxandra o trage de fuste pe Golfo şi în clipa aia primeşte o piatră în cap. Intră fuga în casă amândouă şi închid ferestrele.

— Candela! Amman, Maică Precistă, oare unde-0 fi copilul? Şi Kleio e ieşită. Amman, Baloukliotissa, fă o minune, apără-ne de ce-i mai rău!

Petrecură Anul Nou cu Elenița şi Bebiță, la Atena.

Toate bune şi frumoase. Dar zilele astea fiecare vrea să le petreacă printre ai săi şi după adeturile din patria sa.

De Lăsata Secului veni Elenița în Pireu şi stătu la ei o săptămână.

După ce se încheiară alegerile şi la guvernare ajunse Deliyannis[166], învingătorii ieşiră pe străzile din Pireu să-i batjocorească pe învinşi bătând în canistre de tinichea, iar cretanii se încăierară cu maniații. Atunci, Loxandra luă copilul şi se duse acasă la Elenița, „să scape din calea măşelului".

— Mamă, nu spune aşa ceva, e ruşinos. Aici n- au loc măceluri. Cretanii s-au certat cu maniații.

— Poți să zici că sunt nebună, că sunt idioată! Dar, bre, kiurdul cu şalvari negri şi cu saric pe cap nu l-a căsăpit pe creştin în fața ochilor mei? Grec era kiurdul?

— Grec. Cretan.

— Şi ălălalt ce era?

— Grec.

— Ei, atunci de ce l-a căsăpit?

— Din motive politice.

---

166 Theodoros Deliyannis (18267-1905), politician grec, ministru şi membru al Parlamentului Grec. A fost ales prim-ministru de cinci ori în perioada 1885-1905. Este asasinat în data de 31 mai 1905, pe scările Parlamentului, de către un renumit cartofor, Antonis Gherakaris, ca protest împotriva interzicerii funcționării cazinourilor.

— Poftim?

— Din motive politice, tocmai ți-am zis. Of, mamă, lasă, că nu pricepi.

— Nu eşti tu de vină, eu sunt, că stau şi vorbesc cu tine!

Veni primăvara! Lucrurile se liniştiră şi Loxandra, deşi nu reuşise încă s-o alunge pe Kondylo, o dăduse deoparte. Tot era ceva. Copilul se întoarse acum la bunică.

— Ce facem azi, bunico?

— Ce zici să facem?

— Mergem după păpădie?

Luau birja şi se porneau spre Freattyda. După Spitalul Rusesc era casa lui Skouloudis[167], după care pustietate. Ce păpădii frumoase, ce flori de morcov, ce măcriş puteai aduna de-acolo!

Într-o zi, când acasă se ivi multă treabă de făcut, în loc să meargă la plimbare, se duseră la cafeneaua din Piața Alexandra să mănânce un *kok.* Se aşezară la o măsuță, mâncară prăjitura şi după puțină vreme pe Loxandra o apucă plictiseala. Pustiu. Cafeneaua era goală. Un domn între două vârste şedea tăcut un pic mai încolo.

— Oooh! căscă Loxandra. Mergem? Aici e *can cin top oynar*[168]*.*

Domnul de la măsuța alăturată izbucni în râs, după care începu să tuşească puternic. Se înecase. Se întoarce Loxandra să vadă ce se petrece, iar domnul se ridică în picioare şi o salută.

---

[167] Stefanos Skouloudis (1838-1928), bancher şi politician grec, născut la Constantinopol şi stabilit la Atena din 1876. A fost prim-ministru al Greciei în perioada 1915-1916.

[168] Literal, „sufletul cu spiritul joacă mingea”, adică „nu e nimeni prin preajmă”, „e pustiu” (în turcă, în original).

— Din Constantinopol sunteți? o întreabă. Eu sunt consulul turc.

— Etete! făcu Loxandra. De când eşti aici?

Şi prinseră să discute. Consulul vorbea bine greceşte. Vorbiră despre Cetate, Loxandra fu încântată şi imediat îl invită acasă la ele să mănânce nişte mezelicuri turceşti.

— Amman, yok[169]! Trebuie să vii! Nu se poate să mă refuzi!

Acasă, Loxandra avea pastramă şi midii umplute, îi trimisese Agatho în urmă cu două zile! Noroc cu vapoarele fiului ei, care îi aduc lucruri din Cetate, altminteri ar fi murit de foame. Ce loc e ăsta?! Nu găseşti nimic de mâncare.

— *Buyurun, efendim, buyurun.*

Lui Kleio îi pică fața când văzu musafirul. Se uită strâmb la Loxandra.

— De ce, dragă, te uiți urât la mine? Am greşit cu ceva?

Kleio se făcu roşie la fată. Deschide uşa de la salon:

— Poftiți!

Nu trece mult şi în salon e adusă o tavă cu uzo şi mezelicuri.

— Anna, stai mai încolo, să nu răstorni măsuța!

Loxandra ciocneşte cu consulul şi îl întreabă de unde e din Cetate. Din ce loc? Din Çengelköy[170]?

— E un loc frumos Çengelköy, n-am ce zice, dar e multă turcime pe-acolo.

Îşi încrețeşte nasul şi scutură degetele în aer.

— Pfu! Multă turcime!

---

169 „Nu” (în turcă, în original).

170 Cartier din districtul Üsküdar din İstanbul, aflat pe malul asiatic al Bosforului.

Kleio o pironeşte cu privirea şi încearcă să-i facă semn. Netulburată, Loxandra alege *o yalancı dolma.*

— Uite, pe-asta s-o mănânci!

Consulul se pierde cu firea, loveşte din greşeală măsuța, furculițele se împrăştie pe podea. Se apleacă toți să le adune de pe jos.

— Dragă, lăsați-le, nu-i nimic! Lăsați-le, când vă zic! Anna, dă fuga în bucătărie şi adu alte furculițe.

— Ce copil drăgălaş! Să vă trăiască! zice consulul. Câți ani are?

Consulul are doi copii mici. Amândoi sunt în Cetate, împreună cu mama lor. Cam într-o lună se duce să-i vadă.

— Aman, nu-mi zice! Te duci în Cetate? Ah, de- aş fi o păsărică, să stau în vârful catargului şi s-ajung şi eu în Cetate!

Loxandra mai are puțin şi izbucneşte în plâns.

— Ah, Cetate, Cetate...

Consulul îi urează Loxandrei să poată reveni curând în Cetate.

— Să vedeți cum o să vi se pară după atâția ani de absență. Acum, luminatul padişah...

— O, dar-ar boala în el de afurisit! Nu-mi aminti de el, fiule!

Pe Kleio o apucă o criză de tuse, că mai avea puțin şi-i ieşeau ochii din cap.

— Aman, apă! Bea apă! Uită-te în sus... În sus... Hai că n-a fost nimic grav, slavă Ție, Doamne! Hristoase şi Maică Precistă! Noi, cum îți ziceam, fiule, n-avem niciun alişveriş cu câinii agareni. Ah! De ce mă ciupeşti, Kleio dragă? Ai înnebunit? Ce, muhtar efendi e străin? N-a citit şi el despre faptele ruşinoase ale sultanului Hamid?

Şi îi zice consulului:

— Tu nu citeşti ziarul *Acropole?* Poftim, dacă citeşte omul *Acropole,* pricepe ce vreau să zic. Pricepi?

Loxandra se opreşte şi aşteaptă răspuns. Pe fruntea consulului apar broboane de sudoare. Multe trebuie să se petreacă în sinea lui, pentru că privirea îi fuge de colo-colo, de zici că se uită după uşă, s-o ia la goană. Îşi priveşte ceasul. Amman, s-a făcut târziu! Are o treabă urgentă. Să-i fie cu iertare. La revedere, la revedere.

— Stai, bre! Ce-ai păţit aşa, din senin?

Aleargă după el. Vrea să-l conducă până jos, la ieşire.

— Să mai vii! Auzi ce-ţi zic?

În faţă, consulul, în urma lui, gâfâind, Loxandra, care vorbeşte întruna.

— Haide, mergi cu bine şi Hristos şi Maica Precistă să te vegheze!

Se opreşte în prag şi îl binecuvântează. Îi face cruce.

— Şi dacă te îmbolnăveşti, să mă chemi. Cum altfel?! De vreme ce maică-ta şi nevastă-ta nu sunt aici!

— *Annecim*[171]*,* eu sunt turc! îi zice consulul.

— Ei şi ce dacă esti turc? Şi becciul meu tot turc era. Şi negustorul de ouă tot turc. Cu toate astea, ce oameni buni amândoi!

Şi bătându-l pe spate:

— Nu-ţi face griji, fiule! N-are importanţă că eşti turc. Om să fii. Grec, turc, ce contează! Om să fii.

Închise uşa de la intrare şi îşi ridică fustele. Suflecă şi cracul pantalonului, să caute locul de unde o ciupise Kleio. O să se învinetească. De ce-0 ciupise, dragă? „Apără-ne de ce-i mai rău. Maică Precistă!”

Luna aceea trecu fără niciun alt incident. Doar un singur eveniment important: lui Golfo îi sucise minţile un bărbat şi o dădură afară, fiindcă voia liber în fiecare duminică. În locul ei luară o fată cumsecade din Nevoliani[172],

---

171 „Măicuţă” (în turcă, în original).

172 Astăzi, Skopia, localitate din regiunea Florina, în nordul Greciei.

recomandată de spălătoreasă – Anxița, pe care Loxandra o striga Anița.

Cu neamul lui Yorgakis tăiaseră orice legătură. De Yorgakis nu mai ştiau nimic. O singură consolare rămăsese: vapoarele care veneau de la Batumi şi din Cetate. Ah, cum aşteptau vapoarele alea! Veneau căpitanii şi casa se însufleţea. Le aduceau toate bunătăţile pământului. Chiar aşa, să le dea Dumnezeu sănătate lui Theodoros şi lui Alekakis! Iar de la biroul din Pireu puteau ridica oricâte parale voiau.

La sfârşitul lui mai, asasinatul lui Deliyannis nu le impresionă cu nimic, căci zilele acelea sosise din Cetate un vapor sub comanda căpitanului Boutis. Şi imediat după plecarea căpitanului Boutis, veni Euterpe din Patra şi rămase la ei o lună.

Pe la mijlocul lui iulie se duse Kleio în Patra, unde Euterpe trăia fericită cu un negustor de stafide văduv, care o luase şi cu cele două fetiţe. Acasă rămase Loxandra cu copilul.

— Mergem la teatru? spuse Loxandra într-o seară.

— Mergem.

Kondylo îşi acoperi capul cu maramă albă curată şi cimbir negru pe deasupra, Anxița îşi puse rochia ei bleumarin, se îmbrăcă şi Loxandra. Turnă şi colonie pe batista Annei şi se porniră la drum.

— Ai fost vreodată la teatru? o întrebă pe Anna. N-ai fost, aşa că mergem să vezi cum e.

În Pasalimani se juca în seara aceea *Căpitan Yakoumis*[173].

— *Căpitan Yakoumis?* făcu Kondylo când ajunseră la teatru. Nu intru!

---

173 Operetă de Dimitrios I. Kokkos.

— De ce nu vrei, fată, să intri?

Nu intră pentru că în *Căpitan Yakoumis* sunt batjocoriți cei din Hydra. Încercă s-o convingă în toate felurile, dar nimic. Kondylo se proțăpise ca un catâr în fata intrării şi nu voia să se miste din loc.

După multe încercări, se hotărâră să plece. Ei, nu contează, mai bine să meargă la teatrul de vizavi, care e şi mai bine luminat. Loxandra îi dă bani lui Kondylo să ia bilete, îi dă şi Anxiței pentru semințe de dovleac şi năut prăjit. Şi intră în teatru. Multă lume aici. Mai cu înghionteli, mai cu opinteli, intrară şi izbutiră până la urmă să găsească patru locuri să se aşeze. Nici nu se aşezară bine, că se uită Loxandra în jur şi zice:

— Plecăm. O să luăm purici de-aci!

— Mare chestie! făcu un şmecher care şedea lângă Anxița.

Loxandra se temu să-i răspundă şi să-l pună la punct. Doar se ridică şi făcu schimb de locuri cu Anxița. O puse să stea la mijloc şi se aşeză ea lângă flăcău.

După aceea scoaseră semințele şi năutul. Loxandra le împărți celorlalte şi începu să examineze cortina. Oare ce scrie sus pe cortină?

— *Teatrul poporului* scrie, zice Anxița.

— Asta scrie afară, la intrare, zice Kondylo. Aici scrie: „Poporul pe... pentru indu... industrie şi industrie pe... pentru popor. Fa... fabrica de pălării Ilias Pou... Poulopoulos din Atena."

Lui Kondylo îi luă ceva până să citească toate astea, iar între timp în spatele cortinei începură să se audă zgomote. Apoi cortina se întredeschise şi în avanscenă apăru un tânăr. Publicul începu să aplaude. Loxandra încasează un ghiont în spate.

— Madam, nu-ți dai jos panaşul, ca să vedem şi noi un picuț scena?

Se întoarce să vadă cine o înghionteşte, răstoarnă semințele. Tânărul care ieşise în avanscenă începu să vorbească şi brusc vecinul de lângă Kondylo strigă:

— Vrem *Soarta Maroulei*[174]*!*

— Nu, *Fausta*[175] vrem! se aude un glas ceva mai încolo.

— Ce e, dragă? Ce se-ntâmplă? întreabă Loxandra.

Şi Anxița o lămureşte cum că ăla care ieşise pe scenă îi întrebase ce piesă vor să fie jucată. Şi dacă vrea careva să le dea o mână de ajutor.

— Etete!

— *Fanfaronul*[176] vrem! strigă vecinul Loxandrei, după care îşi bagă două degete în gură şi fluieră.

— Amman!

Loxandra îşi astupă urechea dreaptă. Închide şi ochiul drept. O asurzise!

Apoi se aud strigăte din mai multe părți – fiecare o ține pe-a lui – şi un marinar se urcă pe scaun şi strigă mai tare decât toți:

— *Căderea Constantinopolului*[177]*!*

— *Că-de-rea! Că-de-rea!* strigă cei mai mulți bătând ritmic din palme şi fluierând.

Loxandra se ridică şi zice hai să plecăm, dar copilul şi Kondylo nu vor să plece. Până la urmă îşi scoate Loxandra

---

174 Comedie muzicală de Dimitrios Koromilas.

175 Tragedie de mare răsunet în epocă, publicată în 1894 de cărturarul şi dramaturgul Dimitrios Vernardakis (1833-1907).

176 Satiră socială de Dimosthenis Misitzis.

177 În secolul al XIX-lea au existat numeroase piese de teatru cu acest titlu. Cel mai probabil, este vorba despre bine-cunoscuta piesă a lui Ioannis Zambelios (1787-1856), *Constantin Paleologul,* publicată în 1833 şi jucată adesea cu titlul *Căderea Constantinopolului.*

pălăria de pe cap, să nu mai încaseze vreun ghiont din spate, şi aşteaptă să vadă ce-o să se întâmple. Aşteaptă, aşteaptă, trece o jumătate de oră... nimic.

— Ei, unde sunt?

Din spatele cortinei se aude un adevărat tămbălău, zici că e sfârşitul lumii. Lovituri de ciocan, obiecte care se prăbuşesc, ciorovăieli. Cortina tremură, ba e deschisă, ba închisă.

Începe să cânte muzica, e „Poupoula", apoi o dau pe „Voi, păsări ale câmpului şi ale Rumeliei[178] „. Loxandra adoarme. Capul i se înclină spre stânga şi buzele fac un „pf, pf" delicat. Pe faţă i se zugrăveşte un zâmbet de încântare. În vis, se află la Baloukli. Şi brusc sare în sus speriată. O trezise zgomotul de pe scenă, căci între timp Cetatea căzuse şi Mahomed se certa cu Constantin Paleologul.

Deschide ochii şi îl vede pe scenă pe Paleolog cu fustanelă, ceaprazuri şi chimir, iar pe coif are o adevărată coamă de cal. Îl trage pe Mahomed de caftan şi îl zgâlţână.

— Nu cad, bre! Nu cad!

— Păi, bre, ţi-am tăiat capul! strigă Mahomed încercând să-şi păstreze saricul. Cazi, nemernicule! S-a terminat spectacolul!

— Crucea şi Cristoşii mă-tii! strigă Paleologul. Dacă eşti bărbat, pune-mă la pământ! Eu nu cad. Cetatea e a noastră!

— A noas-tră! A noas-tră! Tră-ias-că! delirează plin de entuziasm publicul.

— ... morţii mă-tii! strigă din nou Mahomed.

Şi atunci începură spectatorii să dea buluc pe scenă.

— Săriţi pe turcalete!

Primul care sări fu un marinar cu chipiu albastru.

— Arde-i un bolovan în căpăţână! strigă Anxiţa.

---

178 Din tc. *rum ili,* adică „ţara bizantinilor de rit ortodox", denumire dată în trecut regiunii estice din Peninsula Balcanică.

— Gura! îi zice Loxandra.

Mahomed încasează un scaun în cap şi se prăbuşeşte la pământ.

— Omorâți omu', băi tâmpiților! strigă vecinul Loxandrei, după care se auziră fluierături.

Strigăte, plânsete, tărăboi, panică. Loxandra îşi pierde geanta, copilul începe să plângă. Veniră jandarmii.

Loxandra ține strâns copilul în brațe şi se trezeşte dusă cu forța pe trotuar. Lângă ea, Anxița, cu părul în dezordine.

— Pălăria mea! spune Loxandra, pipăindu-şi capul. Unde e Kondylo?

O pierduseră pe Kondylo.

— S-o ia dracu'! zice Loxandra.

Şi începe să urle:

— Harabagiu, harabagiu, *dur!*

Primul birjar care o auzi sosi în trombă.

Birjarii din Pireu se învățaseră deja cu ea şi nu mai erau surprinşi.

6

Cu timpul, birjarii din Pireu ajunseră să se învețe cu Loxandra. O ştiau şi puştii care lustruiau încălțările în piață, o ştiau şi Troumba[179], şi Grădina Tinaneios[180], unde, vara, lumea dansa tarantela. Prin intermediul coanei Arhondo, spălătoreasă lor, ajunse încet-încet s-o cunoască şi Sfântul Dionisie, iar prin servitorii din cartier, aflară de ea

---

[179] Cartier din Pireu.

[180] Literal, „Grădina lui Tinan”. Se afla vizavi de Biserica Sfânta Treime (Aghia Triada) din Pireu şi a fost creată în 1854 de amiralul francez Adelbert Lebarbier de Tinan (1803-1876). Astăzi, pe locul grădinii se află Piața Themistokles.

şi Profitis Ilias[181], şi Maniatika, precum şi alte cartiere. Şi începură să vină femeile în Kastella căutând să afle unde locuieşte o bătrână din Cetate care împarte haine şi alimente. Până la urmă ajunseră să se înveţe cu ea şi barcagiii.

— Hopa, mamaie! Uşurel, că ne scufunzi!

— Ssst, bre zevzecule!

Când începea primăvara, Loxandra se trezea cu noaptea în cap şi, în picioarele goale, se ducea tiptil, ca un hoţ, să trezească copilul.

— Anna, scoală, puiule! Scoală, n-auzi?! Marea e ca uleiul azi... Ssst, uşurel, să nu ne-audă. Ţine-n mână pantofii... Pe-aci, pe scara de la bucătărie.

Bâjbâind pe întuneric, coborau pe scara de metal a bucătăriei să se strecoare afară şi să se ducă în Tourkolimano[182]. Ba „hi-hi-hi”, ba „ha-ha-ha”, bunica şi nepoata se înecau de râs, ca doi şţrengari de aceeaşi vârstă.

Cel mai adesea în Tourkolimano nu bătea deloc vântul, iar aerul mirosea a alge, a catran şi a peşte.

— Ce peşte oare or fi adus azi pescarii? A, uite-l pe chir Stamos!

Chir Stamos din Voios venea în fugă când o vedea.

— Uite-aici, mamaie! Rândunică-de-mare.

— Ăsta ce soi de peşte e? Ce mai ai?

— Smarid.

— Pietroşel?

— Smarid.

---

[181] Zonă deluroasă din suburbia Kastella din Pireu, având ca nucleu Biserica Sfântul Ilie.

[182] Veche denumire pentru Mikrolimano (lit. „Micul port”), Fanari sau Portul Koumoundourou, port din cartierul Kastella, în nord-estul Pireului.

— Calcan-melcan, *bilmem ne filân fıstık yok*[183]*?*

Cumpărau peşte, după care Anna nu mai voia să se întoarcă acasă, voia să se plimbe cu barca. Nu voia să se ducă la şcoală.

— Dragă, o să mă omoare maică-ta!

— Nu, buni, uite-l pe chir Anestis!

— Pe cine?

— Chir Anestis.

Şi dacă în ziua aia nu era barcagiu chir Anestis, tot se găsea chir Stelios din Psara[184] sau Panayiotis din Syros.

— Repejor, buni!

După ce barca pornea în larg şi o cotea apoi spre stânga, iar pe cer, spre răsărit, lumina devenea trandafirie şi pe mare începea să adie vânticelul, Loxandra îşi scotea pălărioara şi se scotocea prin buzunarul juponului. Vai, vai, vai, nu-i trecuse prin minte să ia ceva de îmbucat.

— Ia stai să văz...

Cinci boabe de năut prăjit, două bomboane ruseşti învelite în hârtie colorată, un covrig uscat, tot găsea ea ceva de pescuit de prin buzunar. Se învăţase deja Panayiotis şi aştepta. Se învăţaseră şi fratele lui Panayiotis, şi tatăl lor, care gustaseră, amândoi, din cozonacii şi covrigii Loxandrei şi se înţoliseră cu hainele lăsate acasă de Yorgakis.

Înainte să se împlinească trei ani de când se mutaseră în Pireu, Loxandra ajunsese atât de populară şi îndrăgită încât, dacă şi-ar fi depus candidatura la alegerile municipale, l-ar fi lăsat cu buzele umflate pe Damalas[185], pentru că toate suburbiile din Pireu ar fi votat-o. Nu conta că era din Cetate

---

183 „Nimic altceva?” (în turcă, în original)

184 Insulă grecească din Marea Egee.

185 Pavlos Damalas, primar al Pireului între anii 1903 şi 1907.

şi că localnicii nu le înghiţeau pe cele din Cetate. Toţi ar fi votat cu Loxandra. Toţi, mai puţin Hydreika[186].

Gheaţa arvanită avu nevoie de ceva timp să se topească şi nu s-ar fi topit niciodată dacă nu făcea Sfântul Fanurie[187] o minune. La un moment dat îşi pierdu degetarul de argint şi răscoli toată casa căutându-l. Amman, gata, pierduse degetarul! Şi imediat ce Kondylo dădu de pomană o plăcintă pentru sufletul mamei Sfântului Fanurie, degetarul fu găsit!

Loxandra crezu în Sfântul Fanurie, pe care până atunci nu-l luase în seamă, şi într-atât prinse drag de mama lui, că începu să-şi rătăcească tot mai des degetarul.

— Hai, Kondylo dragă, fă repede o plăcinţică, pentru sufletul bietei femei.

Şi îi făcea cu ochiul:

— Ştii tu. Şi n-avea tu grijă! O să-i scriu lui Agatho să trimită din Cetate o lână frumoasă, dintr-aia orientală, să-i împleteşti băiatului tău o flanelă.

Şi de-ar fi fost de piatră inima lui Kondylo, tot s-ar fi înmuiat până la urmă. Fiu-su era scufundător, culegea bureţi de mare, şi era singurul ei copil, la care ţinea ca la ochii din cap. Se temea să nu-l piardă. De dragul lui îşi păstrase camera din Hydreika, unde avea iconostasul, cufărul, o măsuţă şi un scaun, un pat din trei scânduri şi două trepiede, acoperite cu două cuverturi.

---

186 Cartier istoric din centrul Pireului, întemeiat de comunitatea celor veniţi de pe insula Hydra în 1838, după eliberarea Greciei de sub stăpânirea otomană.

187 Sfânt al Bisericii Ortodoxe, celebrat la data de 27 august. Credincioşii i se roagă, printre altele, pentru ai ajuta să găsească obiecte pierdute. în acest scop, coc o plăcintă (*fanouropita),* care este oferită ca pomană „pentru odihnirea sufletului mamei lui Fanurie".

— Dacă nu stă nimeni acolo – îi zicea Loxandra –, de ce dai fuga una-două şi o spoieşti?

Aaa, până aici...! În fiecare sâmbătă, Kondylo trebuia să spoiască odaia, pragul şi trotuarul de la stradă. Adesea o lua şi pe Anna cu ea.

La început o lua pe Anna cu ea în fiecare sâmbătă, ca s-o deprindă cu obiceiurile hydrioților. Asta fusese dorința lui Yorgakis. Dar de când Yorgakis plecase şi nu se mai întorsese, de când rupseseră orice legături cu socrii hydrioți, Kondylo începuse să-şi neglijeze îndatoririle pedagogice, dedicându-i-se mai mult lui Kleio, care în mare parte a timpului era „bolnavă" şi avea nevoie de ea. Domnul Xanthos, medicul, spusese că Kleio suferă de nervi şi că nu trebuie să se ostenească. Nici măcar să citească, ca să nu-şi obosească ochii.

— Hai, Kondylo, povesteşte-mi ceva! striga Kleio.

îşi lua Kondylo lucrul de mână, se aşeza lângă patul lui Kleio şi începea să-şi depene poveştile. Kleio închidea ochii şi vedea marea înflăcărată a Barbariei[188], Vedea fregate cu trei catarge, bricuri, sacoleve purtate de colo-colo de valurile turbate. Vedea corăbiile armate ale corsarilor cum jefuiesc în Mediterană şi pe Nelson cum îi vânează.

— Spune, Kondylo, spune...

„Slavă Ție, Doamne!", îşi zise Loxandra când se văzu scăpată de Kondylo. Retrase copilul de la şcoală şi se refugie în bucătărie.

De cum veni octombrie, întinse în bucătărie un covor, puse perdelițe la ferestre, un ghiveci cu begonii pe dulap,

---

188 Sau Coasta Berberă, denumire dată de europeni, între secolele al XVI-lea şi al XIX-lea, coastei Africii de Nord-Est locuite de berberi. Episodul face referire la desele atacuri ale piraților berberi în această zonă şi la campania din 1805 împotriva lor, condusă de amiralul Horatio Nelson.

măsuța și scăunelul copilului și, lângă fotoliul ei, perna mare a pisicii. Loxandra se instală maiestuos în bucătărie, ca un împărat bizantin în tricliniul lui aurit. Și de cum se lumina de ziuă, începeau audiențele. Primul sosit era laptagiul. După el venea sacagiul, care se trăgea din Menidi, apoi Moș Yannakis, care aducea apă rece de izvor din Poros.

— Moș Yannakis, stai, un' te grăbești așa? Ai aflat? Vai! N-ai aflat? Mășel.

— Ce?

— Mășel, bre, n-auzi când îți zic?! Mășel în Hydreika. Iar s-au pus blestemății pe căsăpit oameni.

Și spre Anna:

— Citește, sufletel, din ziarul de ieri!

Anna lua *Skrip*[189] și buchisea că ieri, în Hydreika, Koronios îl înjunghiase la el în băcănie pe Rafalias, pentru că se certaseră din cauza politicii. Anna, care nu mai mergea la școală, învăța acum să citească singură din *Romeul* lui Souris și din *Skrip.* Învăța și de pe firmele magazinelor, când ieșea să se plimbe cu bunica.

După Moș Yannakis începea să se perinde servitorimea din cartier. Eleni din Chios venea întotdeauna să ceară ceva cu împrumut.

— N-aveți o lămâie în plus? Un pic de ulei? A plecat doamna și-a uitat să scoată ulei.

— De unde să scoată uleiul, fată?

— Din dulap, dragă.

— Ai milă. Doamne!

Maria din Creta doar se prefăcea că vrea ceva, dar cel mai adesea venea să mănânce, pentru că stăpână-sa fereca până și pâinea.

---

189 Inițial o fițuică satirică, *Skrip* (din engl. *subscription)* a circulat ca ziar național între 1893 și 1930, tratând subiecte sociale și politice de orientare regalistă.

— Milostiveşte-Te, Doamne! Cum să fereci, dragă, pâinea? Haide, şezi! Auzi...

Şi brusc spre Anxiţa:

— Aniţo, fată, băcanul! Fuga, fuga, n-auzi?! Să nu plece!

Vrea să facă sarmale în foi de varză.

— Fuga, Aniţo! Cu tine vorbesc. Dă fuga şi ia o varză! Cam de două ocale să fie.

Se opreşte Anxiţa în loc şi o priveşte:

— Ce soi de varză? Varză verde?

— *Dolmalık*[190]*.*

Anxiţa se şterge pe mâini, dar nu se urneşte din loc.

— Aleargă, fată, n-auzi?! Ce stai şi mă priveşti?

— Da' ce-mi zâci? Dulma... la... cum?

— Anna, ce zice asta?

Anna era tălmaciul. Ajutorul Anxiţei şi sfetnicul secret al Loxandrei.

Când venea câte un vapor al biroului din Cetate, Anna scotea uzo şi mezelicuri să-l trateze pe căpitan Rosolymos şi pe mecanicul-şef al vaporului.

— Bine-aţi venit! striga Loxandra. Aduceţi scaune! *Buyurunuz!*[191]

Şi în bucătăria aceea intră lume de tot soiul: din Voios, Peloponez, Kefalonia, Pireu... Anna o aude pe Anxiţa cântând:

Men... ah, bre, menta şi busuiocul şi pătrunjelul...

De la micii lustragii din piaţă învăţă să taie cuvintele când vorbeşte: „Şi car-i pre...", „Tre' juma...", „Şi un' se dă...?", „La tave...".

---

190 Varză pentru *dolma,* adică pentru umplut (din gr. *dolmas* < tc. *dolma,* „sarma").

191 „Poftiţi!" (în turcă, în original).

De la pescarii din Tourkolimano Anna învață ce sunt alea cârlig, harpon, momeală, năvod, mulinetă. Învață soiurile de peşti şi acum ştie că noaptea se porneşte meltemul dacă seara bate mistralul. Ştie cât face varza, de câte ocale de varză e nevoie pentru sarmalele în foi de varză şi ce rest trebuie să-i dea băcanul. Ştie să înfăşoare *yalancı dolmades,* să facă dovlecei umpluți. Ştie să cârpească ciorapi, să taie diverse cârpe simetric şi să le îmbine frumos, ca să facă din ele bocceluțe şi învelitori. Iar în ultima vreme bunica se apucase s-o învețe să facă bibiluri.

Anna mai învață ceva de la bunica ei, ceva ce nu se găsea în abecedarul cu trandafiri şi viorele pe care îl primise de la şcoală. Învață să îndrăgească şi cele mai mărunte lucruri. Măslinele şi caviarul. Ploaia şi ziua senină. Învață să se bucure de viață, că vede şi aude. Învață să prindă drag de ceea ce face.

Acestea şi multe altele le învață Anna de la bunica ei, şi aşa trecu iarna aceea.

Trecu iarna şi aduse primăvara, apoi ziua de 25 Martie şi sărbătoarea Sfântului Gheorghe.[192] în anul acela, fanfara municipală, care trecea pe străzi pentru a-i felicita pe toți cei cu numele de Gheorghios sau Yorgos, se opri la uşa lor, pentru că se ştia deja că stăpânul casei se numeşte Yorgakis.

„Mmm...", făcu în sinea ei Loxandra, „bayramdan sonra", adică „prea târziu", şi fu cât ce să-i întrebe: „L-ați văzut cumva, l-ați întâlnit?"

---

[192] În data de 25 martie este sărbătorită Ziua Națională a Greciei, care marchează începutul Revoluției Greceşti de la 1821; în aceeaşi zi, creştinii ortodocşi sărbătoresc Buna Vestire. Sărbătoarea Sfântului Gheorghe are loc în ziua de 23 aprilie.

Yorgakis dispăruse cu totul! Marinarii de pe vapoarele biroului îl întâlneau, ziceau, când şi când. Ba la Sulina, ba la Marsilia, şi mereu beat!

În imaginaţia Annei, tatăl era căpitanul-fantomă, iar în ultima vreme, în casă, numele lui era „El” şi apoi un semn (Ssst, să n-audă copilul!).

Când venea mătuşa Elenița sau tuşa Euterpe din Patras şi se ţineau consilii de familie, de faţă cu Anna vorbeau în turcă. Numai că Anna înţelegea toate vorbele alea turceşti.

— *Yok,* bre! Pe motiv de abandon...

Şi apoi semn că „plecăm”.

— *Gidiyoruz* în trei luni.

Anna pricepea că tatăl ei le abandonase şi că, în trei luni, se întorc în Cetate. Puţin îi păsa ei de abandon, dar gândul la călătorie o bucura nevoie mare şi în ruptul capului nu putea pricepe de ce făceau un secret dintr-o veste aşa plăcută.

Ultimul lor Paşte în Grecia îl sărbătoriră în cel mai grandios stil grecesc. O lăsară pe Kondylo să frământe *hristopsomo,* aşa cum se obişnuia prin părţile acelea, iar Anxiţa frământă cuconiţe ca în Thessalia. Cumpărară un miel de lapte, făcură şi maghiriţă. Şi în anul acela, Loxandra încercă pentru prima dată *gardoumba* şi cocoreţ.

— Hai, chir Leloudas, spune-mi cum se găteşte treaba asta!

Chir Leloudas deschisese o cafenea micuţă aproape de Spitalul Rusesc, dar afacerea n-o ducea prea bine, aşa că Loxandra îl sfătuise să lase lucumul şi cafeaua şi să servească mezelicuri şi uzo. Să aducă pastramă şi salată de ţâri cu mărar.

— Ştii să faci *yalancı dolmades?* Imambaialdî? Stai că te-nvăţ eu.

Cu o zi înainte să plece din Pireu, o apucă râvna să lumineze poporul grec.

Se duce dintr-un loc într-altul şi face cunoscute mâncărurile constantinopolitane.

Se molipsi şi Elenița şi începu propaganda la Atena. Se plimbă pe strada Sofokleous şi-i trage de mânecă pe covrigari să-i convingă să instaleze mangaluri pe trotuar şi să facă souvlaki.

— Şi o pită cu souvlaki... şi o bericică... şi o ridiche... Da, da! Să mănânce lumea şi să prindă puteri, măi băiatule!

Kleio, întrematădeideeaviitoarei schimbări şi a divorțului, precum şi de frecțiile pe care i le făcuse doctorul ăla tânăr (să-i dea Dumnezeu sănătate!), se puse pe picioare şi ieşi din casă. În fiecare zi se dichiseşte şi se duce la Atena să-şi ia rămas-bun de la muzee, de la Acropole şi de la steagurile greceşti. Adună pietricele ca suvenir, cumpără şorțuri vlahe şi lucum din Syros şi lăcrimează când întâlneşte evzoni[193].

Când aflară că după revolta Junilor Turci[194] sultanul Hamid fusese detronat, Loxandra se bucură, dar se şi temu un pic. Bre, o să fie măşel în Cetate!

— Amman, nu mai bine rămânem unde suntem?! spuse.

Dar când, după câteva luni, ieşi un număr special despre revolta de la Goudi[195], Loxandra strigă:

---

193 Evzoni, soldați greci din infanteria uşoară, îmbrăcați în costum național (fustanelă, fes şi opinci cu pompon). Astăzi, fac parte din garda prezidențială şi stau de strajă la Mormântul Soldatului Necunoscut din Piața Syntagma.

194 „Junii Turci” erau prooccidentali şi susțineau aplicarea ideilor politice liberale şi în organizarea statului şi a societății otomane. Dintre ei, cel mai cunoscut a fost Mustafa Kemal, viitorul Atatürk. în data de 24 aprilie 1909, Armata a Treia, în frunte cu Mustafa Kemal, preia controlul Constantinopolului, iar peste trei zile Parlamentul votează detronarea lui Abdülhamid, în favoarea fratelui său, Mehmed Reşad.

— Hai sictir! Măcar să ne ducem la noi acasă. Şi cum ne-o fi norocul.

În ziua în care se îmbarcară, tot portul fu cuprins de agitație, iar Anna alerga singură în sus şi-n jos pe vapor şi striga:

— Ce minunat! Tata ne-a abandonat şi plecăm în călătorie!

Şi dădu să se cațăre pe catarg, dar o prinse Kleio şi o trase de coadă.

— Te omor! Stai cuminte! Să vezi ce-ți fac când ajungem în Cetate! Te închid la călugărițe, să facă om din tine!

Anna trase concluzia că „la călugărițe" înseamnă „la închisoare" şi se duse şi-i spuse bunicii.

— Numa' să-ndrăznească aşa ceva! zise Loxandra şi se înfurie. N-avea grijă, sufletel, n-o las eu!

Apoi avură o surpriză plăcută. Takis! Tânărul doctor care o vindecase pe Kleio mergea şi el la Constantinopol pentru cincisprezece zile şi aveau să călătorească împreună. Oho! Mare bucurie pe Loxandra, ca să vezi ce coincidență! La ei acasă o să stea când ajung în Cetate. Da, la ei, nu se poate altfel!

Casa pe care le-o găsise şi închiriase Agatho se afla pe strada principală din Pera, vizavi de Osmanbey. Un mic apartament, le-a zis, cu patru camere. O să-l pună pe Takis să doarmă în camera Annei, iar Anna o să doarmă cincisprezece zile cu bunica ei. Ah, ce bucurie! Tare mult îl îndrăgea Loxandra pe Takis, fiindcă îi amintea de chir Artemis, bărbierul din Makrohori. La fel de deschis la inimă ca nea Artemis e şi Takis şi nu seamănă cu restul doctorilor, care duhnesc a medicamente şi au genți cu instrumente.

---

[195] Inspirată de succesul Junilor Turci, o grupare de ofițeri greci formează Liga Militară. Lovitura de stat militară se petrece în noaptea de 28 august 1909, începând în cartierul Goudi din Atena.

Din ziua în care îşi pierduse bărbierul, era pentru prima dată când, lângă doctorul ăsta tânăr, Loxandra se simțea în siguranță. Mare lucru!

Şi acum, că se văzuse cu doctor, de cum prinse vaporul să se legene, începu să geamă.

— Ah, ah! Colonie! Aduceți-mi colonie!

Îi aduse Takis colonie, îi luă pulsul, îi comandă o porție zdravănă de dințat cu maioneză:

— Mănâncă, mănâncă, nu te teme, aici sunt.

Şi apoi îi dădu să bea un medicament care o făcu imediat să râgâie şi să se simtă uşurată.

— Cum se simte canarul meu? o întrebă seara, când o ajută să se întindă în cuşeta ei, să se culce. Ti-a făcut bine doctoria?

— Ca Sfântul Anarghyros[196] a fost, fiule, să-ți dea Domnul sănătate! spuse Loxandra şi începu iarăşi să se răsfețe. Ah, uite-aici, aici mă doare!

— Nu te teme, aici sunt!

— Ah! Copilul unde e? Fii cu ochii pe el...

— Am eu grijă de copil, tu culcă-te liniştită! îi zise şi zâmbi.

Două rânduri de dinți albi, zdraveni, de animal tânăr strălucesc, doi ochi căprui sclipesc în lumina lămpii. Părul negru îi fusese răvăşit de vântul care bătea sus, pe punte. Takis îi aminteşte Loxandrei de un cățeluş de pe străzile Cetății. Dac-ar fi avut coadă, ar fi dat din ea, „Ham-ham, dormi, lumina ochilor mei, iar eu o să stau de veghe la poartă!”.

---

196 De fapt, numai la plural, Agioi Anargyroi, „Sfinții doctori fără de arginți”, numele dat de Biserica Ortodoxă sfinților care cutreierau satele şi oraşele propovăduind cuvântul Domnului şi vindecându-i pe cei bolnavi, fără să ceară răsplată pentru serviciile lor (din gr. *anargyros,* „fără arginți, fără plată”).

De la bucuria că avea să revadă câinii din Cetate, pe Loxandra o cuprinse un somn dulce. Nu ştia biata de ea că nu mai rămăsese picior de câine în Cetate. Odată cu revolta Junilor Turci, pentru că se bucuraseră de favoarea sultanului Hamid, câinii fuseseră primii mătrăşiţi. Mobilizaseră ţigani şi adunaseră bieţii câini în cel mai dur şi mai cumplit mod, după care îi abandonaseră pe o insulă pustie dincolo de Insulele Prinţilor. Acolo muriră amărâţii de foame şi de sete şi putreziră. Şi în Cetate izbucni holera! O holeră ce secera tot ce întâlnea în cale.

Dar asta nu fu singura surpriză ce o aştepta pe Loxandra.

7

A doua surpriză fu moartea lui Theodoros şi a lui Kotsos, de care nu-i spuseseră nimic, să n-o amărască.

De cum văzu rubedeniile în doliu, pricepu că ceva rău se întâmplase, aşa că fură nevoiţi să-i spună. Se prăbuşi la pământ şi începu să urle, i se strâmbă jumătate de faţă, chemară un medic adevărat.

— Pe Takis...

— Care Takis, omul lui Dumnezeu, doar eşti bolnavă! Takis n-are nici măcar diplomă.

Dragă, ce contează diplomele! Ea pe Takis îl vrea. Ce, aveau diplomă bărbierul ei sau coana Annika? Takis e cel mai bun doctor şi trebuie să-l convingă să rămână pentru totdeauna în Cetate. Cu greu, dar izbutiră. Takis fu convins până la urmă să rămână câţiva ani în Cetate, şi-apoi mai vedem. Şi se puse Loxandra să-i caute clientelă.

Între timp, Takis începuse să se simtă prost că n-avea nicio leţcaie şi Loxandra se îngriji să-i dea bani de buzunar cât mai discret – să nu-l ofenseze. Lăsă în seama lui cumpărăturile zilnice şi nu se preocupa de preţurile

alimentelor şi de rest. Apoi zicea că vrea să-i cumpere un cadou pentru c-o salvase de la o moarte sigură şi îl tot ruga să ia o liră şi să-şi cumpere singur ce pofteşte.

La sfârşitul lui octombrie, când începură acele nesfârşite ploi constantinopolitane şi lui Kleio îi era greu să iasă din casă, Takis preluă întreaga administrare a casei. Îi făcură şi împuternicire, ca să poată retrage de la birou câți bani era nevoie.

Totuşi, din momentul acela costul traiului, zicea el, făcuse brusc un salt în sus şi, oricâți bani retrăgea Takis, tot nu ajungeau. Începură să facă economie la mâncare. Renunțară la fructe, Takis preluă controlul asupra bucătăriei, începu să încuie uleiul şi untul.

Loxandra răbdă cât răbdă, până într-o zi, când nu mai suportă şi zise:

— Ăstuia i s-a urcat la cap!

Când o auzi, Takis îi vorbi necuviincios, iar Loxandra îi spuse: „Dă-i omului un deget şi-ți ia mâna toată.” Şi Takis lovi cu pumnul în masă.

— O să plec! strigă.

Interveni atunci Kleio şi o certă. O făcu egoistă. Îi spuse că e vremea s-o lase să-şi trăiască viața. Îi spuse că stricase copilul.

Takis prinse curaj şi spuse că de mult trebuia Kleio să dea copilul la internat în loc să se ia după maică-sa, care se ramolise.

În mod normal, pe Loxandra ar fi trebuit s-o lovească damblaua în ziua aceea. N-o lovi, pentru că se temu şi pentru ea, şi pentru copil, începu să-l bănuiască pe Takis de intenții rele şi îşi pierdu somnul. Înțelese că îi sucise mințile lui Kleio. Înțelese de ce o luaseră cu frumosul până acum, înțelese că întâlnirea de pe vapor nu fusese întâmplătoare, îşi aminti unele amănunte pe care atunci nu le băgase în seamă.

Vai, vai! Şi acum ce să facă? La Agatho!

— Anna! începu să strige. Hai să m-ajuți să mă-mbrac! Hai să mergem în Tatavla!

Anna nu era acasă. Veni Ghetsimani, noua lor slujnică. Anna, zice, e plecată cu mama ei şi cu domnul Takis în Tatavla.

— Etete!

Loxandrei i să păru ciudat lucrul ăsta.

Takis şi Agatho nu se înțelegeau deloc. Ce treabă avea el în Tatavla? Şi de ce să ia copilul cu ei? Se gândi la ce-i mai rău. I se tăiară picioarele şi inima începu să-i bată cu putere. Simți o înțepătură în tâmpla dreaptă.

— Ghetsimani – îi spuse slujnicei cu un glas stins –, hai îmbracă-te, cocoana mea, mergem împreună în Tatavla. Hai, să-ți dea Dumnezeu sănătate, că mi-e teamă să ies singură din casă. Sunt amețită.

Când ajunseră în Tatavla şi văzură că Agatho nu ştia nimic, pe Loxandra o apucă teama. Îi îngheță sângele în vine, limba îi înțepeni, dar mintea prinse să-i lucreze rapid.

Şi acum ce să facă? Să se întoarcă acasă? Şi dacă începe să se înnopteze şi nu vin acasă? Să se ducă... unde să se ducă? Unde duseseră copilul? Dacă îl luaseră şi plecaseră înapoi în Pireu? Dar rațiunea, oricât de înceţoşată i-ar fi fost, îi spunea că Takis nu ținea la copil şi că n- avea niciun motiv să vrea să-l care cu el. Vrea să se descotorosească de copil. Să scape de el.

— Auzi ce-ți zic, Agatho? întreabă Loxandra crezând că Agatho îi auzise gândul.

— Ce spui, mamă? Mă sperii, dragă! Vorbeşte!

— Ăsta..., se bâlbâie Loxandra şi cu mare greutate se apucă să-i povestească totul lui Agatho. Şi pe măsură ce îi povesteşte, devine tot mai palidă.

— Apă, repede, aduceți apă...

O ajutară pe Loxandra să se întindă pe pat şi o trimiseră înapoi pe Ghetsimani, să vadă dacă află ceva. Şi a doua zi aflară de la Ghetsimani că Takis şi Kleio se întorseseră acasă singuri, pentru că pe copil îl duseseră intern la călugărițe.

— La care călugărițe?

Asta nu ştia să le zică Ghetsimani.

— Hai, repede, să mergem să luăm copilul! strigă Loxandra.

Însă Agatho o convinse să şadă locului, căci în primul rând nu ştiau la care călugărițe se afla.

— Stai aici, fă-te bine, pentru că, aşa cum eşti acum, pari nebună. Şi aşteaptă să vină Epaminondas. Trebuie să ajungă în curând în Cetate.

Şi aşa se şi întâmplă. Loxandra rămase în Tatavla şi aşteptă să vină Epaminondas.

8

Lumina de basm venită dinspre vitraliile din marea curte de marmură a mănăstirii dădea o înfățişare feerică statuii Sfintei Fecioare. Şi statuia asta fu cea care o sperie pe Anna, fiindcă o luă prin surprindere. Nu că s-ar fi temut de statui! În Grecia, slavă Domnului, văzuse o mulțime! Până şi pe acoperişul casei ei se aflau vreo cinci-şase.

Curtea mănăstirii era întunecată şi la început Anna nu putu desluşi prea bine primprejur. Îndată ce i se obişnuiră ochii însă, văzu că nu era o casă şi pricepu că mama ei o mințise că se duc la mătuşa Eufimia. Pricepu şi se-nfurie. Înclină capul ca un berbec, gata să se năpustească în forță spre burta lui Takis. Dar încremeni când o văzu brusc dinainte pe Sfânta Fecioară.

Înveşmântată în vălurile ei albe şi albastre, Sfânta Fecioară stătea în fundul curții şi în piept avea o gaură şi i se vedea inima – roşie. Foarte roşie şi însângerată!

De undeva din fundul curții se auzea un armoniu. Anna nu auzise niciodată un armoniu şi nu putea pricepe ce se întâmplă. I se păru că aude vântul suflând, păsări ciripind şi valuri vuind. Se sperie. Două călugărițe se îndreptau tăcute spre ea, parcă plutind. Vălurile lor negre, bogate, se unduiau ritmic. Aveau fețe la fel de palide precum crinii. De parcă ar fi fost un animăluț anesteziat, Anna nu se împotrivi deloc. Nu se împotrivi când mama ei şi Takis o sărutară şi plecară. Nu se împotrivi când călugărițele o conduseră înăuntru, o mângâiară, îi dădură icoane colorate şi bomboane de lemn dulce, care semănau la gust cu un purgativ. Le şi mulțumi călugărițelor, deşi pe dinăuntru tremura ca o pisicuță abandonată, ca o sălbăticiune hăituită.

Călugărițele o conduseră într-o curte interioară plină cu fetițe, toate îmbrăcate în negru din cap până-n picioare. Fetițele mergeau în cerc două câte două, iar în mijloc stătea o călugăriță bătrână care ținea o mătanie în mână şi murmura ceva.

Anna nu înțelegea franceza, însă, în imaginația ei, călugărița părea că spune: „Mergem toate-n cerc şi-n mijloc stă un melc."

A doua zi o conduseră în clasa ei. O catedră înaltă, la care se afla o călugăriță, iar pe perete, Hristos răstignit, cu o rană în coastă şi o cunună de spini pe cap. Şi iarăşi sânge! Lângă uşă era prins de perete un vas mare cu agheasmă, în care, când intrau, copiii îşi înmuiau mâna, o duceau la frunte şi se închinau.

Anna se aşeză în banca ei, aşa cum făcură şi ceilalți copii, şi îşi ținu mâinile împreunate pe ea. Şi aşa, nemişcată, rămase până când amorți, începu s-o mănânce

nasul. O deranja şi un fir de păr de pe cap, căci coada nu fusese bine împletită, şi voia să se scarpine, dar nu îndrăznea. Şi apoi începu s-o enerveze coada fetei din faţă şi îi veni s-o tragă de ea. După care, pierzând orice speranţă, începu să fie atentă la lecţie.

Elevele se ridicau pe rând şi recitau poezia. Erau douăzeci de fetiţe în clasă, aşa că de douăzeci de ori ascultă Anna poezia, până când o învăţă pe dinafară, fără să ştie ce înseamnă.

Va *t'an, setif ensect, excreman de la ter...*[197]

O amuză să se audă vorbind franceză şi, de cum ieşiră în pauză, începu să strige „Va t'an, setif ensect, excreman de la ter! Va t'an, setif ensect, excreman de la ter!" şi să alerge de colo-colo prin curte, ţopăind într-un picior, până când călugăriţa o certă şi o puse în rând lângă o fată mai mare, care era grecoaică. Când văzu asta, Anna o întrebă imediat ce înseamnă „Va t'an, setif ensect, excreman de la ter".

— Înseamnă „Piei de-aci, pricăjite, eşti o scârnăvie a pământului!"
— răspunse fata –, şi La Fontaine a scris-o special pentru tine.

Anna vru s-o întrebe cine era ăla La Fontaine, care scrisese o aşa chestie pentru ea, dar sună clopoţelul. Intrară din nou în clasă şi calvarul o luă de la capăt.

Până să se lase seara, Anna descoperi că majoritatea fetiţelor de la şcoală erau *arméniemes-catholiques,* nu armence pur şi simplu. Şi toate aceste *arméniemes-catholiques* vorbeau doar franceza şi se numeau Marie-Thérèse sau Marie-Louise.

---

197 „Va-t-en, chetif insecte, excrement de la terre", vers din fabula *Le Lion et le Moucheron (Leul şi musculiţa)* de Jean de La Fontaine.

Aşa se scurse prima zi, până când se înseră şi se duseră toate în dormitoare, să se culce. Şi atunci pe Anna o apucă plânsul.

Copilul uită şi se adaptează repede, se spune. Da, dar asta nu înseamnă că suferința lui e mai puțin intensă decât aceea a adultului.

În primele seri, Anna boci aşa de mult, că fetele se văitară că nu le lasă să doarmă. După câteva zile încetă să mai plângă, însă o apucă melancolia. Mai ales în timpul orei de lucru manual.

Două ore după-amiaza aveau lucru manual. Şi ce lucru manual! Pe o bucată albă şi fină de batist, îi dădură Annei să brodeze cu ață albă şi subțire un „richelieu", al cărui model era un maț infinit, care se învălătucea fără început, nici sfârşit.

Şi de-ar fi fost numai asta! Cât timp brodau, călugărița, la catedră, murmura „Je vous salue. Marie...", iar fetițele îi răspundeau în cor „Sainte Marie, priez pour nous...".

De treizeci şi trei de ori repetau asta, plus alte rugăciuni între timp, până când se termina mătania călugăriței, după care ia-o de la capăt: „Je vous salue, Marie..."

Pe Anna o durea gâtul de la atâta repetat, avea gura uscată şi gâfâia, aruncând priviri lungi spre vasul cu agheasmă – i se făcuse sete.

Viața se scurgea monotonă, dar într-o săptămână se întâmplă ceva tare amuzant: fetele se adunară toate în sala cea mare şi, cu o neînchipuită maiestate, stareța împărți premiile. Decoră cele mai bune eleve, iar printre ele se numără şi Anna!

Îngenunche Anna dinaintea stareței, lăsă capul în jos, iar aceea îi petrecu pe după gât o panglică lată albastră, l-o puse pe umăr, iar capetele panglicii i le legă în dreptul

coapsei stângi. Exact ca un amiral! Exact ca un prim-ministru cu Ordinul Mântuitorului[198].

Călugărița nu împărți tricornuri, epoleți şi săbii, dar Anna ştia să confecționeze şi tricornuri, şi epoleți din ziare, şi oricum le-ar fi făcut în ultima pauză, dar sabie... Unde oare să găsească sabie?

Şi începu să dea târcoale prin fața bucătăriei.

Trecând odată pe-acolo, o zărise pe Sœur Madeleine amestecând verdețuri în cazan cu un linguroi mare de lemn. Era bun linguroiul ăla, dar cum să intre în bucătărie şi să-l ia, doar era interzis! Ceru ajutorul unei Marie-Louise, dar aia, în loc s-o ajute, dădu fuga şi o pârî, după care o încuiară pe Anna în camera întunecată, îi luară şi „Grand Cordon", adică decorația.

De cum ieşi Anna din camera întunecată, ca la un semnal, în şcoală începură să se împrăştie toate zâzaniile ladului. În ziua următoare, dis-de-dimineață, toate vasele cu agheasmă erau pline cu cerneală. Şi frunțile tuturor fetelor erau mânjite.

Apărură pisici în clase, gândaci morți în paturile copiilor. Duminică, în Catedrala Saint-Esprit[199], deasupra balconului rezervat femeilor, se făcură auzite castaniete, care răsunau vesel pe ritmul lui „Sanctus, Sanctus!".

Anna fu iarăşi închisă în camera întunecată. De data asta, Anna izbucni în hohote de plâns. Plânse, plânse până

---

198 Titlu onorific grecesc, instituit în 1833, şi acordat personalităților care s-au distins în Grecia sau în afara hotarelor ei prin fapte deosebite.

199 Catedrala Sfântului Duh (în turcă, Saint Esprit Kilisesi), situată pe Bulevardul Cumhuriyet din cartierul Pangalti, în districtul Şişli, una dintre cele mai importante biserici catolice din Constantinopol.

când adormi. Şi în vis îi apăru Bouboulina[200]. Era grasă şi înaltă Bouboulina, ca Loxandra, stătea în picioare la prora corăbiei, cu toporul în mână. Fustele largi îi fluturau în vânt şi striga: „Blestematele! Omoară copilul!”

Când Mère Florence veni s-o întrebe pe Anna dacă se pocăise, Anna răspunse:

— *Mut me qepë![201]*

Mère Florence, care nu ştia graiul arvanit, o mângâie pe cap şi o corectă:

— *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa”[202],* îi spuse.

Şi imediat Anna începu să strige cu voce tare:

— *Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa,* şi ieşi imediat din camera întunecată.

Dar nici nu ieşi bine, că intră iar, fiindcă, atunci când ieşi, se duse glonț şi o părui pe Marie-Louise care o pârâse.

Dar acum, că aflase secretul, începu imediat să strige „Mea culpa...” şi o scoaseră numaidecât din cameră. Şi până la lăsarea serii, o băgară iarăşi la loc, pentru că în pauză îi puse piedici grecoaicei care îi spusese odinioară că La Fontaine scrisese poezia aceea special pentru ea.

Îi puse piedică aşa cum făcea, în Pireu, şi Mosha, fata vecinei de-alături, care avea un cazan în curte şi fierbea măzăriche în el.

---

200 Laskarina „Bouboulina” Pinotsi (1771-1825), eroină națională a Războiului de Independență de la 1821.

201 Literal, „rahat cu ceapă”, expresie injurioasă în dialectul arvanit (în original).

202 „Am greşit, am greşit, am greşit grav” (în latină, în original), formulă de pocăință la catolici, rostită în timpul confesiunii.

Atunci, în arşiţa lui iulie, când toată lumea din casă îşi făcea siesta după masa de prânz, Anna încăleca zidul ce-i despărţea şi fluiera „Ssst!” ca să iasă Mosha.

Mosha era mai mare decât Anna şi ştia toate locşoarele din Pireu. Se duceau la plimbare în Profitis Ilias, se duceau pe stâncile din Kastella, să se joace de-a piraţii. Făceau patru noduri la baticuri, şi le puneau pe cap, apoi îşi scoteau pantofii şi semnalizau spre Freattyda, să le trimită de-acolo marfa de contrabandă. Alteori, se duceau în Freattyda.

— Mosha, ai pic de credinţă-n tine? Dacă ai cât un bob de piper, nu e nevoie să ocolim atâta ca să ne întoarcem în Kastella. Trecem dincolo mergând pe mare.

Anna avea credinţă, dar se pare că Mosha nu avea destulă, fiindcă se scufundau. Odată le pescui Moş Leloudas şi le trase un perdaf zdravăn.

Alteori se duceau la farmacia lui Orlando ca să-i dea o mână de ajutor farmacistului, învăţaseră să frece pasta în piuliţa de sticlă, să facă pilule, să cureţe blatul de marmură cu spatula şi cu cârpa puturoasă, să spele sticluţe. Şi spre ora cinci, când se trezea Loxandra, plecau în fugă, fiecare la casa ei. Înainte să plece, farmacistul le dădea o bucăţică de zahăr pe care turnase un pic de esenţă de mentă.

— Aaah! Aaah! Aaah!

Stând în pat acum, Anna aşteaptă să audă clopoţelul care anunţă masa de prânz. Se spălase pe mâini, se pieptănase...

— Aaah! Aaah!

Până şi bunica uitase de ea! Asta îi făcea inima să sângereze. Îşi aminti de inima însângerată a Sfintei Fecioare de la intrarea de marmură. Uite aşa îi sângera şi ei inima! Iar i se umplură ochii de lacrimi şi spuse „Vreau să mor!”.

Şi atunci auzi glasul.

— Copilul!

Ce era asta? Trâmbița de la Ierihon[203]? A Doua Venire a lui Iisus?

Şi peste puțin timp se auzi iar:

— Copilul! O să vă ia mama dracului!

Se cutremurară uşile dormitorului. Ceilalți copii se puseră pe țipat. Două călugărițe începură să alerge în stânga şi-n dreapta şi să adune copiii care năvăleau pe culoar ca să afle ce se petrece. Profitând de haosul general, Anna se strecură afară din dormitor şi se năpusti pe scară în jos. Din două-trei salturi ajunse la intrarea de marmură şi se prăbuşi drept în brațele Loxandrei.

Cum de ajunseseră afară, cu valiza în mână? Ce se întâmplase...? Toate astea... nu mai contează. S-au dus.

În stradă le aştepta o birjă şi pe dinaintea ei se plimba îngrijorat Epaminondas, cu bărbiță ascuțită şi guler înalt. Era prima dată când Anna îl vedea pe Epaminondas cu bărbiță. De câte ori venise pe la ei în Pireu, era bărbierit şi purta bluze albastre marinăreşti.

— Hop! strigă Epaminondas când le văzu ieşind şi o prinse în brațe pe Anna. Haideți! spuse şi sări în birjă.

Iar în urmă venea, gâfâind, Loxandra.

— Harabagiu, *doğru*[204]*,* spuse uitându-se îngrozită înapoi în timp ce birja o pornise din loc.

— Unde mergem? întrebă Anna când văzu că nu se îndreaptă spre casa lor. La tuşica?

„Tuşica” era Agatho. „Mătuşă” erau celelalte mătuşi. „Unchiul”, cu U mare, era Alekakis, cum ai zice Atotputernicul. Iar Epaminondas era Epaminondas – iubirea ei.

---

203 Vezi Iosua Navi 6.

204 „Drept înainte” (în turcă, în original).

Când ajunseră în Toumba din Tatavla, opriră birja, ca să-şi revină şi să ţină consiliu. Se aşezară la cafenea – la „Acropole” – şi comandară lucum. Epaminondas îşi scoase pălăria şi îşi şterse fruntea cu batista. Loxandra îşi desfăcu nasturele de la guler. Uf! Apoi îl privi pe Epaminondas şi tuşi. Epaminondas o privi şi el pe Loxandra şi tuşi.

— Crezi că Agatho se-apucă să le spună? întrebă Loxandra.

— Că le zice sau nu, tot o să afle la un moment dat, spuse Epaminondas.

Tăcură iarăşi şi se priviră. Îşi mâncă fiecare lucumul, băură apă, îşi scuturară zahărul de pe haine.

Şi acum? Epaminondas îi făcu semn chelnerului să vină ca să plătească.

— Tu, neneacă, ia copilul şi du-te să stai la Agatho, iar eu mă duc să vorbesc cu Kleio. Las-o în seama mea!

Şi îşi luară la revedere.

Ce plăcut petrecură acasă la Agatho!

Ce plăcut e şi cu soare, şi cu ploaie!

Când era însorit, se duceau la Karliki după ierburi.

Când ploua şi se pornea să bată vântul ăla sălbatic de noiembrie, îşi găseau de lucru prin casă. Făceau prăjituri, găteau, cârpeau, cotrobăiau prin legăturile cu zdrenţe.

— Vezi asta? E de la rochia pe care a purtat-o Agatho la nunta maică-tii. În ce an să fi fost, Agatho?

— Rochia aia vineţie... A! Uite şi o bucată de stofă din rochia bunică-mii, coana Zoiţa... Măi Agatho! Tu mi-ai luat bucata asta şi eu o căutam!

Coana Zoiţa!

Ah! Loxandra îşi aminti de coana Zoiţa, de Dimitros şi de Baloukli. Dragă, trebuie să mergem la Baloukli!

Prima oară după atâţia ani, Loxandra simţi dorinţa să meargă la Baloukli. Vrea să meargă la Baloukli să bea agheasmă, să vadă mormintele părinţilor, să asculte

păsările ciripind în chiparosul înalt. Acum vrea să vadă toate astea prin ochii copilului, pentru că ai ei începuseră să se înceţoşeze. Vrea să le-audă prin urechile copilului, pentru că ale ei nu prea mai auzeau.

Se duseră şi la Baloukli, se duseră şi în Cetate, să vadă Sfânta Sofia, coloana lui Constantin, să aprindă şi o lumânare la Sfântul Terapont. Loxandra lipi o monedă de icoana Sfântului Terapont, să vadă dacă o să plece sau nu Takis din casa lor şi moneda rămase prinsă. O să plece Takis? O să plece!

Şi plecă. Plecă în foarte scurt timp.

Nu trecură multe zile şi vine Kleio în Tatavla, plângând. Dispăruse Takis şi-odată cu el dispăruseră din casă şi toate tacâmurile de argint şi toate bijuteriile.

Plânge, se vaită Kleio, îşi smulge părul din cap.

— Carnaxi! strigă Loxandra. Carnaxi, am zis!

Pentru bijuterii plânge şi pentru argintărie? Ţţţ! Bijuteriile nu erau ale lui Kleio, erau ale Baloukliotissei. Şi pe cele mai multe dintre ele i le dăruise Loxandra. Şi ce mare lucru dacă au dispărut? La naiba cu ele! Dacă nu dispăreau alea, ar mai fi plecat Takis? Nu, n-ar mai fi plecat!

— Mulţumesc, Maică Precistă, că m-ai socotit vrednică de ajutorul ăsta! Şi mă ocup eu, n-avea grija!

— Dar nu-i doar asta!

Şi iar pune-te pe plâns.

— Ce e, dragă? Spune!

În tot acest scurt răstimp, Takis luase de la birou peste o sută de lire de aur! Retrăsese peste o sută de lire, iar cei de la birou intraseră la bănuieli şi întrerupseseră plăţile. Şi îi trimiseseră telegramă lui Alekos.

Şi Kleio o ţinea tot într-un plâns.

— Dragă, aduceţi-i un pic de apă! Aduceţi şi un pic de agheasmă! Gata, taci! Taci, când îţi zic! N-avea grijă, fată! De Alekos o să-mi fie mie teamă acum? Ei! Din cauza paralelor

te smiorcăi aşa? Să-i fie de bine! Apucă-te şi scrie-i lui Alekos!

9

Dacă orientalele sunt bune bucătărese, franţuzoaicele sunt cele mai îndatoritoare infirmiere. Boala ajunge o distracţie când ai infirmieră o franţuzoaică. Chiar şi de nu esti foarte bolnav, tot cazi grav bolnav, numai să nu te lipseşti de acest desfăt. Şi-n cele din urmă te însori cu infirmiera.

Aşa se însură într-o bună zi şi Alekakis la Batumi, cu Mam'zelle Claude. Şi ceasul rău vru ca nunta lui să coincidă cu trista tărăşenie a lui Takis. Scrisorile trimise la Batumi despre purtarea lui Takis se intersectară pe drum cu scrisoarea primită de-acolo, în care Alekakis le vestea nunta.

„Cu binecuvântarea Maicii Biserici...", scria senin Alekakis, care încă nu primise fulgerul trimis în plic din Cetate.

— Slavă Ţie, Doamne! spuse Loxandra când îi citiră scrisoarea. Să le dea Dumnezeu belşugul lui Avraam şi Isaac! Să fie binecuvântaţi!

Se bucură mult că în cele din urmă se aşeza şi Alekakis la casa lui, ce mai conta că mireasa era franţuzoaică! Ei, peste tot e la fel. Măcar să fie un om bun.

— Slavă Ţie, Doamne, că totul se termină cu bine. Nu punem de-o halva?

Dar nu totul se termină chiar atât de bine, fiindcă Alekakis, care avea acum alături o infirmieră, căzu grav bolnav de supărare când citi scrisorile primite din Cetate, şi zise:

— Destul, s-a ajuns prea departe!

Îşi dădu seama că rudele privesc cu jind la averea lui şi caută să-l vadă mort, ca să-l moştenească. Cum adică?!

Până acum avusese grija maică-sii şi pe a soră-sii, acum începuseră nebuniile soră-sii, mâine va trebui s-o mărite pe fiica soră-sii şi poimâine va trebui poate să se ocupe şi de nepotul ei. Unde se mai pomenise aşa ceva? Pe ce lume trăim? În Europa, toate femeile sunt emancipate, e vremea să intre şi grecimea în rândul lumii. Gata cu amăgirile, Anna trebuie să meargă câțiva ani la o şcoală, să învețe un pic de franceză şi de engleză şi să-şi găsească de lucru, ca să se poată întreține pe ea şi pe maică-sa. Şi împreună cu Claude hotărî ca din septembrie s-o ducă pe Anna la internatul Colegiului American din Skoutari[205], ca să devină o femeie modernă.

— Ce aiureli mai zice şi ăla acolo, bre? Nu pricep, zi-mi pe-nțelesul meu.

— Nimic, mamă, Alekakis zice de copil. Scrie s-o ducem la internatul Colegiului American din Skoutari.

„Amman", făcu în sinea ei Loxandra, însă cu voce tare făcu „Hm!". Şi începu să se intereseze când ajunge în Cetate vaporul lui Epaminondas.

— Buni...

— Ssst, bre! Nu-ți face griji! Las' pe mine! O să-i ia mama dracului. Aaa!

Face pe viteaza în fața copilului, dar tremură toată, pentru că lunile se scurg repede. Deja intrară în septembrie şi Epaminondas tot nu sosise.

---

[205] În turcă, Üsküdar, district de pe țărmul oriental al oraşului İstanbul. Colegiul American pentru Fete din Üsküdar a fost înființat de American Board of Commissioners for Foreign Missions în 1876. Maria Iordanidou a urmat cursurile acestui colegiu.

10

Septembrie!

Cufăraşul Annei e gata. Pe cufăr e pusă salteaua, prinsă cu sfori. Mâine dimineaţă Anna pleacă.

— Noapte bună, mamă, spuse Kleio.

Loxandra nu răspunde. Îi trânteşte uşa în nas lui Kleio şi se duce să aprindă candela.

— Maică Precistă, întreaga nădejde în tine mi-0 pun...

Începe să se dezbrace.

— Maică Precistă, întreaga nădejde în tine mi-0 pun...

Pisica stă pe scaun şi aşteaptă ca Loxandra să se bage în pat, să se domolească valurile furtunoase ale plăpumii şi apoi să urce şi ea.

„Ding-dang...!" Ceasornicul octogona! de pe hol începu să bată.

— E ora zece, spune Loxandra şi se suie în pat. Câte ore au mai rămas până dimineaţă?

Pisica aşteaptă. Ceasornicul începe iarăşi să bată. Zece şi jumătate. Şi apoi unsprezece.

— Maică Precistă, întreaga nădejde în tine mi-0 pun..., începe din nou Loxandra, dar nu continuă, fiindcă mintea nu-i stă la Maica Precistă, ci la Epaminondas. „Dar-ar boala-n tine, Epaminondas, acum ţi-a găsit şi tu să lipseşti din Cetate?" Pis-pis, haide, bre!

Pisica stă deocamdată în faţa patului şi se pune iarăşi pe aşteptat, dar în zadar.

La şase şi jumătate Loxandra scoase un „Of!" şi aruncă plapuma de pe ea.

Se făcuse ziuă.

Se îmbracă şi se duce în bucătărie să prepare cafea. Barem să pregătească ceva să-i dea la el copilului. O bucăţică de friptură la cuptor. Un pic de pastramă. A, şi o

bucăţică de lacherdă! Stai s-0 învelească în hârtie parafinată...

Din interiorul casei se aude mare tămbălău. Sunt Kleio şi Ghetsimani, care se luptă s-o îmbrace pe Anna. Ieşiră pe hol, Anna poartă hăinuţa roşie şi căciula albastră.

— Buni, cum vine Epa...

— Ssst, bre! Doar am zis! Nu aşa am zis?

Îi dă pachetul:

— Ia-l! Ia-l, n-auzi?

O sărută, îi face cruce, o binecuvântează şi o conduce până afară, pe scări.

— Şi rezultate bune la şcoală! zice şi îi face cu ochiul. Să fii cuminte!

Când ajunse birja la podul Galata, încărcară lucrurile în vaporaş, iar vaporaşul o porni spre malul de vizavi.

Trecură prin faţa lui Sarayburnu, în apropiere de Turnul lui Leandru[206], şi dinainte le apăru Skoutari.

Când ajunseră pe cheiul din Skoutari, Kleio şi Anna luară iarăşi o birjă ca să urce la Colegiu. Străbătând mahalale turceşti şi ulițe întunecoase, alunecând pe caldarâm, caii urcau cu suflarea tăiată. Le vedeai coastele umflându-se şi dezumflându-se ritmic, iar de pe coapse li se scurgea sudoarea. Le luă o jumătate de oră să ajungă în vârful dealului şi inima Annei sângera de câte ori îl vedea pe birjar că ridică biciul şi loveşte bieţii cai. Şi-l tot împungea în spate, până când birjarul se enervă şi începu să înjure.

— Bre Anna, suntem în cartier turcesc! Ai înnebunit?

— Taci din gură!

— Te bat!

— *Mut plot!*

---

[206] Cunoscut şi sub numele de Turnul Fecioarei (în turcă, Kiz Kulesi). A fost construit în 1725 şi se află pe o mică insulă la intrarea sudică a strâmtorii Bosforului, în apropierea coastei Üsküdar din İstanbul.

Birja se opri dinaintea unei porți cu grilaj de fier larg deschise, ca aceea a grădinii din Taksim. Un parc frumos. Unde e şcoala?

Intrară în parc şi Anna se uită în stânga şi-n dreapta, să vadă unde e şcoala. În fundul parcului vede o clădire frumoasă care nu seamănă deloc cu o şcoală. În stânga, un conac de lemn între pini, iar în cerdac şade o fată blondă. Şade la soare şi îşi usucă părul. Şi, pe măsură ce înaintează, descoperă şi alte clădiri risipite în parcul nesfârşit.

Copiii rătăcesc liberi de colo-colo. Unii stau întinşi pe iarbă, unii se joacă, alții se cațără în copaci. Şi pe terenul ăla aleargă un cârd de copii în jurul unei mingi mari.

Inima Annei tresăltă. Dădu s-o rupă la fugă de lângă Kleio.

— Anna dragă!

— Lăsați-o, spuse o fată zveltă care se afla în apropiere. Lăsați-o să se uite la copiii care joacă baschetbal, iar dumneavoastră poftiți în birou.

După ce ieşi din birou, înainte să plece, Kleio o întrebă pe Anna:

— Îți place aici?

Şi Anna nu răspunse. Îşi încheia si-si descheia nervoasă paltonul şi mintea îi stătea la copiii care jucau baschetbal.

Zici că de-abia aştepta să plece maică-sa.

Şi când o sărută Kleio, Anna mai întrebă o dată:

— Mamă, unde e şcoala?

— Ei bravo! spuse Loxandra când îi povesti Kleio toate astea. Ce mă bucur!

— Mamă, nici nu ştii ce loc frumos e Skoutari! Şi de la şcoală se văd marea întreagă şi Cetatea, cu Sfânta Sofia. E magic! Şi Anna, care nu credea că e la şcoală...

— Aferim! mai spuse Loxandra şi de-atunci începu să întrebe cât timp îți ia să ajungi de la chei la Colegiu şi dacă poarta cu grilaj de fier rămâne mereu deschisă.

11

După o săptămână ajunse acasă şi prima scrisoare a Annei. Scrisoarea începea cu „Buni”, scris cu majuscule care păreau certate între ele. Restul erau nişte hieroglife: gâşte, găini, câini, iepuri şi, în mijlocul lor, Anna zâmbitoare. Gura îi ajunge până la urechi şi funda din păr pare cuprinsă de un mare entuziasm. Dedesubt, semnătura şi un post-scriptum: „Să nu vii să mă iei, bunico. Friptura şi pastrama le-am dat la câini, să nu-mi mai trimiteți. Aduceți-mi doar un chec de la Milatié, învelit în hârtie frumoasă şi fină, aşa cum au şi ceilalți copii.”

— Etete! făcu Loxandra.

Şi după puțină vreme, încă o dată:

— Etete!

După asta, de dor, Loxandra se îmbolnăvi. Se îmbolnăvi tare rău. Atât de rău, încât Kleio chemă doctorul.

La plecare, doctorul clătină din cap şi întrebă câți ani are bătrâna. Optzeci şi cinci? Clătină iarăşi din cap. „De-am apuca şi noi anii ei!”, spuse şi plecă. Îi prescrise dietă. O dietă foarte severă.

Kleio se sperie de-a binelea. Le dădu de veste imediat lui Agatho şi Eufimiei, o trimise pe Ghetsimani la Makrohori, să le aducă pe Ploplo, Hariklo şi Sofia Loungrou. Îi trimise vorbă şi Aspasiei.

În două zile casa se umplu de lume. Se întoarse şi Epaminondas din călătorie.

— Trăieşte? întrebă Epaminondas când ajunse cu sufletul la gură. Slavă Ție, Doamne! Unde e?

Când auzi asta Loxandra, care, în ciuda surzeniei, auzea uneori şi şoapta, îşi zise: „Amman! Să ştii că mor!”

Închise ochii şi începu să geamă.

Dinspre bucătărie veneau mirosuri. „Cu carne fac sarmalele”, se gândeşte Loxandra şi gemetele i se întețesc.

— Mamă...

— Hm, hm! Copilul.

— Repede, dați fuga şi aduceți copilul!

Kleio se îmbrăcă şi se duse după copil.

Şi-acum? Mirosul de sarmale în foi de varză se revărsă în toată casa.

— Hm, hm!

— Mamă...

— Nu sperla îngerul, bre Agatho!

— Mamă... Ce vrei? Vrei să-i aduc pe Dimitrakis şi peThanasios, să-i binecuvântezi?

— Hm, hm!

Ce poate să zică Loxandra? Poate să zică „vreau sarmale în foi de varză”?

— Giulgiul meu... giulgiul meu e în bocceluța...

Agatho izbucneşte în lacrimi şi fuge în salon.

Acolo stă întins pe canapea Manolios, iar Loungrou îi face vânt.

— Nu trebuia să vii, creştine, mai ai şi inima slăbită.

Până să revină Kleio de la Skoutari cu copilul, Loxandrei i se lungiseră urechile de foame. Pierzându-şi orice speranță, ceru să fie adus preotul, să se spovedească şi să se împărtăşească.

Şi până la urmă se resemnă că nu aveau să i-0 aducă pe Anna şi că îi era scris să moară de foame. Gata, ăsta era sfârşitul! Se înnoptase, iar Kleio încă nu adusese copilul. Închise ochii şi îi trimise pe toți la culcare. „Ori copilul, ori mai bine mor”, îşi spuse.

— Lăsați-o singură!

Unii se duseră la casele lor, alții se întinseră îmbrăcați în pat, unii pe canapele, alții pe jos. Câțiva spuseră că nu se culcă, dar în cele din urmă se culcară şi ei.

Kleio şi Anna ajunseră târziu din Skoutari şi îi găsiră pe toți culcați. Le deschise uşa Ghetsimani.

— Cum e?

— Doarme.

— Ssst, Anna, încetişor! Culcă-te în colțul ăla, aşa cum eşti, vin şi eu acum.

Ding-dang, ding-dang! Ora unsprezece. Toată lumea doarme. Doar pisica stă de veghe în camera Loxandrei. Pisica şi încă cineva, care se apleacă deasupra patului.

— Buni!

— Sufletelul meu!

— Ai nevoie de ceva?

— De sarmale în foi de varză! Eu mor de foame şi ăstora le arde de înmormântare!

Spre miezul nopții Loxandra se făcuse nevăzută. Agatho se trezi şi se duse să vadă cum mai e, dar n-o găsi în pat.

Alarmă!

Loxandra nu era de găsit. Să fi căzut de la fereastră? În toaletă? Sub pat? În bucătărie? În pivniță?

În pivniță!

Aşezată pe lădița cu săpun, desculță şi în cămaşa de noapte, Loxandra ține pe genunchi oala cu sarmalele rămase din ajun.

Epaminondas, în genunchi pe podea, deschide o cutie cu sardele.

Anna ține în mână o cutie mare cu biscuiți şi pisica stă pe raftul de jos şi se linge.

„Aaa!”, făcură toți. Apoi se închinară şi ziseră „slavă Domnului” când Epaminondas le spuse că trecuse criza şi că bolnava trebuie numaidecât să mănânce.

Loxandra încearcă să zâmbească, dar numai ochii îi surâd viclean, pentru că are gura plină.

— Ei poftim, mi-era foame! spune cu jumătate de gură. N-am murit şi mi s-a făcut foame!

12

Boala Loxandrei rămase de pomină. Un alt reper îşi făcu loc în cronica familiei: anul în care mama fusese cât pe ce să se prăpădească. În ce an era să moară mama?

De atunci trecură cinci ani şi multă apă curse la vale. Anna o întrecu deja pe maică-sa în înălţime, în deşteptăciune, în toate. Profesoarele americance sunt impresionate de aptitudinile Annei. Promit că, imediat ce îşi ia diploma, o să facă tot ce pot ca s-o ajute să meargă la studii în America.

Kleio e disperată. Lira turcească, de aur înainte, ajunsese acum de hârtie. Străinii care vin în Cetate se miră de cât de ieftin e totul. E plină Cetatea de mărfuri. Vrei lucruri englezeşti? Du-te la Backer şi o să găseşti acolo tot ce vrei. Vrei mai ieftin, haine nemţeşti de-a gata? Cinci-şase coloşi se înălţaseră în Pera şi în Galata. Vrei broderii din Valenciennes şi Bruxelles? Du-te la Lion sau la Vapillon! Numai că nimeni n-are bani de dat pe cumpărături.

Anna se înalţă, iar umerii i se lăţesc de la o lună la alta. Are nevoie de haine, de costum pentru baschetbal şi rachetă de tenis. Kleio nu îndrăzneşte să-i ceară mai mulţi bani lui Alekos, îi e teamă să nu-i dea prilej să retragă copilul de la şcoală. Ca să adune ceva bani, lucrează pe la alţii, vinde şi covorul mare persan din salon, vinde ultimul serviciu de masă şi candelabrele. Dă afară slujnica, se mută într-o mahala sărăcăcioasă. Nu cumpără nici ziar să citească, aşa că nu mai e la curent cu „mişcările de la Curte”. George e asasinat la Salonic, Constantin îl urmează la tron. Sofia e

încoronată regină, dar Kleio nu ştie toate astea! De când Loxandra scăpase din mâini cârma, o nouă Kleio renăscuse, pentru că înțelesese că, dacă nu luptă, se scufundă întreaga corabie. Orice face, va face singură, nu mai are pe nimeni. Epaminondas murise şi nu apucase bietul de el să vadă armatele Aliaților ajunse la Çatalca. Murise şi Manolios. Agatho, disperată, se dă de ceasul morții încercând să-şi trimită cei doi băieți în Rusia sau în Grecia, pentru că turbaseră turcii. Ieşeau pe străzi cu daulul şi chemau creştinii să se înroleze în armată. În răstimpul acestor cinci ani muri şi Elenița, la Atena, şi după câteva luni o urmă şi Eufimia, din cauza unei boli de rinichi. Bebiță, la Atena, trase iarăşi cu tunul şi dispăru. Cine s-o ajute pe Kleio?

Doar Loxandra mai trăieşte şi se bucură de viață. O viață senină! Sade în fotoliu şi dă ordine.

— Bre Tarnanas, cât mai durează s-aduci cafeaua aia? Stai să vezi ce-o să-ți fac!

Şade lângă fereastră şi îi aşteaptă pe Theodoros, pe Kotsos, pe Elenița, să vină cu copiii.

— Unde-s, dragă? Au întârziat. Trimite-l pe Tarnanas să pregătească masa şi să aprindă soba din sufragerie.

Pe Anna o strigă Kleio şi e neliniştită că a întârziat vaporaşul şi nu s-a întors încă de la muncă Dimitros.

Mintea ei bătrână se roteşte continuu în albia aceea a amintirii care s-a săpat mai adânc decât toate. Cu fantomele de la 1870 trăieşte Loxandra şi se bucură. Timpul încetă să mai existe. Ieri deveni Azi. Şi într-o amiază de vară, brusc şi fără suferință. Azi deveni Totdeauna.

Totdeauna masa Loxandrei va fi pusă şi Elenița va pregăti mezelicurile, iar măcelarul va trimite o curcă de Anul Nou.

Totdeauna Dardanelele vor fi deschise pentru vapoarele care aduc bani în buzunarul lui Theodoros, ca să aibă să-i dea Loxandrei.

Şi Loxandra va trăi totdeauna în îndestularea constantinopolitană, doamnă şi stăpână peste locul ei, fiindcă toate îşi au şi vremea, şi locul potrivite. Iar locul Loxandrei e Cetatea. Nimeni n- 0 mai poate clinti de-acolo...

Loxandra avusese noroc în viaţă, aşa cum avusese şi în moarte. Odată cu ea, se stinse o epocă.

În iulie 1914, Bertha cea grasă, de patruzeci şi doi de centimetri, e gata şi iese din fabricile lui Krupp. E gata şi Graf Zeppelin[207].

Austria şi Rusia pornesc la luptă. În Franța e asasinat Jean Jaurès[208]. Avangarda Armatei I a Kaizerului mărşăluieşte spre Luxemburg.

Război Mondial!

Iadul îşi cască gura, iar sângele începe să se reverse în valuri.

Ia naştere o nouă epocă.

~ Sfârşit ~

Glosar de termeni greceşti şi turceşti

Pentru alcătuirea glosarului, rămânem îndatorați ediției în limba engleză a romanului (traducere de Norma Aynsley Sourmeii, Denişe Harvey Publisher, Limni, Grecia, 2019), precum şi dicționarului de termeni constantinopoiitani întocmit de Nikos Zahariadis (Lexiko tou konstantinoupolitikou glossikou idiomatos, *Gavriilidis, Atena, 2014).*

---

[207] O inadvertență istorică a autoarei.

[208] Jean Jaures (1859-1914), lider socialist francez, asasinat în data de 31 iulie 1914 de Raoul Villain, un naționalist în vârstă de 29 de ani.

adet – *datină,* obicei (din tc. *âdet* < arb. *ădа,* „obicei”)
aferim – bravo, foarte bine, minunat (din tc. *aferim)*
agarean (câini agareni) – descendent al lui Agar şi Ismail; nume dat mahomedanilor şi, în special, turcilor
baş**b**uzuc – sau başibuzuc, soldat turc voluntar, fără soldă, care trăia din jaf, terorizând populaţiile stăpânite de turci (din tc. *başıbozuk)*
becciu – paznic de noapte (din tc. *bekçi)*
bougatsa kourou – *bougatsa,* specialitate de origine orientală, pregătită la cuptor şi preparată din foi de plăcintă, cu umplutură din cremă de lapte sau brânză; *bougatsa kourou* are umplutură din brânză şi este mai uscată (tc. *kuru,* „uscat”)
budala – nătărău, tâmp (din tc. *budala)*
burec – preparat din foi de plăcintă şi umplut cu brânză, carne tocată, cartofi sau spanac (din tc. *börek)*
calpacciu – fabricant sau negustor de calpace, căciuli mari tivite cu blană fină şi purtate de domnii şi boierii cei mari, dar şi căciuli ostăşeşti, îmblănite (din tc. *kalpakcy)*
carael – vânt rece foarte puternic, care bate dinspre nord-vest (din tc. *karayel,* „vânt negru”)
carnaxi – „încetează”, „taci”, interjecţie din limba turcă adresată unei persoane care trăncăneşte, pentru a o face să tacă (probabil de la tc. *karnın ağrısın,* cu sensul de „lua-te-ar durerea de burtă”)
cimbir – sau çember (din tc. *çember),* batic de borangic purtat de femeile căsătorite
cocoan**ă**, coan**ă** – formă de adresare respectuoasă (nuanţă încă evidentă în „cocon”), care îşi păstrează în turcă sensul puternic de „doamnă”, fără tenta derizorie din limba română

cocoreţ – specialitate din zona Balcanilor şi a Anatoliei, preparată din măruntaie de miel de lapte (gr. *kokoretsi,* tc. *kokoreç);* vezi şi *gardoumba*

colimvitră – cristelniță (din gr. *kolymvithra)*

coz – as, atu, la jocurile de cărți (din tc. *koz)*

cuconiţă – *kokona,* în greacă; ornamente din aluat sub formă de femei, în care era pus oul de Paşte

dondurma kaymak – înghețată turcească preparată din lapte, zahăr, salep şi mastic; mai este cunoscută şi ca *Maraş dondurması* („înghețată de Maraş"), după localitatea de proveniență, Kahramanmaraş; se prepară exclusiv din lapte de capră local, care îi conferă un gust specific

drimă – propriu-zis, „zilele reci, înțepătoare" (de la gr. *drimys, -eia, -y),* primele zile ale lunilor martie, mai şi august, care sunt socotite nefaste şi periculoase; în aceste zile, se zice, trebuie evitată apa mării, populată de ființe demonice

dunanma – iluminație festivă (din tc. *donanma)*

duvar – zid sau gard de împrejmuire ai unei curți (din tc. *duvar)*

efendi – titlu onorific acordat în Turcia învățaților şi funcționarilor

ekmek kadayıfı – cataif cu cremă din lapte, o specialitate a bucătăriei otomane

galenţi – papuci cu talpă de lemn, folosiți în hamam

gardoumba – specialitate asemănătoare drobului, din măruntaie de miel învelite în intestine de miel, care este preparată de obicei în perioada Paştelui; *vezi şi* cocoreț

gavanos – chiup mare de lut, cu capac, folosit la păstrarea alimentelor (din tc. *kavanoz)*

ghiuden – cârnat uscat, presat şi foarte condimentat, preparat din carne de oaie, de capră sau de vacă (din tc. *göden)*

haraba – căruță mare folosită pentru transportul unor încărcături voluminoase (din tc. *araba)*

harabagiu – căruțaş, vizitiu (din tc. *arabacı)*

harman – amestec de varii sortimente de ceai, tutun sau cafea (din tc. *harman)*

hasapikos – vezi *syrtos*

hoget – certificat, titlu de proprietate (din tc. *hüccet)*

hristopsomo – cozonac rotund, decorat cu o cruce din aluat

hünkârbeğendi – literal, „sultanului i-a plăcut, deliciul sultanului"; un fel de mâncare din piure de vinete şi carne de miel sau de viței

imambaialdî – *imambayildi,* în turcă, mâncare din vinete împănate cu ceapă şi usturoi şi scăzute în sos de roşii

keten helva – halva a cărei textură este asemănătoare vatei de zahăr

kizilbaşi – trib şiit din Orientul Apropiat, al cărui nume vine de la cuvântul turcesc *kizilbaş,* „cap roşu"

kok – un tip de *chou à la crème,* cu glazură de ciocolată

kuvvet macunu – literal, „pastă pentru vigoare", un leac recomandat în cazuri de impotență

lagum – canal subteran de scurgere a dejecțiilor (din tc. *lağım)*

lahur – bucată textilă în formă triunghiulară, ca un şal, legată la spate şi petrecută în cruce în față; este confecționată dintr-o stofă fină de lână şi are de obicei dungi verticale; numele îi vine de la oraşul Lahor din Pakistan, unde această stofă era confecționată inițial

leblebi – boabe de năut sau de mazăre prăjite (din tc. *leblebi)*

leblebigiu – vânzător de leblebi; cuvânt neatestat, creat ad-hoc

locma – desert sub forma unor gogoşele însiropate (din tc. *lokma,* gr. *lokmas)*

lucum – rahat turcesc (din tc. *lokum,* gr. *loukoumi)*

maghiri**ţă** – *maghiritsa,* în greacă, supă din măruntaie de miel, care se găteşte în special de Paşte

mahala – sensul iniţial (din tc. *mahalle* < arb. *mahalle),* preluat şi în greacă, este acela de „cartier", „suburbie"

mahaleb – condiment obţinut din miezul sâmburilor unei specii de vişine (vişin turcesc sau *Prunus mahaleb)*

malebi – sau *muhallebi,* budincă de lapte populară în Orient, din orez, zahăr, făină de orez şi lapte, aromatizată cu mastic şi apă de trandafir

meltem – vânt anual uscat şi puternic, care bate în Marea Egee începând cu mijlocul lui mai până spre mijlocul lui septembrie (din tc. *meltem)*

muhtar – sau *mukhtar,* titlu acordat în Imperiul Otoman, în Turcia de azi şi în ţările arabe unei autorităţi regionale, oarecum echivalentul unui primar

mun**ţă** – în greacă, *mountza;* gest insultător făcut cu palma larg deschisă spre cel căruia i se adresează

pe**ş**chir – prosop, ştergar sau năframă (din tc. *peşkir)*

pe**ş**timan – bucată mare de pânză absorbantă, întrebuinţată la hamam pentru ştersul corpului, prosop de baie (din tc. *peştamal* < prs. *puştmāl)*

romeu – din gr. *Romios;* numele dat grecilor din Imperiul Roman de Răsărit (Bizanţ)

sacoleva – navă comercială în Levant, curbată şi ridicată în partea dinapoi (din ven. *sacoleva* < gr. *sagos,* „pânză groasă de lână" şi *laiphos* „velă")

salep – băutură caldă, cu aromă de scorţişoară, preparată de orientali din tuberculi de salep, miere şi apă

saric – văl dintr-o țesătură fină înfăşurat în jurul fesului, alcătuind împreună turbanul turcesc

scordolea – preparat din nuci pisate şi miez de pâine, frecate cu usturoi, oțet sau zeamă de lămâie şi untdelemn (din gr. *skordalia* < *skordo,* „usturoi")

simit – covrig turtit din cocă mai moale, presărat cu semințe de susan (din tc. *simit)*

syrtos – nume colectiv pentru un anumit tip de dans tradițional grecesc, executat în cerc de bărbați şi de femei care se țin de mână; conducătorul dansului poate executa un solo, în timp ce restul dansatorilor se mişcă în ritmul cântecului; *hasapikos* (de la gr. *hasapis,* „măcelar") este un dans constantinopolitan, care îşi are originea în Evul Mediu

ştiubeci – sau ceruză, suliman (din tc. *üstübeç)*

tas – recipient în formă de castronaş, folosit la băile publice pentru a turna apă pe corp (din tc. *tas)*

*tavukgö**ğ**sü* – budincă din orez, lapte şi piept de pui mărunțit, o delicatesă otomană

târlici – obiect de încălțăminte moale, confecționat din postav sau din lână, papuci de casă (din tc. *terfik)*

tiftic – lână fină de capră din Tibet (angora, mohair)

topiki – topikia, la plural; specialitate armenească de post, preparată din năut, cartofi, ceapă, pastă de susan, stafide şi semințe de pin (din tc. *topik* < arm. *topig)*

tulumb**ă** – pompă (de incendiu) care funcționează cu un furtun (din tc. *tulumba* < it. *tromba)*

ţâr – scrumbie mică de mare, care se pescuieşte primăvara şi se consumă mai ales sărată şi uscată (din ngr. *tsiros* sau *tziros)*

ţechi – veche unitate de măsurare a greutății (multiplu al ocalei) folosită în perioada otomană, echivalentul a aproximativ 225 de kilograme (din gr. *tseki* < tc. *çeki)*

vah – Ah, vai! Aoleu! (din tc. *vah,* ngr. Şax)

varda – atenționare folosită de marinari sau de birjari: „Fereşte-te!”, „Atenție!” (ngr. şi tc. *varda,* din it. *guarda* < *guardare)*

yalancı dolma – în greacă, *yalanîzi-dolmas {dolmades,* la plural), din tc. *yalancı,* „fals” şi *dolma,* „sarma”; sarmale în foi de viță, fără carne, umplute cu orez, ceapă, roşii şi diverse condimente

zapciu – aici cu sensul de „agent de poliție, jandarm” (din tc. *zaptiye)*

zărăfie – localul zarafului, persoană care se îndeletnicea cu schimbul valutar, cămătărie (din tc. *zarraf)*